SAHİH KAYNAKLARDAN

SEÇME HADİSLER

CÂMİÜ'S-SAĞÎR

2

YENİASYA

1000-1099

1000. [2:239, Hadîs No: 1748]
Sa'd'dan rivayetle:
Allah noksandan münezzehtir, eksiksiz yapılan güzel şeyi sever. Temizdir, temizliği sever. Kerem sahibidir, keremi sever. Cömerttir, cömertliği sever. Öyle ise oturduğunuz yerin çevresini temizleyiniz ve Yahudilere benzemeyiniz.[1][1]

1001. [2:239, Hadîs No: 1749]

îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor: Allah çok affedicidir, affetmeyi sever.[2][2]

1002. [2:240, Hadîs No: 1750]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

Allah her konuşanın yanındadır. Öyle ise kul Allah'tan korksun ve ne söylediğine iyi baksın.[3][3]

1OO3. [2:240, Hadîs No: 1752]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Allah şöyle buyurdu:
"Kim Benim bir dostuma düşmanlık beslerse, Ben ona harb ilân etmişimdir. Kulum bana kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle yaklaşamaz. Kulum nafilelerle Bana yaklaşa yaklaşa nihayet onu severim. Onu sevdiğimde de işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey isterse onu kendisine mutlaka veririm. Bir şeyden Bana sığınırsa onu mutlaka korurum. Ölmek istemeyen mü'minin ruhunu almakta tereddüt ettiğim kadar yaptığım hiçbir şeyde tereddüt etmedim. Çünkü Ben onu üzmekten hoşlanmam.[4][4]

1004. [2:242, Hadîs No: 1753]
İbni Ömer'den rivayetle:
Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: "Yarattığım insanlar içerisinde öyleleri var ki, dilleri baldan tatlı, kalbleri sabir bitkisinden daha acıdır. Büyüklüğüme yemin ederim ki, onların başına öyle bir fitne indiririm ki, akü sahibi olanlarını hayretler içerisinde bıraksın. Bunlar rahmetime mi aldanıyorlar, yoksa Bana karşı cüretkâr mı davranıyorlar?[5][5]

1005- [2:243, Hadîs No: 1756]
Utban bin Mâlik rivayet ediyor:

Allah sadece Kendi rızasını gözeterek "Lâ ilahe illallah" diyenleri ateşe haram kılmıştır.[6][6]

1006- [2:244, Hadîs No: 1757]
Hârice bin Huzâfe'den rivayetle:
Allah size kırmızı koyunlardan daha hayırlı olan bir namaz ile yardım etmiştir: Vitir namazı. Allah, onun vaktini yatsı namazından itibaren fecir doğuncaya kadarki zaman arasına yerleştirmiştir.[7][7]

1007- [2:245, Hadîs No: 1760]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz, Allah ümmetimi dalâlet üzere birleşmekten korumuştur.[8][8]

1008. [2:246, Hadîs No: 1762]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Gözün zinası harama bakmak, dilin zinası fuhşu konuşmaktır. Nefis de o işi temenni edip istek duyar. Tenasül organı ise bunları ya doğrular veya o işi yapmayarak onları yalancı çıkarır.[9][9]

1009. [2:247, Hadîs No: 1763]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah iyilikleri de, kötülükleri de takdir etmiştir. Sonra bunu meleklerine açıklamıştır. Kim bir iyilik yapmayı düşünür, sonra da yapamazsa Allah ona tam bir sevap yazar. Eğer o iyiliği düşünür de, düşündüğünü

gerçekleştirirse, Allah, Kendi katında on, yedi yüz ve çok daha fazla sevap yazar. Eğer bir kötülüğü düşünür de yapmazsa, Allah kendi katında tam bir sevap yazar. Eğer o kötülüğü düşünür de yaparsa, Allah sadece bir günâh yazar. Allah ancak kendi eliyle helâka gidenleri helak eder.[10][10]

1010. [2:249, Hadîs No: 1765]
Cerir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah gökleri ve yeri yaratmadan önce Levh-i Mahfuz'a şöyle yazmıştır:
"Ben Rahmanım. Sıla-i rahmi [akrabalık haklarını] yarattım. Ve ondan kendime bir isim türettim. Kim sılâ-i rahmi devam ettirirse Ben de ona iyilik ve ihsanımı sürdürürüm. Kim de onu koparırsa, Ben de ona olan iyilik ve ihsanımı keserim."[11][11]

1011 . [2:249, Hadîs No: 1766]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allah size çalışmayı farz kılmıştır. O halde çalışınız.[12][12]

1012. [2:250, Hadîs No: 1768]
Yahya bin Ebt Kesir Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allahu Teâlâ şu üç hasleti size çirkin görür:
1. Kur'ân okurken boş laf etmek,
2. Duada sesi yükseltmek,
3. Namazda eli fazla aşağıdan bağlamak.[13][13]

1013- [2:250, Hadîs No: 1769]
Yahya bin Ebî Kesîr'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allahu Teâlâ şu altı hasleti size çirkin görür:
1. Namazda lüzumsuz hareketler,
2. Sadakayı başa kakmak,
3. Orucu tehlikeye düşürecek davranışlarda bulunmak,
4. Kabirlerin yanında gülmek,
5. Cünup olarak mescide girmek.
6. izinsiz başkasının evine göz atmak.[14][14]

1014. [2:251, Hadîs No: 1770]
Ebû Ümâme Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah konuşmanızda sanat yapacağım diye yapmacıklığa kaçmanızı çirkin görür.[15][15]

İslâm dini fıtrat dinidir. Herşeyin fıtrî ve tabiî olmasını, yapmacık hareketlerden kaçınılmasını ister. Bu hadiste de güzel konuşacağım diye edebiyat yapılmasını, yapmacık konuşmalara girilmesini çirkin görür. Zaten böyle bir davranış hiç hoş karşılanmaz, kişinin maksadının aksiyle muamele görmesine sebep olur, tiksindirir, kişinin ağırlığını, vakarını zedeler, küçük duruma düşürür

1015. [2:251, Hadîs No: 1772]
Ebâ Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kim kötü sırdaştan korunrrmşsa, o kurtulmuştur.

1016. [2:252, Hadîs No: 1773]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Allah size haram kıldığı şeyde sizin için şifâ yaratmamıştır.[16][16]

1017. [2:252, Hadîs No: 1774]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla zekâtı, ancak verildikten sonra geri kalan malınızı temizlemek için farz kılmıştır. Mirası da sizden sonrakilere kalması için farz kılmıştır. Kişinin hazine olarak sakladığı en hayırlı şeyi sana haber vereyim mi? O

sâliha hanımdır. Ki, kendisine baktığında kocasını sevindirir. Emrettiğinde emrini yerine getirir. Yanında bulunmadığında namus ve şerefini muhafaza eder.[17][17]

Hadîste dikkat çekilen hususlardan birisi zekâttır. Zekâtın malı temizlediği bildirilmektedir. Evet, zekâtı verilmeyen ma! kirlidir. Tıpkı fakirin cebinden bir miktar parayı alıp mala karıştırmak gibidir. Çünkü o malda fakirin de payı vardır. Eğer çalışan fakir, fukara, işçi ve memurlar olmasaydı, zengin onları kazanma imkânı bulamazdı. Onun içindir ki Allah'ın takdir ettiği zekât fakire verildiğinde mal temizlenmiş olur. Bu kir giderilmediğinde Cenab-ı Hak başka şekillerde onu temizler. Çünkü o zekât muhakkak onun malından çıkar. Ya hırsız alır veya bir felâket alıp götürür. Sonra o zengin malını kaybetmekle kalmaz, fakirin hayırlı duasını da almaktan mahrum kalır. Kin ve düşmanlığını üzerine çeker.
Allah'ın mirası farz kılmasının bir hikmeti de sonrakilerin ondan faydalanması içindir. Bir anne baba âhiretine muhakkak bir şeyler göndecmeli, ama evlatlarının rahat bir hayat sürebilmeleri için de meşru dâirede kalarak onların yüzünü güldürecek miras bırakmayı da ihmal etmemelidir.
Ayrıca hadiste saliha kadının en kıymetli bir hazine olduğu belirtilmektedir. Bir kişi için sabah akşam beraber olduğu, bir ömür sürdüğü eşinin iyi olması el-betteki çok önemlidir. Sevgiyi, acıyı, tatlıyı, dayanışmayı, yardımı birlikte paylaştığı bir hayat arkadaşının kötü oluşunun hayatı zindana döndürdüğü düşünülürse bunun önemi daha iyi anlaşılır.
Saliha kadın aile saadetinin temel taşını teşkil eder. Çünkü o anlayışlı ve sevimli tavrıyla eşini memnun eder. Hadiste belirtildiği gibi kocasi baktığında sevindirir. Söz ve davranışlarıyla kendini sevdirir. Kocası birşey istediğinde itaat eder. Yanında bulunmadığında namus ve şerefini muhafaza eder.
İşte hadîste böylesine salih bir kadının hazine olarak saklandığı belirtilir ki, burada mü'minleri böyle bir kadının kıymetini bilmeye teşvik vardır.

1018. [2:254, Hadîs No: 1776]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah beni kullarına karşı katı ve güçlük çıkaran olarak değil, öğretici ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi.[18][18]

1019. [2:255, Hadîs No: 1779]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah beni yanlış konuşan kılmadı. Benim için en hayırlı kelâm olan kitabı, Kur'ân'ı verdi.[19][19]

1020. [2:256, Hadîs No: 1782]
Ibni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, ihtiyarlık hariç yarattığı her derdin şifasını da yaratmıştır. İnek sütünü size tavsiye ederim. Çünkü inek onu çeşitli bitkilerden toplar.[20][20]

1021. [2:256, Hadîs No: 1783]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Allah ölüm hâriç her derdin dermanını da vermiştir. Ancak bunu bilen bilir, bilmeyen bilmez.[21][21]

1022. [2:257, Hadîs No: 1784]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Yasakladığı hiçbir haram yoktur ki, Allah, sizin ona yelteneceğinizi bilmesin. Dikkat edin! Kelebekler ve sinekler gibi ateşe atılmaya-sınız diye eteklerinizden tutuyorum.[22][22]

1023. [2:258, Hadîs No: 1787]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah dünyayı yarattığında ona baktı, sonra yüz çevirerek şöyle buyurdu:
"İzzet ve celâlime yemin ederim ki, senin sevgini ancak kötü kullarımın kalbine atarım."[23][23]

1024. [2:258, Hadîs No: 1788]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allahu Taâlâ mahlûkâtı yarattığında Kendi eliyle Kendisi için yazdı: "Rahmetim gazabıma galip gelir."[24][24]

1025. [2:259, Hadîs No: 1789]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:

Allah İslâmı onunla ilgisi olmayan bâzı kimselerle de destekler.[25][25]

1026. [2:259, Hadîs No: 1790]
Amr bin Nu'man'dan (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz Allah, dinini günahkâr bir adamla da kuvvetlendirir.[26][26]
Resûlullah bu sözünü Uhud Savaşı esnasında Kuzman isimli birisinin davranışları sebebiyle söylemişti. Kuzman düşman saflalarına kahramanca dalmıştı. Yedi sekiz kâfiri tepeledi. Resûlullah Uhud Savaşı öncesi onun Cehennemlik olduğunu bildirmişti. Birçok Sahabînin bundan haberi yoktu. Bir ara Kuzman yaralandı ve Sahabîier yanına varıp onu tebrik ettiler: "Tebrik eder, Cennetle müjdeleriz" dediler. Kuzman buna şu karşılığı verdi: "Niçin beni tebrik ediyor, müjdeliyorsunuz? Vallahi ben sadece kabilecilik düşüncesiyle çarpıştım. Böyle olmasaydı çarpışmazdım." Yarası ağırlaşınca da çantasından çıkardığı bir okla kolunun damarını keserek intihar etti. Durum Resûluüaha bildirildiğinde, "Allahü ekber! Ben, gerçekten, Allah'ın kulu ve Resulü olduğuma şehadet ederim" buyurdu ve şunları söyledi: "Şüphe yok ki, Allah bu dini, günahkâr bir adamla da kuvvetlen di rir."[27][27]
Bu olay da göstermektedir ki, Cenab-i Hak bu dini günahkâr biriyle de kuvvetlendirebilir. Bazan şartlar öyle gelişir ki kişi İslâmı ve Müslümanları düşündüğü için değil de daha başka gayelerle İslâmî bir hizmete omuz verebilir. Onun niyetinin farklılığı kendisini bağlar. Kişi niyetiyle sevap veya günah- kazanır. Önemli olan İslama hizmet etmek olduğuna göre biz hizmet yapanın kimliğinden ziyade, hizmetine bakmalı, faydalı bir hizmet kimden ve nereden gelirse gelsin kabul etmeliyiz. Fakat bu onu sevmemizi veya onun günahsız olmasını gerektirmez.

1027. [2:261, Hadîs No: 1794]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Allah salih bir Müslüman kulu hürmetine komşusu olan yüz hane halkını beİâ ve musibetten korur.[28][28]

1028. [2:262, Hadîs No: 1795]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Allahu Teâla kulun bir şey yeyip, birşey içtikten sonra Allah'a hamdetmesinden memnun olur.[29][29]

1029. [2:262, Hadîs No: 1796]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Kıyamet Günü kulunu öylesine hesaba çeker ki, ona kötülüğü gördüğünde niçin engel olmadığını bile sorar. Şayet Allah onun kalbine vereceği cevabı ilham etmişse o şöyle der: "Ya Rabbi, ben insanlardan ayrılarak sana ümit bağladım."[30][30]

İnsan, Kıyamet Gününde bütün yaptıklarından bir bir hesaba çekilecektir. Bu, insanın yüklendiği sorumluluğun büyüklüğünün gereğidir. Kötülüğü görüp de engel olmamak da sorumluluk getiren davranışlardandır. Onun için Cenab-ı Hak, kulunu bundan bile sorguya çekecektir. Çünkü mü'minin yeryüzünde bulunmasının hikmetlerinden birisi, iyiliği temsil etmek, yaygınlaşmasını sağlamak ve kötülükleri engellemektir. Ancak kul, kötülüğü engelleyecek güçte olmaz, bundan âciz kalır ve kalbiyle de o kötülüğü çirkin bulursa o zaman sorumluluktan kurtulur. Cenab-ı Hakkın ilham ettiği tarzda şöyle der: 'Ya Rabbi, ben insanlardan ayrılarak Sana ümit bağladım."
Hadiste dikkat çekilen husus küçük görülen bir vazifenin bile hesaba dahil edileceğidir. Çünkü kötülüğe güç yetiyorsa elle, yetmiyorsa dille, ona da güç yetmiyorsa kalben buğzetmek bir vazifedir. Bu vazifeyi ihmal etmek, kötülüklere karşı lâkayd kalmak, umursamaz bir havaya bürünmek, nemelazımcı olmak da sorumluluk getirir. İşte Kıyamet Günü mü'min sadece yapması gerekip de yapmadıklarından değil, engel olması gerekip de engel olmadıklarından da hesaba çekilecektir. Hadis, "Ne yapayım, ben vazifemi yapıyorum. Gerisine kanşmam" gibi insanların vurdumduymaz telakkilerini nazara vermekte, bunun da sorumluluk gerektirdiğine dikkat çekmektedir.

1030. [2:262, Hadîs No: 1797]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah rahmetini şu üç grup üzerine bol bol yağdırır:
1. Namaz için saf tutanlara,

2. Gece yarısı namaz kılanlara,

3. Yalın kılıç Allah yolunda savaşanlara[31][31]

1031 . [2:263, Hadîs No: 1798]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah Şaban ayının 15. gecesinde [Berat Gecesi] rahmetiyie tecellî ederek kendisine şirk koşan ve Müslüman kardeşine kin güden kimseler hâriç bütün kullarını affeder.[32][32]

1032. [2:263, Hadîs No: 1799]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah kötülüğe iltifat etmeyen genci emsallerine üstün tutar.[33][33]

1033. [2:264, Hadîs No: 1800]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah zâlime mühlet verir. Yakaladığında ise bir daha yakasını bırakmaz.[34][34]

1034. [2:264, Hadîs No: 1802]
Semûre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâla ihsan sahibidir. Öyle ise siz de ihsanda bulununuz.[35][35]

1035. [2:265, Hadîs No: 1804]
îbni Ebî Evfâ'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, zulmetmediği müddetçe hâkimle beraberdir, zulmettiğinde onu bırakır, şeytanı ona arkadaş eder.[36][36]

1036. [2:265, Hadîs No: 1805]
Abdullah bin Cafer (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi, Allah'ın hoşlanmadığı bir yere harcamak için borçlanmadığı sürece, Allah, borcunu ödeyinceye kadar onunla beraberdir.[37][37]

1037. [2:265, Hadîs No: 1806]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz gerçek ucuzlatıp pahalandıran, daraltan, genişleten ve rızık veren Allah'tır. Ben, ne bir kan, ne de bir mal ile ilgili herhangi bir hakkı benden isteyecek kimsenin bulunmadığı bir halde Rabbime kavuşmayı ümit ederim.[38][38]

Yüce dinimiz, bir fert olsa dahi kimsenin hakkının zayi olmasını istemez. Bu itibarla, bir yandan tüketicinin, diğer yandan da üreticinin, satıcının hakkını düşünür. Her ikisini birden düşündüğü içindir ki, fiyatlar resmî kanaldan ayarlandığında, yani narh konulduğunda üreticinin ve satıcının hakkı zayi olabileceğinden bunu hoş karşılamamıştır. Hattâ fıkıh kitaplarımızda böyle birşeyin, yani fiyat ayarlamanın mekruh olduğu kaydı vardır. Evet, İslâmiyette serbest piyasa esastır. Kâr için belirli bir yüzde yoktur. Fiyatlar arz ve talebe, alıcı ve satıcının rızâsına göre ayarlanır.
Nitekim Asr-ı Saadette fiyatlar bir ara yükselmişti. Bunun üzerine Sahabîler Peygamberimize gelmişler ve "Yâ Resûlallah, fiyatlar yükseldi. Bizler için fiyatları tahdit ve tayin eder misiniz?" diye ricada bulunmuşlardı. İşte izah ettiğimiz hadisin söyleniş sebebi budur. Bu hadisten de anlaşılacağı gibi, Peygamberimiz (a.s.m.) üreticinin malını satmak hususunda bir fiyat tayin etmeyi ona yapılacak bir haksızlık olarak görmüştür.
Fiyat sınırlamayarak üreticinin hakkını koruyan dinimiz, tüketicinin hakkını ise güzel ahlâkı ve takvayı emrederek, hileyi ve fahiş fiyatla mal satmayı yasaklayarak korur. Peygamberimiz (as.m.) bir hadislerinde, "Müslümanlar arasında aldatma olmaz. Bizi aldatan bizden değildir"[39][39] buyurmuş; diğer bir hadislerinde ise, "Biriniz kendi nefsi için arzu ettiği şeyi mü'min kardeşi için de arzu etmedikçe, kâmil bir fman sahibi olmaz"[40][40] buyurarak mü'minlere şaşmaz bir ölçü vermiştir. Peygamberimizin şu müjdesi de alış verişinde ve ticâretinde istikâmeti, doğruluk ve dürüstlüğü esas alan tüccarlaradır:

"Doğru sözlü ve kendisine güvenilen tüccar âhirette peygamberler, sıddîkler ve şehitlerle beraber olacaktır.I>[41][41]

Evet, ticârette esas meselenin doğruluk ve itimat olduğu hadis-i şerifte açıkça bildirilmektedir. Öyle ise, aldatmanın, yalanın, liflenin olmadığı bir cemiyette fiyatların resmî yoldan ayarlanmasına gerek yoktur.
Ancak günümüzde de sıkça görüldüğü gibi, genel olarak satıcıların insafsız davrandıkları, müşteriyi aldattıkları, stokçuluk yaptıkları, fahiş fiyatla mal sattıklan, serbest piyasa hürriyetini fertlerin zararına olacak şekilde kullandıkları zamanlarda ilgililer, fiyatlara müdahale edebilirler ve belirli bir fiyat koyabilirler. Böyle durumlarda da bu bir zarurettir ve caizdir. Çünkü bu durumda Müslüman halkın hukukunu koruma ve aldatılmasını önleme söz konusudur.
Nitekim Hz. Ömer bir satıcının fiyatına müdahelede bulunmuş ve "Ben bununla ancak memleket halkının menfaatini korumak istiyorum" demiştir.[42][42]

1038.[2:266, Hadîs. No: 1807]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah tektir, teki sever.[43][43]

Her neye bakarsak bakalım, bir birlik görürüz. Kâinat birlikle ayakta durur ve tek bir Zâtı gösterir. Çünkü bir şeyde birlik varsa ancak bir tek zâtın eseri olabilir. İkinci bir el karışsa karıştırır. "Bu kâinat bin birlikler perdeleri içinde sarılı bir gül goncası gibidir. Belki esma ve efâl-i umûmiye-i İlâhiyenin [Allah'ın bütün isimleri] adedince vahdetleri giymiş birtek insan-ı ekberdir [büyük bir insandır]. Belki envâ-ı mahlûkât sayısınca dallarına vahdetler, birlikler asılmış bir şecere-i tûba-i hilkattir [yaratılışın tuba ağacıdır]. Evet, kâinatın idaresi bir ve tedbiri bir ve saltanatı bir ve sikkesi bir, bir bir bir tâ binbtr bir birler kadar... Hem bu kâinatı çeviren isimler ve fiiller bir iken, herbiri kâinatı veya ekserini ihata eder. Yani, içinde işleyen hikmeti bir ve inayeti bir ve tanzimatı bir ve iaşesi bir ve muhtaçlarının imdatlarına koşan rahmet bir ve o rahmetin bir şerbetçisi olan yağmur bir ve hâkezâ bir bir bir tâ binler birbirler... Hem bu kâinatın sobası olan güneş bir, lambası olan kamer [ay] bir, aşçısı olan ateş bir, levazımat deposu ve hazineii direği olan dağ bir, şakacı ve sucusu bir ve bağları sulayan süngeri bir ve hâkezâ bir bir bir tâ binbir birler kadar...
"İşte, âlemin bu kadar birlikleri ve vahdetleri güneş gibi zahir birtek Vâhid-i Ehade işaret ve delâlet eden bir hüccet-i bahiredir [ap açık bir delildir]. Hem kâinat unsurlarının ve nevilerinin herbirisi bir olmasıyla beraber, zeminin yüzünü ihata etmesi ve birbirinin içine girmesi ve münasebetdârâne ve belki muâvenet-kârâne birleşmesi, elbette-mâlik ve sahip ve Sâni'lerinin bir olmasına bir alâmet-i zahiredir."[44][44]
Cenab-ı Hak tektir, birdir. Birliğine aynalık eden yaratıklarda da bir birlik vardır. Onun içindir ki birliğine teceilîgâh ve ayna olan yaratıkları sever. Birlik beraberlik, işleri karıştırmamak; tek elden düzenle yürütmek, ikinci bir el karıştırmamak da Allah'ın sevdiği hareketlerdendir. Namaz tesbihatında sayıların tek olması, zikir ve dualarda bu tekliğe riâyet edilmesinin önemli hikmetlerinden birisi, birliğe ayna oluşu sebebiyledir.
Bunun gibi yaptığımız işlerde de, meselâ suyu üç yudumda içmek gibi tekli rakamlarda karar kılmak Allah'ın sevdiği davranışlardandır.

1039. [2:268, Hadîs No: 1811]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Yüce Allah anne rahmine bir meleği vekil tayin etmiştir. O melek şöyle der: "Ya Rabbi nutfe oldu. Ya Rabbi rahme tutunan yapışkan bir madde oldu. Ya Rabbi, bir çiğnemlik et oldu. Allahu Ta-âlâ yaratılışını gerçekleştirmek istediğinde melek, 'Yâ Rabbi, itaatkâr mıdır âsi midir? Erkek midir, kız mıdır? Rızkı ne olacaktır? Ömrü ne kadardır?" Bunlar böylece anne rahminde iken yazılır.[45][45]

1040. [2:269, Hadîs No: 1812]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Kadir Gecesini ümmetime hediye etmiş, ondan önce kimselere vermemiştir.[46][46]

1041 . [2:269, Hadîs No: 1813]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Safta boşluk bırakmayıp dolduranlara Allah rahmet eder, melekler de mağfiret diler. Kim saftaki bir boşluğu doldurursa, Allah onun bir derecesini yükseltir.[47][47]

1042. [2:269, Hadîs No: 1814]

Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:48[48]
Allah birinci saftakilere rahmet, melekler de istiğfar eder.

1043. [2:271, Hadîs No: 1818]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah ümmetimi dalâlet üzerine birleştirmez. Allah'ın rahmet ve himaye eli cemaatin üzerindedir. Kim cemaatten ayrilırsa Cehenneme doğru ayrılır.49[49]

1044. [2:271, Hadîs No: 1819]
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, söz ve davranışlarında hayâsızlık yapan ve kendisini buna necbur hisseden kimseleri sevmez.50[50]

1045. [2:272, Hadîs No: 1821]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Bir mü'min kul dünyada çok sevdiği bir yakınını kaybeder de sabredip musibetin mükâfatını Allah'tan beklerse, Allah o kulu için Cennetin dışında bir mükâfata razı olmaz.51[51]

1046. [2:272, Hadîs No: 1823]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
mükâfatlandırdığı mü'mine etmez, onu âhirette de mükâfatlandım. Kâfire gelince o
hayır verilecek kalmaksın onu âhirete göndersin.52[52]

1047. [2:273, Hadîs No: 1826]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla kullarından birden bire ilmi çekip almaz. Fakat âlimlerin ruhunu almakla ilmi kaldırır. Öyle ki, hiçbir âlim bırakmayınca insanlar câhil liderler edinirler. Onlara soru sorulduğunda bilgisizce fetva verirler. Hem kendileri haktan sapar, hem de insanları saptırırlar.53[53]

1048. [2:275, Hadîs No: 1828]
Ebû Ümâme rivayet ediyor:
Allah, sadece Kendisi için ve rızâsı gözetilerek yapılan ameli kabul eder.54[54]

1049. [2:275, Hadîs No: 1830]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Allah zayıflarına hakkını vermeyen bir ümmeti temize çıkarmaz.55[55]

1050. [2:277, Hadîs No: 1832]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Taâla sizin boy poşunuza ve mallarınıza bakmaz, ancak kalblerinize ve amellerinize bakar.56[56]

1051. [2:278, Hadîs No: 1833]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah, eteklerini sürüye sürüye kibirle yürüyenlere rahmet nazarıyla bakmaz.57[57]

1052. [2:278, Hadîs No: 1836]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, kendisinde zerre kadar hayır bulunan bir kimseyi rezil rüs-vay etmez.58[58]

1053. [2:279, Hadîs No: 1837]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah, şaka yaparken doğru söyleyen şakacıyı bundan dolayı sorumlu tutmaz.59[59]

1054. [2:279, Hadîs No: 1839]

Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, hacda tavaf edenlerle iftihar eder.60[60]

1055. [2:279, Hadîs No: 1840]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, Arafe Gününün akşamında Arafat'a çıkan hacılarla meleklerine karşı iftihar eder ve şöyle buyurur: "Kullarıma bakm. Bana saçı başı dağınık, toz toprak içinde gelmişler."61[61]

1056. [2:280, Hadîs No: 1841]
Talka bin Ubeydullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, ibâdete düşkün gençle meleklere karşı iftihar ederek şöyle buyurur: "Kuluma bakm. Benim rızâm için nefsânî isteklerini terket-miştir."62[62]

1057. [2:280, Hadîs No: 1842]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah, mü'min kulunu hastalığa müptela eder ki, üzerindeki bütün günahları döksün.63[63]

1058. [2:281, Hadîs No: 1843]
îbni Kani' (r.a.) rivayet ediyor:
Allah verdiği nimetlerle kulunu imtihan eder. Eğer Allah'ın takdii ettiği kısmetine razı olursa bereket verir ve genişlik verir. Razı olmazsa bereket vermez ve takdir edilenden fazlasını elde edemez.64[64]

1059. [2:281, Hadîs No: 1844]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyl buyurmuşlardır:
Şüphesiz Allahu Taâlâ gündüz günah işleyenlerin tevbe etmeleı için geceleyin rahmet elini açar; gece günah işleyenlerin tevbesi içi de gündüzleyin rahmet elini açar. Bu durum güneş batıdan doğuncaya kadar devam eder.65[65]

1060. [2:281, Hadîs No: 1845]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Taâlâ her yüz yılın başında bu ümmet için dinini yenileyecek bir müceddid gönderir.66[66]

Peygamberimiz peygamberlik zincirinin son halkasını teşkil eder. Ondan sonra peygamber gelmeyecektir. Yalnız yukardaki hadiste de belirtildiği gibi, her asırda Resûlullahın temsilcisi olarak onun yolunu takip eden, fslâmı, çağının idrak ve anlayışına uygun tarzda takdim eden görevliler gelecektir ki, bunlara müceddid adı verilir.
Müceddidler Islama hizmeti gaye edinmiş, herşeyferiyle İslama teslim olmuş, ilim ve ameliyle kendini kabul ettirmiş büyük âlimlerdir. Onlar kendiliklerinden ve yenibaştan bir hüküm getirmez, ancak ve ancak Sünnet-i Seniyyeye uyar, yaşar ve yaşatmaya çalışır, onu gösterir, kuvvetlendirir, içerisine sokulmak istenen bid'at ve hurafeleri ayıklar, dine yöneltilen hücum ve saldırılan bertaraf ederler.
Onların bütün gayreti dini asliyetiyle ortaya koyabilmek, asırlann getirdiği yanlış yorum ve izahlardan arındırmak, esas ve asliyetini bozmadan yeni tarz ve metodlarla, ikna usulleriyle gözler önüne sermektir.
Müceddidler her yönleriyle örnek insanlardır. Sözleriyle fiilleri arasında bir tezat yoktur. Dine sim sıkı bağlıdırlar. En küçük bir fstâmî hakikatten canlan pahasına da olsa taviz vermez; ihlas, sadakat ve samimiyetle hizmetlerini yürütür, hiçbir fedakârlıktan çekinmezler.
Müceddidler manen görevli insanlar oldukları için ilhama mazhardırlar. Onlar ancak yüce hakikat ve mânâların tercümanı hükmündedırler, O hakikatlere bir çeşit ayna olurlar. Onlara düşen ancak bu mânâ ve hakikatleri kendi dillerince terennüm ve ifade etmektir.
Her asrın müceddidiyle ilgili âlimlere göre değişik sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu hadisin rivayet edildiği yerin şerhinde, yaşadığı döneme kadarki müceddidlerin isimleri Suyutî tarafından şöyle sayılmıştır: Hz. Ömer bin Abdülaziz, Şafiî, İbni Süreye, Eş'ârî, Bakıllânî, Seni ve İsferayinî, Gazali, Razî, Rafiî, Hafızü'l-Enam Zeynüddin.
Ayrıca İmam Rabbânî, Mevlana Halid de müceddidtirler. 6000 küsur sayfalık eserlerine ve hizmetlerine baktığımızda çağımızın müceddidinin ise Bedîüzza-man Said Nursî olduğu görülür.
Şemsülhak ise şu kişileri müceddid olarak sayar:

(1) Ahmed bin Hanbel, (2) Muhammed bin İsmail el-Buharî, (3) Mâlik bin Enes, (4) Müslim en-Nisaburî, (5) Ebû Davud es-Sîcistanî, (6) Ebû Cafer es-Sahafiyyü'l-Hanefî, (7) Ebû Cafer el-İmamî, (8) Ebû Haseni'l-Eş'arî, (9) en-Neseî, (10) Ebû Hamid el-İsferayânî, (11) Ebû Bekir Muhammedi'l-Havarizmî.

1061. [2:283, Hadîs No: 1849]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:

Allah, güzel konuşacağım diye inekler gibi dilini ağzında dolaştıran kimseye buğzeder.[67][67]

1062. [2:284, Hadîs No: 1850]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:

Allah, kibirli ve şımarık kimselere buğz eder.[68][68]

1063. [2:284, Hadîs No: 1852]
Ali bin Ebî Tâlib'ten (r.a.) rivayetle:

Allah çok zulmeden zengine, çok câhil ihtiyara ve kibirli fakire bugz eder.[69][69]

1064. [2:285, Hadîs No: 1854]
Ali bin Ebî Tâlib(r.a.) rivayet ediyor:

Allah Müslüman kardeşine karşı surat asan kimseye lanet eder.[70][70]

1065. [2:285, Hadîs No: 1856]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Allah, dünya işlerinin âlimi, âhiret işlerinin ise câhili olan kimseye buğz eder.[71][71]

1066. [2:285, Hadîs No: 1857]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Allah, hayatında iken cimri, ölüm ânında ise cömert olan kimseye buğz eder.[72][72]

Kişinin böyle bir duruma düşmesinin sebeplerinden biri, sahip olduğu malın bir emanet olduğunu düşünememesi, kendini mal sahibi zennetmesidir. Hele, "Ben kazandım, aklımla, fikrimle, gücümle elde ettim" noktasına varmışsa, başkalarına zırnık koklatmaz.
Kişinin cimri olmasının bir sebebi de, Allah'ın sonsuz rahmet, ihsan ve ikramına güvenememesidir. Oysa her hazine Onun elindedir. Bütün nimetler Onun hazinesinden gelir. Ve o hazine bitmez, tükenmez. Halbuki bilse ki, Allah Kendi uğrunda verene, ikram ve ihsanda bulunanlara daha çok verecektir, o zaman "Malım azalır" düşüncesinden sıyrılacak, imkânları ölçüsünde boi bol vermeye çalışacaktır.
Cimri, bilerek veya bilmeyerek, ister şu, ister bu sebeple olsun, cimriliğiyle Allah'ın sonsuz cömert mânâsındaki Cevvad ismine ters bir harekette bulunmakta ve böylece de manen Allah'tan uzaklaşmaktadır. Cimri, Allah'ın emanet olarak verdiği malda hasislik yapmakta, bu vesileyle de rahmetten uzak kalmaktadır.
Hadiste son âna kadar cimri yaşayıp ölüm ânında biraz sonra elinden çıkacak olan mal hususunda cömert kesilen kimseye dikkat çekilmiştir. Niçin kişi bir anda cömert kesilmektedir? Eğer mirasçılarına kızgınlığı ve onları mirastan mahrum bırakmak maksadıyla bunu yapıyorsa, büyük vebale sebeptir. Miras haktır. Mirasçılarını bu haktan mahrum etmeye kimsenin hakkı yoktur. Eğer ölümün dehşetini görüp de cömert davranma yoluna girmişse bu da yanlıştır. Geniş, rahatlık ve bolluk zamanlarında gereken cömertliği yapmamışta o anda yapıyorsa, bu da ona fazla bir fayda sağlamaz. Üstelik ölümün dehşetini görüp de ikram ve ihsana kalkma, Allah'ın gazabını celbedebilecek bir durumdur. Bir âyette böyle insanlar kınanır ve durumları şöyle anlatılır: "Sizden birine ölüm gelip de, 'Ey Rabbim, ne olurdu bana biraz daha mühlet verseydin de malımın sadakasını verip salihlerden olsaydım' demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden bağışta bulunun."[73][73]

1067. [2:286, Hadîs No: 1858]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Allah, günahları pervasızca işleyen şuursuz mü'mine gazap eder.[74][74]

Bir mü'min için en mühim mesele Allah'ın rızasını kazanmak, gazabından uzak kalmaktır. Şuurlu bir mü'min işlediği günahın maddeten ve manen ne gibi zararlara sebep olabileceğini çok iyi bilen insan demektir. Çünkü gönlünde yerleşmiş olan îman, şuurlu davranmayı gerektirir. Kendini gerek Allah ve gerekse insanlar nazarında küçük düşürücü, değerini azaltıcı günahlara girmeye cür'et etmez. Sonra mü'min güzel örnek olmakla da mükelleftir.
Şuursuz mü'min ise bu duygu ve düşünceleri hissedemeyen kimsedir. Ve dolayısıyla Allah'ın gazabını celbedebllecek bir atmosfere girmektedir.
Allah'ın rızasının Ona itaatta ve gazabının da Ona isyanda olduğu unutulmamalıdır. Şuursuz mü'min bu sırrı düşünemediği için, tereddütsüzce günahlara girebilmekte, farzları yapma konusunda da bir gayrete girmemektedir.
İşte Cenab-ı Hak böyle şuursuz mü'minlere gazap etmektedir. Allah'ın gazabının ne demek olduğunu, mü'mini nasıl çarpacağını, yerden yere nasıl atacağını, nasıl gerçekleşeceğini bilemeyiz. Bunu hadiseler gösterir. Bu bazan dünyada verilebileceği gibi bazan da âhirete kalır. Mü'min, Allah'ın azametini, günahlara karşı gayretini düşünüp haramlara girmekten çekinmelidir. Aksi halde Allah'ın gazabının kulda ne zaman ve nasıl tecellî edeceği belli olmaz. Hayatının en tatlı ânını yaşadığını sanarken, tepesine bir yumruk gibi iniverin

1068. [2:286, Hadîs No: 1861]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, bir iş yaptığında hakkını vererek yapanı sever.[75][75]

1069. [2:287, Hadîs No: 1863]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah yardım isteyenin yardımına koşulmasını sever.[76][76]

1O7O. [2:288, Hadîs No: 1865]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, yumuşak ve güler yüzlü kimseyi sever.[77][77]

1071 . [2:288, Hadîs No: 1866]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah tevbekâr genci sever.[78][78]

Akıldan çok histeriyle hareket eden gençlerin yaşlılara göre günah işlemeleri daha kolaydır. Gücü, kuvveti, enerjisi, güzelliği, imkânları buna son derece elverişlidir. Dünya bütün çekiciliği ve güzelliğiyle tebessüm eder. Nefsi okşayan kötülükler ona daima davetiye çıkarıp durur. Bunlara karşı nefsi dizginlemek, günahtan kaçınmak büyük bir muvaffakiyet ve fazilettir. Ama genç her zaman bu başarıya ulaşamaz. Şeytana kanıp nefsine uyup günahlara dalabilir. Böyle anlarda akla, mantığa ve dine en uygun davranış, günahlarda ısrar etmemek, hemen tövbe etmek, bir daha işlememeye azmetmek, nefisle mücadele etmektir. Günahlarda ısrar ve devam gazab-ı İlâhîyi celb edebilirken, ondan pişmanlık duyup tövbe etmek affa vesile olur. Böyle kimseler de Allah'ın sevdiği kimselerdir.

1072. [2:288, Hadîs No: 1867]
îbni Ömer rivayet ediyor:
Allah, gençliğini Allah'a itaat yolunda geçiren genci sever.[79][79]

1073. [2:290, Hadîs No: 1873]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah, bir mesleği olup, mesleğinde maharet sahibi olan mü'min kulunu sever.[80][80]

1074. [2:291, Hadîs No: 1874]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah eski dostluğu devam ettirmeyi sever. Öyle ise onu devam ettirin.[81][81]

1075. [2:292, Hadîs No: 1876]

Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah ısrarla duâ edenleri sever.[82][82]

1076. [2:292, Hadîs No: 1877]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphe yok ki, Allahu Taâla kötü komşusu olup Allah ölümle veya başka bir yolla hakkından gelinceye kadar sabreden ve mükâfatını Allah'tan bekleyen kişiyi sever.[83][83]

1077. [2:293, Hadîs No: 1882]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Allah, helâl kazanç yolunda kulunu yorgun görmeyi sever.[84][84]

1078. [2:294, Hadîs No: 1884]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yakınlarını nâmahremlerden kıskanan kullarını sever.[85][85]

Kıskançlık duygusunun verilişinin en mühim hikmetlerinden biri iffet ve namusları korumak, onlara toz kondurmam aktır. Bunun İçin ilk yapılacak iş, meşru dairede kalmak, namusu gölgeleyecek davranışlardan uzak durmak, mahremiyet kaidelerine dikkat etmektir. Eşinin tesettürüne riâyet etmeyip, "Böyle olsa ne olur?" deyip lâkaydhğa girmek çok yanlıştır. Mahremini kıskanmayan sıkıntılara girer. Dinî ölçülere uymamanın sıkıntılarını cemiyet olarak kötü örnekleriyle birlikte yasaya gelmekteyiz. İlerde "Ah, vah" etmektense önceden bu ölçülere uymak gerekir.
Yalnız bu konuda ölçüyü kaçırmamak, aşırıya kaçmamak, vehm eder bir havaya girmemek gerekir. Bir hadiste böyle bir davranışın Allah'ın hoşlanmadığı davranış olduğu üzerinde durularak şöyle buyurulur:
"Kıskançlığın iki çeşidi vardır; birini Allah sever, diğerini sevmez. Allah'ın sevdiği kıskançlık, şüphe ve kötülük alâmetleri bulunan hususlardaki kıskançlıktır. Allah'ın sevmediği kıskançlık da, şüphe ve kötülük alâmetleri olmayan yerdeki kıskançlıktır."[86][86]
Islâmî ölçülere riâyet eden namuslu bir eş hakkında duyulan yersiz ve sebepsiz kıskançlık güveni zedeler, aile huzurunu sarsar; kavga ve gürültülere sebep olur, hayatın tadını kaçırır. O halde herşeyde olduğu gibi kıskançlıkta da ölçüyü yitirmemek gerekir.
Aynı durum sadece erkeğin karısına karşı değil, kadının erkeğine, erkek kardeşin kız kardeşine, kısacası herkesin yakınlarına karşı duyması gereken bir duygu olarak düşünülmelidir.

1079. [2:294, Hadîs No: 1887]
İmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, fakir ve çoluk çocuğu çok olduğu halde insanlara el avuç açmayan kulunu sever.[87][87]

1080. [2:295, Hadîs No: 1888]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah, aşırı şefkatinden ve Allah korkusundan mahzun olan her kalbi sever.[88][88]

1081 - [2:297, Hadîs No: 1895]
Numan bin Beşir rivayet ediyor:
Allah, öpmeye varıncaya kadar çocuklarınız arasında âdil davranmanızı sever.[89][89]

1082- [2:297, Hadîs No: 1896]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Allah, temizliğe dikkat ederek ibâdete düşkün olan kimseyi sever.[90][90]

1083. [2:297, Hadîs No: 1897]
Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Kur'ân'ın indiği şekliyle okunmasını sever.[91][91]

1084. [2:298, Hadîs No: 1900]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla Kıyamet günü "Lâ ilahe illallah" sözleri sebebiyle müezzinleri insanlar içerisinde Allah'ın rahmetine en fazla uzanan kimseler olarak haşr edecektir.[92][92]

1085. [2:298, Hadîs No: 1901]
Huzeyfe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.mj şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, şefkatli bir çobanın koyunlarını tehlikeli yerlerden uzaklaştırdığı gibi, kulunu himaye eder.[93][93]

Allah'ın bir ismi Rahîm, bir ismi de Rahman'dır. Bu isimleri ve daha başka birçok isimleriyle kullarına sonsuz rahmetiyle muamele etmekte, onlara nzık ve nimetler ikram etmekte, çeşit çeşit belâ ve felaketlerden kurtarmaktadır. Aslında Onun rahmeti olmazsa bir an için olsun hayatta kalamayız. Neye sahipsek Onun sayesinde sahibiz. Herşey bize Onun emaneti.
Eğer Onun koruması olmasaydı, belâ ve felaketler sel gibi başımıza yağardı. Onun rahmeti sayesinde ozon tabakası bir kuşak gibi atmosferimizi sarmakta, bizi saniyede yağmur gibi binlercesi gelmekte olan göktaşlarından korumaktadır. Eğer yağmurlar devamlı yağsaydı, dolular inseydi, kasırgalar, tayfunlar gelseydi ne yapabilirdik? Güneş, ışınlarının milyonda birini değil de biraz daha fazlasını gönderseydi yanıp kavrulmaktan kurtulamazdık. Bitki ve hayvanlann çoğalmasına bir sınır konulmasaydırdünyamızın dengesini altüst ederlerdi.
Daha bildiğimiz ve bilmediğimiz, hayatımızı tehdit edici öylesine musibetler vardır ki, biz bunları çoğu zaman düşünmeyiz bile. Ancak gözle görülebilen, bilebildiğimiz musibetlerden Allah'a sığınır, yardımını dileriz. Oysa hayatımızı ve hayatımızın devamını tamamen muhtaç olduğumuz Rabbimiz, binlercesi birden hücum eden sayısız musibetlere karşı korumasaydı, bir an için olsun yaşayabilmemiz mümkün olmazdı.
Rabbimiz bazan, çobanın sürüsüne bir îkaz taşını atıp koyunlannı tehlikelerden sakındırdığı gibi, isyanlara, günahlara girmeyelim diye ufak yollu musibet taşı da atmakta, sakındırmaya çalışmakta, âdeta "Dikkat et, böyle devam edersen mahvolursun" buyurmaktadır. Bu da bir himayedir, manevî hayatımızın mahvını önlemektedir. Hata yapan aklı başında olan bir kul, bunu bir îkaz olarak değerlendirir ve hemen hatadan vazgeçer. Bu konuda MesnevM Nuriye'de şöyle denilir:
"Merayı [otlağı] tecavüz eden koyun sürüsünü çevirmek için çobanın attığı taşlara musab [hedef] olan bir koyun, lisan-ı haliyle, 'Biz çobanın emri altındayız. O bizden daha ziyade faydamızı düşünür. Madem onun rızası yoktur; dönelim' diye kendisi döner, sürü de\ döner."
Bu satırlardan sonra da şunlara yer verilir:
"Ey nefisi Sen o koyundan fajzla âsî ve dâli değilsin. Kaderden sana atılan bir musibet taşına maruz kaldığın zaman 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciün'[94][94] söyle ve mercî-i hakikiye dön, îmana gel, mükedder [kederlenme] olma. O seni senden daha ziyade düşünür."[95][95]
Allah'ın kulunu himayesi illâ musibetle îkaz şeklinde olacak demek değildir. Cenab-ı Hak rahmeti gereği kullarını musibetlere dahi gerek kalmadan verdiği şuur ve tedbirle muhafaza eder. Kul girebileceği kötülüğün nelere mal olacağını düşünerek kendini tehlikeli pozisyonlara sokmaktan çekinir. Sonra etrafında tehlikelerle boğuşmakta olan insanları görmesi de onu o kötülüklerden çekip almaya yeter. Günah içindeki peşin ceza ve ızdırap onu o tehlikeli atmosfere girmekten alıkoyarken, iyilikler içerisinde lezzetler de onu iyiliklere yöneltmekle böyle tehlikelere düşmekten korumaktadır.

1086. [2:299, Hadîs No: 1902]
Ebû Hüreyre'den (r.a,) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah, uzun Kıyamet Gününü dilediği kulları için bir farz namazı vakti kadar hafifletir..[96][96]

1087. [2:299, Hadîs No: 1903]
Ukbe bin Âmir rivayet ediyor:
Allah bir ok sebebiyle üç kişiyi Cennete koyar: Onu yaparken sevabını Allah'tan bekleyen sanatkârı, onu atan okçuyu ve okçuya onu atması için veren kimseyi.[97][97]

1088. [2:399, Hadîs No: 1904]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Allah, bir lokma ekmek, bir avuç hurma ve bunlara benzer fakirlerin faydalandığı şeyler sebebiyle üç kişiyi Cennetine koyar: Bunun verilmesini emreden aile reisini, o evin işini düzgün yürüten evin hanımını ve onu fakirin eline veren hizmetçiyi.98[98]

1089. [2:300, Hadîs No: 1905]
Câbir bin Abdullah (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, bir tek hac sebebiyle üç grup insanı Cennete koyar: Yerine haccedilen ölüyü, bedel olarak hacca gideni ve bunun gerçekleşmesine sebep olanı. 99[99]

1090. [2:301, Hadîs No: 1907]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah, Kıyamet Günü mü'min kulunu kendisine yaklaştırır. Rahmet perdesini üzerine gerer ve onu insanlardan gizleyip günahlarını kendisine itiraf ettirerek şöyle buyurur: "Filan günahını biliyor musun? Filan günahını da biliyor musun?" Kul, "Evet, yâ Rabbi" der. Öyle ki, bütün günahlarını kendisine itiraf ettirir. O kişi içinden helak olduğunu düşünür. Bunun üzerine Allah şöyle buyurur: "Ben bunları dünyada iken senin için örttüm. Bu gün de onları affedeceğim." Sonra amel defterini sağ tarafından kendisine verir. Kâfir ve münafığa gelince, şahitler onlar için şöyle seslenirler: "İşte bunlar, Rablerine iftira edenlerdir. Dikkat edin. Allah'ın laneti zâlimlerin üzerinedir."100[100]

1091. [2:301, Hadîs No: 1908]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, sizin üç şeyinizden hoşlanır, üç şeyinizden de nefret eder. Hoşlandığı şeyler: Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan Ona ibâdet etmeniz. Allah'ın ipine sımsıkı sarılmanız ye ayrılığa düşmemeniz, Allah'ın idarenizi eline verdiği kimselerin hayır ve iyiliğini dilemeniz.
Sevmediği şeyler ise şunlardır: Dedi kodu etmeniz, yerli yersiz çok suâl sormanız ve faydasız yere malınızı zayi etmeniz.101[101]

1092. [2:302, Hadîs No: 1909]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah bu Kur'ân sebebiyle bâzı insanları yükseltir, bazılarını da alçaltır.102[102]

1093. [2:302, Hadîs No: 1910]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor: i tır.103[103]

1094. [2:302, Hadîs No: 1911]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:104[104]

1095. [2:303, Hadîs No: 1913]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde yeryüzünde rah-metiyle tecellî eder. Öyîe ise namaz ve ziyaret için evlerden dışarıya çıkın ki, rahmet size dokunsun.105[105]

1096. [2:304, Hadîs No: 1916]
îyad bin Ganem'den rivayetle:
Allah, dünyada insanlara işkence edenlere Kıyamet Günü azab eder.106[106]

1097. [2:304, Hadîs No: 1917]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, niyeti âhiret olana dünyayı verir, ama niyeti dünya olana âhireti vermez.107[107]

1098. [2:306, Hadîs No: 1920]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Allah sadakayı kabul eder, onu güzel bir şekilde muhafaza ederek sizden birinizin bir tayı [at yavrusu] büyüttüğü gibi büyütür. Öyle ki, bir lokma Uhud Dağı kadar büyür.[108][108]

1099, [2:306, Hadîs No: 1921]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, can boğaza gelmedikçe kulunun tevbesini kabul eder.[109][109]

1100-1199

1100. [2:307, Hadîs No: 1922]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla Cehennem ehlinden azabı en hafif olanına şöyle der: "Eğer yer yüzündeki herşey senin olsaydı bu halden kurtulmak için verir miydin?" der. O, "Evet, verirdim" der. Allah, "Sen daha Âdem'in sulbünde iken bundan daha kolayını, Bana hiçbir şeyi ortak koşmamanı senden istedim, sen ise Bana ortak koşmakta direttin."[110][110]

1101. [2:307, Hadîs No: 1923]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâla şöyle buyurur: "Oruç Benimdir, mükafatını verecek olan da Benim. Oruçlu için iki sevinç vardır: İftar ettiğinde sevinir, Allah'ın huzuruna gidip Allah mükâfatlandırdığında sevinir. Mu-hammed'in nefsini kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hoştur[111][111].

1102. [2:308, Hadîs No: 1924]
EbûHüreyreden rivayetle:
Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:
"Birisi diğerine hıyanet etmediği müddetçe Ben iki ortaktan üçün-cüsüyüm. Hıyanet yaptığında aralarından çekilirim.[112][112]

1103. [2:308, Hadîs No: 1925]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ey Âdemoğlu! Bana ibâdet etmek için seni meşgul eden şeyleri bırak ki, gönlünü zenginlikle doldurayım. İhtiyaçlarını da gidereyim. Böyle yapmazsan elini meşgalelerle doldururum, ihtiyacını da gidermem.[113][113]

1104. [2:309, Hadîs No: 1926]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kulumun dünyada iken iki sevgili uzvunu [göz nurlarını] alırsam onun Benim yanımdaki mükâfatı ancak Cennettir.[114][114]

1105. [2:309, Hadîs No: 1927]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Allah Kıyamet günü şöyle buyurur:
"Nerede Benim rızam için birbirlerini sevenler? Gölgemden başka gölgenin bulunmadığı bu günde onları gölgelendireceğim."[115][115]

1106. [2:309, Hadîs No: 1928]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kulum, Beni anıp zikrimle dudakları kıpırdandıkça Ben onunla beraberim.[116][116]

1107. [2:309, Hadîs No: 1929]
Ammare bin Za'kere rivayet ediyor:
Benim gerçek kulum savaşta rakibiyle karşılaştığında Beni zikredendir.[117][117]

1108. [2:311, Hadîs No: 1932]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor: Allah Cennet ehline şöyle buyurur:

"Ey Cennet Ehli," Onlar, "Buyur yâ Rabbi, emrine amadeyiz. Bütün hayırlar Senin elindedir." Cenâb-ı Hak buyurur: "Razı oldunuz
mu?" Onlar, "Nasıl razı olmayalım? Sen bize hiçbir mahlûkuna vermediğin şeyleri verdin." Allah buyurur: "Bundan üstününü de vereyim mi?" Onlar, "Ey Rabbimiz, bundan daha üstün ne olabilir ki?" derler. Allah, "Rızâmı üzerinize yağdırıyorum. Bundan sonra ebediy-yen gazap etmeyeceğim."[118][118]

1109. [2:312, Hadîs No: 1933]
Vasile bin Eskâ'dan (r.a.) rivayetle: Allahu Teâla şöyle buyuruyor:
"Ben kulumun Benim hakkımdaki zanni yanındayım. Benim hakkımdaki düşüncesi iyi ise iyi muamele ederim, kötü ise kötü muamele ederim.[119][119]

1110. [2:312, Hadîs No: 1934]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü Allah şöyle buyurur:
"Ey Âdemoğlu, Ben hastalandım, Beni ziyarete gelmedin." Kul, "Ya Rabbi, Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde Seni nasıl ziyaret edebilirdim?" der. Allah, "Filan kulumun hastalandığını ve senin de onun ziyaretine gitmediğini bilmiyor musun? Onu ziyaret ettiğinde Beni orada bulacağını bilmiyor muydun? Ey Ademoğlu, senden yiyecek birşey istedim, sen Bana yedirmedin" der. Kul, "Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde Sana nasıl yemek yed irebilirdim?" der. Allah, "Falan kulumun senden yiyecek birşey isteyip sen de ona vermediğini bilmiyor musun? Ona verdisinde Benim katımda karşılığını bulacağını bilmiyor muydun? Ey Ademoğlu, senden su istedim, bana su vermedin" der. Kul, "Yâ Rabbi, Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde sana nasıl su verebilirdim?" der. Allah, "Falan kulum senden kendisine su vermeni istemişti; sen ise vermedin. Ona su verseydin Benim katımda mükâfatımı bulacağını bilmiyor muydun?"[120][120]

1111. [2:313, Hadîs No: 1935]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah buyuruyor: "Şüphesiz Ben yer ehline azap vermek istediğimde, evlerim olan mescidleri maddî manevî imar edenlere, benim rızam için birbirini sevenlere ve seherlerde günahları için mağfiret dileyenlere bakıyor ve azabımı çeviriyorum."[121][121]

1112. [2:314, Hadîs No: 1936]
îbni Habib rivayet ediyor: Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:
"Ben hikmetli söz söyleyenin her sözüne bakmam. Ancak onun niyet ve isteğine bakarım. Niyeti ve gayesi Allah'ın sevdiği ve razı olduğu şeyler ise bunu ifâde etmese bile onun susmasını Allah'a hamd ve kendisi için heybet kılarım."[122][122]

1113. [2:315, Hadîs No: 1905]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ, hasta tuttuğu sürece hastaya sağlığında devam etmekte olduğu amelinin karşılığından daha fazlasını verir. Yolcuya da evinde iken işlediği amelinin karşılığından daha fazlasını verir.

1114. [2:315, Hadîs No: 1940]
Avfbin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, tedbir almakta âciz davranmayı kınar. Sen tedbire riâyet et. Buna rağmen bir işe gücün yetmezse şöyle de: "Hasbiyallahü ve ni'me'l-vekîl [Allah bana yeter. O ne güzel vekildir]."[123][123]

1115. [2:316, Hadîs No: 1941]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allah gecenin son üçte biri kalıncaya kadar bekler; Sonra rahmetiyle dünya semâsına inerek şöyle seslenir: "Günahının bağışlanmasını isteyen yok mu? Tevbe eden yok mu? Birşey dileyen yok mu? Duâ eden yok mu?" Bu durum sabah oluncaya kadar devam eder.[124][124]

1116. [2:316, Hadîs No: 1942]

Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ Şaban ayının on beşinci gecesinde [Berat Gecesi] rahmetiyle dünya semâsına iner ve Benîkelb kabîlesinin koyunlarının kılları adedinden fazla sayıda kimseleri affeder.[125][125]

1117. [2:317, Hadîs No: 1943]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şu Mescid-i Haramdakilere hergün ve hergece yüz yirmi rahmet indirir. Altmışı Kabe'yi tavaf edenlere, kırkı namaz kılanlara, yirmisi de Kabe'yi seyredenleredir.[126][126]

1118. [2:318, Hadîs No: 1944]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah aile fertlerinin geçim yükü ölçüşünce yardım, belâ ölçüşünce sabır verir.[127][127]

Bir atasözümüz vardır: "Allah, dağına göre kış verir" diye. Allah hiçbir kimseye altından kalkamayacağı, dayanamayacağı yükü yüklemez. Her canlının rızkını daha doğmadan vermeye başlayan Rabbimiz, yaşadığı sürece de herkesin rızkını gönderecektir. Onun içindir ki hiçbir aile reisi "Çoluk çocuğum çok, geçin-diremiyorum" diye endişe etmemelidir. Biraz gayret göstermesi yeterlidir. Nice çok çocuklu aileler vardır ki, Cenab-ı Hak, onlara ummadıkları yerden rızıkları-nı göndermektedir.
Belâ meselesine gelince; Allah hiçbir kula taşıyamayacağı yükü yüklemez, dayanamayacağı belâyı vermez. Belâ vermişse ona dayanabilme gücünü de ihsan eder. Onun için bir musibet karşısında bağırıp çağırmamalı, sabır ve sükûnetle karşılaman, Allah'tan yardım dilemeli, sabır gücünü dağ itmam alı dır. Çünkü sabır gücü insanın hayatı boyunca başına gelebilecek bütün musibetlere karşı dayanabilecek güçtedir. Hele geçmişe ve geleceğe dağıtılmazsa bulunduğu âna fazlasıyla yeter. Bediüzzaman, Lem'alar isimli eserinde, müthiş bir hastalığa yakalanan Erzurum'lu bir dostunun, 'Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım" diye acı bir şikayette bulunması üzerine sabır tavsiye etmiş ve sabrı bulunduğu âna teksif etmesini istemişti. Konuşmalar şöyle:
"Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün şimdi sürûrlu [sevinçli] yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp şekva etme. Onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise madem daha gelmemişler, Rabbin olan Rahmânürrahimînin rahmetine itimad edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe [yokluğa] vücut rengi verme, Bu saati düşün. Sendeki sabır kuvveti bu saate kâfî gelir. Divane bir kumandan gibi yapma ki, sol cenah [kanat] düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip [katılıp] ona taze bir kuvvet olduğu halde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp, merkezi zayıf bırakıp, düşman ednâ [çok az] bir kuvvet ile merkezi harap eder." Dedim: "Kardeşim, sen bunun gibi yapma. Bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i İlâhiyeyi ve mükâfat-ı uhreviyeyi, fânî ve kısa ömrünü uzun ve bakî bir surete çevirdiğini düşün. Bu acı şekva yerinde ferahlı bir şükret,'1 O da tamamıyla bir ferah alarak, "Elhamdülillah," dedi, "hastalığım ondan bire indi."[128][128]
O halde belâ ve musibetler ne kadar ağır olursa olsun Rabbimizin, bize ona dayanabilecek güç ve kuvvet verdiğini de düşünüp sabretmelidir.

1119. [2:319, Hadîs No: 1947]
Mikdam bin Ma'dikerb rivayet ediyor:
Allah, kadınlarınız hakkında hayır tavsiye eder. Çünkü onlar anneleriniz, kızlarınız ve teyzeleri nizdir.[129][129]

1120. [2:321, Hadîs No: 1950]
Sevban (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Yer, günde yetmiş defa seslenir: "Ey Âdemoğlu, dilediğinizi dilediğiniz kadar yiyin. Allah'a yemin ederim ki, ben de sizin etlerinizi ve derilerinizi yiyeceğim.[130][130]

1121. [2:321, Hadîs No: 1951]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İslâm garib olarak başladı, yine garip hale gelecektir. O gariplere müjdeler olsun.[131][131]

Bâzıları bu hadisde göçen "seyeûd" fiilini "seyesîr" mânâsında anlayarak ve neticenin kötü olacağı hükmüne varmışlardır. Buradan da İslâmın neticesinin iyi olmayacağı kanaatına varıarak ümitsizliğe düşülmüştür. Oysa bu

yanlı anlayıştır. Çünkü "yeûd"fiilinde "yeniden başlama" mânâsı davardır. Doğru olan da "yeûd" kelimesine bu mânâyı vermektir. Bu mânâ İslâm kültürüne uygur> bir mânâdır. Nitekim Peygamberimiz en zor şartlarda dahi mü'minleri istikbalde yapacakları fetihlerle müjdelemiş, İslâmiyetin yeryüzüne hâkim olacağını bildirmiştir. Dolayısıyla ümmetini ümitsizliğe düşürmek Peygamberimizin yapmayacağı bir şeydir.

Âlimler, bu hadisin neticenin kötü olacağını söyleyerek korkutmak değil, müjdelemek mânâsına geldiğini söylerler. Meselâ bunlardan Elmalılı Hamdi Yazır, Nemi Sûresinin 93. âyetinin tefsirinde "İslâmiyetin istikbâli gece değil, gündüzdür; sönük değil, parlaktır. Ara sıra basan gece zulmetleri onu dinlendirip tekrar uyandırmak içindir" dedikten sonra yukarıdaki hadis-i şerifi zikretmekte ve özet olarak şöyle demektedir:

Birçok kimseler bu hadisi hep mü'minleri korkutmak için söylemişler, onları ümitsizliğe ve bedbinliğe sokmuşlardır. Bu hadis, İslâm garip olarak zuhur etti, ileride garip olarak zuhur edecek" manasınadır. Hadiste geçen "fetûbâ (ne mutlu)" kelimesi,, geleceğin karanlık olacağını söyleyerek korkutmak için değil, müjde içindir. Çünkü hadisde geçen "garipler" İslâmı ilk yayan bahtiyar kimseler gibidir.[132][132]

İslâmı ilk yayan bahtiyar kimselere niçin "garip" deniliyordu?

Şirkin, putperestliğin ve her türlü ahlâksızlığın yaygın olduğu Cahiliyye devrinde Peygamberimizin Allah'ın birliği inancıyla ortaya çıkıp müşriklerin inandıkları sayısız ilâhlar yerine tek Allah inancını savunması "bir" e indirmesi onlar tarafından "garip" karşılanmıştı.

Müşrikler Peygamberimize îman eden kimselerin işkenceyi, hattâ ölümü dahi göze alarak sarsılmaz bir îmanla ona bağlanmalırını da "garip" karşılamışlardı. O insanların Allah ve Resulü uğrunda, mallarını, mülklerini, ailelerini bırakarak Habeşistan'a ve Medine'ye hicret etmeleri de "garip" di. Kısacası müşriklere göre İslâmiyet de, Müslümanlar da "garip"di. Bu insanlar müşriklerin nazarında gariptiler, fakat Allah'ın nazarında bahtiyardılar. Rabbimiz bunu bir âyet-i kerimede şöyle bildirir:

"O Peygambere îman eden, ona hürmet eden, düşmanlarına karşı ona yardımda bulunan ve onunla indirilmiş olan nura [Kur'ân'a] uyanlar, kurtuluşa erenlerin tâ kendisidir."[133][133]

İşte Peygamberimiz bu hadislerinde Allah'ın bildirmesiyle asırlar sonrasını görmüş, İslâmiyetin ve Müslümanların İslâmiyetin ilk yıllarında olduğu gibi "garip" karşılanacaklarını, îmanları uğrunda sıkıntı çekeceklerini bildirmiştir. "Ne mutlu o gariplere!" buyurarak da bu "garipliğe" razı olanları, Allah ve Resulü uğrunda sıkıntı çekenleri müjdelemiştir.

Nitekim tarihin pekçok devirlerinde mü'minler "garip" karşılanmışlar, sıkıntı çekmişler, zindanlara atılmışlardır. Ülkemizde de Cumhuriyet devrinden sonra Allah'a îman eden, Ona ibâdet eden ve bu noktada taviz vermeyen mü'minler "garip" karşılanmış, eziyete tâbi tutulmuş, öldürülmüş, zindanlara atılmış, devlet kademelerinden uzak tutulmuşlar ve mesleklerinden olmuşlardır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde dahi insanlar İslâmiyet! savundukları için hapsedilmekte, başını örttükleri için okuldan atılmaktadırlar. Peygamberimiz bu hadisleriyle İslâmiyet uğrunda çile çekenleri bir yönüyle Sahabîlere benzetmekte, sabretmelerini isteyerek "Ne mutlu o gariplere!" ifadesiyle istikbalin böylelerinin olduğunu müjdelemektedir.

Asrımızın en büyük "gariplerinden birisi de, en zor şartlar dahi İslâmiyetin geleceğinin parlak olduğunu, istikbalde İslâmiyetin hükmedeceğini müjdeleyen Bediüzzaman'dır. Bediüzzaman Said Nursî, Allah, Peygamber ve Kur'ân dediği için memleketinden, talebelerinden koparılmış, çeşitli yerlere sürgüne gönderilmiş, zindanlara atılmış, defalarca zehirlenmiştir. Fakat bu hadisi düşünerek Al-fah'a şükretmiştir. Garipliğini ve bu hadisin kendisine nasıl tesellî verdiğini yer yer atlayarak nakletmek istiyoruz:

"Sizleri ziyâde müteessir etmemek için, gurbetimdeki firkatimin ziyâde elîm kısmını tayyedip [atlayıp] bir kısmını sizlere hikâye edeceğim....

"İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akari-bimden yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neş'et eden hazin bir gurbeti hissettim (...) Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki, vatanımdan ve akaribimden ayrı düşüp, yalnız kaldığımdan te-vellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim....

"Birden fesübhânaflah dedim; bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır düşündüm.,..

Birden nûr-u iman, feyz-i Kur'ân, lütf-u Rahman imdada yetiştiler. O beş ka-ranlıklı gurbetleri, beş nûrânî ünsiyet dairesine çevirdiler. Lisânım: "Vekil olarak Allah yeter. O ne güzel vekildir' söyledi. Kalbim, 'Allah bana yeter. Ondan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ben Ona tevekkül ettim. Yüce Arşın Rabbi de Odur" âyetini[134][134] okudu.

"Meşhur Hikem-i Atâiyyenin şu fıkrası: "Cenâb-ı Hakkı bulan, neyi kaybeder? Ve Onu kaybeden, neyi kazanır?" Yâni: "Onu bulan herşeyi bulur. Onu bulmayan hiçbir şeyi bulmaz, bulsa da başına belâ bulur." Ne derece âlî bir

hakikat olduğunu gördüm ve Tûbâ li'l-ğurabâ [Ne mutlu o gariplere]!' hadisinin sırrını anladım, şükrettim."[135][135]

1122. [2:322, Hadîs No: 1953]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

İslâm temizdir, öyleyse siz de temizleniniz. Şüphesiz Cennete ancak temiz olanlar girer.[136][136]

1123. [2:323, Hadîs No: 1954]
Usâme bin Zeyd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ameller Pazartesi ve Perşembe günleri Allah'a arz edilir. Ben amelimin oruçlu iken arzedilmesini isterim.[137][137]

1124. [2:323, Hadîs No: 1956]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

îdâreci insanlarda şüpheli şeyler ararsa onları fesada götürür.[138][138]

1125. [2:323, Hadîs No: 1957]
Abdullah bin Amr (r..a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Birinizin elbisesi eskidiği gibi göğsündeki îmanı da eskir. Öyle ise Allah'tan kalbinizdeki îmanı tazelemesini dileyiniz.[139][139]

îman etmek önemlidir. Kâinat çapında bir ehemmiyete sahiptir. İnsanın en önemli meselesidir. Fakat en az onun kadar önemli olan ise o îmanı son âna kadar muhafaza edebilmektir. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) birgün, "îmanınızı yenileyiniz" buyurdu. "Nasıl yenileyelim, ya Resûlallah?" diye sorduklarında "Lâ ilahe illallah' kelime-itevhidiyle"[140][140] buyurdular.
Niçin îmanı yenilememiz gerekmektedir?
İnsanın maddî dünyası değiştiği gibi manevî dünyası da daima inkıiâblara maruz kalır. Manevî dünyamızın merkezi hükmünde olan kalb hergün hergün değişik şekillere girmekte, bir kararda durmamaktadır. Bir hadislerinde Peygamberimiz (as.m), "Kalb, bir insanın başına asılan ve rüzgarın her ân alt üst ettiği bir kuş tüyüne benzer"[141][141] buyurmuşlardır.
Evet, kalbimiz daima manevî tahribata hedef olmaktadır: Günahlar dört bir yandan hücum etmekte, şüphe ve tereddütler sarsmakta, ağzımızdan bilerek veya bilmeyerek isyan ve küfür kokan kelimeler çıkmaktadır.
İşte hergün hergün yıpranan, yara alan, zaman zaman kararan iç dünyamız, ancak îmanla tamir ve tedavî edilebilir. Kararan dünyamızı aydınlatan îmandır. Beden temiz hava ve sağlıklı gıdalarla beslendiği gibi ruh ve kalb de îmanı takviye edici manevî gıdalara muhtaçtır. Şu satırlarda bu hakikat ne güzel anatılır:
"İnsanda madem nefis, hevâ ve vehim ve şeytan hükmediyorlar. Çok vakit îmanını rencide etmek için gafletinden istifade ederek çok hileler ederler, hile ve vesveselerle îman nurunu kaplarlar. Hem zahirî şeriata muhalif düşen [dînîn zahirine ters düşen] hatta bazı imamlar nazarında küfür derecesinde tesir eden kelimât ve harekât [söz ve davranışlar] eksik olmuyor. Onun için her vakit, her saat, her gün tecdid-i îmana [îman yenilemeye] bir ihtiyaç vardır."[142][142]
İşte bu ve buna benzer sebepler münasebetiyledir ki kelime-i tevhid ve keli-me-i şehadeti sık sık tekrarlamak, böylece îmanları yenilemek, bu konuda Allah'tan yardım dilemek gerekir.

1126. [2:324, Hadîs No: 1959]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz bereket yemeğin ortasına iner. Dolayısıyla yemeğin etrafından yeyin, ortasından yemeyin.[143][143]

1127. [2:325, Hadîs No: 1961]
Sabit bin Ebî Hümeysote'den rivayetle:

Yıldızlar yer ehline ışık verdiği gibi, içinde Allah'ın anıldığı evler de gök ehline öylece ışık verirler.[144][144]

1128. [2:325, Hadîs No: 1963]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

îman ve haya beraber bulunurlar. Birisi alındığında diğeri de peşinden gider.[145][145]

1129. [2:326, Hadîs No: 1965]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kimde iyi bir huy bulunursa, Allah o iyi huy vesilesiyle onun bütün amellerini düzeltir. Kişinin namaz için temizlenmesi sebebiyle Allah günahlarını örter. Namazı fazladan kendisine kalır.146[146]

1130. [2:326, Hadîs No: 1966]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hayrın yolunu gösteren kimse, o hayrı işleyen gibidir.147[147]

1131. [2:327, Hadîs No: 1968]
Temim ed-Dârî'den (r.a.) rivayetle:
Din, Allah için, kitabı için, Resulü için, Müslümanların lideri için ve halk için hayır ve iyilik dilemekten ibarettir.148[148]

Allah için nasihattan maksat, ona îman etmek, emirlerini tutup yasaklarından kaçınmaktır. İnsanları buna davet etmek de nasihat cümlesindendir. Kâinatın Sultanını tanımanın verdiği nur ve sürurla insanlar mutlu bir hayata kavuşmuş olacaklardır.
Kitap için nasihat denilince Kur'ân'a ve diğer ilahî kitapların Allah'tan gönderildiğine bütün gönlümüzce inanmak, Rabbimizin bize olan hitaplarını, emir ve yasaklarını öğrenmek ve hayat veren bu prensipleri yaşamak ve insanları bu gerçeklere davet etmektir.
Peygamber için nasihat denilince onun seçkin hayatını iyice öğrenmek, güzel ahlâkını ve sünnetini rehber edinmek, uygulamak ve insanları buna davet etmek anlaşılmalıdır.
İdareciler için nasihat idarecilerin Allah ve Resulüne itaat etmeleri, isyana girmemeleri ve onları bu önemli hususa davet düşünülmelidir.
Dinin bütün Müslümanlar için nasihat olması ise onları hem dünya, hem de âhirette huzur ve saadete sevk edecek İslâmın esas ve meselelerini anlatmak, ona yöneltmektir.
Kısacası din idarecisinden idare edilenine kadar herkes için bir nasihattan ibarettir. Görülüyor ki bütün bu nasihat şekillerinde insanların iyiliğini isteme, dünya ve âhirette saadete kavuşmalan için gayret gösterme söz konusudur. Mutlulukları paylaşma açısından bunun büyük önemi vardır.

1132- [2:329, Hadîs No: 1969]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Din kolaylıktır. Bir kimse onu ince eleyip sık dokursa din ona mutlaka galip gelir. Öyle ise ifrat ve tefritten sakının, orta yolu tutun. Gücünüzün yettiği kadar yapın. Müjdeye kavuşun. Nafile ibâdet için sabah, akşam ve biraz da gece vaktinden istifade ediniz.149[149]

1133- [2:331, Hadîs No: 1972]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kişi uzun zaman Cennet ehlinin amelini işler, sonra ameli Cehennemliklerin işi ile noktalanır. Başka bir kişi de uzun zaman Cehennem ehlinin amelini işler, sonra ameli Cennet ehlinin işiyle noktalanır.150[150]

1134- [2:332, Hadîs No: 1974]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sofraya oturduğunda "Bismillah," sofradan kaltığmda da "Elhamdülillah" diyen kişinin Önünden sofra henüz kalkmadan günahları bağışlanır.151[151]

1135- [2:333, Hadîs No: 1976]
Sevban'dan rivayetle:
Kişi Cennet meyvelerinden birini kopardığında yerine başkası gelir. 152[152]

1136. [2:333, Hadîs No: 1977]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor;

Erkek hanımına, hanım da beyine sevgiyle baktıklarında Cenâb-ı Hak da onlara rahmet nazarıyla bakar. Şayet erkek hanımının ellerini ellerine alırsa, her ikisinin de günahları parmaklarının arasından dökülür.[153][153]

Karı kocanın birbirlerine sevgiyle bakmaları halinde Cenâb-ı Hakkın onlara rahmet etmesi, günahlarım bağışlaması, sevginin Allah hesabına olmasıyla mümkündür. Allah'ı hiç hatıra getirmeden, sırf nefis ve nefsin arzulan hesabına, karı kocanın birbirlerini sevmeleri, hadisin şümulüne girmez. Yani şehvet düşüncesiyle birbirlerini seven karı kocanın birbirlerinin ellerini tutmalarıyla günahları dökülmez.
Sevginin Allah rızâsı için olmasının ölçüsü, kan kocanın birbirlerini yüz güzelliklerinden ziyâde, ahlâk güzelliği sebebiyle sevmeleridir. Hem böyle bir sevgi, gittikçe daha da kuvvetlenir. Böylece mes'ûd bir hayat yaşanır. Yoksa sevgi nefsânî olup sırf maddî güzelliğe verilirse çabuk bozulur. Çünkü maddî güzellik bozulmaya, kaybolmaya mahkûmdur.

1137. [2:335, Hadîs No: 1980]
lbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle;
Kişi, kendisiyle istişare edenin hayrına olan şeyi dilediği sürece görüşü doğru kalmaya devam eder. Onu aldattığı anda ise Allah onun isabetli görüşünü alır.[154][154]

1138. [2:335, Hadîs No: 1982]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir erkek veya kadın altmış sene boyunca Allah'a itaatte bulunur, Sonra da ölüm ânında yaptıkları vasiyette bazılarına zarar verirler de Cehennem ateşini hak ederler.[155][155]

Vasiyet, bir malı veya her hangi bir menfaati, ölümünden sonra geçerli olmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir. Vasiyetin vacip ve müstehap gibi çeşitleri vardır.
Hadiste kişinin altmış sene boyunca Allah'a itaatte bulunduktan sonra ölüm ânında yaptıkları vasiyetle Cehennem ateşini hak edecekleri bildirilmektedir. Yani böyle bir kimse, Cehennem azabını hak edecek kötü bir amel işlemiş olur. İyilik yapalım derken cahilliklerinden veya hakkı gözetmediklerinden elleriyle kendilerini tehlikeye atmış oludur. Vasiyet esnasında yapılabilecek haksızlıklara şu iki hususu misâl olarak verebiliriz.
Kişinin malının üçte birinden fazlasını vasiyet etmesi doğru değildir. Nitekim Peygamberimiz (a.s.m.) malının tamamını vasiyet etmek isteyen Sa'd bin Ebî Vakkas'ın (r.a.) teklifini kabul etmemiştir. Sa'dın mîrasçılan olduğundan ancak malının üçte birini vasiyet etmesine razı oldu. Kalan kısmı mîrasçılara bırakmasını istedi.[156][156]
Peygamberimiz bir diğer hadislerinde de mirasçılarını nazara almayarak fazla miktarda vasiyet edilmesini yasakladı[157][157]
Miras bırakanın yapacağı bir diğer haksızlık, malının bir kısmını veya kıymetli bir bölümünü çocuklarından birisinin alması için vasiyette bulunması, ço-cuklan arasında adaletli davranmamasıdır. Mirasçıyı hakkı olan mirastan mahrum bırakıcı vasiyetler doğru olmadığı gibi, mirasçıya mirastan hak ettiği mala ilaveten malın bir bölümünü vasiyet etmek de, insanın ebedî hayatını tehdit eder. Peygamberimiz bir hadislerinde mirasçıya vasiyet edilmeyeceğini bildirmekte ve şöyle buyurmaktadır:
"Cenâb-ı hak, her mirasçıya mirastan olan nasibini tayin etti. Artık hiçbir mirasçıya vasiyet etmek caiz değildir."[158][158]
Bununla beraber, bir kimse vârislerden birine fazla birşey verilmesini bir maslahata binâen uygun görürse, diğer vârisler de kabul edip razı olurlarsa, bunu sağlığında iken yapabilir. Kişi sağlığında iken malından tasarruf etme hakkına sahip olduğundan, vermek istediği şeyi sağlığında iken teslim edebilir. Fakat bunda da adaleti gözetmeli, diğer mirasçıların haklarını da düşünmelidir.

1139. [2:336, Hadîs No: 1983]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi hiçbir sakınca görmediği öyle bir kelime söyler ki, bu söz yüzünden yetmiş sene Cehennemin dibine düşer.[159][159]

1140. [2:336, Hadîs No: 1984]
Ebû Saîd el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Kişi insanları güldürmek için bir mahzuru yokmuş gibi görülen öyle bir söz söyler ki, bu söz sebebiyle gökten daha yüksek bir mesafeden aşağı düşer.[160][160]

Öyle zaman olur ki, bir kelime bir orduyu batırır; bir gülle savaşı başlatır—1. Cihan Savaşında olduğu gibi—ve sonuçta otuz milyon kimsenin mahvolmasına sebep olur. Bazan bazı şartlar alttnda yapılan küçük bir hareket insanı âlâ-yı il-liyyîne, yücelerin yücesine çıkarır. Bazan da küçük bir fiil, insanı esfel-i sâfilîne, aşağıların aşağısına indirir.[161][161]
Bu ifâdeler sözün tesirini anlatır. Hadiste de belirtildiği gibi bazan insan, güldürmek maksadıyla öyle inkâr ve isyan kokan sözler söyler ki, bu onun manevî dünyasını yıkar, gökten yuvarlanıyormuşcasına düşürür. Güzel sözler söyleyip manen yükselebilecekken veya normalde belli bir mertebede iken söyiediği o sözler sebebiyle aşağılara doğru düşer de farkında olmaz. Veya faydalı ve güze! sözler söyleyip manen yükselebilecekken, ilerleyebilecekken o fırsatı kaçırmış oiur.
Bu hadis insanın sözlerine ne kadar dikkat etmesi gerektiğini gösterir. Şakacıktan da, güldürmek maksadıyla da olsa yalan, yanlış; dine, îmana ters düşen, hakaret ve inkâr mânâları taşıyan sözlerden uzak kalınmalıdır.

1141. [2:336, Hadîs No: 1985]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişi, memleketinden uzak bir yerde vefat ettiğinde memleketinden öldüğü yf>re kadar olan mesafe ölçülür ve Cennetten o kadar yer verilir.[162][162]

1142. [2:337, Hadîs No: 1988]
Zeyd bin Erkam'dan (r.a.) rivayetle:
Cennet ehlinden birtek kişiye yemede, içmede, arzuda ve cinsî münasebette yüz adamın kuvveti kadar güç verilir. Onlardan birinin def-i haceti ter olarak derisinden çıkar gider. Bir de bakar ki karnındaki şişkinlik gitmiştir.[163][163]

1143. [2:338, Hadîs No: 1989]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi güzel ahlâkı sayesinde gece ibâdet eden ve kavurucu sıcakta susuzluk çeken oruçlunun derecesine ulaşır.[164][164]

1144. [2:338, Hadîs No: 1990]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü ter adamın gırtlağına kadar çıkar. Öyle ki, 'Ya Rabbi, Cehenneme göndermek suretiyle de olsa beni bu halden kurtar" der.[165][165]

1145. [2:338, Hadîs No: 1991]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi bir ihtiyacını onu karşılayabilecek birinden ister. Allah onun için daha hayırlı olduğundan bunu kendisine verdirmez. İhtiyacı karşılanmayan kişi, insanları haksız yere suçlayarak "Bunun verilmemesine kim sebep oldu?" der.[166][166]

İhtiyaçsız kul olmaz. Bu ihtiyacını yine kullar vasıtasıyla giderir. Ama bazan müracaat ettiği kimse, ihtiyacına cevap verir. Bazan da imkânları yerinde olduğu halde vermeyeDilir. Bunun sebebini hem biz bilmeyebiliriz, hem de vermiş olsaydı verdiği şeyin hakkımızda hayırlı olup olmadığını bilemezdik. O halde ver-mediğinde, "Gücü yettiği, imkânları olduğu halde niçin karşılamadı?" diyerek suçlama yoluna gitmemeli, olgunlukla karşılaman, "Demek ki bunda da bir hayır varmış, herşeyden önce kader müsaade etmedi. Etseydi onu verebilecek hale getirirdi. Eğer onun eliyle beni rızıklandırmak isteseydi bunu kimse engelleyemezdi" diye düşünmelidir. Sebebini bilemediğimiz bir hususta yapılması gereken hüsn-ü zanla davranıp meseleyi olumlu değerlendirmektir. Böyle yapmayıp da, ya doğrudan o kişiyi veya başkalarının engel olduğu zehabına kapılıp da, "Buna kim, niçin engel oldu?" gibi başkalarını suçlamak, araştırmaya koyulmak, şüpheyle şuna buna bakmak olgun mü'mine yakışmayacak davranışlardır. En uygunu onun da ihtiyacı olduğunu düşünüp başka çareler aramalıdır.

1146. [2:339, Hadîs No: 1992]

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişinin Cennette derecesi yükseltilir, sebebini sorar "Yâ Rabbi, bu lütuf nereden?" ona şöyle cevap verilir: "Çocuğunun senin için yaptığı istiğfar ve dualardan."[167][167]

1147. [2:340, Hadîs No: 1995]
Vkbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi birinin tuttuğu yoldan ve yaptığı işten hoşlanırsa o da onun gibidir.[168][168]

1148. [2:340, Hadîs No: 1996]
Talk bin Habib 'den rivayetle:
Kişiye namazı kılması ve vaktini geçirmemesi, ehlinden ve malından daha hayırlıdır.[169][169]

1149. [2:340, Hadîs No: 1997]
îbni Ebî Evfâ rivayet ediyor:
İçinde akrabalarla irtibatı kesen birinin olduğu bir topluluğa rahmet inmez.[170][170]

1150. [2:340, Hadîs No: 1998]
Ebû 'd-Derdâ1dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kulun rızkı, kendisini ecelinin aradığından daha fazla arar.[171][171]

Ecel ölüm vaktidir. Aİlah, herkesin ölüm vaktini tayin etmiştir. İlm-i İlâhîde kesindir. Ne ileri, ne geri alınması söz konusu değildir. Bunun gibi rızık da tayin edilmiştir. Kimse açlıktan ölmez. Allah bitkilerin, hayvanların, ne kadar rızka muhtaç varlık varsa hepsinin rızkını verir, hiçbirini ihmal etmez. Ağaçlar toprağa tezgahlarını kurup tevekkülle yerlerinde dururlar. Rızıkları da ayaklarına gelir.
Kimse rızıksız kalmaz. Çünkü bir âyette, 'Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, onun rızkını vermek Allah'a ait olmasın"[172][172] buyurulmustur. Yalnız Mesnevf-i Nuriye'de belirtildiği gibi rızık ikidir. Biri hakiki, biri mecazîdir. "Âyette taahhüd altına alınan, zarurî kısmıdır. Evet, hayatı koruyacak derecede gıda veriliyor. Cisim ve bedenin semizliği ve zafiyeti, rızkın çok ve az olduğuna bakmaz. Denizin balıklarıyla karanın patlıcanları buna şahittir. Mecazî olan rızık ise, âyetin taahhüdü attında değildir. Ancak sa'y ve kisbe [çalışıp kazanmaya bağlıdır.][173][173]
Yukarıda da belirtildiği gibi, hakiki rızık garanti altındadır. Ancak bunun ötesinde, yani mecazî rızkı kazanmak için ise fazladan gayret göstermek gerekir. Bunu elde edebilmek için gerekli sebeplere sarılmak, iradeyi kullanmak, gayrete geçmek lâzımdır. Yoksa rızık kendiliğinden ayağımıza gelmez.
Bu hadis bize rızık konusunda endişeye yer olmadığını göstermektedir. Kimse, "İş bulamam. Aç kalırsam ne olur halim" gibi bir düşünceye kapılmamalıdır. İnsanın biraz elini oynatması, erinmeden, telaşlanmadan Allah'a güvenle yola çıkması yeterlidir. O rızkına, rızkı da ona gelir. Yalnız onu elde edeceğim düşüncesiyle harama da girilmemelidir.

1151. [2:341, Hadîs No: 2001]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz rüya tabir edildiği şekilde çıkar. Bunun misâli şuna benzer: Kişi ayağını kaldırır, ne zaman yere koyacağını bekler. Biriniz bir rüya gördüğünde onu ancak bir iyiliğini isteyen samimî dostuna
veya bir âlime anlatsın.[174][174]

1152. [2:342, Hadîs No: 2002]
İbni Mes'ûd'dan rivayetle:
Kur'ân'dan başka şeylerle yapılan okuyup üflemeler, nazar boncuğu ve kadının erkeğe sevdirmesi için sihir yaptırması Allah'a ortak koşmaktır.[175][175]

Hadiste şifa ve kimseye zarar vermeme, tedavi etme niyetiyle Kur'ân'dan âyetler okuyup üflemenin faydalı olacağı belirtilirken, bunun dışında başka şeyler okuyup üflemenin, nazar boncuğu takmanın ve kadını erkeğe sevdirmek için sihir yaptırmanın Allah'a ortak koşma olduğu belirtiliyor.

Doktorla tedavisi mümkün olmayan bir kısım manevî hastalıklar vardır ki özellikle böyle anlarda Kur'ân'a başvurmak, dualar okumak dinde yeri olan davranışlardandır. Resûlullahın bir kısım hastalıkların tedavisi için okumaya başvurduğu bilinmektedir.

Cahiliyye döneminde insanlar bir kısım mânâsız, karma karışık şeyleri okuyup üfler ve bunların tesirli olacağına inanırlardı. İşte böylesine boş ve mânâsız şeylere tesir vererek okuyup üflemek Allah'a ortak koşma olarak değorlendirilmistir. Bu, Allah'a tevekküle, herşeyin Onun takdir, izin ve iradesiyle yürüdüğü inancına ters düştüğü için böyle bir inançla yapılan okuyup üflemeler Cahiliyye âdetidir ve şirk sayılmıştır.

Nazar boncuğundan meded ummak, bunun kaza ve belâları defedeceğine inanmak da böyledir. Birgün Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), kendisine bîat eden on kişiden birinin bîatını kabul etmemiş, pazusundaki muskayı çıkarmasını istemişti. Bu muskada Kur'ân veya dualar değil, bazı şifreli ve tılsımlı yazılar vardı. Mânâsı bilinmeyen bir kısım harf ve rakamlar bulunmaktaydı. Onun için çıkarmasını tenbihlemiş ve Allah'tan başkasından meded ummak mânâsını taşıyan bu hareket karşısında "Kim onu takarsa müşrik olur"[176][176] buyurmuştu. Yine Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), kolunda bir nevi boncuk ve muska mahiyetinde halka bulunan bir kimseye, niçin taktığını sormuş, ağrıyı gidermek için taktığını söylediğinde, çıkarmasını emretmiş ve "Çünkü o senin rahatsızlığını arttırır"[177][177] buyurmuşlardı.

Sihir meselesine gelince, büyü de denilen sihir Hz. İbrahim devrinden beri bilinmekteydi. Hz. Musa ve Hz. Süleyman devirlerinde oldukça yaygınlaşmıştı.

Sihir, göz boyama ve aldatma esasına dayanan, gerçeğe ters düşen olumsuz bir sanattır. Mahiyetinde ilmî bir kısım gerçekleri tersyüz edip kullanmak, menfiye âlet etmek, zarar vermek bulunmaktadır. Onun içindir ki varlığı inkâr edilmeyen sihir, dinimizde kesinlikle yasaklanmış, haram kılınmıştır. Bu bakımdan bir kadının, meşru, makûl yollan bırakıp da sihir yoluyla erkeğe kendini sevdirmeye kalkması haramdır. Eğer bu kadın eşi olan erkeğe karşı böyle bir yol deneyecekse ki, eğer tesiri Allah'tan değil de böyle bir şeyden bekleyerek sihir yaptırma yoluna gidiyorsa, bu bir nevi Allah'a ortak koşmadır. Karşılıklı sevgi ve saygının yerleşmesi için İsfâmî ve insanî birçok şartlar vardır. Bunlara riâyet eden genellikle erkeğinin ilgisini çekebilir. Böyle meşru olmayan yollara başvurmasına gerek yoktur. Nikah olmaksızın herhangi bir kadını elde etmek için yapılan sihiri de bu katagoride değerlendirmek gerekir. Kısacası sihrin her çeşidi haramdır.

1153. [2:342, Hadîs No: 2003]
tbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Hacerü'l-Esved ve makam-ı İbrahim, Cennetin yakutlarından iki yakuttur. Allah onların nurunu gidermiştir. Şayet gidermeseydi doğu ile batının arasını aydınlatırdı.[178][178]

1154. [2:343, Hadîs No: 2005]
Abdullah bin Yüsr'den (r.a.) rivayetle:
Zinakârlar haşir meydanına vücutları alevler içinde yanar bir halde gelirler.[179][179]

1155. [2:344, Hadîs No: 2006]
Huzeyfe bin Esîd rivayet ediyor:
Şu on alâmet çıkmadan Kıyamet kopmaz:
1. Duhan,
2. Dabbetü'1-Arz.
3. Deccal
4. Güneşin batıdan dogması.
5.7. Üç yerde, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında yere batmalar.
8. Hz. îsâ'nm inmesi.
9. Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkması Aden şehrinin aşağılarından bir ateşin çıkıp insanları mahşere sevk etmesi ve yanlarından ayrılmaması. Öyle ki onlar geceyi geçirdiklerinde ateş de yanlarında geceler, gündüz istirahat

ettiklerinde o da yanlarında bekler.180[1]

1156. [2:344, Hadîs No: 2007]

Sahur, Allah'ın size verdiği bir berekettir. Onu ihmal etmeyiniz.181[2]

1157. [2:345, Hadîs No: 2008]
Muttalip babasından (r.a.) rivayetle:

Gerçek saadet, Allah'a itaatte geçirilen uzun ömürdür.182[3]

1158. [2:345, Hadîs No: 2009]
Mikdam bin Madikerb'den rivayetle:

Bahtiyar kişi fitnelerden uzaklaştırılan ve musîbet verildiğinde sabredendir.183[4]

1159. [2:345, Hadîs No: 2010]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Düşük olarak doğan çocuk, anne ve babası Cehenneme girdiğinde Allah'a karşı naz yapar. Kendisine "Ey Allah'a karşı naz yapan çocuk, anneni ve babanı al da gir Cennete" denir. O da onları göbek bağı ile çekip Cennete girdirir.184[5]

1160. [2:346, Hadîs No: 2011]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Selâm, Allah'ın isimlerinden birisidir. Yere indirilmiştir. Öyle ise selâmı aranızda yayın.185[6]

1161. [2:346, Hadîs No: 2012]
Büreyde bin Husayb (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Yedi kat gök, yedi kat yer ve dağlar zina eden ihtiyara lanet eder. Zina edenlerin avretlerinin kokusu bütün Cehennem halkına ezâ verir.186[7]

1162. [2:346, Hadîs No: 2013]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Efendi cimri olamaz.187[8]

1163. [2:347, Hadîs No: 2016J
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz güneş ve ay hiç kimsenin ne ölümünden ve ne de hayatından dolayı tutulmazlar. Fakat bunlar Allah'ın büyüklüğünü gösteren iki delildir. Allah onlarla kullarını korkutur. Bunu gördüğünüz zaman namaz kılın ve açılıncaya kadar duâ edin.188[9]

Resûl-ü Ekremin (as.m.) oğlu İbrahim'in ölümü esnasında güneş tutulmuş, bunun üzerine halk, "Bak, güneş bile İbrahim'in ölümü üzerine yas tutuyor" demişlerdi. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukarıdaki hadislerini bu hadise üzerine söyledi.
Her gün güneş doğar, batar. Her akşam ay görünür, bazan kaybolur. Mevsimi, günü ve vakti geldiğinde yağmur yağar. Kâinatta cereyan eden hadiseler hiç aksamadan muntazam bir şekilde devam eder, gider. Bütün bunlar, Rabbimizin büyüklük, kudret ve hikmetine işaret eden olaylardır. Fakat insan yaratılışı îcabı çabuk gaflete kapılabildiğinden, kendisi dâhil, kâinattaki bütün varlıkları ilgilendiren bu hadiselere bakıp onlarda Yaratıcının hâkimiyet ve tasarrufunu, hikmet ve rahmetini görmezden gelir, bazan unutuverir.
İşte insana yaratılış maksadını ve dünyaya gönderiliş gayesini unutturan böyle bir hal, yine aynı kudret ve azamet tarafından birtakım tasarruf ve icraatlarla hatırlatılır.
Allah'ın emrinde çalışan birer memur ofan güneş ve ay, yine o emirle bir müddet yüzüne karanlık perdesini çeker, insanları korku ve endişeye düşürür. Böylece insanın gafleti dağıtılır, İnsanlar korkutularak günaha girmekten kurtarılıp, ibâdet ve tevbeye yöneltilir. Bunları gören insan Rabbine yönelir, huzuruna durur, el bağlar, acizliğini ve güçsüzlüğünü dile getirir. Bu ânın bir ibâdet vakti olduğu şuuru içinde bulunur, kul olarak kendine düşen vazifeyi

yapmaya başlar. Zaten Peygamberimiz de izahını yaptığımız hadislerinde ümmetini bu durumlarda buna davet etmektedir.
Güneş ve ay tutulması, yağmursuzluk aynı zamanda bu nimetlerin kıymetini hatırlatan birer ikazdır. Böylece Rabbîmiz yağmur yağmadığında, ay ve güneş tutulması devam ettiğinde halimizin ne olacağını, hayatımızda ne gibi acı değişikliklerin meydana geleceğini düşünmemizi ister.
Yağmursuzluk yağmur namazının vakti olduğu gibi, ay ve güneş tutulmaları da bu ibâdetlerin vaktidir. Yapılan ibâdetler ve kılınan namazlar bunlann açılması için değil, bu vesileyle Yaratana yakınlaşmak içindir. Yoksa astronomik hesaplarla ne kadar süre ile kapalı kalacağı bilinen bir hadisenin, normal hale gelmesi için duâ etmek söz konusu değildir.

1164. [2:349, Hadîs No: 2019]

Ebâ Ümâme (r,a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: 189[10]

1165. [2:350, Hadîs No: 2022]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Şeytan insanın kurdudur. Koyunun kurduna benzer. Kurdun, sürüden ayrılan kenarda duran koyunu kaptığı gibi, şeytan da cemaattan ayrılanı gözetir. Ayrılıktan sakının. Cemaattan, topluluktan ve camilerden ayrılmayın. 190[11]

1166. [2:351, Hadîs No: 2025]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Şeytan şöyle dedi:
"Ya Rabbi! İzzetine yemin ederim ki, kullarının ruhları cesetlerinde kalmaya devam ettikçe, onları devamlı olarak yolundan saptıracağım." Cenâb-ı Allah da şöyle buyurdu:
"îzzet ve celâlime yemin olsun ki, Ben de onları Benden bağışlanma diledikleri sürece bağışlayacağım." 191[12]

1167- [2:352, Hadîs No: 2026]
Südeyse 'den rivayetle:
Ömer Müslüman olduğundan beri şeytan her karşılaştığında mutlaka yüz üstü düşmüştür. 192[13]

1168. [2:353, Hadîs No: 2029]
İbni Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şeytan birinize gelir şöyle vesvese verir:
"Göğü kim yarattı?" O kişi, "Allah" der, "Yeri kim yarattı?" der. O kişi "Allah" cevabını verir. Bu defa "Allah'ı kim yarattı?" der. Biriniz bunu hissettiğinde "Ben Allah'a ve Resulüne îman ettim" desin. 193[14]

Varlıkları Yaratıcı ve yaratılan olarak iki şıkta toplamak mümkündür. Allah Yaratıcı, diğerleri ise yaratıktır. Bu durumda Yaratıcı yaratık olarak düşünülemeyeceği gibi, yaratık da Yaratıcı olamaz. Nasıl bir masa aynı zamanda hem masa, hem de kendisinin ustası olamıyorsa bir varlık da aynı zamanda hem Yaratıcı, hem de yaratık olamaz. O halde Allah Yaratıcı olduğuna göre yaratık-mış gibi düşünülüp de, "Kim yarattı?" gibisinden bir soru sorulamaz. Bunu bir örnekle daha açıklayalım: Nasıl camiide bir imam, imamın arkasında da cemaat bulunmaktadır. İmam kendisine uyulan, cemaat de ona uyandır. "Cemaat imama uymaktadır. Peki imam kime uyar?" diye bir soru sorulamaz. Çünkü o da uysa imam değil, cemaat olur. Bunun gibi yaratıkları "Kim yarattı?" diye sorabiliriz. Ama Allah yaratık olmadığı için "Onu kim yarattı?" şeklinde bir soru sorulamaz. Şu örnekle de meseleye bakabiliriz. Trenin önünde bir lokomotif, arkasında da vagonlar vardır. Vagonları lokomotif çeker. Ama lokomotifi çeken ikinci bir lokomotif yoktur. 'Vagonları ne çekiyor?" diye bir soru sorulsa, "Lokomotif cevabını verebiliriz. Ama, "Lokomotifi ne çekiyor?" diye bir soru sorulmaz. Çün-. kü lokomotif çekilmemektedir. Bunun gibi "Allah'ı kim yarattı?" şeklinde sorulan bir soru da mantıksızdır. Tamamen şeytandan gelmektedir. Peygamberimiz (a.s.m.) bu hadislerinde, böyle bir vesveseye muhatap ofan kimsenin "Ben Allah-a ve Resulüne îman ettim" demesini tavsiye etmekte, başka bir hadislerinde de böyle diyen kimseden söz konusu vesvesenin yok olacağın, bildirmektedir.

1169. [2:354, Hadîs No: 2031]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Şeytan ağzını Âdemoğlunun kalbi üzerine koymuştur. Kişi Allah'ı zikrettiğinde geri çekilir, Allah'ı unuttuğunda ise kalbini yutar.[194][15]

1170. [2:356, Hadîs No: 2034]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz şeytan namaz kılanların kendisine kulluk etmelerinden ümidini kesmiştir. Fakat onları birbirine karşı kışkırtma konusunda hâlâ ümitlidir.[195][16]

1171. [2:358, Hadîs No: 2036]
Safıyye binti Huyey'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz şeytan Âdemoğlunun bedeninde, kanın bedende dolaştığı gibi dolaşır.[196][17]

1172. [2:359,Hadis No:2039]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz şeytan senden korkuyor, yâ Ömer.[197][18]

1173. [2:359, Hadîs No: 2038]
Ümmü Umâre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Oruçlu kimsenin yanında yemek yendiğinde, yemek işi bitinceye kadar, melekler durmadan Allah'tan onun için günahlarının bağışlanmasını dilerler.[198][19]

1174. [2:359, Hadîs No: 2039]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz sâlih kimseler sıkıntıya maruz bırakılır. Mü'mine bir diken veya daha küçüğü de olsa her hangi bir musibet dokunursa, mutlaka bununla bir günahı dökülür ve mertebesi de bir mertebe yükseltilir,[199][20]

1175. [2:361, Hadîs No: 2043]
Ebu'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Mü'min, günahları Uhud Dağı kadar olduğu halde başağrısı ve ateşli hastalıklara müptelâ olur. Hardal tanesi kadar da olsa günahları kalmayınca bırakılır.[200][21]

1176. [2:361, Hadîs No: 2045]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Sadaka ancak malı çoğaltır.[201][22]

1177. [2:362, Hadîs No: 2046]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Akrabalara verilen sadakanın sevabı iki kat olarak verilir.[202][23]

1178. [2:362, Hadîs No: 2047]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Sadaka Rabbin gazabını söndürür. Sahibini kötü ölümden korur.[203][24]

1179. [2:362, Hadîs No: 2049]
Ukbe bin Amir'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Sadaka, sahibinden kabir hararetini söndürür. Mü'min Kıyamet Gününde ancak verdiği sadakanın gölgesinde gölgelenir.[204][25]

1180. [2:364, Hadîs No: 20533
Süheyl bin Hassan (r.a.) rivayet ediyor:
Alimlerin, üzerinde kaymaktan kurtulamadığı çok kaygan bir tepe vardır ki, o da tamadır.[205][26]

1181 . [2:365, Hadfs No: 2055]

Enes 'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Namaz, mü'mini Allah'a yaklaştıran bir vasıtadır.[206][27]

1182. [2:366, Hadîs No: 2057]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kuşlar, sabaha çıktıklarında Rablerini teşbih eder ve ondan günlük rızıklarını dilerler.[207][28]

1183. [2:366, Hadîs No: 2059]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Ar, Kıyamet gününde insanı öylesine kaplar ki, Cehennemdeki azabın şiddetini bildiği halde şöyle demek zorunda kalır: "Ya Rabbi, beni Cehenneme göndermen, içinde bulunduğum şu halden daha iyidir.[208][29]

1184. [2:368, Hadîs No: 2062]
İbni Ömer rivayet ediyor:
Kuİ, namaza durduğunda, bütün günahları getirilir, başı ve omuzları üzerine konulur. Rükû ve secdeye gittikçe dökülür.[209][30]

1185. [2:369, Hadîs No: 2064]
Hasan-ı Basrt'den rivayetle Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kul bir günah işler. Onunla Cennete girer. Bu şöyle olur: İşlediği günah devamlı hatırındadır. Ondan tevbe edip kaçınır, böylece Cennete girer.[210][31]

1186. [2:369, Hadîs No: 2065]
Hasan (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kulun bütün düşüncesi âhiret olursa, Allah onun işini derli toplu yapar. Gönlünü zengin kılar. Artık o kimse zengin yatar, zengin kalkar. Şayet bütün düşüncesi dünya olursa, Allah onun işini dağıtır. Akşam ihtiyaç içinde fakir yatar, ihtiyaç içinde kalkar.[211][32]

1187. [2:369, Hadîs No: 2066]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m,) şöyle buyurmuşlardır:
Kul, hem insanlar arasında namaz kıldığında güzel kılar, hem de kimsenin görmediği yerde güzel kılarsa Allah, "İşte bu benim gerçek kulumdur" buyurur.[212][33]

1188. [2:370, Hadîs No: 2068]
Ebû Berze (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kul, bir parça ekmeği sadaka olarak verir, bu Allah katında Uhud Dağı kadar büyür.[213][34]

1189. [2:370, Hadîs No: 2069]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle Resâl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Kul birşeye lanet ettiğinde o lanet göğe çıkar da gök kapıları kapanır, giremez, yere döner. Yerin kapıları da kapanır, giremez. Sağa, sola gider, gelir. Bir yer bulamayınca lanet edilen şeye gider. Eğer lanete lâyîksa ona gider, değilse söyleyene döner.[214][35]

1190. [2:371, Hadîs No: 2070]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kul bir günah işlediğinde kalbinde bir siyah nokta meydana gelir. Eğer o günahtan el çeker, Allah'tan bağışlanmasını diler ve tevbe ederse kalbi cilalanır. Eğer bir daha o günaha dönerse o siyah nokta büyür, öyle ki, bütün kalbi kaplar. İşte Yüce Allah'ın Kur'ân'mda, "Hayır! Hayır! Doğrusu onların kazandıkları günahlar birike birike kalplerini kaplayıp karartmıştır" (Mutaffîfîn Sûresi, 14) buyurduğu "karartma" budur.[215][36]

Allah'ın rızasının Ona itaatta, gazabının da Ona isyan etmekte olduğunu biliyoruz. Onun içindir ki günahlar, isyanlar hafife alınmamalı, Allah'ın gazabını celbedeceği düşünülmelidir.

Sonra günahlar küfre de götürebilir. Bedîüzzaman'm Lem'alar isimli eserinde belirttiği gibi, herbir günah içinde küfre giden bir yol bulunmaktadır. Şöyle denilir: "Günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hasıl olan vesveseler, şüpheler— neûzü biilâh—mahall-i îman olan bâtın-i kalbe [kalbin içine] ilişip îmanı zedeler ve îmanın tercümanı olan lisanın zevk-i ruhanîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.
"Evet, günah kalbe işleyip, siyahlândıra siyahlandıra, tâ nûr-u îmanı çıkann-caya kadar katılaştırıyor Herbir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah, istiğfar ile çabuk imha edilmezse, kurt değil, befki küçük bir manevî yılan olarak kalbi ısırıyor."
Bu satırlardan sonra da örnekler verilir. Meselâ utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkası görecek diye endişelenince, meleklerin gördüğünü düşünerek meleklerin varlığından sıkıntı duymaya başlar. Küçük bir bahane ile melekleri inkâra kalkar.
Veya adam Cehennem azabını netice verecek bir günah işler. İstiğfarla siper alması gerekirken, bunu yapmaz. Cehenneme girileceği şeklindeki tehditleri düşününce de bu işine gelmez ve "Cehennem yok" deyip çı ki verir.
Diğer bir örnek de namazla ilgili. Meselâ bir memur küçük bir âmirinden vazifesinde ihmal veya eksikliği sebebiyle uyarı alır ve bundan müteessir olur. Farz namazını kılmayan insan da Allah'ın namaz kılmayanlar hakkındaki tehditlerini düşününce, dayanamaz ve "Keşke bu kulluk vazifesi olmasaydı" deyiverir. Bu arzudan Allah'a karşı bir düşmanlık duygusu uyanır. Allah'ın varlığı konusunda bir şüphe meydana gelse, ona kesin bir delilmiş gibi sarılır. Kendisine büyük bir helâket kapısı açılır da farkında olmaz.[216][37]
Bu örneklerde de görüldüğü gibi, herbir günah içinde küfre giden bir yol bulunabilmektedir.

1191. [2:372, Hadîs No: 2071]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kul bir günah işler. Onu hatırladıkça üzülür. Onun üzüldüğünü gören Cenâb-ı Allah, o daha namaz veya oruç gibi günahına keffâret olacak bir amel işlemeye başlamadan onu affeder.[217][38]

1192- [2:372, Hadîs No: 2072]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kul kabre konulduğunda, dostları dönüp gittiği ve onların ayak sesleri henüz işitildiği sırada iki melek gelir, onu oturturlar ve Hz. Muhammed'i kastederek, "Şu kişi hakkında ne düşünüyordun?" diye sorarlar. O kişi mü'minse şöyle der:
"Onun Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim." Bunun üzerine kendisine, "Cehennemdeki yerine bak. Şüphesiz Allah orayı Cennetteki yerinle değiştirdi" denir. O kişi her iki yerini de görür. Kabri yetmiş arşın genişletilir. Kıyamet Günü insanlar diri İtil inceye kadar kabri hoş kokularla doldurulur.
Eğer kabre konan kişi kâfir veya münafık ise ona da, "Şu kişi hakkında ne diyordun?" diye sorulur. O, "Bilemiyorum. İnsanların dediklerini diyordum" der. Bunun üzerine kendisine "Bilmeyesin, anlama-yasın" denir. Sonra demirden bir tokmakla başının tam ortasına bir darbe indirilir. Öyle bir çığlık atar ki, cin ve insanların dışındaki bütün yaratıklar işitirler. Kabri Öyle daraltılır ki, kaburga kemikleri birbirine geçer.[218][39]

1193. [2:375, Hadîs No: 2074]
Hz. Hüseyin'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişinin kendi ameline güvenmesi yetmiş senelik amelini boşa çıkarır.[219][40]

Ye'se düşmek manen yıkılış olduğu kadar, tersine ucub, yani amele güvenme de en az o kadar felâkettir. "Ben mahvoldum" diye ümitsizliğe kapılan kimse, azaptan kurtulabilmek için, dayanacağı bir nokta aramaya başlar. Azıcık bir-şey bulsa ona kurtuluş simidi gibi yapışmaya çalışır. İyiliklerine bel bağlamaya kalkar ve "Bunlar beni kurtarır, yeter" der, bir derece rahat eder. Oysa, "A'mâle [amellere] güvenmek ucbdür; insanı dalâlete atar. Çünkü insanın yaptığı kemâ-lât ve iyiliklerde hakkı yoktur, mülkü değildir, onlara güvenemez."[220][41]
Çünkü iyilikleri yapmaya muvaffak olduğu eli, ayağı, gözü, kulağı onun eseri değildir. Bedeni bütünüyle Allah'ın emanetidir. İnsan bunları yolda bulmuş da almış değildir, herhangi bir fabrikada da yaptırmamıştır. Tamamen Allah'ın ihsanıdır ve onda emaneten oturmaktadır. Herşeyini bütünüyle Rabbine borçluyken iyiliklerine nasıl sahip çıkabilir?
Sonra insan sebepler içerisinde en güçlüsü olduğu halde, iradesiyle yaptığı en meşhur fiilleri olan yeme, içme gibi davranışlarının gerçekleşmesinde ancak yüzde bir gibi küçük bir paya sahiptir. Meselâ lokmayı ağzına atar, çiğner, sonrasına karışmaz. Yaptığı birçok işlem tamamen onun iradesi dışında meydana gelir.

Evet, insan iyiliklere sahip çıkamaz. Çünkü iyi bir manevî eğitimden geçmemiş insan nefsi iyiliğe asla razı değildir. Onu isteyen Allah'tır. Mükâfatı verecek olan da yine Allah'tır. Onu yapabilecek güç ve kuvveti ihsan «den de yine Odur. Bu bakımdan insanın iyilikleriyle gururlanıp övünmeye hakkı yoktur.
Hadiste ucbün yetmiş senelik ameli iptal edişinin bildirilişi ise çokluktan kinayedir. Çünkü Arapçada yedi, yetmiş kelimeleri çokluğu ifade eder. Bu durumda hadîs, kendini beğenme, amele güvenmenin çok senelik amellerin sevabını yok ettiği şeklinde anlaşılmalıdır.
Mü'mine düşen ne ümitsizliğe düşmek, ne de ameline güvenmektir. Aksine korku ve ümit ortasında olmaktır. Tıpkı Hz. Ömer gibi. O şöyle demişti: "Bir kişi Cehennemliktir deseler, acaba o kişi ben miyim, diye korkarım. Bİrtek kişi de Cennete gidecektir deseler, 'Acaba o ben miyim?' diye ümit ederim.'"

1194. [2:377, Hadîs No: 2080]
Atiyye el-Ûft (r.a.) rivayet ediyor:
Öfke şeytandandır. Şeytan da ateşten yaratılmıştır. Ateş ancak suyla söndürülür. Öyle ise biriniz öfkelendiği zaman abdest alsın.[221][42]

1195. [2:377, Hadîs No: 2081]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Fitne gelecek ve insanları büyük bir felâkete atacak. Fakat âlim ilmiyle ondan kurtulacaktır.[222][43]

1196. [2:378, Hadîs No: 2082]
Câbir bin Semûre (r.a.) rivayet ediyor:
Hayasızlığın ve hayasızca sözler söylemenin İslâmda hiç yeri yoktur, Müslümanlık bakımından insanların en iyi olanı ahlâkı en güzel olanlarıdır.[223][44]

1197. [2:379, Hadîs No: 2084]
Adil hâkim Kıyamet Günü hesap için getirilir. Şiddetli hesapla karşılaşınca şöyle der: "Keşke iki kişi arasında bir hurma için dahi hüküm vermeseydim."[224][45]

1198. [2:379, Hadîs No: 2085]
Osman bin Affan (r.a.) rivayet ediyor:
Kabir, âhiret konaklarının ilkidir. Kişi onun azabından kurtulduğu zaman ondan sonrakiler daha kolay olur. Ondan kurtulamadığı zaman ise sonrakiler ondan daha sıkıntılıdır.[225][46]

1199. [2:380, Hadîs No: 2087]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kâfir, bir veya iki fersah [24.000 adım] kadar uzayan dilini arkasından sürükler. İnsanlar ona basar geçerler.[226][47]

1200-1299

1200. [2:380, Hadîs No: 2088]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kâfir Cehennemde öylesine büyür ki, bir azı dişi Uhud Dağından daha büyük olur. Onun cesedinin bu dişe göre büyüklüğü, sîzden birinizin cesedinin azı dişine nisbeti gibidir.[227][48]

1201. [2:381, Hadîs No: 2090]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Hastalığı indiren, şifâsını da indirmiştir.[228][49]

1202. [2:382.. Hadîs No: 2093]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ezberinde Kur'ân'dan bir şey bulunmayan kişi harabe ev gibidir.[229][50]

1203. [2:384, Hadîs No: 2098]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz mü'min güzel ahlakıyla gece ibâdete kalkan ve gündüz oruç tutan kişinin derecesine yükselir.[230][51]

1204. [2:384, Hadîs No: 2099]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min, Allah'a hamd ede ede ruhunu teslim eder.[231][52]

1205. [2:385, Hadîs No: 2101]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Mü'min, şeytanını birinizin yolculukta devesini yorup zayıflattığı gibi zayıflatır.[232][53]

1206. [2:385, Hadîs No: 2102]
Âmir er-Râm Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Mü'min bir hastalığa yakalanır, sonra da Allah ona o hastalıktan şifâ verdiğinde, bu geçmiş günahlarına keffâret ve ileride işleyeceği kusurlar için de bir îkaz olur. Münafık ise hastalanır, sonra da sıhhatine kavuştuğunda sahibi tarafından bağlanan sonra da salıverilen, fakat niçin bağlandığını ve niçin sal iver ildiğini anlamayan deve gibidir.[233][54]

1207. [2:386, Hadîs No: 2104]
Ka'b bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle: Mü'min kıhncıyla ve diliyle cihat eder.[234][55]

1208. [2:387, Hadîs No: 2105]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min sıkıntıya tabi tutulur. Çünkü bir diken batışı veya ondan daha küçük bir musibetle veya bir ağrıyla sıkıntıya düşerse Allah bununla mutlaka onu bir derece yükseltir ve onun bir günahını düşürür.[235][56]

1209. [2:387, Hadîs No: 2106]
Muaz'dan (r.a.) rivayetle:
Allah için birbirlerini sevenler Arşın gölgesinde olacaklardır.[236][57]

1210. [2:387, Hadîs No: 2107]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Kibirinden dolayı ağızlarını eğip bükerek konuşan gevezeler ateştedirler.[237][58]

1211 . [2:387, Hadîs No: 2108]
Ebû Sâid el-Hudrt (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Sohbet toplantıları üç çeşittir: (1) Zararsız, (2) kârlı, (3) zararlı.238[59]

1212. [2:389, Hadîs No: 2113]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kadın insana yöneîip gelirken bir şeytan suretinde gelir, ardını dönüp giderken şeytan suretinde gider. Biriniz bir kadın gördüğünde, ondan hoşlanır, kalbinde ona karşı bir arzu hissederse, hanımına dönsün ve onunla beraber olsun. Böyle yapması nefsindeki arzuyu giderir.239[60]

Dinimizde zina ve zinaya götürücü yollar haram kılınmıştır. İnsi1 ve cinnî şeytanlar, Allah'ın mü'min kulların bu harama düşürebilmek için tuzak olarak kadını kullanırlar. Kadın vasıtasıyla erkekleri tahrik ederler. Çünkü kadın yaratılışı îca-bı caziptir. Şeytan bu cazibeyle nefisleri avlamak için her an fırsat kollar.
Zinayı haram kılan dinimiz, zinaya götürücü yolları da yasaklamıştır. Bu cümleden olarak kadınlara örtünmelerini, birbirine nikâhı düşen erkekle kadının baş-başa kalmamalarını, şehvetle birbirine bakmamalarını ve tokalaşmamalarını emretmiştir, işte dinimizin zinayı önleyici tedbirlerinden birisi de, izah ettiğimiz hadiste dikkat çekilen husustur. Yani erkeğin şehvetini eşiyle tatmin etmesidir.
Evet, evlilik, insanın iffet ve namusunu koruyan, hizmet ve ibâdetini gönül rahatlığıyla yapmasına yardımcı olan bir müessesedir. Evli bir erkek, şeytan vesvese verdiği zaman, nefsindeki arzusunu hanımıyla tatmin eder. Böylece hem manevî hayatı tehlikeden kurtulmuş olur, hem de helâlle yetinip harama girmediği için, büyük bir sevap kazanır.
Kadın, bu noktada beyine anlayış gösterir, ona yardımcı olursa hem onun gözünü dışarıdan kurtarmış, hem sevap kazanmış, hem de beyi için manevî bir kalkan vazifesi görmüş olur.

1213. [2:389, Hadîs No: 2114]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Kadınlarla dört hasleti için evlenilir: Malı için, asaleti için, güzelliği ve dînî için. Sen dindar olanını tercih et ki, mes'ûd olasın.240[61]

Evleneceği kadını seçmek hususunda herkesin kendine göre bir tercih sebebi vardır. Kimi en mühim şart olarak güzelliği esas alır, kimi zengini tercih eder, kimi asil bir aileye mensup birisiyle evlenmek ister. Fakat bir Müslümanın tercih sebebi sadece bunlar olmamalıdır. O, seçeceği hayat arkadaşında herşeyden önce dindarlığı esas almalıdır. Çünkü dindar bir erkekle dînî yaşayışı zayıf bir kadının kuracakları yuvanın huzurlu olabileceğini ve devam edebileceğini söyle-mekçok zordur. Dünyaları ayrı iki insanın arasında muhabbetin devam etmesi, çok defa mümkün olmamaktadır.
Dindar bir kadınla, dinini yaşamayan bir erkeğin evlenmeleri de bundan farklı değildir. Böyle bir evliliğin de uzun süre mutlu bir şekilde devam edeceği söy-lenilemez.
İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde bir Müslümanın evleneceği kadında öncelikle dindarlığı esas alması gerektiğini, dindarı tercih edenin mes'ûd olacağını bildirmektedir.
"Şer'an, koca karıya küfüv olmalı," yani birbirine münasip olmalı diyen Bedi-üzzaman Hazretleri de, bu denkliğin en mühimminin dindarlık noktasında olması gerektiğine dikkat çekmiştir.241[62]
Sadece güzelliğin mes'ûd bir yuva kurmaya yeterli olmadığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bilakis dindarlık olmadığı zaman, güzel bir kadınla evlenmek çoğu zaman insanı sıkıntıya sokar. Çünkü, böyle bir kadını güzelliği tehlikeye atabilir.
Ayrıca güzel bir kadın, güzelliği sebebiyle kocasına karşı gurura kapılabilir.
Diğer bir husus, güzellik kalıcı değildir. Beş on sene sonra kaybolup gider. Hanımıyla sırf güzelliği için evlenmiş bir erkek, böyle bir zamanda ona evliliğin ilk yıllarında duyduğu sevgiyi gösterebilir mi?
Unutulmaması gereken bir diğer husus da, bir kadın ne kadar güzel olursa olsun, mutlaka ondan daha güzeli vardır. Hanımıyla sırf güzelliği için evlenen erkek, ondan daha güzel bir kadınla karşılaştığında evliliği ve aile hayatının tehlikeye düşme ihtimali vardır.
Güzellik, mes'ûd bir yuva kurmak için yeterli olmadığı gibi, zenginlik de böyledir. Çünkü, yarın ne olacağı belli değildir. Hiç beklenmedik anda kapıyı çalan bir musibet bütün serveti yok edebilir. Evliliğe temel yapılan servet yok olunca, evlilik artık nasıl bir bağla devam ettirilecektir?
Fakir birinin zengin bir ailenin kızıyla evlenmesi de problemlere sebep olabilir. Herşeyden önce, böyie bir kız, varlıklı bir şekilde büyümüştür. Maddeten sıkıntı çekmemiş; hemen her istediğini alabilmiştir. Böyle olunca,

birden bire sıkıntılı hayata alışması düşünülemez. Neticede ise, mes'ûd bir aile yuvası için çok mühim olan evliliğin ilk günleri, sıkıntıyla geçer. Hattâ evliliğin devamı tehlikeye düşer.
Dindarlık olmadığı zaman zenginliğin bir diğer mahzuru da, kadının servetini kocasına karşı bir üstünlük vasıtası olarak kullanabilmesidir. Böyle bir kadın, devamlı olarak fakirliğini başına kakarak kocasını rahatsız edebilir. Ekonomik bakımdan kocasına bağımlı olmadığı için, herşeyi söyleyebilir. Bu tip bir evliliğin devam etse bile huzurlu bir şekilde yürümesi elbette beklenemez.
Ama dindar bir kadın güzel de olsa, zengin de olsa, bu tür şeyleri düşünmez. Kocasına itaat etmeyi, onu kırmamayı bir ibâdet olarak gördüğünden, ebedî hayat arkadaşını üzmemek için azamî hassasiyet gösterir. Sevgisinde samimîdir. Namusunu korur, ibâdetlerini eksiksiz yapmaya çalışır. Meşru isteklerinde kocasına itaat eder.
Diğer taraftan, evleneceği kadını sırî dindarlığı ve ahlâkı için tercih eden bir erkek, artık onu Cenâb-ı Hakkın nâzik bir emâneti olarak görür. Beraberliklerinin sırf dünya hayatıyla kayıtlı olmadığını, âhirette de devam edeceğini düşünür. Ona olan sevgisini çabuk bozulan dış güzelliğine değil; îmanına, ahlâkına, edebine ve namusuna bina eder. Bunlar devam ettiği müddetçe sevgisi de artarak devam eder.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bir hadislerinde bütün bunlan veciz bir şekilde şöyle ifâde etmiştir:
"Kadınları sırf güzellikleri için nikahlamayınız. Çünkü güzellikleri onları tehlikeye atabilir. Sadece malları için de nikahlamayınız. Çünkü malları onları azdı-rabilir. Dindar olanını nikahlayınız. Şüphe yok ki, burnunun bir kısmı kesik, kulağı delik ve teni siyah dindar bir câriye, dindar olmayan hür bir kadından efdaldir."[242][63]
Aynı tercih kadın için de geçerlidir. O da seçeceği eşte evvelâ dindarlık ve güzel ahlâk şartını aramalıdır. Yoksa zengin olduğu veya tahsilli olduğu için dindarlığı hiç nazara almadan evlenmek, sonradan kötü neticeler doğurabilir.

1214. [2:390, Hadîs No: 2115]
Enes (r.a.) rivayet ediyor: Dilencilik şu üç durumda helâl olur:
1. Verilmediği takdirde hayatî tehlikeye sebep olacak kan bedelini Ödemek için.
2. Ağır bir borçtan kurtulmak için,
3. Şiddetli fakirlik sebebiyle.[243][64]

1213. [2:390, Hadîs No: 2117]
Seubân'dan (r.a.) rivayetle;
Müslüman, din kardeşini ziyarete gittiğinde dönünceye kadar Cennet bahçesi içindedir.[244][65]

1216. [2:390, Hadîs No: 2118]
Ebû Salih rivayet ediyor:
Kıyamet Günü mazlumlar mutlaka kurtuluşa ereceklerdir.[245][66]

1217. [2:390, Hadîs No: 2119]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İyilik yapmak ancak dinine bağlı, asâletli ve ağır başlı olan kimselere yakışır.[246][67]

1218. [2:391, Hadîs No: 2120]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz kişiye bakmakla yükümlü olduğu kimselerin ihtiyacı ölçüsünde Allah'ın yardımı gelir. Musibetin derecesi ölçüsünde Allah'tan sabır gelir.[247][68]

1219. [2:392, Hadîs No: 2122]
Ebû Zerr'den (r.a.) rivayetle:
Dünyada malı çok olanlar, âhirette sevabı az olanlardır. Ancak Allah'ın kendisine ihsan ettiği serveti sağına, soluna, önüne ve arkasına dağıtan ve onunla hayır hasenat işleyen kimseler bundan müstesnadır.[248][69]

1220. [2:392, Hadîs No: 2123]
Saffan bin Assai rivayet ediyor:
Melekler, yaptıkları işlerden hoşlandıkları için ilim talebesinin önüne kanatlarını yere indirirler.[249][70]

1221. [2:393, Hadîs No: 2125]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Sıkıntı çeken fakir Müslümanlara acıdıkları için melekler kışın bitmesine sevinirler.[250][71]

1222. [2:396, Hadîs No: 2129]
Âişe (r.a,) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sizden birinizin sofrası kurulu olduğu müddetçe melekler kendisi için istiğfar ederler.[251][72]

1223. [2:399, Hadîs No: 2136]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
insanlar zâlimi görüp zulmüne engel olmazlarsa, Allah'tan hepsini kaplayan bir azabın gelmesi yakındır.[252][73]

1224. [2:399, Hadîs No: 2138]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
insanlar size tâbi olacaklardır. Dünyanın dört bir yanından dini öğrenmek için size geleceklerdir. O zaman onlara hayır tavsiye ediniz.[253][74]

1225. [2:401, Hadîs No: 2140]
Said bin Müseyyeb'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlar bir şeyi lâyık olduğundan fazla yüceltirlerse, Allah onu mutlaka alçaltır.[254][75]

1226. [2:401, Hadîs No: 2141]
Üsâme bin Şüreyk rivayet ediyor:
İnsanlara güzel ahlâktan daha değerli bir şey verilmemiştir.[255][76]

1227. [2:401, Hadîs No: 2143]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Adak, Allah'ın insanoğlu için takdir ettiğinden başkasını yaklaştırmaz. Fakat adak bazan kadere uygun düşer, bu da cimrinin vermek istemediği malını vermesine sebep olur.[256][77]

Adak, Yüce Allah'ın rızâsını kazanmak için helâl bir işin yapılmasını kişinin üzerine alıp yüklenmesidir. Adağa "nezir" de denilir.
'Yarın Allah rızâsı için oruç tutmak adağım olsun. Bir fakire şu kadar para vermeyi adıyorum" gibi, Allah rızâsı için ibâdet sayılacak bâzı şeyleri adamak, sevap kazanmaya sebeptir.
Fakat, "Şu işim olursa üç gün oruç tutacağım, kurban keseceğim, şu kadar sadaka vereceğim" gibi, dünyalık birşey sağlamak için yapılan adak makbul değildir. Çünkü bu ilâhı bir maksada değil, dünyevî gayeye yöneliktir. Bu ise ibâdette olması gereken ihlâsa zıttır. Aslında böyle bir adak kaderi değiştirmez, takdire bir tesiri olmaz. Takdir ne ise o olur, adak neticeyi değiştirmez. Adak, hayır hasenat nevinden olması sebebiyle, malını hayırda harcamayan kimseler bu vesileyle başkalarına iyilik etmiş olur. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde bu gerçeğe dikkat çekmişlerdir.
Bununla beraber Allah için söz vermiş olduğundan, şartlarına uygun olarak yapılan bir adağa uyması gerekir. Zaten böyle bir adağın yerine getiriîmesi vaciptir. "Adaklarını da yerine getirsinler"[257][78] âyet-i kerimesi, adak sahiplerine İlâhî bîr emirdir.
Peygamberimiz de bununla ilgili olarak şöyle buyurur:
"Allah'a itaati ifâde eden bir adak yapılmışsa, bu şüphesiz Allah içindir ve yerine getirilmesi gerekir."[258][79]

1228. [2:402, Hadîs No: 2148]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hak yolda istikâmet, orta yol ve iktisat, peygamberliğin yirmi beş cüzünden bir cüzdür.[259][80]

1229. [2:403, Hadîs No: 2151]
Havle binti Haktm'den rivayetle:

Çocuk anne babasını cimri, korkak, câhil ve üzüntülü yapar.260[81]

Nefis ve şeytan, çocuğu olan anne babalarla biraz daha fazla uğraşır. Normalde cömert, cesur, bilgili ve neşeli olmaları gereken ebeveyni cimri, korkak, cahil ve üzüntülü hale getirmeye çalışır. Şöyle ki:
Anne baba "Çocuğum var. Onları geçindirmem lâzım. İstikbale hazırlayıp, onlara birşeyler bırakmalıyım" der. Bunda ilk bakışta yanlışlık yoktur. Ama bu duygu anne babayı öylesine sarar ki bu hizmetleri yapacağım diye bütün bütün cimrileşir, beş kuruşluk hayır dahi yapmaktan çekinir. Fakir fukaraya hiçbirşey vermez. Oysa herşeyin yeri başkadır. Biri diğerine engel değildir.
Anne baba "Çoluk çocuğumun geçimini kazanacağım" diye okumaya, öğrenmeye fırsat bulamaz. Geçim meselesine kendini öylesine kaptınr ki ilimle uğraşmaya, kitap okumaya, ilmî toplantılara katılmaya zaman ayıramaz. Bütün meşgalesi geçim olur, ilim irfandan nasipsiz kalır. Oysa herşeye yeteri kadarın-ca yer ayrılsa para kazanmaya da, okumaya da zaman kalır.
Yine çocuklarının iyilikleri, saadetleri için çırpınan anne babalar, kendilerini yerli yersiz üzüntülere de atarlar. Çocuklarının okumaları için nice sıkıntılara katlanan o fedakâr anne ve babalar, "Aman evladımız sınıfta kalmasın. Üniversiteye girememezlik etmesin. Bu çocuğun istikbali ne olacak?" gibisinden kendilerini üzüntülere atarlar. Dert ve problemlerine, sıkıntı ve hastalıklarına üzülür, başına birşey gelecek diye telaşlanır, endişeye kapılırlar. Çocukları kavga ettiklerinde yine üzülürler.
Anne babayı üzen sadece bunlar değildir. Eğer maneviyata düşkün kimse-lerse çocuklarının maneviyattaki zayıflıkları onları üzer, daha iyi olmalarını istedikleri halde bunu göremeyince sıkıntıya düşer, üzülürler.
Hadiste ifâde edildiği gibi çocuk anne ve babayı korkak da yapar. Böylece o anne baba, dinleri ve dünyaları için yapmaları faydalı olan birşeyi bazan tehlikesinden çekinerek yapmayabilmektedirler.

1230. [2:404, Hadîs No: 2156]
Avfbin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en cimrisi, yanında benim adım anılıp da bana salavat getirmeyendir.261[82]

1231. [2:405, Hadîs No: 2157]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların en cimrisi selâm vermede cimri davranan, insanların en âcizi de duâ etmekte acizlik gösterendir.262[83]

1232. [2:407, Hadîs No: 2161]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın en çok kızdığı kimse, dinini dünyalığına âlet etmek için hükümdarın memurlarını ziyaret eden âlimdir.263[84]

1233. [2:408, Hadîs No: 2163]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
İblis tahtım su üzerine kurar. Sonra askerlerini bölük bölük gönderir. Askerlerinin derece ve makamca kendisine en yakını, fitnesi en büyük olanıdır. Askerlerinden biri gelir şöyle der: "Şöyle şöyle işler yaptım." İblis ona "Sen hiç bir şey yapmamışsın" der. Sonra da onlardan bir diğeri gelir ve "Filan kimsenin hanımıyla arasım açın-caya kadar yakasını bırakmadım" der. Bunun üzerine iblis o askerini kendisine yaklaştırır ve "Sen ne kadar iyisin" diyerek takdir eder.264[85]

1234. [2:408, Hadîs No: 2164]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İblis en güçlü ve en kuvvetli adamlarını malını hayır yolunda sar-fedenlere gönderir.265[86]

1235. [2:409, Hadîs No: 2165]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İnşan, yasaklanan şeylere karşı aç gözlüdür.266[87]

Nefiste aç gözlülük vardır. Mahiyeti icabı hep menfî, çirkin ve kötü şeylere meyleder. Yasaklar da en çok ilgi sahası içerisinde yer alır. Onu merak eder, içine girmeye çalışır. Oysa insan nefsini ikna edebilse, yasaklardaki

kötülükleri görebilse, onu *renlemek güç olmaz. Helal dairenin keyfi ise yasaklara, haramlara perde olacak kadar geniş ve sevimlidir. Keyfe kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz. Meselâ nefis, keyf verici içkilere meyleder. Halbuki o içki birkaç dakikalık verdiği zevke karşılık, bazan aylarca, senelerce acı çektirir. Helâl dâirede ise öylesine çok içilecek şeyler vardır ki, içkiye hiç ihtiyaç bırakmaz. Çeşit çeşit meyve suları ve meşrubatlar var. İnsan bunlardan istediğini içebilir. İçki gibi ne sarhoş yapar, ne de insanın başına belâlar açar. Rahatla yaşar, keyfeder insan.

Aslında Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bizlere bu hadis-i şeriflerinde genel bir ölçü vermektedir. Sadece haram kılınan olumsuz şeylere karşı değil, yasaklanan olumlu şeylere karşı da insan merak duyar. Meselâ bir dönem ülkemizde din yasaklanmış, birçok insan iştiyakla ona yönelmiş, dört elle sarılmışlardır. Risa-le-i Nurlar üzerine yapılan baskıların da alâkayı daha çok topladığı yakın tarihin unutulmaz hadiselerindendir.

Resûlullah, bu hadisleriyle Müslümanlara çok önemli bir eğitim metodunu da vermektedir. Bilhassa vaizler, mürebbîler, anne babalar buna çok dikkat etmeliler. Bazı yasaklardan ölçüsüzce bahseden vaizler sakındıralım derken ilgi odaklarını yasak üzerine de çekebilirler Ölçü çok iyi korunmalı, ifrat ve tefrite girilmemelidir. Anne babalar da çocuklarını eğitirlerken şiddet ve ısrarla sakın-dırmamalı, onun o yasağa alakasını celbedecek tavır ve sözlerden uzak kalmalıdırlar.

1236. [2:409, Hadîs No: 2166]

Havle binti Kays Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ademoğlu sıcak görse sızlanır, soğuk görse sızlanır.[267][88]

1237. [2:409, Hadîs No: 2167]

Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardı r:

Şu benim oğlum Hasan seyyiddir, efendidir. Allah'ın onun vasıtasıyla Müslümanlardan iki büyük gurubun arasını bulduracağını ümid ederim.[268][89]

Peygamberimizin sayısı binleri bulan mucizeleri vardır. Onun mucizelerinin bir çeşidi de gelecekle ilgili olarak verdiği haberlerdir. Sevgili Peygamberimiz, Allah'ın bildirmesiyle pekçok hâdiseyi olmadan önce bilmiş, bildirmiş, vakti geldiğinde o hâdise onun haber verdiği gibi gerçekleşmiştir. İşte bu hadîs de, Peygamberimizin böyle bir mûcizesidir. Hz. Hasan, bu hadiste haber verildiği gibi, iki büyük İslâm ordusunun Müslüman kanı dökmesine mâni olmuştur. Bu hadise kısaca şöyle meydana' gelmişti:

Hz. Ali, Abdurrahman bin Mülcem tarafından şehid edilmişti. Bundan sonra Medine'de bulunan Müslümanlar Hz. Hasan'a bîat ederek onu kendilerine halife seçtiler. Birkaç gün içerisinde ona bîat edenlerin sayısı 40 bini buldu. Böylece Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sevgili torunu Irak, Hicaz, Horasan, Yemen, Mekke ve Medine şehirlerinde yaşayan Müslümanların halifesi oldu.

Ancak, Mısır ve Şam halkı onun halifeliğini tanımadılar. Çünkü onlar daha önce Hz. Muâviye'ye bîat etmişlerdi.

Bunun neticesinde Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberlik bir defa daha bozulmuştu. Yine savaş olacak, Müslüman kanı dökülecekti. Hz. Hasan'ın halifeliğinin yedinci ayında, iki İslâm ordusu Medâyin'de karşı karşıya geldi. Hz. Muâviye tarafında bulunan ve dört Arap dâhisinden birisi olan Amr bin Âs (r.a.), Hz. Hasan'ın ordusunu görünce şu itirafta bulunmaktan kendisini alamadı:

"Ben karşımda öyle bir ordu görüyorum ki, karşısındaki orduyu yok etmedikçe geri dönmez."

Aslında Muâviye de (r.a.), Müslüman kanı dökülmesini istemiyordu. O da sulh taraftarıydı. Hz. Hasan'a elçi göndererek sulh teklifinde bulundu. Halifelik dâvasından vaz geçtiği takdirde bütün tekliflerini kabul edeceğini bildirdi. Bunun üzerine Hz. Hasan bâzı şartlar öne sürdü. Bunlardan birisi Muâviye'nin (r.a.) kendisinden sonra oğlu Yezid'i veliahd tayin etmernesiydi. Çünkü Müslümanların halifelerini kendilerinin seçmelerini istiyordu. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sevgili torunu bir diğer teklifinde de fakirlere sadaka olarak dağıtılmak üzere her yıl bir miktar para gönderilmesini istiyordu, Hz. Muâviye onun tekliflerini kabul etti. Böylece İki İslâm ordusu arasında sulh temin edildi. Bundan sonra Hz. Hasan taraflara hitaben bir konuşma yaptı, halifelik dâvasından vaz geçmesinin sebeplerini anlattı. Şöyle dedi:

"Takvaya uygun hareket etmek akıllılıktır. Fitne ve kötülük ise ahmaklıktan kaynaklanır. Halifelik eğer benim hakkımsa, Müslümanların birliğini sağlamak ve kanlarının dökülmesini önlemek için ben bu hakkımdan feragat ediyorum. Yok benden daha lâyık birisinin hakkı ise, devrederek gereğini yapmış oluyorum."

Bu konuşmadan sonra Hz. Hasan'in ordusunda bulunanlar Hz. Muâviye'ye bîat ettiler. Böylece hem Müslümanlar arasında birlik yeniden temin edilmiş oldu, hem de Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bir mucizesi gerçekleşerek

mü'min-lere şevk verdi.[269][90]

1238. [2:410, Hadîs No: 2169]
Ebû Eyyüb (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz öğle namazının vakti girdiğinde gök kapıları açılır. Öğle namazı vakti bitinceye kadar kapanmaz. O kapılardan benim için hayrın yükselmesini seviyorum.[270][91]

1239. [2:411, Hadîs No: 2171]
Hasan el-Basrî'den rivayetle:
Allah'ın ençok sevdiği kulu, diğer kullarının hayır ve iyiliğini en çok isteyendir.[271][92]

1240. [2:411, Hadîs No: 2172]
Ebû Satd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kullan içerisinde Allah'a en sevimli olan kişi iyiliklerin ve iyilik işlemenin kendisine sevdirildiği kimsedir.[272][93]

1241. [2:411, Hadîs No: 2173]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kulun Uykudan uyandığında söyleyeceği en sevimli söz şudur: "Ölüleri dirilten Allah bütün kusurlardan uzaktır. Onun herşeye gücü yeter."[273][94]

1242. [2:411, Hadîs No: 2174]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü insanlar içerisinde Allah'a en sevimli olan ve Ona en yakın bulunan kişi âdil idarecidir. İnsanlar içerisinde Allah'ın en çok kızdığı ve Ondan en uzak olan kişi de zâlim idarecidir.[274][95]

1243. [2:416, Hadîs No: 2180]
EbûHüreyre'den (r.a,) rivayetle:
Biriniz kalkıp namaza durduğunda Rabbiyle konuşuyor. O halde Onunla nasıl konuştuğunu iyi düşünsün.[275][96]

1244. [2:416, Hadîs No: 2181]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min kardeşinin aynasıdır. Öyle ise üzerinde rahatsız edici bir-şey gördüğünde gidersin.[276][97]

Aynayı gözümüzün önünde canlandıralım. Baktığımızda bütün kusur ve eksikliklerimizi görebiliriz. Saçımızı, üstümüzü başımızı düzeltebiliriz.
Bunun gibi mü'min de diğer mü'min kardeşine karşı aynalık yapmak durumundadır. Gerek üst başında, gerek kılık kıyafetinde bir aksaklık, derbederlik varsa onun düzeltilmesinde yardımcı olmalı. Tabii ki tatlılıkla, güzellikle, kırıcı olmadan. Sadece bu maddî sahada-değil mânevi sahada da böyle olmalıdır. Mü'min, mü'min kardeşinin manevî hata ve kusurlarını gördüğü zaman da düzeltilmesi için yardımcı olmalıdır. Nemelâzım havasına girmemelidir.

1245. [2:417, Hadîs No: 2183]
Hz. Hasan'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
En güzel güzellik, güzel ahlâktır.[277][98]

1246. [2:419, Hadîs No: 2190]
Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim hakkında ençok korktuğum, yoldan çıkarıcı önderlerdir.[278][99]

1247. [2:420, Hadîs No: 2192]
Câbir bin Abdullah'tan (r.a.) rivayetle:
Ümmetim hakkında en çok korktuğum, Lut kavminin işi olan li-vâtadır.[279][100]

1248. [2:420, Hadîs No: 2193]
Şeddat bin Evs (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim hakkında en çok korktuğum, Allah'a ortak koşmaktır. Ben, güneşe, aya ve puta tapacaklarını söylemiyorum. Fakat Allah rızâsı dışında yapılan amelleri ve gizli arzuları kast ediyorum.[280][101]

1249. [2:421, Hadîs No: 2194]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Cennette en aşağı derecede olanın temaşa ettiği mülkünün mesafesi bin senelik yoldur. Mülkünde yer alan şeyler bahçeleri, hanımları, sürüleri, hizmetçileri ve tahtlarıdır. Allah katında en değerli olan ise sabah akşam Rabbinin cemâlini seyreder.[281][102]

Cennet ve Cehennemle ilgili bir kısım hadisler vardır ki ilk bakışta insana mübalağalı gibi gelir. Oysa bütünüyle hak ve hakikattir. Çünkü âhiret âlemlerini dünya ölçüleriyle ölçmek, değerlendirmek, karşılaştırmaya kalkmak insanı yanıltır. Öyleyse Cennet ve Cehennem kendi ölçüleri içerisinde değerlendirilmelidir.
En aşağı derecede olanın mülkünün bin senelik yaya yürüyüşüyle bir ucundan diğer ucuna varılabilecek genişlikteki bir Cennet, dünya ölçüleriyle bakıldığında geniş görünebilir. Ancak Cennet şartları içerisinde bakıldığında geniş değil, dardır bile. Herşeyin en güzel, en iyi ve en mükemmelini isteyen bir insanı koca dünya tatmin etmiyor. Duygu ve kabiliyetleri dünyadakine göre yüz kere, bin kere daha gelişmiş bir insan, orada hayal hızı ve ruh sür'atine sahip olacak. Işık hızından daha hızıı gidebilen vasıtalara binecek.
O halde Cennette en aşağı derecede bulunan bir kimseye yaya yürüyüşüyle bir baştan diğer basma bin sene süren genişlikteki bir Cennetin verilmesi garip-senmemelidir.
En yukarı derecede bulunanın Cennetteki kavuşacağı nimetin bir tanesi ise kulun sabah akşam cemâlullâhı seyretmesidir. Bir hadisten öğrendiğimize göre Cenab-ı Hak aradan perdeyi kaldırıp kullarına görünecek, Cennetlikler cemâlul-'âhı seyretmenin zevkine öylesine kendilerini kaptıracaklar ki, ondan daha güzel ve sevimli bir nimet verilmediğini anlayacaklardır.[282][103]
Mektûbafla ise bu nimetin büyüklüğü bir vesileyle şöyle anlatılır:
"Dünyanın bin sene mes'ûdane hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen Cennet hayatının ve o Cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rü'yet-i cemâline mukabil gelmeyen bir Cemîl-i Zülcelâlin daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun."[283][104]
Cennette en aşağı mertebede bulunan kişi de Allah'ı görecektir. Ama belki birkaç günde, belki hafta da bir. En üst tabakada bulunan ise sabah akşam her-gün görecek ve yukarda anlatıldığı gibi o eşsiz zevki tadacaktır.

1250. [2:421, Hadîs No: 2196]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kula en merhametli olduğu an, kabrine konulduğu andır.[284][105]

1251 . [2:422, Hadîs No: 2198]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Mü'minlerin ruhları yedinci kat göktedir. Oradan Cennetteki makamlarını seyrederler.[285][106]

1252. [2:423, Hadîs No: 2199]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Cennet ehlinin hanımları, hiç kimsenin duymadığı güzel nağmelerle kocaları için şarkı söylerler.[286][107]

1253. [2:424, Hadîs No: 2201]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü insanlardan en çok pişmanlık duyacak olan, dinini başkasının dünyası için satan kimsedir.[287][108]

Dünya bütün güzelliği, ihtişamı ve cazibesine rağmen Cennetin yanında bir hiç hükmündedir. Fânî bir âlem ne kadar uzun ve güzel olursa olsun, sonsuz güzelliklerle dolu ebedî bir âlemle kıyaslanamaz. Tıpkı bu devamlı parlayan ve hiç sönmeyen bir güneşin, bir anda çakıp sönen şimşeğe nisbeti gibidir. Şu güzelim dünyamız, eğer

mümkün olsaydı da Cennetle yanyana konulup karşılaştın labilseydi, dünyanın Cennet yanında bir zindan gibi kaldığı görülürdü.
Böylesine fâni, geçici bir dünyayla ebedî bir dünyayı değiştirmek, yani Allah'ın emirleri dairesinde yaşamak varken, ebedî dünyayı verip fânî dünyayı almak akıl ve mantıkla bağdaşmaz. Hele hele dünyanın nefse hitap eden süfli ve aldatıcı yönünü, ebedî bir âleme tercih etmek, yani ebedî âlemi verip dünyayı satın almak, yani kırılacak şişe hükmündeki sıradan dünya işleriyle elmas hükmündeki ebedî hayata yönelik nimetleri değiştirmek ondan çok daha büyük bir ahmaklıktır.
İşte dinini dünyalık elde etmek için satan bu büyük fecaati işlemekte, belki geçici bir kısım menfaatler elde etmekte, ama bunun karşılığında ebedî saadeti netice veren dinini, îmanını kaybetmektedir.
Hadiste bu değiştirmenin daha kötüsüne dikkat çekilmekte, başka birinin, meselâ bir arkadaşı, bir dostu veya bir yakınının dünyalık kazanması uğruna yalan, hile, yalancı şahitlik, v.s. gibi dinini tehlikeye sokan davranışlar içerisine girmesi nazara verilmektedir. Belki onun o hatasıyla arkadaşı kazanacaktır, ama aslında hem onu, hem de kendini tehlikeye atmakta, ebedî hayatını tehlikeye sokacak bir yanlışlığın içerisine girmektedir. İşte, âhirette insanı ençok pişmanlığa iten davranışlardan biri budur.

1254. [2:424, Hadîs No: 2204]
Muâz (r.a.) rivayet ediyor:
Kazançların en helâl ve temiz olanı o tüccarın kazancıdır ki, konuştuğunda yalan konuşmaz, birşey emânet edildiğinde hıyanet etmez, söz verdiğinde sözünden dönmez, satın aldığında malı kötüle-mez, birşey sattığında aşırı methetmez, borç aldığında geciktirmez, alacağı olduğunda zorluk çıkarmaz.[288][109]

1255. [2:425, Hadîs No: 2206]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın yasakladığı büyük günahlardan sonra kulun Allah'ın huzuruna onunla varacağı en büyük günah, kişinin borcunu ödemek için mal bırakmadan ölmesidir.[289][110]

1256. [2:426, Hadîs No: 2207]
Katade bin Diâme rivayet ediyor:
Kıyamet Günü insanların hatası en büyük olanları, boş lafa dalanlarıdır.[290][111]

1257. [2:428, Hadîs No: 2213]
İmran bin Husayn'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü Allah kullarının en üstünleri çok hamdedenlerdir.[291][112]

1258. [2:428, Hadîs No: 2214]
Hz. Ali rivayet ediyor:
Ağızlarınız Kur'ân'm yollarıdır. Öyle ise misvakla temizleyiniz.[292][113]

Resûlullahın gerek bu ve gerekse başka hadislerinde misvak üzerinde özellikle durduğunu görmekteyiz. Resûlullah bazı hadislerinde misvağı tavsiye ederken ağfz kokusunu güzelleştirdiği ve Allah'ın rızasına vesile olduğundan bahsetmektedir. Burada ise bu temizliğin diğer bir önemli noktası üzerinde durmakta, Kur'ân okuyan ağzın ona lâyık tarzda temiz olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu elbette önemlidir. Herşeyden Önce Allah'ın kelâmına duyulan, duyulması gereken saygı ve edebin bir ifadesidir. Birçok sebepleri yanında sadece şu sebep bile insanı Kur'ân okuyacağı zaman misvak kullanmaya itecek ehemmiyettedir.
Ayrıca zikir ve Kur'ân'm meleklerin gıdaları olduğu düşünülürse, Kur'ân okunduğunda melekler gelip dinleyeceklerdir. Misvaklı, güzel kokulu bir ağız onları memnun eder.
Misvağın ağız temizliğinde farklı bir yeri de olsa diş fırçası da ağız temizliğinde kullanılabilir. Asıl olan ağız temizliğidir.

1259. [2:428, Hadîs No: 2216]
tbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında en büyük günah, kişinin, geçimi kendisine âit olanları ihmal etmesidir.[293][114]

1260. [2:430, Hadîs No: 2219]

Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz önünüzde sarp bir yokuş var. Onu yükü ağır olanlar aşamazlar.[294][115]

1261. [2:431, Hadîs No: 2221]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ümmetim dalâlet üzere ittifak etmeyecektir. Siz bir ihtilaf gördüğünüzde sevad-ı azama tâbi olunuz.[295][116]

Resûlullah bir hadislerinde, "Ümmetim 73 fırkaya bölünecektir. Bunların 72'si Cehennemde biri de Cennette olacaktır" buyurmuştur.

"Cennette olan kimdir ya Resûlallah?" diye sorduklarında da "Benim ve Ashabımın yolunda olan"[296][117] cevabını vermişlerdir.
Zaman bu hadisi doğrulamış, tarih içerisinde İslâm ümmeti 73 kadar gruba ayrılmış, içlerinde Resûlullahm yolunu bütünüyle takip eden ise Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat olmuştur. Diğer gruplardan hiçbiri onun kadar güç ve kuvvet kazanamamış, birçoğu sönmek, yok olmak zorunda kalmış ve Resûlullahm yukarda-ki hadiste verdiği gaybt haberi doğrulamıştır. Kıyamete kadar da bu böyle devam edecektir.
Ehl-i Sünnetin bu derece kıymet ve kuvvet kazanmasının sebebi, Kur'ân'a ve Sünnet-i Seniyyeye olan bağlılığıdır. Aklını, içtihad gücünü sırf bu iki kaynaktan hüküm çıkarma yolunda kullanan Ehl-i Sünnet, ihlâs, iyi niyet ve gayretleri sonucunda doğruyu, hakkı bulabilmiş ve bu hak etrafında da her devirde milyonların halkalanmasına sebep olmuştur.
Madem ki ümmet-i Muhammed dalâlet üzerine birleşmemekte, çoğunluğu arkasına alıp götürmekte, o halde "sevad-ı âzam" denilen bu büyük topluluğa tabi olmaktan başka çare yoktur.
Eh!-i Sünnet içinde de bir kısım İslâmî gruplar ortaya çıkacaktır. Bunlar arasında da en çok sadık ve en isabetli olanlar kervanı götürecek, ekseriyet onlar etrafında toplanacaktır. Bir ihtilaf esnasında yapılacak iş sadece ve sadece hakka taraftar olmak olmalıdır. Hiç şüphe edilmemelidir ki, er veya geç hakkın gücü kendini gösterecek, büyük halk çoğunluğu onların etrafında toplanacak, bayrağı birlikte götürecek, burca dikeceklerdir. Başka duygu ve düşüncelerle hareket ise, kişiyi yanıltmak ve zarara sokmaktan kurtarmaz.

1262. [2:431, Hadîs No: 2223]
Ibnı Ömer den (r.a.) rivayetle:

Bu ümmetin ilim deryası Abdullah bin Abbas'tır.[297][118]

Hadîste "ilim deryası" olarak vasıflandırılan Abdullah bin Abbas, Peygamberimizin amcası Hz. Abbas'ın oğluydu. Teyzesi Hz. Meymûne de Peygamberimizin hanımlarındandı. Bu sebeple sık sık Resûlullahın evine gider, ondan ders alırdı. Çalışkanlığı ile, pratik zekâsıyla ve doğruluğuyla Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sevgisini kazanmıştı.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) onun âlim birisi olarak yetişmesi için gayret gösterir, her vesîleyle ona birşeyler öğretirdi.
Resûlullah vefat ettiğinde Hz. Abdullah 14, 15 yaşlarında bir gençti. Fakat Resûlullahtan aldığı dersler sayesinde Kur'ân ve hadis ilimlerinde bir derya olmuştu. Bunda, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) kendisini kucaklayıp, "Allah'ım, ona Kitabı, Kitabın tefsirini ve hikmeti öğret. Allah'ım, onu dinde ince anlayış sahibi kıl" şeklindeki mübarek dualarının hissesi vardır.
Diğer taraftan, Hz. Abdullah Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vefatından sonra âlim Sahabîlerden de ders aldı. Bu hususta yılmadan, usanmadan gayret gösterdi. Neticede ilmin en yüce mertebelerine çıktı, yaşının küçüklüğüne rağmen büyük ilim meclislerine katıldı, en zor meseleleri halletti. Sahabîler arasında "Kur'ân tercümanı," "Hadis Denizi" ünvanlarıyla anıldı. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi Sahabîlerin ilmî danışmanlığını yaptı. Hz. Ömer kendisine sorulan zor meseleleri Hz. Abdullah bin Abbas'a havale eder, onun verdiği tatminkâr cevap karşısında memnuniyetini ifâde ederdi. Hattâ bir defasında, hiç kimseden tatminkâr bir cevap alamayan Yemenli bir zâtın Hz. Abdullah'tan doyurucu cevap alması üzerine Hz. Ömer çok sevinmiş ve "Şahitlik ederim ki, Abdullah, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) "evinde yetişti" diyerek veciz bir şekilde memnuniyetini ifâde etmişti. Şu hadise onun ilminin büyüklüğünü gösteren pekçok misâlden bir tanesidir:
Yaşı küçük olmasına rağmen Hz. Ömer, Abdullah bin Abbas'ı da (r.a.) Bedir ehli ile birlikte ilim meclislerine alıyordu. Bir gün Abdurrahman bin Avf (r.a.), Onun yaşında oğullarımız olduğu halde sen bu delikanlıyı da bizim aramıza katıyorsun" dedi.

Hz. Ömer, "Bu genç sizin bildiğiniz gibi değildir" dedi, Ve bir gün onlara Hz. Abdullah'daki ilmi göstermek için toplantı halinde iken onu da çağırdı. Sonra halka hitaben:
"Cenâb-ı Hak, 'Ey Muhammed, Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğün zaman, Rabbine hamd ederek Onu teşbih et ve Onun mağfiretini dile. Çünkü O tevbeleri çok kabul edendir' âyetleri ile neyi kastediyor" diye sordu.
Kimisi, Allah'ın yardımı ve zaferi gelince ona hamdetmemizi ve ondan günahlarımızı bağışlamasını istememizi emrediyor" dedi. Kimisi hiç cevap vermedi, Kimisi de "Bilmiyoruz" dediler.
Bunun üzerine Hz. Ömer, Abdullah bin Abbas'a sordu. Hz. Abdullah şu cevabı verdi:
"Cenâb-ı Allah bu sûreyi indirmekle, Peygamberimizin (a.s.m.) artık vazifesi bitip bu dünyadan göç edeceğini haber veriyor. Yâni, 'Allah'ın yardımı ve zaferi gelip insanların Allah'ın dinine akın akın girdiklerini ve Mekke'nin fethedildiğini gördüğünde artık senin görevin bitmiştir. Ölüme hazırlan' demek istiyor."
Onun cevabından memnun kalan Hz. Ömer, "Ben de bu sûreyi senin anladığın gibi anlıyorum" dedi.
Pekçok hizmetlerde bulunan Hz. Abdullah, Hicretin 68. yılında vefat etti. Burada onun ilim ve âlimle ilgili bir sözünü nakledelim; "Eğer ilim sahipleri ilmi hakkıyla öğrenseler, ilimlerin gereğini yapsalardı, mutlaka Allah, melekler ve sâlih kimseler kendilerini severlerdi. İnsanlar da onlara saygı duyarlardı. Fakat âlimler ilimlerini dünya menfaati elde etmek için kullandılar. Bu sebeple, Allah kendilerine gazap etti. İnsanlar nazarında da küçük düştüler."

1263. [2:432, Hadîs No: 2225]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz ümmetimden öyle insanlar vardır ki, dinde bilgi sahibi olurlar, Kur'ân-ı Kerimi okurlar ve derler ki, "İdarecilere gidip dünyalıklarından nasiplenelim. Dinimizi de onlardan gizli yaşayalım." Böyle birşey olamaz. Tıpkı diken bitkisinden dikenden başka meyve toplanmadığı gibi, onların yakınlığından da günahtan başka birşey toplanmaz. [298][119]

1264. [2:432, Hadîs No: 2226]
Velid bin Ukbe'den rivayetle:
Şüphesiz Cennette bir kısım insanlar Cehennem ehline yukarıdan bakarlar ve onlara şöyle derler: "Neden Cehenneme girdiniz? Allah'a yemin ederiz ki, biz ancak sizden öğrendiklerimizle Cennete girdik." Onlar, "Biz söylerdik ama, söylediklerimizi kendimiz yapmazdık" cevabını verirler.[299][120]

1265. [2:433, Hadîs No: 2228]
Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz Cennet ehli orada yerler, içerler, fakat tükürmezler, küçük ve büyük abdest yapmazlar, sümkürmezler. Onların yedikleri yemekler bir geğirti ve kokusu misk kokusu gibi olan bir ter olarak çıkar. Size nefes alıp vermeniz ilhamen öğretildiği gibi, onlara da Allah'ı teşbih ve hamdetme ilham edilir.[300][121]

1266. [2:435, Hadîs No: 2231]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Cennette yüksek derece sahiplerini daha aşağıda olanlar sizin ufukta doğan yıldızı gördüğünüz gibi görürler. Şüphesiz Ebû Bekir ve Ömer de onlardandır ve daha da üstündürler.[301][122]

1267. [2:436, Hadîs No: 2234]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Cennet ehli günde iki defa Allah'ın huzuruna çıkar. Aîlah onlara Kur'ân okur. Onlardan her biri amellerine göre orada inci, yakut, zümrüt, altın ve gümüşten minber üzerine otururlar. Gözleri hiçbir zaman bu kadar aydın olmamıştır. Bundan daha değerli ve güzel hiçbir şey dinlememişlerdir. Sonra tekrarına kavuşmak ümidiyle ertesi günü bekler halde gözler aydınlatıcı diğer Cennet nimetlerinin yanına dönerler.[302][123]

1268. [2:437, Hadîs No: 2235]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Cennet ehli Cennette âlimlere muhtaç olacaklardır. Bu da şöyle olacaktır. Her Cuma günü Allah'ı ziyaret ettiklerinde Allah, "Dilediğinizi benden isteyin" buyuracak. Onlar âlimlere bakacaklar ve "Ne isteyelim?" diye

soracaklar. Âlimler, "Şunu şunu isteyin" diyecekler. Onlar dünyada âlimlere muhtaç oldukları gibi Cennette de muhtaç olacaklar.303[124]

1269. [2:437, Hadîs No: 2237]
Ebû Cüheyfe rivayet ediyor:
Şüphesiz bir ev halkı aralarında ne bir hür, ne bir köle veya câriye kalmaksızın peşpeşe Cehenneme düşerler. Bir ev halkı da aralarında hiçbir hür ve köle veya câriye kalmaksızın peşpeşe Cennete girecektir.304[125]

Nedir bu ev halkını Cehenneme sürükleyen yanlışlıklar? Ve niçin istisnasız hep birlikte Cehenneme gitmektedirler?
Hadis bize açıkça göstermektedir ki, bazı günahlar vardır ki bunlar ferdî olmaktan çıkmış, o günaha birçokları ortak olmuşlardır. İster aynı günahı birlikte işlemiş olsunlar, isterse ayrı ayrı günah işlemiş, diğerleri de ses çıkarmamış olsunlar, neticede hep birlikte Cehenneme yuvarlanmaktadırlar. O aile âdeta günah işlemekte anlaşmış, kenetleşmiş, işbirliği yapmışlardır. İşledikleri günahları hoş görmekte, birlikte işlemekte, birbirlerini sakındırma yoluna gitmemekte, aksine söz ve tavırlarıyla desteklemekte, teşvik etmektedirler. Aslında birbirlerini Cehenneme sürükler de farkında değillerdir.
Oysa ailede birisi, meselâ, içki, kumar, v.s. gibi dinin kesinlikle haram kıldığı günahlara meyletse, diğerleri buna engel olmaya çalışsalar, en azından îkaz vazifesini yapsalar, sorumluluktan kurtulurlar. Haramlara sessiz kalmak günahtır. Onlara katılmak, aynı günaha ortak olmak ise daha büyük günahtır.
Cehenneme girenlerin aksine hürüyle, kölesiyle İslama sanlmış; bütün ben-likleriyle ona teslim olmuş, birbirlerini teşvik etmekte ve desteklemekteler. Küçügünden büyüğüne hep birlikte meselâ namazlarını kılıyor, oruçlarını tutuyor, haramlardan şiddetle kaçınıyor, birbirlerine iyiliği, iyi yolu gösteriyor, buna teşvik ediyorlar. Hiç şüphesiz böyle bir aile daha dünyadayken Cennet hayatı yaşamaya başlamış demektir. İslama sarılan bu aile, dünyada bir ölçüde tadını aldıkları Cennet hayatını ebediyete dek daha geniş ve ayrıntılı bir şekilde yaşamak için topyekün Cennete gireceklerdir.

1270. [2:439, Hadîs No: 2241]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bir ev halkı birbirlerine iyilik ve ikramda bulunduğunda Allah üzerlerine rızık akıtır ve Allah'ın himayesinde olurlar.305[126]

1271. [2:439, Hadîs No: 2242]
îbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Gök ehli yer ahalisinden ezan sesinden başka birşey işitmezler.306[127]

Okunan Kur'ânlar, güzel sözler, bilhassa ezan, göğe yükselen kelimeler arasındadır. Bunları gök ehli hep duyarlar. Bunlar içerisinde ezan doğrudan doğruya göğe yükselirken, Kur'ân'ı ve diğer güzel kelimeleri melekler taşırlar. Bilindiği gibi ezan Allah'ın birliği, büyüklüğü ve Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) Peygamberliğinin kâinata ilânından ibarettir. Yerde insanlar, gökte de melekler onu rahatça duyarlar.

1272. [2:439, Hadîs No: 2243]
Ebû Satd (r.a.) rivayetle;
Cennet ehli hanımlarıyia cinsî münasebette bulunduklarında kadınlar yeniden bakire olurlar.307[128]

1273. [2:441, Hadîs No: 2247]
Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:
İslâmın en sağlam kulpu Alîah için sevmen, Allah için düşmanlık beslemendir308[129].

1274. [2:441, Hadîs No: 2248]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlar içerisinde Allah'ın rahmet ve bağışlamasına en lâyık kişi insanlara önce selâm verendir.309[130]

1275. [2:441, Hadîs No: 2249]

îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet Gününde insanlar içerisinde bana en yakın olan bana en fazla salavat getirendir.[310][131]

1276. [2:442, Hadîs No: 2250]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

Allah'ın öldükten sonra mü'mine ilk mükâfatı, cenazesine katılanların bağışlanmasıdır.[311][132]

1277. [2:443, Hadîs No: 2253]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü kula hesabı ilk sorulacak nimet şudur: "Biz sana sıhhat vermedik mi? Ve sana kana kana soğuk su içirmedik mi?"[312][133]

Sıhhatten söz açılsa, tartışmasız herkes önemini itiraf eder. Ne var ki sağlığın kıymetini çoğu insan pek bilmez. Peygamberimiz de bir hadislerinde insanların iki şeyin kıymetini bilmediklerini anlatırken, bunlardan birinin boş vakit, diğerinin de sıhhat olduğunu bildirmişlerdir. Aydınlık karanlıkla bilindiği gibi sağlığın kıymeti de daha çok hastalanınca anlaşılır. Ama mühim olan hastalanmadan da onun kıymetini bilebilmektir, Yukardaki hadiste ilk hesabı sorulacak nimetin sıhhat olduğunun bildirilişi, pek önemsenmeyen bu büyük nimetin değerini bilmeye dikkat çekmek içindir.
Sağlığa dikkat edilmelidir. Çünkü sağlık hayatta herşey için gereklidir. İbadetler, maddî ve manevî her türlü faaliyetler onun sayesinde gerçekleşir. Sağlıktaki bir aksama, diğer görevlerde de aksamaları netice verir. Sonra sağlıklı bir vücutla yapılan görevler, hasta bir vücutla yapılan çförevlerden çok daha üstündür.
Her nimetin olduğu bahşedilen sağlık nimetinin de hakkını vermek, sorumluluklarını yerine getirmek zorunda olduğumuzu hatırdan çıkarmamalıyız. Sağlıklı bir vücutla neler yapılmaz ki? Her şeyin en iyi ve en güzelini yapmak elimizdedir. İbadetlerimiz, çalışmalarımız en mükemmel seviyeye sağlıkla ulaşır. Bunu yerine getirmemek ise şüphesiz insana büyük sorumluluklar yükler.
Hesabı sorulacak ilk şeylerden biri de kana kana içilen soğuk sudur. Birçoğumuzun bolluğu sebebiyle pek değerini bilemediğimiz su nimetinin büyüklüğü, bilhassa susayınca anlaşılır. O anda verilen bir bardak soğuk su, dünyalara bedeldir. Bu kadar değerli bir nimetin, şükrü yerine getirilip getirilmediğinin hesabı sorulacaktır. Getirilmemişse cezası ağır olacaktır.

1278. [2:444, Hadîs No: 2257]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamete yakın bir zamanda öyle günler gelecek ki, o günlerde cehalet inecek, ilim kalkacak, here çoğalacak. Herç, Öldürme demektir.[313][134]

1279. [2:444, Hadîs No: 2258]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah'ın yeryüzündeki evleri camilerdir. Camilere ibâdet için uğrayan kimselere ihsanda bulunmak Allah'ın üzerine bir haktır.[314][135]

1280. [2:446, Hadîs No: 2262]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Güzel ahlâk, güneşin kırağıyı erittiği gibi, günahları eritir.[315][136]

1281. [2:446, Hadîs No: 2264]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Ahde titizlikle vefa göstermek îmandandır.[316][137]

1282. [2:447, Hadîs No: 2266]
Muhammed bin Kâ'b'dan rivayetle:
Birbirinin sıkıntısından dolayı acı çekmesi mü'minler üzerine haktır. Tıpkı bedenin sıkıntısından başın acı çekmesi gibi.[317][138]

1283. [2:448, Hadîs No: 2267]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Benim Havzımm genişliği Aden'den Amman'a kadardır. Suyu sütten beyaz, baldan tatlıdır. Kadehleri yıldızlar sayısmcadır. Ondan bir defa içen bir daha ebediyyen susamaz.318[139]

1284. [2:449, Hadîs No: 2270]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
En hayırlınız, başkasının hakkını en güzel şekilde ödeyendir.319[140]

1285. [2:449, Hadîs No: 2271]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz kul, günahları Benden [Allah'tan] başka bağışlayacak kimsenin olmadığını bilerek, "Ey Rabbim, günahlarımı bağışla" dediğinde bu Allah'ın hoşuna gider.320[141]

1286. [2:450, Hadîs No: 2273]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Cebrail kalbime şöyle ilham etti: "Bir canlı ömür suresini tamamlamadıkça ve rızkını tamamıyla almadıkça Ölmez. O halde Allah'tan korkun. Rızkı aramada güzel dayranin. Birinize rızkının gelmekte gecikmesi onu Allah'ın emirlerini ve yasaklarını çiğneyerek aramaya sevk etmesin. Şüphesiz Allah'ın yanındaki nimetlere ancak ona itaatla erişilir.321[142]

1287. [2:452, Hadîs No: 2277]
Enes (r.a) rivayet ediyor:
Şüphesiz Subhanallah, Elhamdülillah ve Allâhü ekber kelimeleri ağacın yapraklarını döktüğü gibi günahları dökerler. 322[143] /

1288. [2:453, Hadîs No: 2279]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân'ın bir sûresi vardır ki, otuz âyettir. Kişi için bağışlanıncaya kadar şefaat edecektir. O sûre, "Tebârekellezî biyedihi'1-mülk" diye başlayan Mülk Süresidir.323[144]

1289. [2:452, Hadîs No: 2280]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin seyahati Allah yolunda cihattır.324[145]

Bir hadîslerinde Peygamberimizin "Seyahat edin ki sıhhat bulaşınız" buyurduğunu görüyoruz. Seyahatin sağlık açısından olduğu kadar, bilgi, tecrübe, maddeten ve manen inkişaf noktasından da büyük faydalan vardır.
Mü'minin seyahati boş, mânâsız, gönül eğlendirme, sırf hoşça vakit geçirme, eğlenme cinsinden bir seyahat değildir. Gezdiği, gördüğü yerlerdeki her şahit olduğu, incelediği, araştırdığı hâdise büyük mânâlar ifade eder. Bütün bunlara mü'min ibretle bakar, tefekkür süzgecinden geçirir, bilgi ve tecrübe dağarcığını doldurur. Birçok yeni kişiyle tanışan toplum ve olayları müşahede eden mü'min ünsiyet perdesini de büyük ölçüde yırtmış olur, monotonluktan kurtulur, yenilenir; şevk ve heyecanla dolar.
Mü'min seyahatinde sadece manen kazançlı olmakla kalmaz, bazan ticaret yaparak maddeten de kazanır.
Daha bir sürü maddî ve manevî faydaları bulunan seyahatin mü'minin cihadı sayılması bu ve buna benzer hikmetleri sebebiyledir ki büyük bir önem taşır.
Ayrıca bu hadis-i şerif ümmet-i Muhammed'e seyahat gibi önemli bir ihtiyacı, cihadla karşılama yolunu da açmıştır. Yâni mü'min Allah yolunda cihada—bu maddî cihad da olabilir; manevî cihad da olabilir—yeri ve zamanı gelince girer, girmek zorunda kalır. Bu farz emri îfa ederken, bazan savunmada kalır, bazan da taarruza geçer. Bazan kilometrelerce mesafe katetmek, bazı şehir ve ülkelere uğramak zorunda kalır. Bu bir ölçüde zorunlu seyahattir. Bir ölçüde sıkıntılı bir seyahattir, ama Allah yolunda hareket etmenin verdiği manevî huzur, hepsini izale edecek derecede büyüktür. Maddî ve manevî kazancı büyük böyle bir se-yahata mü'min hayatını ortaya koyacak kadar heveslidir. Her türlü fedakârlığı zevkle üstlenir.

1290. [2:453, Hadîs No: 2281]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin en şerlileri Sahabîlerime karşı en cüretkâr olanlarıdır.[325][146]

1291. [2:454, Hadîs No: 2284]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü Allah katında yeri en kötü olan insan, kötü ahlâkından dolayı insanların terkettikleri kimsedir[326][147].

1292. [2:455, Hadîs No: 2287]
Cerir'den rivayetle:
Ramazan ayı orucu gökle yer arasında asılı durur. Ancak fıtır sa-dakasiyla Allah'ın huzuruna yükseltilir.[327][148]

1293. [2:456, Hadîs No: 2291]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz günahları yazan sol taraftaki melek günah işleyen Müs-lümanın günahını yazmadan altı saat bekler. Bu müddet içerisinde pişmanlık duyup Allah'tan bağışlanmasını dilerse yazmaz. Bunu yapmazsa bir günah yazılır.[328][149]

1294. [2:456, Hadîs No: 2293]
îbni Abbas't
an (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz gizli verilen sadaka Allah'ın gazabını dindirir. Akrabalarla iyi ilişkiler ömrü uzatır. İyiliklerin yapılması kötü ölümden korur. "Lâ ilahe illallah" sözü kendisini söyleyen kimseden doksan dokuz belâ çeşidini defeder. Ki, bunların en hafifi kaygı ve üzüntüdür.[329][150]

1295. [2:458, Hadîs No: 2296]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Cennetin dereceleri Kur'ân sûrelerinin âyetleri kadardır. Kur'ân'ı gereği gibi amel ederek okuyan kimse Cennete girince onun derecesinin üzerinde hiç kimse bulunmaz.[330][151]

1296. [2:459, Hadîs No: 2298]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Büyük mükâfatlar büyük musibetlerin beraberindedir. Allah sevdiği kavmi musibetlere müptelâ eder. Buna sabır ve rızâ gösterenlere Allah'ın rızâsı, hoşnutsuzluk gösterenlere ise gazabı vardır.[331][152]

1297. [2:459, Hadîs No: 2299]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kendisinden faydalanılan bir ilim, Allah yolunda harcanan bir hazine gibidir.[332][153]

1298. [2:460, Hadîs No: 2300]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ın evleri olan cami benzeri yerleri maddeten ve manen îmar edenler Allah'ın has kullarıdır.[333][154]

1299. [2:461, Hadîs No: 2306]
Ebû Saîd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz Muhacirlerin fakirleri zenginlerinden beş yüz sene kadar evvel Cennete girecekler.[334][155]

1300-1399

1300. [2:462, Hadîs No: 2309]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Fâtıma namusunu koruduğu için Allah da onu ve neslini Cehenneme haram kıldı.[335][156]

1301. [2:463, Hadîs No: 2311]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cuma gününde Öyle bir an vardır ki, Müslüman bir kul namaz kılarken o anda Allah'tan hayırlı birşey dilerse, Allah onu mutlaka kendisine verir.[336][157]

1302. [2:464, Hadîs No: 2312]
Sehl bin Sa'd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz Cennette Reyyan denilen bir kapı vardır. Oruç tutanlar Kıyamet Günü o kapıdan Cennete girecektir. Oradan onların dışında kimse girmez. "Oruçlular nerede?" diye seslenilir. Oruçlular kalkar o kapıdan girerler. Onlar girince kapı kapatılır, başka hiçkimse oradan girmez.[337][1]

1303. [2:464, Hadîs No: 2313]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Cennette üzerinde zebercetten köşklerin bulunduğu yakuttan direkler vardır. Bu köşklerin kapıları açıktır. Parlak yıldızın ışık saçtığı gibi ışık saçarlar. Buralarda Allah rızâsı için birbirini sevenler, Allah rızâsı için sohbet meclisi kuranlar ve Allah rızâsı için bir araya gelip yardıml aşanlar bulunacaklardır.[338][2]

1304. [2:465, Hadîs No: 2314]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Cennette dışarıdan içerisi, içeriden dışarısı görünen köşkler vardır. Allah bu köşkleri yemek yediren, yumuşak söz söyleyen, oruca devam eden ve geceleyin insanlar uyurken kalkıp namaz kılanlar için hazırlamıştır.[339][3]

1305. [2:465, Hadîs No: 2315]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Cennette yüz derece vardır. Bütün âlemler toplansa bir tanesi hepsini içine alır.[340][4]

1306. [2:466, Hadîs No: 2316]
Muâviye bin Hayde rivayet ediyor:
Cennette su denizi, bal denizi, süt denizi ve sarhoş etmeyen şarap denizi vardır. Daha sonra nehirler açılır.[341][5]

1307. [2:467, Hadîs No: 2319]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Cennette gözün görmediği, kulağın işitmediği ve hiç kimsenin hatırına gelmeyen nimetler vardır.[342][6]

1308. [2:468, Hadîs No: 2321]
Hz. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Cennette büyük bir köşk vardır. îsmi "Dârü'l-ferahtır [sevinç köşkü]." Buraya ancak çocukları sevindirenler girer.[343][7]

1309. [2:469, Hadîs No: 2323]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cennette "Duha" denilen bir kapı vardır. Kıyamet Günü olduğunda bir nida edici şöyle seslenir: "Kuşluk namazına devam edenler nerede? İşte kapınız budur. Allah'ın rahmetiyle buradan girin."[344][8]

1310. [2:469, Hadîs No: 2324]

Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Cennette büyük bir köşk vardır, ismi cömertler köşküdür.345[9]

1311. [2:473, Hadîs No: 2336]

Kişi malı, hanımı ve çocuğuyla imtihan edilir.346[10]

Hayat bir imtihandır. İnsan bu dünyada herşeyiyle ve her yönden imtihan edilmektedir. Hadiste bu imtihan vesilelerinin en önemlilerinden bir kaçı sayılmakta, kişinin malı, hanımı ve çocuğuna dikkat çekilmektedir.
Kişi nasıl malla imtihan edilmektedir?
Mal şükür maksadıyla verilir. Malın gerektirdiği sorumlulukları yerine getiren kimse ona şükretmiş olur. Eğer malının şükrünü yerine getirmiyor, zekâtını vermiyor, israf ediyor, haram yerlerde harcıyor, hayır hasenat yapmıyorsa o kişi mal imtihanını kaybetmiş demektir.
Peki kişinin hanımı nasıl imtihan vesilesi olmaktadır?
Evin hanımı İslâm? ölçülere riâyet etmiyor, kocasına itaat etmemesi bir yana onu günahlara, haramlara sevk ediyor, israfa girmesine sebep oluyorsa kocasını maddeten ve manen tehlikeye sevk etmektedir. Günaha şevkte karısına ayak uyduran bir koca imtihanı kaybeder.
Bazı kadınlar görenek belâsı çevrelerinde gördüklerinin alınmasını isterler. İmkânları buna yetmeyen koca ise ya çalıp çırpar, ya da dilencilik eder. Bu onun için mânevi bir yıkımdır.
Çocuk da imtihan vesilesidir. Çocuklarına olan aşırı sevgilerinden anne ve baba onlara dokunmaz, kötü olan davranışlarına ses çıkarmazlarsa hem onları, hem de kendilerini zarara sokmuş olurlar. Eğer baba "Viran olası hanede evlad ü iyal var" düşüncesiyle geçim derdine düşer, helali haramı araştırmadan haram yollara girerse imtihanı kaybeder. Oysa helal dairesinin geniş olduğunu düşünüp ona göre hareket eder ve ona göre bir geçim yolu ararsa imtihanı kazanır.
Kısaca söylemek gerekirse eğer mal, eş ve evlad kişiyi Allah yolundan alıko-yuyarsa hem bir fitne, hem de imtihanı kaybetmesine vesile olmuş olur. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) zamanında meydana gelen şu hadise bize bu konuda ışık tutar:
Mekke'de bazı kişiler Müslüman oimuş ve Medine'ye hicret eden Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) yanma gitmek istemişlerdi. Ancak eşleri ve çocukları buna engel olmak istemiş, hatta bir süre kalmalarını da sağlamışlardı. Buna rağmen Müslümanlar gittiler. Gördüler ki önceden gitmiş olan kardeşleri manen inkişaf etmiş, çok şeyler öğrenmişlerdi. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu. Rab-bimiz şöyle buyuruyordu: "Ey îman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olup sizi ibadetten alıkoymak ve günaha sevk etmek isteyenler vardır; onlardan sakının. Fakat onları affeder, kusurlarına bakmaz, bağışlarsanız, muhakkak ki Allah da çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.

"Mallarınız ve evlatlarınız sizin için ancak bir imtihandır. Asıl büyük mükâfat ise Allah katındadır"347[11] âyeti açıkça bu imtihanı nazarımıza vermektedir.
Diğer bir rivayete göre âyetler, Avf bin Malik hakkında nazil olmuştu. O savaşa gitmek istemiş, fakat ailesi ve çocukları, ayrılığına dayanamayız deyip ağlayıp sızfamışlardı. O da onları kırmamak maksadıyla cihada katılmamış, fakat hatası için de oldukça pişman olmuştu. Bunun üzerine yukarıdaki âyetler gönderilerek eşlerin, çocukların insanı Allah yolundan alıkoymaması gerektiğine dikkat çekilmişti.

1312. [2:474, Hadîs No: 2340]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:

Namuslu kadına iftira atmak yüz senelik ameli mahveder.348[12]

1313. [2:476, Hadîs No: 2345]
Said bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz benim ağzımdan yalan konuşmak her hangi birisinin ağzından yalan konuşmaya benzemez. Kim benim ağzımdan bilerek yalan konuşursa Cehennemdeki yerine hazırlansın.349[13]

1314. [2:477, Hadîs No: 2349]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın öyle kullan vardır ki, insanları ferasetleriyle tanırlar.

İnsan bazı konuları veya kişileri zaman zaman uzun bilgi ve tecrübeler sonucunda kavrar, onlar hakkında bilgi ve kanaat sahibi olur. Tabii bu kişiden kişiye göre değişir. Bazı insanlar ise bunu daha sür'atli yapar, hızla kavrarlar. İşte kişi ve olayları bir nevi önsezi veya manevî bir kuvvetle çabucak kavrama ve anlama bir feraset işidir. Feraset bir Allah vergisidir. îman inkişaf eîîikçe feraset de gelişir ve mü'min meseleleri ve hadiseleri çabuk anlar, yorumlar. Kolay kolay yanılma imkânı olmaz. Bir gün Hz. Osman'ın huzuruna bir adam gelmişti. Ona, "Gözünden günah tütüyor" deyince adam itiraf etti: "Gelirken bir kadına bakmıştım." Bu Örnek de göstermektedir ki, mü'min ferasetiyle meseleleri çabucak kavrar. Bir hadiste de, "Mü'minin ferasetinden sakının. Çünkü o Allah'ın nuruyla bakar" buyurulmuştur.
Bu feraset âmî ve cahil de olsa her mü'minde bulunur. Öyle ki karşılaştığı hadisenin durumuna göre hoş karşılanacak, sevilecek birşeyse hoş görür, sempati duyar. Eğer zararlı ve kötü bir şeyse aklı anlamasa da kalbi soğuk görür, manen nefret eder.

1315. [2:478, Hadîs No: 2352]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın insanlara faydalı olmaları için Özellikle nimet verdiği topluluklar vardır. Onlar bu nimetlerden verdikleri sürece Allah o nimetini onlarda bırakır. Esirgedikleri zaman ise Allah onlardan alır, başkalarına verir.[350][14]

1316. [2:479, Hadîs No: 2355]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah'ın yeryüzünde dolaşan melekleri vardır. Ümmetimden gelen selâmları bana ulaştırırlar.[351][15]

1317. [2:480, Hadîs No: 2358]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
^ Allah'ın her namaz vaktinde şöyle seslenen bir meleği vardır: "Ey Ademoğulları! Kendi elinizle tutuşturduğunuz sizi yakacak olan ateşi namazla söndürmek için kalkınız."[352][16]

1318. [2:481, Hadîs No: 2360]
ibniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın Öyle bir meleği vardır ki, ona "Yedi gök ve yeri tek bir lokmada yut" dense yutabilir. Onun yaptığı teşbih şudur: "Sen her yerde noksan sıfatlardan münezzehsin"[353][17]

1319. [2:481, Hadîs No: 2361]
Üsâme bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz ki, Allah'ın aldığı da Onundur, verdiği de. Herşey Onun yanında herşey için belli bir ömür süresi tayin edilmiştir.[354][18]

1320. [2:483, Hadîs No: 2367]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz ki, Allah'ın doksandokuz ismi vardır. Onları mânâlarım anlayıp inanarak ezberleyip okuyan Cennete girer. Bu isimler şunlardır:
O kendisinden başka ilâh olmayan Allah'tır, Er-Rahman, Er-Rahim, El-Melik, El-Kuddûs, Es-Seîâm, El-Mü'min, El-Müheymin, El-Aziz, El-Cebbar, El-Mütekebbir, El-Hâlık, El-Bâri, El-Musavvir, El-Gaffar, El-Kahhar, El-Vehhab, Er-Rezzâk, El-Fettah, El-Alîm, El-Kâbıd, El-Bâsıd, El-Hâfıd, Er-Rafi', El-Muiz, El-Muzil, Es-Sem'i, El-Basîr, El-Hakem, El-Adl, El-Latif, El-Habîr, El-Halim, El-Azîm, El-Gafûr, Eş-Şekûr, El-Aliyy, El-Kebîr, El-Hafîz, El-Mukîd, El-Hasîb, El-Celîl, El-Kerîm, Er-Rakîb, El-Mucîb, El-Vâsi', El-Hakîm, El-Vedûd, El-Mecîd, El-Bâis, Eş-Şehîd, El-Hak, El-Vekîl, El-Kavî, EI-Metîn, El-Veliyy, El-Hamîd, El-Muhsî, El-Mübdi1, El-Muîd, El-Muh-yî, El-Mümît, El-Hayy, El-Kayyûm, El-Vâdd, El-Mâcid, El-Vâhid, Es-Samed, El-Kâdir, El-Muktedir, El-Mukaddim, El-Muahhir, El-Evvel, El-Âhir, Ez-Zâhir, El-Bâtm, El-Vâli, El-Müteâlî, El-Berr, Et-Tevvâb, El-Muntakim, El-Afuw, Er-Rauf, Mâliku 1-Mülk, Zü'1-Celâl-i
ve'1-îkram, El-Muksid, El-Câmi1, El-Ganî, El-Mugnî, El-Mani1, Ed-Dâr, Eri-Nâfi1, En-Nûr, El-Hâdi, El-Bedi', El-Bâkî, El-Vâris, Er-Râşid, Es-Sabûr:[355][19]

Bir âyet-i kerimede "En güzel isimler Allah'ındır. Allah'tan bu isimlerle isteyiniz" Duyurulur.[356][20] Bu âyet, Cenâb-ı Hakkın birçok isimlerinin bulunduğuna işaret eder. Her birisi güzel ve yüce mânâlar ifâde eden bu isimlere, "En güzel isimler" mânâsına "Esmâü'l-Hüsnâ denir. Yukarıdaki hadiste bunlardan bâzıları sayılmaktadır.
Cenâb-ı Hakkın isimlerinin tamamı kesin olarak bilinmemektedir. Bâzı âlimler Esmâü'l-Hüsnânın bin kadar olduğunu belirtirler. Nitekim Peygamberimiz Cevşenü't-Kebir isimli duasında Rabbine binbir isim ve sıfatıyla niyaz eder. Bâzı âlimler Rabbimizin güzel isimlerinin dört bini bulduğu kanaatindedirler. Bu isimlerin çoğunu sadece Cenabı Hak bilir. Bir kısmını melekler, bir kısmını meleklerle birlikte peygamberler ve peygamberlerin bildirdiği kadarıyla da insanlar bilirler.
Peygamberimiz bâzı hadislerinde Esmâü'l-Hüsnânın faziletini sayar. İzahını yaptığımız hadis bunlardan birisidir. Hadisteki müjdede kastedilen, bu isimlen mânâ ve tecellîlerini düşünmeden ezberlemek değildir. Bu yüce ilâhî isimlerin içinde bulunan ve taşımış oldukları ulvî mânâları düşünüp, kâinat yüzündeki tecellî ve akislerini tefekkür etmek gerekir. Meselâ kişi, Allah'ın Rezzâk, yani rızık verici olduğunu bilip düşünmeli, rızık için endişeye kapılmamalıdır. Rızkını helâlinden aramalı, tok gözlü olmalıdır. Cenâb-ı Hakkın sadece kendisine ve diğer insanlara değil, en küçük mikroptan file kadar, parmak kadar balıktan, tonlarca ağırlıktaki balinalara kadar, bir çiçekten .koca çınar ağaçlarına kadar milyarlarca canlının rızıklarını, hiç şaşırmadan, ihmâl etmeden, en güzel şekilde ihsan ettiğini düşünüp tefekkür etmek, Rezzâk ismini okumanın bir yönüdür. Hadîste sayılan doksan dokuz ismin mânâları şöyledir:
1. Allah: Her türlü eksiklik ve noksanlıklardan uzak, bütün kemâl sıfatlarını taşıyan, en güzel isim ve sıfatların sahibi ve yegâne hak mabûd.
2. Er-Rahman: Şefkat ve merhametinin eserleriyle bütün kâinatı dolduran, Cennet bir cilvesi, ebedî saadet bir parıltısı, dünyadaki bütün rızık ve nimetler birer damlası olan, mü'min kâfir ayırd etmeksizin bu dünyada herkese nimetler veren.
3. Er-Rahîm: Rahmeti herşeyi kuşatan, kâinattaki bütün nimet ve ihsanlar af ve rahmet, şefkat ve merhamet Kendi eseri olan ve âhirette mü'minlere sonsuz nimetler ihsan edecek olan.
4. El-Melik: Ferşten Arşa, yerden göğe, atomlardan yıldızlara ve ezelden ebede kadar herbir varlığın sahibi ve idarecisi olan. Mülk ve saltanat en yüksek mertebesiyle sadece Kendisine âit olan.
5. El-Kuddûs: Bütün noksanlıklardan uzak ve temiz; dalâlet ehlinin Kendisi hakkındaki her türlü asılsız düşüncelerinden uzak; kâinattaki bütün eksiklik ve kusurlardan münezzeh olan; kâinatı bütün varlıklarıyla temizleyen, güzelleştiren ve bütün yaratıkların tesbihatlan kudsi isimlerine bakan.
6. Es-Selâm: Her türlü kusur, acizlik, noksanlık ve başkalarının kendisine kusur, noksan ve zarar vermesinden sonsuz derecede uzak ve emin bulunan. Yaratıklarına huzur ve emniyet bahşeden.
7. El-Mü'min: Muhafaza ve himayesiyle her korkuyu gideren, her tehlike ve felâketten kurtuluş ve güven veren.
8. El-Müheymin: Bütün yaratıkları her türlü hal, hareket ve davranışlarında görüp gözeten; herşey denetim ve koruyuculuğu altında bulunan.
9. El-Azîz: İzzet, kudret ve bütün kudsî sıfatlarıyla acizlik ve kusurlardan uzak olan. Bütün varlıkları acizlik, zayıflık ve tezellül içerisinde Kendisine boyun eğdiren. Mutlak galip, karşı konulamayan güç sahibi.
10. El-Cebbar: Sonsuz ve sınırsız büyüklük ve kudret sahibi olan; bütün varlıklar bütün yönleriyle doğrudan doğruya kudretine bakan ve emrine boyun eğen; hiçbir şey hiçbir cihetle mutlak kudretine karşı koyamayan.
11. El-Mütekebbir: Yaratıkların bütün sıfatlarından sonsuz derecede yüksek olan; varlıklar dünyasında büyüklüğünü gösteren; Kendini Zâtına lâyık sıfatlarla tanıtan.
12. El-Halık: Bütün yaratıkları takdirine uygun olarak gerekli şartlarla birlikte yaratan.
13. El-Bâri: Her bir varlığı belli ve farklı suretleriyle modelsiz ve benzersiz yaratan.
14. El-Musavvir: Herbir yaratığa titizlik ve maharetle sanatlı bir şekilde farklı suretler giydirerek sanatının güzellik ve mükemmellikleri gösteren.
15. El-Gaffar: Sonsuz rahmet, fazi ve keremiyle kullarının günahlarını çokça bağışlayıp silen.
16. El-Kahhar: Bütün varlıkları emir ve iradesi altında bulunduran. Hiçbir şey, hükmü altında zerrece haddinden tecâvüz edemeyen. Hiç kimse hükmünden kaçıp kurtulamayan. İnsanlık âleminde devamlı celâl silleleriyle izzet ve azametini gösteren.
17. El-Vehhab: Sayı ve hesaba sığmaz çeşit çeşit nimetleri, türlü türlü rahmet hediyelerini her varlığa lâyık olduğu şekilde, her an ve karşılıksız olarak ihsan eden.
16 El-Kahhar:
18. Er-Rezzâk: Herbir yaratığın rızıklarını ayrı ayrı, tam bir ölçü, intizam, rahmet ve hikmetle aksatmaksızın vakti vaktinde veren.

19. El-Fettah: Basit basit maddelerden yarattığı sayısız ve mükemmel varlıkların ve türlü türlü canlıların suretlerini ayrı ayrı, muntazam bir tarzda veren, her birisine lâyık ve farklı birer şekil giydiren.
20. El-Alîm: Ezelden ebede herşeyi bütün yönleriyle, hiçbir şey hiçbir şekilde hiçbir zaman ilminden gizlenemeyen.
21. El-Kâbıd: Başta ruh, kalb ve nefisler olmak üzere bütün varlıkları bütün halleriyle kudret elinde tutan; maddî, manevî bütün darlık ve sıkıntılar sadece iradesiyle gerçekleşen. Dilediğinin maddî ve manevî rızkını daraltan, canlıların ruhlarını alan.
22. El-Bâsıt: Bütün zaman, mekân ve varlıklarda, ilim, yaratma, cisim ve n-zık gibi her işteki genişlik, ferahlık ve bolluk yalnız Onun rahmet ve iradesiyle meydana gelen. Maddî ve manevî rızıkları çoğaltan.
23. El-Hâfıd: İnançsızları ve emrine muhalefet edenleri alçaltan, zelil kılan.
24. Er-Rafi': İnananları ve emrine itaat edenleri yükselten; maddî manevî her türlü rütbe irâdesinin elinde olan ve istediğini bu rütbelere yükselten.
25. El-Muizz: Bütün izzet doğrudan doğruya irâdesine bağlı olan; dilediğini dilediği şekilde aziz kılan.
26. El-Muzül: İzzet gibi zillet de bütünüyle irâdesine bakan; dilediğini müstehak olduğu şekilde zillete düşüren.
27. Es-Semr: Ezelden ebede varlıkların bütün seslerini biri diğerine engel olmaksızın işiten; kâinattaki bütün ses ve işitmeler Onun herşeyi kuşatan işitme sıfatının tecellîleri olan.
28. El-Basîr: Gizli ve açık herşeyi her haliyle çok iyi gören, sonsuz kudret ve hikmetiyle her canlıya lâyık gözü ve görme kabiliyetini ihsan eden.
29: El-Hakem: Varlıklar dünyasında ve haklı ile haksız arasında hiçbir adaletsizliğe, yanlışlığa ve itiraza yer bırakmayacak şekilde hükmeden.
30: El-Adl: Zerreden kürelere kadar kâinatı bütün varlıklarıyla birlikte ölçü altına alıp dengeleyen; canlı cansız herşeye en güzel ve en uygun vaziyeti veren; her varlığa lâyık olduğu ölçüde varlığını devam ettirme hakkı vermekle sonsuz adaletini gösteren; emrine itaat edenleri mükâfatlandırırken, haddini aşanları dizginleyen ve hak ettikleri cezayı veren; haşrin büyük mahkemesinde ise mutlak adaletini en geniş ve en mükemmel tarzda gösteren.
31. El-Latif: Varlıkiarı en nâzik incelikler ve nazenin güzellikler içinde yaratan, herbir canlıya lütufkarlıkla ihsan ve ikramlarda bulunan; sonsuz ilmiyle eşyanın bütün inceliklerine nüfuz eden.
32. El-Habîr: Göklerde ve yerde, görünen ve görünmeyen âlemlerde en gizli sırtardan, en saklı şeylerden haberdar olan. İlminin dışında hiçbir şey bulunmayan; her şeyin gizli açık, küçük büyük her halini bilen.
33. El-Halîm: Günah ve isyanlarına rağmen kullarını hemen cezalandırma-yıp onlar için tevbe ve ümit kapılarını açık bırakan; onları sonsuz rahmet ve ke-remiyle nzıklandırmaya devam eden.
34. El-Azîm: Bütün varlıkları her hallerinde kudret ve hâkimiyetiyle çekip çe-vjren, en küçük zerreden Arş-ı Azama kadar herşeyi sınırsız isim ve sıfatlarının tecellileriyle kuşatan.
35. El-Gafûr: Sonsuz rahmetiyle dilediğinde küçük büyük bütün günahları bağışlayan
36. Eş-Şekûr: Bütün kullarının bütün şükür ve sâlih amellerinden haberdar olan, şükredenlerin nimetlerini arttıran; en küçüğünü dahi zayi etmeksizin bütün iyiliklere bol bol sevaplar ihsan eden.
37. El-Aliyy: Zât, sıfat ve isimleriyle her türlü kusur ve noksandan uzak, mümkün ve düşünülebilecek ve tasavvur edilebilecek her türlü derece ve mertebelerin üstünde olan.
38. EI-Kebîr: Sınırsız isim ve sıfatlarıyla ilmimizi aşan sonsuz büyüklük sahibi olan.
39. El-Hafîz: Bütün varlıkların her türlü davranış, hal ve hareketlerini kaydeden; milyonları aşan canlı türlerinin nesillerini, tohum ve nutfelerinde muhafaza edip devam ettiren; İnsanların bütün yaptıklarını sorgulama için inceden inceye dikkatle kaydeden; bütün varlıkları devamlı gözetimi altında tutan; onları heı türlü zarar ve kötülüklerden koruyan.
40. El-Mukît: Herşeye gücü yeten, herşeyi lâyıkıyla gözeten, iyiyi iyiliğinden kötüyü de kötülüğünden derecesine göre hissedar eden; maddî ve manevî heı türlü rızkı veren.
41. El-Hasîb: Bütün mevcudatın bütün amellerinin muhasebesini yapıp, neti cesini hıfz eden; sonsuz acizlik ve hadsiz düşmanlara karşı mahlukâtın imdadı na kudret ve rahmetiyle yetişen. Onlara her zaman, her ihtiyaçlarında kâfi bi vekil olan.
42. El-Celîl: Bütün celâl sıfatlarıyla sıfatlanmış olan; en geniş dairelerde^ varlıkların türleri üzerinde icraat ve tecelliyatlarıyla rubûbiyetinin ihtişamını gös teren; birliğini ve yüce zâtına lâyık muhteşem sıfatlarını bildiren.
43. EI-Kerîm: Bütün zîhayatları binler işteha. duygu, âlet ve organlarla dona tıp süsleyen; sonsuz rahmet hazinelerinin süslü ve tatlı nimetlerini karşılık bek lemeden önlerine seren. Sonsuz keremi, yarattığı bütün sanatlı mahlukât üze rindeki tezyinat ve bunların terbiyelerindeki dikkat ve titizlikle açıkça görünen.
44. Er-Rakîb: Mahlukâtın hareket, davranış, hal ve işlerini devamlı kontrol ve gözetimi altında tutan, bunları kaydeden.

45. El-Mucîb: Bütün varlıkların hal ve dil İle yardım istemelerine ve dualarına tam bir hikmet, rahmet ve inayetle dâima cevap veren. Darda ve sıkıntıda olanların imdadına koşan.
46. El-Vâsi': Kudret, rahmet, bağışlama, iş ve fiilleri, tecellî ve tasarrufları, sıfat ve isimlen, bütün varlıkları içine alacak kadar geniş olan. Kullarına bol bol nimetler veren.
47. El-Hakîm: Herşeyi en kısa yoldan, en faydalı, en kolay ve en güze! bir şekilde yaratan. Boş iş yapmayan, herbir şeyde sayısız faydalar gözeten, ve bunu yaratıkları üzerinde tecellileriyle gösteren.
48. El-Vedûd: Cemâlini, isimlerini ve bunların tecellîleri olan mahlukâtının güzelliklerini çok seven; rahmetinin güzel meyveleriyle söz ve fiilleriyle kendini yaratıklarına sevdiren.
49. El-Mecîd: Zât ve sıfatı herşeyden yüce, şan ve şerefi herşeyin üstünde, lütuf ve keremiyle herşeyden üstün, her türlü yüceltmeye nihayet derecede lâyık olan.
50. El-Bâis: Şuur sahibi yaratıklarına elçiler göndererek emir ve yasaklarını bildiren; sayısız insan, hayvan ve bitkileri hayat sahnesine çıkaran; haşirde bütün ölüleri tek bir emirle diriltip kabirlerinden çıkaran ve onları yüce huzurunda toplayan.
51. Eş-Şehîd: Bütün varlıkları her an müşâhadesi altında bulunduran; varlık ve birliğine, elçilerinin ve kitaplarının hak olduğuna, konuşması, fiilleri ve eserleriyle bizzat şahitlik eden.
52. El-Hakk: Varlığı gerçek olan ve hiç değişmeyen, ibâdete lâyık ve her hakkın sahibi olan.
53. El-Vekîl: Bütün varlıkları bütün halleriyle idare eden, bütün ihtiyaçlarını karşılayan, bütün hal ve davranışlarını bilen ve gözeten; kendisine tevekkül edenlerin herşeyine kâfi gelen.
54. El-Kaviyy: Kuvveti bütün kâinata hâkim ve bütün eşyayı zapteden ve bütün varlıkları hükmü altına alan.
55. El-Metîn: Herşeye tam bir teslimiyetle boyun eğdiren; hiçbir fiilinde hiçbir güçlükle karşılaşmayan; hiçbir varlık, vasıta ve cisim fiillerine hiçbir cihetle engel olmayan.
56. El-Veliyy: Varlıkların bütün işlerini ve ihtiyaçlarını üzerine alan, bütün yardımlar ve muvaffakiyetler kendisinden gelen, Kendisine îman ile bağlananları her zaman yardım, himaye ve yakın dostluğuyla koruyup gözeten.
57. EI-Hamîd: Zâtındaki sonsuz kemalâtıyla her hamd ve övgüye nihayetsiz derecede lâyık olan; ezelden ebede kâinattaki bütün nimet ve ihsanlar karşılığında, hal ve dil iie her kimden her kim için yapılırsa yapılsın sayısız hamd, şükür ve övgüler yalnızca kendisine âit olan.
58. El-Muhsî: İlmiyle maddî ve manevî bütün herşeyi kuşatan; ne zâtı ve ne de ilmi hiçbir şekilde ihata edilemeyen. Bildirdikleri dışında hiçbir şey bilinemeyen; dünyada kullarının küçük büyük bütün yaptıklarını bilen ve mahşerde sayıp dökecek olan.
59. El-Mübdi': Kudret ve iradesiyle varlıklara ilk yaratılışlarında yoktan, hiçten vücut veren, onlara gerekli olan şeyleri de hiçten icad edip ellerine veren.
60. El-Muîd: Ölmüş ve dağılmış sayısız canlıları her baharda ilk yaratılışlarında olduğu gibi yeniden diriltip inşâ eden; gönderdiği rızıklarla varlıkların mevcudiyetini her an tazeleyen; mahşerde ise bu ismin azamî derecede tecellî-siyle bütün varlıkları oraya uygun bir tarzda yeniden yaratan.
61. El-Muhyî: Cansız maddelerden canlı maddeler yaratan, hayatı veren ve onu rızıkla devam ettiren; hayat için gerekli olan şartları hazırlayan; bütün canlıları perdesiz, vasıtasız olarak kudretiyle ihya eden ve ölüleri dirilten; manen ölü kalpleri îmanla hayatlandıran; kışta ölen sayısız canlıları baharda yeniden dirilten.
62. El-Mümît: Ölümü veren, hayat vazifesinden terhis eden, kullarını fâni dünyadan baki âleme götüren, kulluğun külfetinden azâd eden.
63. El-Hayy: Sonsuz mükemmellikteki hayat Zâtının sıfatı olan; Zâtı bu sıfattan ayrı düşünülemeyen; hayatı, daimî, ezelî ve ebedî olup ölme ve yok olma gibi arızalardan uzak bulunan; kâinattaki bütün hayat izleri ve canlı fertler üzerinde taklid edilmez mühürleri bulunan.
64. El-Kayyûm: Varlığı için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan, bizatihi varlıkta kaiabilen; fakat bütün eşya onun iradesi ve yaratmasıyla varlıklarını sürdüren ve vücutta kalan. Zerreler ordusundan yıldızlar ordusuna kadar bütün varlıkları hassas bir denge ve ölçü ile ayakta tutan ve önemli vazifelerde çalıştıran.
65. El-Vâcid: istediği herşeyi bulabilen, elinden hiçbir şey kaçmayan, sonsuz derecede varlıklı olan.
66. El-Mâcid: Zâtı, sıfatlan ve isimleri, izzet ve azametin şan ve şerefin son mertebesinde bulunan.
67. El-Vâhid: Zât, sıfat ve isimlerinde bir olan, eşi bulunmayan; taklid edilmez imzalarla bütün varlıklarda tevhidin mühürlerini nakşeden; bir bütün olarak kâinattan birliği görünen; birliğinin tecetlisiyle kâinatı bir fabrika gibi çalıştırıp varlıkları o fabrikanın çarkları ve bir vücudun azaları gibi birlik, dayanışma ve bütünlük içerisinde birbirinin yardımına koşturan.
68. Es-Samed: Herşey her halinde kendisine muhtaç olan, kendisi ise hiçbir şeye muhtaç olmayan; bütün ihtiyaç ve dileklerde dergâhına başvurulan.

69. El-Kâdir: Gücü herşeye yeten, kendisine hiçbir şey ağır gelmeyen; Zâtından ayrılmaz ve ezelî olan kudretine acizlik asla bulaşmayan.
70. El-Muktedir: Sonsuz ve sınırsız kudretine bütün varlıkları itirazsız itaat ettiren.
71. EI-Mukaddim: İstediğine, zaman ve mekân yönünden; maddî manevî yönden, şeref,ve rütbe bakımından öncelik veren.
72. El-Muahhir: İstediğini zaman ve mekân yönünden; maddî manevî yönden, şeref ve rütbe bakımından sona bırakan; herşeyi eceli gelinceye kadar erteleyen; imtihan gereği genellikle kullarının cezasını hemen vermeyip âhiret gününe bırakan.
73. **El-Evvel:** Başlangıcı olmadığı gibi, bütün varlıkların başlangıcı da Onun ilim ve kudretine bağlı olan; herşeyin ilk hali ve aslı Onun ezelî ilminin düsturla-rıyla tanzim edilen.
74. El-Âhir: Sonu olmayan, herşeyden sonra varlığı devam eden; bütün varlıkların neticesi kendisine bakan ve Ona dönecek olan; herşeyin son noktası, nesli, geleceği ve neticesi Onun emir ve kudretiyle tanzim edilen.
75. Ez-Zâhir: Varlık ve birliğinin delilleri herşeyde ap açık görünen; bütün varlıklar dış görünüşleriyle ve sanatlı yapılışlarıyla Onun kudret ve sanatına şahitlik eden.
76. El-Bâtın: Herşeyin gerçek yüzüne vâkıf olan; herşeyin iç yüzü bilhassa canlıların vücut fabrikalarında işleyen binler mucizeli ve muntazam tezgâhlar ilim, kudret ve hikmetine şahitlik eden; şiddet-i zuhurundan, sınırsız büyüklüğünden ve zıddının olmayışından dolayı mahlukâtın gözünden gizlenen, ancak eserleriyle varlığını gösteren,
77. El-Vâli: Herşeyin dizginini elinde tutan, her işi sadece kendi elinde; varlıkları idare, hâkimiyet ve tasarrufu altında bulunduran.
78. El-Müteâlî: Yüceliğinin sonu olmayan, her türlü noksanlıklardan uzak bulunan.
79. El-Berr: Dilediği kullarına kesintisiz iyilik ve ihsanda bulunan; nimet veren.
80. Eî-Tevvâb: İsyanından dönen kullarının tevbelerini her zaman kabul eden; sevdiği kulunun günahla bağlantısını kesen ve tevbeye muvaffak kılan.
81. El-Muntakim: Emir ve yasaklarına karşı gelenleri, helâl dairenin dışına taşanları cezalandıran; din düşmanlarına, hakkı alçaltmak için çalışanları er veya geç, hatır ve hayale gelmez felâketlerle perişan eden.
82. El-Afuvv: Günahları silen, çok affeden ve affetmeyi seven.
83. Er-Raûf: Rahmet ve şefkatiyle herbir canlının üzerinde titreyen; en gizli ve en küçük ihtiyaçlarına cevap veren; son derece merhamet ve şefkat sahibi.
84. Mâlikü'l-Mülk: Kâinatın, canlı, cansız; küçük büyük içindekilerin ezelden ebede tek gerçek sahibi ve mutlak hâkimi.
85. Zü'l-Celâl-i ve'l-İkram: Sonsuz büyüklük, azamet ve yüceliğiyle beraber, canlı mahlukâtına ihsan ve ikramlanyla iltifat eden.
86. El-Muksıt: Her fiil ve icraatında hak ve adaleti gözeten, adaletten ayrılmayan,
87. El-Câmi': Zât, sıfat, isim ve fiillerinde her türlü kemâli toplayan; en büyük mahlukâtindaki hikmet ve sanat numunelerini en küçüğüne de yerleştiren. Eser ve fiillerinde zıtları bir arada kullanarak büyüklüğünü gösteren; haşirde bütün mahlukâtı yüce divanında toplayan.
88. El-Ganî: Sonsuz zengin olan; hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı bulunmayan.
89. El-Muğnî: Bütün mevcudatın bütün ihtiyaçlarını tükenmez servet ve hazinelerinden karşılayan ve varlık sahibi her bir yaratığa servet ve zenginliği ihsan eden; kullarından dilediğini lütfü ile zengin kılan.
90. El-Mani': Varlıkları hadlerini aşmaktan ve saltanatına ortaklıktan men eden; zararlı ve tehlikeli sebepleri izni dışında yaratıklarına zarar vermekten alıkoyan; dilediğinden dilediği şeyi esirgeyen.
91. Ed-Dâr: Her türlü zarar elinde bulunan ve Onun izniyle var olan; bir hikmete binâen zarar vermek istediği bir kimseden o zararı geri çevirecek Kendisinden başka hiç kimse bulunmayan.
92. En-Nâfi': Bütün hayır ve menfaat elinde bulunan; Onun kudretiyle var olan ve hayır murad ettiği kimseden o hayrı geri çevirecek Kendisinden başka kimse bulunmayan.
93. En-Nûr: Bütün kâinatı maddeten aydınlattığı gibi, kullarının hayat yollarını akıl nimetiyle, gönderdiği kitap ve peygamberlerle aydınlatan; mü'min kullarının kalplerini îman ile nurlandtran.
94. El-Hâdi: Her bir varlığı tam bir hikmetle yaratılış gayesine doğru ileten; dünyevî ve uhrevî her konuda bütün zarar ve menfaatleri gösterip doğru yola sevkeden; lâyık gördüğü kullarını hidâyete erdiren.
95. El-Bedi': Kâinatı hiçten, yoktan, taklitsiz, modelsiz ve benzersiz bir surette yaratan, onu binbir isminin sonsuz güzellikleriyle süsleyen
96. El-Bâki: Zât, sıfat ve isimleriyle dâimi olan; her türlü yokluk ve fânilikten münezzeh bulunan; Kendisine ölüm arız olmayan.

97. El-Vâris: Mülkün ezelî ve ebedî sahibi olan; Ondan başka herşey ölüm ve yokluğa mahkûm olan, yaratıklar öldükten sonra da varlığı devam eden ve herşey Kendisine dönecek olan.
98. Er-Raşîd: Hiçkimseye danışma ihtiyact duymadan, bizzat, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan en güzel şekilde ayırıp kullarına da bunu gösteren; kâinatı bütün varlıklarıyla istikâmet üzere hikmetle, en kısa ve en kolay yola sevkeden.
99. Es-Sabûr: Bütün âsilere lâyık oldukları cezayı vermeye her an gücü yettiği halde onları cezalandırmada acele etmeyen; sabırsızlıkla henüz zamanı gelmeyen bir işi yapmaya tevessü! etmeyen ve bütün sabırlıların sabrı onun yardım ve rahmetiyle var olan.

1321. [2:495, Hadîs No: 2371]
îbni Mes'ûd Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ın öyle kulları vardır ki, onları öldürülmekten korur, güzel ameller içerisinde ömürlerini uzatır. Rızıklarmı güzelce verir. Onları afiyetle yaşatır, ruhlarını yataklarında huzur içerisinde aldığı halde onlara şehitlerin makamını verir.[357][21]

1322. [2:498, Hadîs No: 2380]
Muhammed bin Abdullah bin Cahş (r.a.) rivayet ediyor:[358][22]

Hiç şüphesiz kadının yanında beyinin ayrı bir değeri vardır.
Kadın, annesini, babasın;, çocuklarını, kardeşlerini ve diğer akrabalarını sever. Fakat kadının yanında beyinin ap ayrı bir yeri vardır. Sayılan akrabalarının da iyi olmasını arzu eder, onlara bir musibetin gelmemesini ister, ama beyi hakkındaki hassasiyeti daha fazladır. Nitekim Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu sözü söylemesine sebep olan hadisede de, bunu görüyoruz. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu sözünü şu hâdise üzerine söylemişti:
Peygamberimizin halasının kızı ve baldızı Hamne binti Cahş (r.a.), Mus'ab bin Ümeyr ile (r.a.) evliydi. Birlikte Mes'ûd bir hayat yaşıyorlardı. Bir müddet sonra, Hz. Mus'ab, Uhud Savaşına çıkan orduya katıldı. Yapılan savaşta çok büyük kahramanlıklar gösterdi. Neticede de şehid edildi.
Bu arada Medine'de İslâm ordusunun mağlup düştüğü ve Peygamberimizin şehid edildiği haberi yayılmıştı. Bunu duyan kadınlar cepheye koştular. Bunların arasında Hz. Mus'ab'ın hanımı Hamne bint-i Cahş da (r.a.) vardı. Bu hanımlar Peygamberimizin hayatta olduğu haberini alınca çok sevindiler.
Uhud Savaşında Hz. Hamne'nin dayısı Hz. Hamza, kardeşi Abdullah bin Cahş (r.a.) ve beyi Mus'ab bin Ümeyr (r.a.) şehid düşmüştü. Bu haberi ona Peygamber Efendimiz (a.s.m.) vermek istedi. Hamne'yi gördüğünde, "Ey Hamne, sabret ve Allah'tan sevabını bekle" buyurdu. Hamne, "Kimin için sabredeyim yâ Resûlallah?" diye sordu. Peygamber Efendimiz, "Dayın Hamza için" buyurdu. Hamne kadere teslim olmuş birisiydi. "Bizler Allah'ın kullarıyız ve Ona döneceğiz. Allah onu bağışlasın ve rahmet etsin. Onu şehidlik sevabıyla sevindirsin ve müjdelesin" dedi.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tekrar, "Ey Hamne, sabret ve Allah'tan sevabını bekle" buyurdu. Hamne, "Kimin için sabredeyim yâ Resûlallah?" diye sordu. Peygamber Efendimiz, "Kardeşin için" buyurdu. Hamne metanet ve tevekkül içerisinde "Bizler Allah'ın kullarıyız ve Ona döneceğiz. Allah onu bağışlasın ve rahmet etsin. Onu şehidlik sevabıyla sevindirsin ve müjdelesin" dedi.
Peygamberimiz yine "Ey Hamne, sabret ve Allah'tan sevabını bekle" buyurdu. Hamne, "Kimin için sabredeyim yâ Resûlallah?" diye sordu. Resûlullah (a.s.m.), "Mus'ab bin Ümeyr için" buyurdu. O âna kadar sabır ve metanetini hiç bozmayan Hamne (r.a.) birden değişti. Yetim kalan çocuklarını düşündü. "Vay benim başıma gelenlere!" diye ağlamaya başladı. Bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdu:
"Hiç şüphesiz kadının yanında beyinin ayrı bir değeri vardır. Hamne, dayısının, kardeşinin ölümüne dayanabildi. Fakat kocasının vefatını duyunca metanetini koruyamadı."
Hz. Hamne, kocası için aynı sabrı gösterememekle beraber, kadere itiraz da etmedi. Resûlullahın duâ ve tesellisiyle sakinleşti.
Evet, kadının yanında beyinin ayrı bir yeri vardır. Bu sebeple annesi, babası ve sair akrabaları için beyini incitmesi uygun olmaz. Fakat bu, onları incitsin demek değildir. Onları da incitmemelidir.

1323. [2:498, Hadîs No: 2382]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şeytanın sürmesi, yalama şekeri ve enfiyesi vardır. Yalama şekeri yalan söyletmektir, enfiyesi öfkelendirmektir. Sürmesi de uykuyu sevdirmektir.[359][23]

1324. [2:499, Hadîs No: 2383]
Nu'man bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Şeytanın süsleri ve tuzakları vardır. Süs ve tuzaklarından bir kısmı şunlardır: Allah'ın verdiği nimetlerle şımarmak, Allah'ın ihsan ettiği şeylerle övünmek, Allah'ın kullarına karşı büyüklük taslamak, Allah'ın rızasını bırakıp nefsinin gayr-i meşru isteklerine uymak.[360][24]

1325. [2:500, Hadîs No: 2385]
îbniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz oruçlu için iftar vaktinde geri çevrilmeyen bir duâ hakkı vardır.[361][25]

1326. [2:500, Hadîs No: 2386]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın nimetlerini yiyip şükreden için oruç tutup sabredenin sevabı kadar sevap vardır.[362][26]

1327. [2:501, Hadîs No: 2387]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz kabrin sıkması vardır. Ondan kurtulan biri olsaydı, Sa'd bin Muaz kurtulurdu.[363][27]

Mü'min olsun, kâfir olsun kabir her ölüyü sıkar. Kâinatın Efendisi, Peygamber Efendimiz {a.s.m.) bu hadislerinde kabir sıkmasından hiçkimsenin kurtulamayacağını, eğer bundan kurtulabilen birisi olsaydı, bunun Sa'd bin Muaz (r.a.) olacağını bildirmektedir.
Hz. Sa'd, Medineli Müslümanlar içerisinde Peygamber Efendimize (a.s.m.) en sevgili olma şerefini kazanan bahtiyar bir Sahabîdir. Bedir Savaşı ile ilgili istişarede yaptığı konuşma, Peygamber Efendimize (a.s.m.) bağlılığını göstermesi bakımından bir şaheserdir. Uhud ve Hendek savaşlarına da katılan Hz. Sa'd, Hendek Savaşından hemen sonra yapılan Benî Kurayza Savaşından sonra düşmanla yapılan müzekerelerde Yahudilerin teklifiyle hakem tayin edildi. Verdiği hükümle Peygamber Efendimizin (a.s.m.) takdirini kazandı. Biraz sonra da Hendek Savaşında aldığı yarası açıldı ve şehid oldu. Vefatı Peygamber Efendimizi (a.s.m.) çok üzdü, onun hakkında şöyle buyurdu:
"Sa'd'ın cenazesi üzerine Rahman'ın Arşı titremiştir," "Sa'd bin Muâz için daha önce yeryüzüne ayak basmamış yetmiş bin melek inmiştir."
Sa'd bin Muâz'tn (r.a.) cenazesi taşınırken münafıklar, "Ne de hafif bir cenaze" diyerek afaya almışlardı. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bunu duyduğunda, "Onun cenazesini melekler taşıyordu" buyurdu.
İşte Sa'd bin Muâz (r.a.) böylesine faziletli birisiydi. Buna rağmen Peygamber Efendimiz (a.s.m.) kabrin onu dahi sıkacağını ifâde etmektedir. Fakat mü'-, mini sıkması şefkatli bir annenin sıkması gibidir. Hiçbir korku vermez. Kâfiri ise, şiddetle sıkar, kemiklerini birbirine geçirir.

1328. [2:501, Hadîs No: 2389]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Kalbler tıpkı demir gibi paslanır. Cilası ise istiğfardır.[364][28]

1329. [2:502, Hadîs No: 2391]
Vasile bin el-Hattab rivayet ediyor:
Müslümanın Müslüman kardeşini gördüğünde yer açması, onun hakkıdır.[365][29]

1330. [2:502, Hadîs No: 2393]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü Muhacirler için üzerinde korkudan emin olarak oturacakları altından minberler vardır.[366][30]

1331. [2:504, Hadîs No: 2395]
İbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
İblisin şeytanlardan azgın bir kısım askerleri vardır. Onlara şöyle der: "Hacıların ve mücâhidlerin peşini bırakmayın. Onları Allah'ın yolundan saptırın."[367][31]

Şeytanın azılı askerleri ancak dinî bakımdan dişli, zorlu olan kimselere musallat olur, onları yoldan çıkarmaya çalışırlar. Hacı manen büyük bir üniformayı omuzuna almış kişidir. Mücahid de Allah yolunda büyük zorlukları omuzlamış insandır. Hayatını ortaya koyup yola çıkmıştır.
İşte şeytan manen böylesine yüksek ve ilerde olan elamanlarla daha çok uğraşır. Onları yoldan saptırmaya, hatalar yaptırmaya çalışır.
Onlar yoldan sapar, hata yaparlarsa bu şeytanın hoşuna gider. Böylece şeytan bir çok hedefine birden ulaşmış olur.
Çünkü hacı da, mücahjd de örnek insandır, lyilikleriyle, kötülükleriyle örnek alınırlar. Bütün hareketleri kılı kırk yararcasına kontrole tabi tutulur.
Eğer böyle kimselerin kötülükleri tenkide uğrarsa, bu kendileri için zararlı olmakla kalmaz, çevresindekiler açısından da kaygı verici, moral bozucu ve şevk kırıcı olur.
Eğer hatalı halleriyle örnek alınırlarsa başkalarının yanlışa ve günaha girmelerine vesile olmuş, ve veballerini yüklenmiş olurlar.
Onların hata ve kusurları şahıslarında da kalmaz; dine, temsil ettikleri dâvaya, hizmete de yüklenir. Onun için dinî kisveye bürünen hacılar ve Allah için cihada çıkan mücahidler şeytanın tuzaklarına takılmamak, hizmetlerinin büyüklüğü ölçüsünde titiz davranmakla kendilerini vazifeli bilmelidirler.

1332. [2:504, Hadîs No: 2396]
İbni Abbas rivayet ediyor:
Cehennemde sadece öfkesini Allah'a isyanla dindiren kimselerin gireceği bir kapı vardır.[368][32]

1333. [2:504, Hadîs No: 2397]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Selâmı almak kadar, mektuba cevap vermek de bir vazifedir.[369][33]

1334. [2:505, Hadîs No: 2398]
Muhammed bin Mesleme (r.a.) rivayet ediyor:
Rabbinizin ömrünüz müddetince hiç eksik olmayan rahmet esintileri vardır. Size de dokunması için ona yönelin. Ki, bundan sonra ebediyyen bedbaht olmayasmız.[370][34]

1335. [2:505, Hadîs No: 2399]
Ebû Hümeyd es-Saidî'den rivayetle: Hak sahibinin konuşmaya hakkı vardır.[371][35]

Dinimiz, hakkı herşeyin üstünde tutar. Küçüğüne büyüğüne bakılmadan hakkı hak sahibine vermeyi emreder. Adalet de zaten bu değil midir? Hak sahibinin de hakkını arama, konuşma, meramını dile getirme hakkı vardır. Onu hakkını aramaktan kimse alıkoyamaz. Hakkı mukaddes tanıyan İslâm, hakkın ortaya çıkması, sahibini bulması için hak sahibine alabildiğince geniş hak ve hürriyet tanır; sözlü ve yazılı olarak hakkını arayabilme kapılarını açar. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) zamanında geçen şu hâdise bunu ne kadar güzel anlatır:
Bir gün Resûlullaha bir bedevi geldi. Borç oiarak bir deve vermişti. Onu isteyecekti. Ama öyle bir isteyişle istedi ki, herkes yadırgamıştı. Gayet haşindi çünkü. Sert bir tavır takınmış, Sahabîler de bu saygısızlığı sebebiyle haddini bildirmek istemişlerdi. Resûlullah (a.s.m.) müdahale edip, "Dokunmayın," dedi. "Her hak sahibinin alacağını istemeye hakkı vardır" buyurdular ve alacağının verilmesini emrettiler. İstediği yaşta bir deve bulunmadığını, daha değerlisi bulunduğunu söylediklerinde de, "Bunu veriniz!" buyurdular. "Sizin en hayırlınız en güze! şekilde borcunu ödeyeninizdir."[372][36]
Başka bir rivayette alacak vaktine bir gün kala bir Yahudi Resût-ü Ekreme gelmiş, "Ya Muhammed, alacağımı öde. Siz Abdülmuttalipoğullarının âdeti borçlarını zamanında ödemeyip uzatmaktır."
Bu hakaret dolu sözleri duyan Hz. Ömer hemen müdahele etmiş, "Ey pis Yahudi, vallahi, Resûlullahın evinde olmasaydın, gözünü patlatırdım" demişti.
Bunun üzerine söze karışan Peygamberimiz, Hz. Ömer'e döndü ve, "Ey Hafs'ın babası! Allah seni bağışlasın. Biz senden başka türlü davranmanı beklerdik. Sen bana, onun bendeki hakkını güzellikle ödememi isteyecek, ona çla, alacağını almada yardımcı olacak, hem de alacağını isterken nazikçe davranmasını isteyecektin."
Daha sonra Resûlullah, Yahudîye ödeme gününün yarın sabah dolacağını bildirmiş, sonra da Hz. Ömer'e borcunun, hem de fazlasıyla Ödenmesi talimatını vermiş, bu güzel muamele ve yumuşak huyluiuğu gören Yahudi, ailesiyle birlikte Müslüman olmuştu.

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu tavırlarıyla hak arama, hak alma konusunda nasıl davranılması gerektiğinin ölçüsünü vermektedir. Alacaklı meşru ve makul tarzda, edeb dairesinde, nezaketle ve hukuk çerçevesinde alacağını istemelidir. Borçlu da alacaklının olumsuz davranışlarıyla karşılaşsa bile olgunluğu, hoşgörüyü elden bırakmamalı, gönlünü almalıdır. Aşırı bir tutumla karşılaşsa bile, "Vermiyorum" gibi inatçı bir tavra girmemelidir.

1336. [2:505, Hadîs No: 2400]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân ehlinin Kur'ân'ı her hatmettiğinde kabul edilecek bir duası ve Cennette bir ağacı vardır. Ki, bir karga ihtiyarlayıncaya kadar uçsa, o ağacın kökünden dallarına ulaşamaz.[373][37]

1337. [2:505, Hadîs No: 2402]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân okuyanın kabul edilecek bir duası vardır, isterse o duayı dünya için yapar, isterse onu âhirete erteler, orada yapar.[374][38]

1338. [2:507, Hadîs No: 2405]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Her ümmeti bir emini vardır. Bu ümmetin emini de Ebu Ubeyde bin Cerrah'tır.

1339. [2:507, Hadîs No: 2406]
Cübeyr bin Nefir rivayet ediyor:
Her ümmetin bir hakîmi vardır. Bu ümmetin hâkimi de Ebu'd-Derdâ'dır.[375][39]

1340. [2:507, Hadîs No: 2407]
Ka'b binîyaz'dan (r.a.) rivayetle:
Her ümmet için bir imtihan vesilesi vardır. Bu ümmetin imtihanı mal iledir.[376][40]

1341. [2:508, Hadîs No: 2411]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Her dinin ahlakî bir özelliği vardır. Benim ümmetimin ahlâkî özelliği hayadır.[377][41]

1342. [2:508, Hadîs No: 2412]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Her görevlinin vazifesinin son bulacağı bir gün vardır. Âdemoğlu-nun memuriyetinin sonu ise ölümdür. Öyle ise Allah'ın zikrine sarılınız. Çünkü bu âhirete âit işlerinizi kolaylaştıracak ve âhireti size sevdirecektir.[378][42]

1343. [2:509, Hadîs No: 2413]
İbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Her ağacın bir meyvesi vardır. Kalbin meyvesi de çocuktur.[379][43]

1344. [2:509, Hadîs No: 2415]
Damre bin Hubeyb'den rivayetle:
Herşeyin bir kapısı vardır, ibâdetin kapısı da oruçtur.[380][44]

1345. [2:510, Hadîs No: 2416]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Ahlâkı kötü olan kimse müstesna her şeyin tevbesi vardır. Çünkü o bir günahtan tevbe eder etmez daha kötüsünün içine düşer.[381][45]

1346. [2:510, Hadîs No: 2417]
Ebud-Derdadan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herşeyin bir hakikati vardır. Kul, başına gelen birşeyin mutlaka geleceğine, gelmeyen şeyin de gelmesine imkân olmadığını bilmedikçe îmanın hakikatma erişemez.[382][46]

1347. [2:510, Hadîs No: 2418]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Herşeyin bir direği vardır. Bu dinin direği de din ilmidir. Şeytana karşı bir tek âlim, kendisini ibâdete vermiş bin kişiden daha güçlüdür.383[47]

1348. [2:511, Hadîs No: 2419]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Herşeyin bir cilası vardır. Kalblerin cilası da Allah'ı anmaktır. Parçalanmcaya kadar kılmanla düşmana vurman dahil, Allah'ı zikretmekten daha fazla Allah'ın azabından koruyan hiçbir şey yoktur.384[48]

1349. [2:511, Hadîs No: 2420]
Sehl bin Sa'd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Herşeyin bir zirvesi vardır. Şüphesiz Kur'ân'ın zirvesi Bakara Süresidir. Kim geceleyin evinde onu okusa o eve üç gece şeytan girmez. Kim onu evinde gündüzleyin okusa, o eve üç gün şeytan girmez.385[49]

1350. [2:512, Hadîs No: 2421]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Herşeyin bir şerefi vardır. Oturuşların en şereflisi ise kıbleye yönelerek oturmaktır.386[50]

1351. [2:513, Hadîs No: 2423]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Herşeyin bir kalbi vardır. Kur anın kalbi de Yâsîn Süresidir. Kim bu sûreyi okursa, Allah onun için Kur'ân'ı on defa okumuş kadar sevap yazar.387[51]

Hadîste geçen "Herşeyin bir kalbi vardır" ifâdesi, "Herşeyin bir özü vardır" mânâsındadır. Yâsîn Sûresine bu gözle baktığımızda, onun Kur'ân'ın bir hulâsası olduğunu görüyoruz. Kur'ânın bütün sûre ve âyetlerinin etrafında döndüğü dört temel esas vardır. Bunlar: Allah'ın varlık ve birliğinin İspatı, peygamberlik müessesinin ispatı ve Peygamberimizin peygamberliğinin hakkaniyeti, dünyada yapılanların hesabını vermek üzere öldükten sonra dirilme gerçeğinin zihinlere nakşedümesi ve insanları yalnızca Allah'a kul yaparak dünya hayatının nizam ve intizamının sağlanmasıdır. Bu dört esasa en etkili ifâdelerle Yâsîn Sûresinde yer verilmiştir.
Hadîsin ikinci kısmında ise bu sûreyi okuyanların Kufân'ı on defa okumuş gibi sevap kazanacağına dikkat çekilmiştir. Bu ve benzeri hadislerde geçen faziletler ilk bakışta mübalağa gibi görülebilir. Çünkü Kur*ânın içerisinde bu sûreler de yer almaktadır. Dolayısıyla bu sûreler kendilerinin de yer aldığı bütün Kur'ân'la mukayese edilmiş oluyor. Bediüzzaman, Sözler isimli eserinde bu meseleyi Özetle şöyle izah ediyor:
Kur'ân'ın herbir harfinin bir sevabı vardır. Allah'ın bir ihsanı olarak o harflerin sevabı sünbüllenir, bazan on tane verir, bazan yetmiş. Âyete'l-Kürsî harflerine yediyüz, Ihlâs Sûresi harflerine binbeşyüz, Berat Gecesinde ve makbul vakitlerde okunan âyetlere onbin, Kadir Gecesinde okunan âyetlere otuz bin sevap verir. Bu haliyle Kur'ân-ı Kerim'in sevabı tartmaya gelmez. Belki gerçek sevabıyla bâzı sûrelerle tartılabilir.
Meselâ bin tane mısır ekilmiş bir tarla farzedelim. Bazı tanelerin yedi sünbül verdiğini farzetsek, her bir sünbülde de yüzer adet mısır tanesi bulunsa, bu durumda sünbül veren yedi tane, bütün tarlanın üçte ikisine denk gelir. Meselâ bir mısır tanesi de, on sünbül verse, her sünbülde ikiyüz tane bulunsa, bu durumda bir tek tane tarlaya ekilen tanelerin iki misli kadar olur. Bunu daha fazla devam ettirebiliriz.
İşte Kur'ân-t Hakîmi nûrânî, mukaddes semavî bir tarla olarak düşünüyoruz. Her bir harfi asıl sevabıyla birer tane hükmündedir. Diğer sûrelerin sünbülleri nazara alınmadığında, Yasin Süresinin harflerine verilen sevap, diğer sürelerin harflerine sünbülsüz olarak verilen sevabın on katına denk gelir.388[52]

1352. [2:514, Hadîs No: 2426]
îbni Amr'dan (.a.) rivayetle:
Her işin bir gayret dönemi vardır. Her gayret döneminin de bir gevşeme devri vardır. Kimin gevşeme dönemi benim Sünnetim ölçüsünde olursa, o hidâyete ermiştir. Kaminki böyle değilse helak olmuştur.389[53]

Bu haöîs-i şerif insan psikolojisini en güze! şekilde ortaya koymaktadır. İnsan her zaman aynı olmayabilir. Saati saatine, dakikası dakikasına uymayabilir. İç âleminde bazan bahar havası hüküm sürer, bazan da kış fırtınaları eser. Bazan o kadar gayretli, şevkli olur ki, yorulmayacak, bıkmayacak, usanmayacak sanılır. Bazan da öyle bir sönüklük, donukluk içerisine girer ki, sanki böyle davranan insan önceki insan değildir.
İnsanın bu halet-i ruhiyesi dikkate alınmadan onun hakkında teşhis koymak güç olur. İşte Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) insandaki bu değişikliği nazara alıp ona göre ölçü koymakta, şaşırmaması, yanılmaması için yol göstermektedir. O halde insan gevşeme döneminde hak ve adaletten, doğru yoldan ayrılma yerine Sünnet-i Seniyyeyi kendine rehber edinse şaşırmaz, doğru olanı yapmış olur. Aksi halde o gevşeklik nefse köle olma ve yoldan çıkmayı netice verirse o kimseyi helak olmaktan kimse kurtaramaz.
Meseleyi bir örnekle açıklamak gerekirse, meselâ bir kimse kendini öylesine ibadete veriyor ki, aşırı denebilecek derecede gecesini, gündüzünü, namazla, oruçla geçiriyor. Veya olağanüstü denebilecek bir aşk ve şevkle hizmetlere koşuyor. Şu var ki aynı hızı bütün ömrü boyunca devam ettirmesi mümkün değildir. Zaman geliyor bir gevşeme dönemine giriyor. Eski aşkı, şevki, gayreti kalmıyor. İşte böyle bir anda ona yakışan tefrite düşmeden, farzları terk etmeden, haramlara girmeden, çalışma grafiğini itidalde tutmak, Sünnetin çizdiği çerçevenin dışına taşımamaktır.

1353. [2:515, Hadîs No: 2431]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Her peygamberin hâlis bir vezîr ye yardımcısı vardır. Benim hâlis vezirim ve yardımcım da Zübeyir bin Avvam'dır.[390][54]

1354. [2:516, Hadîs No: 2433]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Her peygamberin arkadaşları içerisinde hasları vardır. Benim Sa-habîlerim içerisindeki haslarım da Ebû Bekir ve Ömer'dir.[391][55]

1355. [2:517, Hadîs No: 2434]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Her peygamberin kabul edilecek bir duası vardır. Onlar bu duayı yaptılar ve kabul edildi. Ben ise duamı Kıyamet Günü ümmetime şefaat olarak sakladım.[392][56]

1356. [2:519, Hadîs No: 2441]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Yeryüzünde âlimlerin durumu, karanlık gecelerde karada ve denizde kendisine bakılarak yol bulunan gökteki yıldızlara benzer. Yıldızlar kararınca yol arayan yolcuların kaybolması an meselesidir.[393][57]

1357. [2:519, Hadîs No: 2442]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
içinizde Ehl-i Beytimin durumu Hz. Nuh'un gemisine benzer. O gemiye binen kurtulur, binmeyen helak olur.[394][58]

1358. [2:520, Hadîs No: 2443]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hediye verip de geri isteyen kimsenin durumu, doyuncaya kadar yedikten sonra kusan, sonra da dönüp kusmuğunu yiyen köpeğin durumuna benzer.[395][59]

1359. [2:520, Hadîs No: 2444]
Ukbe bin Âmir rivayet ediyor:
Kötülük yapıp sonra da iyilik yapmaya başlayan kimsenin durumu, dar bir zırh giyip boğulacak dereceye gelen adama benzer. Bu kişi bir iyilik yapınca zırhın bir halkası, bir iyilik daha yapınca diğer halkası çözülür. Nihayet zırh tamamen çözülerek yere düşer.[396][60]

1360. [2:521, Hadîs No: 2446]
Alâ bin Kesir'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır;

Güzel huylar Allah katında bir hazine gibi korunmaktadır. Allah bir kulunu sevince, ona güzel bir huy ihsan eder.[397][61]

1361. [2:521, Hadîs No: 2448]
îbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Hacerü'l-Esved ve Kabe'nin Rükn-ü Yemânî köşesine el sürmek günahları bol bol döker.[398][62]

1362. [2:522, Hadîs No: 2451]
Bilal bin Yahya el-Absî Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ın dünyada kula selâmet vermesi, yaptığı günahlarını ört-mesidir.[399][63]

1363. [2:523, Hadîs No: 2454]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Rızkın anahtarları Arşa yöneliktir. Allah insanların rızıklarını ihtiyaçlarına göre indirir. İhtiyacı çoğalana çok verilir. Azalana az verilir.[400][64]

1364. [2:524, Hadîs No: 2455]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân okuyan kimse için bir vekil melek tayin edilmiştir. Bu melek Kur'ân'dan bir bölüm okuduğu halde güzel telaffuz edemeyen okuyucunun bu hatâsını düzeltip Allah nezdine yükseltir.[401][65]

1365. [2:525, Hadîs No: 2458]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Bâzı sözler sihir gibidir. Bâzı ilimler cehalettir. Bâzı şiirler de hikmettir. Bâzı sözler de dinleyene bir yüktür.[402][66]

1366. [2:525, Hadîs No: 2459]
Talha bin Ubeydullah'tan (r.a.) rivayetle:
Kişinin sohbet toplantılarında aşağılarda oturmaya gönlünün râz: olması Allah için tevâzudandır.[403][67]

1367. [2:526, Hadîs No: 2461]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Günahlardan öyleleri vardır ki, ne namaz, ne oruç, ne hac ve ne de umre onlara kefîâret olur. Bunları ancak geçim yolunda çekilen sıkıntı affettirir.[404][68]

1368. [2:526, Hadîs No: 2462]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Her canının çektiği şeyi yemen israftandır.[405][69]

1369. [2:527, Hadîs No: 2463]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin misafirini dış kapıya kadar uğurlaması Sünnettendir.[406][70]

1370. [2:528, Hadîs No: 2465]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlardan öyleleri vardır ki, hayrın anahtarı, şerrin de kilitleridir. Öyleleri de vardır ki, şerrin anahtarları, hayrın kilitleridir. Al-iah'm ellerine hayrın anahtarını verdiği kimselere müjdeler olsun. Ellerine şerrin anahtarlarını verdiği kimselere de yazıklar olsun.[407][71]

1371. [2:528, Hadîs No: 2466]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların öyleleri vardır ki, Allah'ı hatırlamanın anahtarıdır. Onlar görüldükleri anda Allah hatırlanır.[408][72]

1372. [2:529, Hadîs No: 2468]

îbniAmr'dan (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz içinizden bana en sevimli olan, ahlâkı en güzel olandır.[409][73]

1373. [2:529, Hadîs No: 2469]
Ebû Mûsâ (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Saçı sakalı ağarmış Müslümana, Kur'ân okuyup hükümleri ile amel etmekte ifrat ve tefritten uzak duran kişilere ve adaletli idareciye saygı göstermek Allah'ı tazim etmekten sayılır.[410][74]

1374. [2:529, Hadîs No: 2470]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ümmetimin yaşlılarına saygı göstermek bana saygı göstermekten sayılır.[411][75]

1375. [2:529, Hadîs No: 2471]
Cündüb bin Abdullah rivayet ediyor:
Olgun müminin özelliklerinin bir kısmı şunlardır:
Dinde tavizsizlik, yumuşaklıkta tedbirlilik, îmanda kesinliğe ulaşmak, ilimde aç gözlü olmak, yürekte şefkat, âlim olmakla birlikte yumuşak huylu olmak, fakirlikte sabır, tamahkârlıktan sakınmak, helâl kazanç, istikâmet üzere iyilik, doğru yolda gayret, nefsânî isteklerini dizginlemek, bitkin düşene merhamet.
Allah'ın mü'min kulu, kızdığına zulmetmez. Sevdiği kişi için günaha girmez. Kendisine emânet edilen şeyi zayi etmez. Hased etmez. Başkasının şerefini lekelemez. Sövüp saymaz. Şahidi bulunmasa da üzerindeki hakkı itiraf eder. Başkasına kötü lakap takmaz.
Namazda huşu sahibidir. Zekâtını acilen verir. Sarsıcı olaylarda metanetini kaybetmez. Bollukta çok şükreder. Sahip olduklarına kanaat eder. Kendisine âit olmayan şeyi "Benimdir" diye iddia etmez. Başkalarının kusurlarını biriktirip intikam alma yoluna gitmez. Yapmak istediği bir işe cimrilik mâni olmaz. Öğrenmek için insanlarla haşir neşir olur. Meseleleri kavramak için insanlarla konuşur. Zulüm ve haksızlık da görse Rahman olan Allah bizzat intikamım alıncaya kadar sabreder.[412][76]

1376. [2:532, Hadîs Ne: 2473]
Ebû Ruhm es-Sûmî'den rivayetle: "
Hırsızların en kötüsü, idareciye nüfuz edip yularım eline geçirerek onu istediği gibi konuşturan kimsedir. Hatâların en büyüğü, bir Müs-lümanın haksız yere malını almaktır.
Hasta ziyareti güzel işlerdendir. Ziyaretin tamamlanması da elini hastanın üzerine koyman ve hatırını sonnandır.
Aracı olmanın en üstünü, evlenmek isteyen iki kişinin evlenmeleri için aracı olmaktır.[413][77]

İdarecilere yaklaşıp dalkavukluk eden, onlardan menfaat uman insanlara tarihin her devrinde rastlanmıştır. Gerek söz ve gerekse davranışlarıyla kendini sevdirebilen böyle insanlar herşeyden önce hilekârdırlar. İdarecinin mizacını, psikolojisini çok iyi bilir, onun koltuğunun altına girmeyi başarır; yaldızlı laflarıyla tesiri altına alırlar. Bir taraftan apanr, kesesine doldurur, sûistimallere girer; diğer taraftan da aynı sûistimallere idarecisini de ortak eder, âdeta gebe yapar. İpini eline geçirip istediği tarafa çeker, onu istediği gibi konuşturur, işte böyle kimseler hırsızların en kötüsüdür. Hırsızlıklarını ört bas ettirmesini çok iyi bilir, idareciyi de avukatı haline getirirler.
Ayrıca hadiste, Müslümanın malını haksız yere almanın hataların en büyüğü olduğuna dikkat çekilmektedir ki, bu davranış gerçekten büyük bir haksızlıktır. Belki günler, belki yıllar süren bir emek sonucu kazandığı herhangi bir mal* alma ve vermemenin ne demek olduğunu yaşayanlar daha iyi bilir. Bir ömür tüketilip edinilen herhangi bir mal veya eşyayı hiçbir alın teri dökmeden, hak etmeden zimmete geçirmek, çalmak affedilir bir hata değildir. Böyle bir davranış hadiste hataların en büyüğü olarak zikredilmiştir.
Haksızlığın her türlüsüne karşı olan Resûi-ü Ekrem (a.s.m.) mü'minlerin böyle hatalara düşmemeleri için dikkatlerini çekmektedir.

1377. [2:532, Hadîs No: 2474]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şunlar Kıyamet alâmetlerindendir: İlmin kaldırılması, cehaletin yaygınlaşması, zinanın açıktan işlenmesi, içkinin içilmesi, elli kadına bir tek erkek himaye ve nezâret edecek kadar erkeklerin ölüp kadınların kalması.[414][78]

1378. [2:533, Hadîs No: 2475]
Ebû Ümeyye el-Cümehî'den rivayetle:
Bid'at sahibi manen küçük insanların yanında ilim aramak, Kıyamet alâmetlerindendir.415[79]

1379. [2:533, Hadîs No: 2476]
Seleme binti'l-Hur rivayet ediyor:
Kıyamet alâmetlerinden biri, cami ehlinin kendilerine namaz kıldıracak birini bulamadıkları için birbirlerini ileriye itmeleridir.416[80]

1380. [2:533, Hadîs No: 2477]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kıyamet Günü Allah katında hıyanet edilen emânetlerin en büyüklerinden bir tanesi, erkeğin hanımı ile cinsî münâsebette bulunduktan sonra, hanımının Sırrını yaymasıdır.417[81]

1381. [2:534, Hadîs No: 2479]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Yalanların en büyüğü kişinin görmediği rüyayı gördüm demesidir.418[82]

1382. [2:536, Hadîs No: 2482]
Abdullah bin Enîs'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Büyük günahların en büyüklerinden bir kısmı şunlardır: Allah'a ortak koşmak, anne babaya sıkıntı vermek, yalan yere yemin etmek.419[83]

1383. [2:536, Hadîs No: 2483]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'minlerin îman bakımından en üstünlerinden bir tanesi de ahlâkı en güzel olanı ve aile fertlerine en lütûfkâr davrananıdır.420[84]

1384. [2:536, Hadîs No: 2484]
Ebû Ümâme'den rivayetle:
Ümmetimden öylesi vardır ki, çarşıya gider bir dinarın yarısıyla veya üçte biriyle bir gömlek alır, giyerken Allah'a hamd eder. Daha gömleği tam giymeden günahları affedilir.421[85]

1385. [2:536, Hadîs No: 2485]
Ümmetimden öyle bir topluluk vardır ki, onlara ilk Müslümanların sevabı kadar sevap verilir. Bunlar, dînin hoş karşılamadığı şeyleri çirkin görüp yadırgayan kimselerdir.422[86]

1386. [2:537, Hadîs No: 2486]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor;
Kulun sözlerinde "inşaallah" demesi, îmanının mükemmelliğinden di r.423[87]

İnşaallah, Allah dilerse mânâsına gelir. Allah dilemezse karınca adımını atamaz, kuş kanadını, insan dilini oynatamaz. Herşey Allah'ın izin ve müsaadesiyle yürür. Kolumuzu hareket ettirmekten kafamızı çalıştırmamıza varıncaya kadar vücudumuza öyle bir sistem ve ahenk yerleştirilmiştir ki, Allah'ın sonsuz kudreti, emir ve izni olmaksızın bunların hiçbirinin fonksiyonunu icra etmesi mümkün değildir. Güneşin doğup batmasından, yağmurun yağması, rüzgarın esmesine varıncaya kadar kâinatta cereyan eden hadiseler de aynı izin ve müsaadeyle yürür. Sirayette, "Allah dilemedikçe siz hiçbirşeyi dileyemezsiniz"424[88] bu-yurulur ki, Allah'ın dilemesinin asıl olduğunu göstermektedir.
O halde herşeyin anahtarının Onun yanında, herşeyin dizgininin Onun elinde olduğunu bilip İnşaallah" kelimesini dilimizden eksik etmememiz, ancak mükemmel bir îmanın eseri olabilir. Herşeyde Allah'ın kudretini, iradesini görmek ve ona göre hareket edebilmek herşeyden önce güçlü ve tahkîkî bir îmanın neticesidir. Burada Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) Yahudilere bir meselede "Yarın söylerim" dediği, "İnşaallah" demeyi unuttuğu için o gün gelince

cevap veremediğini, Allah'ın ikazına muhatap olduğunu da düşünelim ve muhakkak söz vermemiz veya bir işi yapmamız gerektiğinde inşaallah diyelim.

1387. [2:538, Hadîs No: 2489]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kendisine okuma yazma öğretmesi, güzel isim koyması ve buluğ çağına erişince evlendirmesi, çocuğun babası üzerindeki haklarındandır.[425][89]

1388. [2:538, Hadîs No: 2490]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin ömrünün uzun olup da, Allah'ın, her an ona Kendisine yönelmeyi nasip etmesi bahtiyarlığından dır.[426][90]

1389. [2:539, Hadîs No: 2493]
Ebû Said'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şunlar îmanın zayınığındandır:
Allah'ı kızdırmak pahasına insanları razı etmen, Allah'ın verdiği nzıktan dolayı insanları övmen, Allah'ın sana vermediği rızıktan dolayı insanları kötülemen.
Bir kimse ne kadar şiddetle isterse istesin, Allah'ın nasip etmediği şeyi sana getiremez. Hiç kimsenin hoşnutsuzluğu da Allah'ın sana verdiğini geri alamaz.
Allah, hikmet ve büyüklüğü ile huzur ve ferahı kadere rızâ ve kuvvetli imana; kaygı ve üzüntüyü de şüpheye ve kaderine itiraz etmeye yerleştirmiştir.[427][91]

îman arttıkça kişi sadece büyük değil küçük günahlardan da kaçınmaya başlar. Çünkü günahlar maneviyat binasınt dinamitler durur. îmanı kuvvetli bir kimse için en önemli mesele, günahlardan kaçınarak Allah'ın rızasını kazanmaktır. O artık Allah'ın rızasından başka birşey düşünmemek gibi yüksek bir dereceye gelir. Allah'ın rızasını esas alır, bu uğurda insanların küsmesine aldırmaz. Ama îman zayıfsa insanların rızası ön plâna geçer. Allah'ı Öfkelendirme pahasına insanları memnun etmeye bakar. Çünkü zarar ve menfaatin Allah'ın elinde olduğunu gaflet sebebiyle düşünmez.
Yine îmanı zayıf olan insanların düştükleri hatalardan biri, insanların hoşuna gitsin, onlar memnun olsun diye Allah'a isyan mahiyetinde olan günahlara, haramlara öylesine dalar ki, Allah'ın gazabını kazandığının farkında bile olmaz.
Allah'ın kızdığı hususlardan biri de gerçek rızık veren Allah'ı göremeyip vasıtalara takılıp kalmak, onları aşırı derecede övüp göklere çıkarmaktır. Böyle bir kimsenin nazarı gerçek nimet verici Allah'ı göremediği için, bir insan kendisine bir ihsan ve ikramda bulunsa onu göklere çıkarır, iyiliklerini öve öve bitiremez. Birisi birşey vermediği zaman da ona göre ondan kötü insan yoktur. Oysa rızkı veren Allah'tır. İnsanlar ise birer aracı, birer tevziat memurudurlar. Allah falan veya filan kişinin eliyle rızık vermeyi takdir etmişse, o nzık muhakkak gelir bizi bulur. Ama takdir etmemişse vermedi diye bazı kimseleri kınamanın mânâsı yoktur. Sözieföe bu konuda şöyle bir örnek verilir: Bir padişahtan hediye getiren bir adamın ayağına kapanıp hediyeyi gönderen padişahı tanımamak ne kadar büyük bir aptallıksa, görünürdeki sebepleri tanıyıp gerçekten nimet veren Allah'ı tanımamak ise ondan bin kere daha büyük bir aptallıktır. Ve gerçekten bu Allah'ın gazabına vesile olacak çapta bir davranıştır.
Hadîste dikkat çekilen bir husus da herkesin nasibinde, kısmetinde olan bir şeye ulaşacağı hususudur. Kâinatta zerreden küreye kadar herşey, Allah'ın izni ve takdiriyle hareket etmektedir. Allah ne dilemişse, ne takdir etmişse o olur, vasıtalar, sebepler bize onu getirir. Onun içindir ki bir insanın gerek kendisi ve gerekse başkaları için bir kısım şeyleri şiddetle istemiş olması, eğer Allah takdir etmemişse gelmesi için yeterli olmaz. Eğer Allah takdir etmişse, insanlar hoşlan-masa da, kıskansalar da o kişiyi bulur, onu kimse engelleyemez. Verdiği, ihsan ettiği birşeyi de kimse geri alamaz. Bir defa buna bütün gönlümüzle inanmalıyız. Sonra da yapılması gereken birşey varsa sebeplere sarılıp neticeyi Allah'tan istemeliyiz. Çünkü biz rızkın gelip gelmeyeceğini bilemiyoruz. Belki falan veya filan vasıtalarla bize ulaşacak. O vasıtalara başvurmak da vazifemizdir.
Hadîste dikkat çekilen hususlardan biri de, huzur ve sevincin kuvvetli îmana ve kadere rızaya bağlanmasıdır. Yukardaki hususlarla da alakası olan bu haki-kata bütün gönlüyle inanan insanın hayata küsmesi, hadiseler karşısında ümitsizliğe düşmesi, yıkılması mümkün değildir. Çünkü o güçlü îmanı ve kadere rıza ve teslimiyeti sayesinde moral bozucu, yıpratıcı, üzücü olaylarla karşılaştığında Rabbıne yönelir, "Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler" deyip sabır ve tahammül eder. Musibetler sebebiyle gam yemez, nimetlerle karşılaştığında da sabır içinde şükreder.

Ama, bu gerçeği gönlüne yerleştirememiş, herşeyin dizgininin Allah'ın elinde olduğunu tam kavrayamamış, Onun hikmeti ve büyüklüğü gereği herşeyi en güzel şekilde yarattığını, herşeyde sayısız hikmet ve gayeler gözettiğini tam his-sedememiş, aksine herşeyden şüphe eder bir pozisyona girmiş, kadere itiraz etmeye başlamış bir kimsenin bu huzuru duyması mümkün değildir. Dünyasını kendi eliyle karartmıştır. En ufacık baş ağrıtıcı bir durumla karşılaştığında ruhen yıkılma ve streslere girmekten kurtulamaz. Korkutucu bir hadise yoksa bile, olur olmaz şeylerden kaygı ve endişe duymaya başlar, hayatını zindana çevirir. Kadere inanan kederden kurtulurken, ona itiraz eden başını duvardan duvara vurur. Kırık elle intikam almaya kalkan kimse, diğer elinin de kırılmasına sebep olduğu gibi kadere itiraz eden kimse de ızdırabını arttırmış olur.

1390. [2:540, Hadîs No: 2494]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın öyle kulları vardır ki, "Şu şöyle olacak" diye yemin etse, Allah onu yalancı çıkarmaz.[428][92]

1391. [2:540, Hadîs No: 2496]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:
Eski peygamberlerin sözlerinden insanlara ulaşan sözlerden biri de şudur: "Utanmadıktan sonra dilediğini yap."[429][93]

1392. [2:541, Hadîs No: 2498]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Bildiklerini, bilmediklerini öğrenerek arttırman, takvanın kay-naklarmdandır. Bildiklerini arttırmaman, bildiklerini de azaltman demektir. Kişiyi ancak bildiklerinden faydalanmaması öğrenmeye karşı isteksiz kılar.[430][94]

1393. [2:542, Hadîs No: 2499]
Hâni bin Yezid'den rivayetle:
Bol bol selâm vermek ve güzel söz söylemek Allah'ın günahları bağışlamasını gerektiren şeylerdendir.[431][95]

1394. [2:542, Hadîs No: 2500]
Uz. Hasan rivayet ediyor:
Müslüman kardeşini sevindirmen, Allah'ın bağışlamasını gerektiren şeylerdendir.[432][96]

1395. [2:542, Hadîs No: 2501]
İbrahim en-Nehâî'den rivayetle:
Allah'ın kuluna olan bir nimeti de çocuğunu kendisine benzetmesidir.[433][97]

1396. [2:543, Hadîs No: 2503]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Kadının istenmesinin kolay olması, mehrinin kolay ödenebilir olması ve kolay çocuk yapması onun bereketli oluşundandır.[434][98]

1397. |2:545, Hadîs No: 2510]
İbni Mes'ûd'dan (r.aj rivayetle:
Şu altın ve gümüş sizden öncekileri helak etmiştir. Sizi de helak edecektir.[435][99]

1398. [2:545, Hadîs No: 2411]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz bu ilim din ilmidir. Öyle ise dininizi kimden öğrendiğinize iyi bakın. [436][100]

1399. [2:546, Hadîs No: 2413]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz şu Kur'ân Allah'ın ziyafet sofrasıdır. Gücünüz yettiğince Onun sofrasından alın.[437][101]

Yeryüzünü maddî organlarımız için bir nimet sofrası haline getiren Rabbi-miz, Kur'ân'ı da manevî âlemimiz için bir nimet sofrası yapmıştır. Evet, Kur'ân Allah'ın kullarına verdiği eşsiz bir ziyafet sofrasıdır. O sofradan ruh ve kalbimizi doyurmak, herbiri birer manevî ilaç olan gıdaları almak için can atmak, her imanlı insanın vazgeçemeyeceği bir husustur. "Gücünüzün yettiğince o sofradan alın" buyuran Peygamberimiz (a.s.m.), bu güzel ziyafetten gerektiği gibi faydalanmamızı tavsiye buyuruyorlar.
O haide Kur'ân'ı dilimizden hiç düşürmememiz gerekiyor. Fırsat buldukça, gelirken giderken ezbere bildiğimiz âyetleri, sûreleri okumak görevimiz olmalıdır. Mümkünse hergün sabah veya akşam onu okumaya vakit ayırabilmeliyiz. Aynı zamanda onun tefsirlerine müracaat ederek, Rabbimizin bu ziyafet sofra-sıyla bize neler ikram ettiğinin farkına varabilmeli, mânâsını içimize nüfuz ettirip anlayarak okumaya çalışmalıyız. Bilinmelidir ki Kur'ân anlaşılıp tatbik edilsin diye gönderilmiştir. Anlayarak okumaya çalıştığımızda o ziyafet sofrasından alacağımız lezzet o ölçüde büyük olacaktır.
Bir dünya büyüğünün ziyafetine katılabilmek için can atan insanların, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın manevî Kur'ân ziyafetine nasıl büyük bir gayret ve doymaz bir arzu ve^istekle yönelmesi gerektiğini anlamak zor olmasa gerek.

1400-1499

1400. [2:546, Hadîs No: 2514]
Hâkim bin Hizam rivayet ediyor:
Şu mal caziptir, tatlıdır. Kim onu hak ederek alırsa kendisi için mübarek kılınır. Kim de onu aç gözlülükle elde ederse bereketim görmez. Bu kişi yiyip de doymayan kişiye benzer. Veren el alan elden üstündür.[438][102]

1401. [2:552, Hadîs No: 2531]
Cerir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yaratılışım güzel yapmış. Öyle ise sen de ahlâkını güzelleştir.[439][103]

1402. [2:553, Hadîs No: 2533]
Ebu'd-Derdadan (r.a.) rivayetle:
Siz Kıyamet Gününde kendi isimleriniz ve babalarınızın ismiyle çağrılacaksınız. Öyle ise kendinize güzel isim koyunuz.[440][104]

1403. |2:553, Hadîs No: 2535]
Halid bin Urfata rivayet ediyor:
Benden sonra Ehl-i Beytimle imtihan olunacaksınız.[441][105]

1404. [2:554, Hadîs No: 2438]
Ebû Hüreyre'den (r,a.) rivayetle:
Şüphesiz siz idareciliğe karşı hırs göstereceksiniz. Halbuki idarecilik Kıyamet Gününde pişmanlık ve hasret sebebi olacaktır. O, dünyada ne güzel süt anne, ölüm sonrası için ise ne kötü sütten kesendir.[442][106]

1405. [2:556, Hadîs No: 2542]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Siz öyle bir zamanda yaşıyorsunuz ki, sizden biri emrolunanm onda birini terk etse helak olur. Sonra öyle bir zaman gelecek ki, onlardan birisi kendisine emredilenin onda birini yapsa kurtulur.[443][107]

1406. [2:556, Hadîs No: 2543]
Ebû Zerden (r.a.) rivayetle:
Siz Allah'ın huzuruna Allah'tan gelenden, yâni Kur'ân'dan daha üstün bir şeyle varamazsınız.[444][108]

1407. [2:557, Hadîs No: 2544]
Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Siz bugün sağlam bir din üzeresiniz. Ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı öğüneceğim. Öyle ise benden sonra gerisin geri dinden dönmeyiniz.[445][109]

1408. [2:557, Hadîs No: 2545]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Siz mallarınızla bütün insanları memnun edemezsiniz. Öyle ise güleryüzlülügünüz ve güzel huyunuzla onları memnun edin.[446][110]

1409. [2:558, Hadîs No: 2548]
Muâviye (r.a.) rivayet ediyor:
Ameller dolu kaplar gibidir. Altı güzel olduğu zaman üstü de güzel olur. Altı bozuk olduğu zaman üstü de bozuk olur.[447][111]

1410. [2:559, Hadîs No: 2550]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ümit, ümmetime Allah'ın bir rahmetidir. Eğer ümit olmasaydı, hiçbir anne çocuğunu emzirmez. Hiçbir ağaç diken de dikmezdi.[448][112]

İnsan harika bir yaratıktır. Heyecan, sevgi, korku, şefkat, merhamet gibi enteresan duygularla yoğrulmuştur. Ondaki bu güzel duygulardan biri de ümiddir.
İşte hadis-i şerifte ümid duygusuna dikkat çekilmekte, bunun Allah'ın bir rahmeti olduğu üzerinde durulmakta ve bir iki de örnek verilmektedir.
Bu duygu birşeyler umarak, hedefleyerek yaşamaktır. İnsan bu ümidle yaşar. Bu duyguyla hayata bağlanır. İşlerine yönelir, şevkle sarılır.
İnsanın ümidi olmazsa yıkılır, karamsarlık ve kötümserlik içerisinde boğulup gider. Hayatın tadını alamaz.
Çiçek açan bitkilerde bu ümid vardır. Hayvanların koşuşmasında bu duygu vardır.
Annenin çocuğunu şefkatle bağrına basması, emzirmesinde de aynı duygu vardır.
O şevk ve ümit olmasaydı insan zevkle çalışamaz, istikbale güvenle baka-maz, içinden hiçbir iş yapmak gelmezdi.
Eğer Allah, rahmetiyle bu hissi içimize koymasaydı, hayatın tadını, zevkini alamaz, hiçbir işe iştiyakla yönelemez, bıkkın, isteksiz, âdeta ölü hale gelirdik.
Böyle bir duyguyu kalbimize yerleştirdiği için Rabbimize hamdolsun.

1411. [2:560, Hadîs No: 2552]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Yemin, ya bozmayı veya pişmanlığı netice verir.[449][113]

Bu hadis yemin konusunda dikkatli olmayı nazara verir. Çünkü olur olmaz şeylere yemin etmeyi alışkanlık haline getiren insan güç durumlara düşer. Ba-zan geleceğe yönelik öyle yanlış bir yeminde bulunur ki, bu bir yaptırımı gerektirebilir. Bozsa keffaret ödemek zorunda kalır. Keffaret ödemese günahkâr olur. Ödese pişman olabilir. Aleyhine ise bozmadığı takdirde de pişmanlık duyabilir. Her ikisi de insanın aleyhinedir. Ne yeminini bozup keffaret ödemek zorunda kalmalı ve ne de yapamayacağı birşey için yemin edip de bozamayıp, "Niçin yemin ettim" diye pişmanlık duymalıdır.

1412. [2:561, Hadîs No: 2555]
Ali'den (r.a.) rivayetle: İtaat meşru dairede olur.[450][114]

1413. [2:562, Hadîs No: 2560]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kadın erkeğin benzeridir.[451][115]

Kadın herşeyden önce insan olduğu için erkeğin benzeridir. El, ayak, göz kulak gibi birçok uzuvda ona benzer. Birçok his ve duygu yönüyle de erkekle ortaktır. Sevgide, şefkatte, heyecanda, korkuda, ümidde aynı duyguları paylaşırlar. Hatta kadın erkeğe o kadar yakındır ki, bir elmanın iki yarısı gibi birbirlerini tamamlarlar. Birbirlerine ünsiyet eder, yakınlık duyar, ısınır; neşe ve kederlerini paylaşır, maddeten ve manen birbirlerine destek olurlar. Tarihin bazı safhalarında kadının horlandığı, insan dahi kabul edilmediği veya birçok haklardan mahrum bırakıldığı düşünülünce, kadına bu bakış açısını getiren İslâm dininin ne kadar makul bir yaklaşım koyduğunu anlamak zor olmaz. Madem ki kadınla erkek böylesine birbirine benzer varlıklardır. O halde kadının da erkek gibi kendine mahsus bir kısım hak ve hürriyetlere sahip olduğunu kabul etmek gerekir.

1414. [2:563, Hadîs No: 2564]
Sevbân'dan (r.a.j rivayetle:
Ben ümmetim için ancak yoldan saptırıcı liderlerden korkuyorum. Günahları bağışlanan kimseler ancak rahata ermiştir.[452][116]

1415. [2:564, Hadîs No: 2566]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Ben de ancak bir insanım. Siz bir dâvayı halletmek için" bana gelirsiniz. Bâzınız bâzınızdan delilini daha güzel bir ifâde ile getirebilir. Ben de işittiğime uygun hüküm veririm. Ben kime bir Müslümanın hakkını vermekle hükmetmiş sem, bilsin ki, bu ancak ateşten bir parçadır. Dilerse alsın, dilerse bıraksın.[453][117]

1416. [2:565, Hadîs No: 2567]
Mcıhmud bin Lebld'den rivayetle:
Ben ancak bir insanım. Göz yaşarır, kalb ürperir. Fakat biz Rabbi-mizin hoşnut olmadığı birşeyi söylemeyiz. Vallahi ey İbrahim, biz senin vefatından dolayı üzgünüz.[454][118]

1417. [2:569, Hadîs No: 2577]
Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
İlim ancak kendini zorlamakla öğrenilir. Hilim de ancak gayretle elde edilir. Kim hayrı araştırırsa ona verilir. Kim de serden sakınırsa ondan korunur.[455][119]

1418. [2:570, Hadîs No: 2580]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ben sizin babanız yerindeyim. Biriniz tuvalete gittiğinde kıbleye karşı yönelmesin, sırtını da kıbleye dönmesin ve sağ eliyle temizlenmesin.[456][120]

Peygamberler, ümmetlerinin manen babası yerindedir. Nasıl bir baba çocuğuna öğretilmesi gereken şeyleri öğretmek durumundaysa, peygamberler de, ümmetlerine öğretmeleri gereken herşeyi öğretirler. Peygamberimizin bu hadislerinde öğüdüne böyle bir ifâde ile başlaması çok dikkat çekicidir. Bizlere güzel bir eğitim metodu vermektedir. Genelde insan bir büyüğünün böyle konulardaki öğütlerinden utanır, sıkılganlık hisseder. Bu da verilen öğütten istifade etmesine engel olur. İşte Peygamberimiz bu hadisin baş tarafındaki ifadesiyle bu mahzuru ortadan kaldırmayı ve öğüdünü ondan sonra vermeyi hedeflemiştir.
Peygamberimiz, hadisin devamında ümmetine tuvalet adâbıyla ilgili iki hususu ders vermektedir. Bunlar da gerek sırtını, gerekse önünü kıbleye dönmemek ve sağ el ile taharetlenmemektir. Bununla beraber, tuvaletin yapılış şekli kıbleye karşı ise, artık bu bir zarurettir. Kıbleye karşı dönülmüş olmasında bir mahzu.' yoktur. Fakat eğer kişinin satın aldığı evde tuvalet yapılırken bu hususa dikkat edilmemişse, ve ev sahibi bunu değiştirebilecek imkâna sahipse, yönünü değiştirmesi daha iyi olur.

1419. [2:571, Hadîs No: 2581]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Ben ancak bir kulum, kullar gibi yer, kullar gibi içerim.[457][121]

1420. [2:571, Hadîs No: 2582]
Muâviye'den (r.a.) rivayetle:
Ben sadece tebliğ ediciyim. Hidâyet veren Allah'tır. Ben sadece taksim edenim, veren Allah'tır.[458][122]

1421. [2:572, Hadîs No: 2583]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Ben size ihsan edilmiş bir rahmetim.[459][123]

1422. [2:572, Hadîs No: 2584]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.[460][124]

1423. [2:573, Hadîs No: 2585]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ben rahmet olarak gönderildim, azab olarak değil.[461][125]

1424. [2:573, Hadîs No: 2586]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Siz kolaylaştırıcı olarak gönderilmişsiniz. Zorlaştırıcı olarak gönderilmemişsiniz.[462][126]

1425. [2:573, Hadîs No: 2587]
Hz. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Ben tebliğci olarak gönderildim, zorlaştırıcı olarak değil.463[127]

1426. [2:573, Hadîs No: 2588]
Abdullah bin Ebî Rebîa'dan (r.a.) rivayetle:

Borcun karşılığı teşekkür etmek ve söz verilen vakitte vermektir.464[128]

1427. [2:574, Hadîs No: 2590]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

İzin isteme, evin içindekilerini izinsiz görmemek içindir465[129]

Hadîste isti'zanla ilgili bir adaba dikkat çekilmiştir. İsti'zan, bir başkasının evine veya odasına girerken kişinin izin istemesidir. Araplar Câhiliyye devrinde bir başkasının haremgâhına izinsiz bir şekilde, âdeta baskın yaparcasına girerlerdi. Fıtrata uymayan, çirkin olan her şeyi değiştiren Yüce dinimiz, o devrin bütün çirkinlikleri gibi, bunu da yasakladı, haram kıldı. Hayatın her safhasını tanzim etti, edebin en ince ayrıntılarını öğretti. İşte dinimizden öğrendiğimiz binlerce edepten birisi de başkalarının evine girerken izin isteme nezâketidir. Dinimize göre kapı açık da olsa yabancı birisinin evine girmeden önce izin almak gerekir.
İzin almadan içeri girmek haramdır. Bu husus âyet-i kerime ile sabittir. İzin isteme ile ilgili âyetin inmesine sebep olan hadise şudur:
Ensardan bir kadın Peygamberimize gelerek, "Ey Allah'ın Resulü, ben bazı zamanlar evimde açık bir halde bulunuyorum ki, o halde iken ne babamın, ne oğlumun hiç kimsenin beni görmesini istemem. Halbuki ben bu halde iken ailemden birisi yanıma çıka gelir. Ben ne yapayım?" diye sordu. Bunun üzerine şu iki âyet nazil oldu:466[130]
"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, sahiplerinden izin alıp onlara selâm vermeden girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır. Umulur ki, güzelce düşünüp öğüt alırsınız.
"Orada kimseyi bulamazsanız, size izin verilmedikçe oraya girmeyin, 'Dönün' denirse geri dönün; bu sizin için daha nezih bir harekettir. Yaptıklarınızı Allah hakkıyla görür.467[131]
Bu âyetler nazil olunca, Şama pekçok ticâret seferi yapan Hz. Ebû Bekir Peygamberimize gelerek, "Yâ Resûlallah, Şam yolunda bâzı hanlar ve kervansaraylar var. Buralar kimsenin daimî meskeni olmayıp yol uğraklarıdır. Buralara girmek için de izin almak gerekir mi?" diye sordu.
Onun bu suâli üzerine aynı sûrenin bir sonraki âyetiyle bu husus şöyle açıklandı:
"Meskûn olmayıp umumun kullanımına açtk binalara girmenizde size bir günah yoktur."
İzin istemenin âdaplarını da Peygamberimizden öğreniyoruz.
Peygamberimiz Sa'd bin Ubâde'yi (r.a.) ziyarete gitmişti. Geldiğini bildirmek için selâm verdi, fakat içeriden bir cevap alamadı. Tekrar selâm verdi, yine bir cevap duymadı. Üçüncü defa selâm verdi, bu defa da cevap alamayınca döndü. Hz. Sa'd Resûlullahın uzaklaştığını görünce hemen koştu ve "Annem babam sana feda olsun yâ Resûlallah! Selâmını işitiyor ve cevap veriyordum. Fakat bize verdiğin selâmların sayısını arttırmak için cevabımı size işittirmiyordum. Sonra Peygamberimizi evine davet etti, uzun müddet Resûlullahla sohbet etti.468[132]
3u hadîsten izin isteme ile ilgili iki hususu öğreniyoruz. Birincisi, selâm vermek, aynı zamanda iz!n istemektir. Veya önce selâm verip sonra izin istenilmeli-dir. Nitekim bir defasında Sahabîlerden birisi "Girebilir miyim?" demişti. Peygamber Efendimiz de ondan "Selâmü'n-aleyküm, girebilir miyim?" demesini istemişti.469[133]
Günümüzde kapıyı tıklatmak, öksürmek eksik de olsa bir çeşit izin isteme sayılır. En azından içeridekilerin toparlanmalarına, kendilerine çeki düzen vermelerine sebep olur. Fakat kapıya vurmak veya öksürmek izin verilmek demek değildir. Kapıya vurduktan veya öksürdükten sonra izin verilmeden girilmemelidir.
Hadîsten öğrendiğimiz ikinci âdâb, üçüncü defada da izin verilmediğinde dönüp gitmektir.
Bir yere girmek için izin isterken, dikkat edilecek ikinci husus, kapının karşısında durmamak, kapı açılır açılmaz, içeriyi gözetlememektir. Bir defasında Peygamber Efendimizi (a.s.m.) ziyarete gelen Ebû Saîd el- Hudrî (r.a.), kapıya karşı durarak izin istemişti. Peygamberimiz (a.s.m.), izin isterken kapıya karşı değil, sağ veya sol tarafa durması gerektiğini ikaz etti.470[134] İzahını yaptığımız hadiste de izin istemenin evin içindekileri İzinsiz görmemek için olduğuna dikkat çekmektedir.
izin isteme ile ilgili üzerinde duracağımız son bir âdab da içeriden kim o?" diye sorulduğunda izin isteyenin "Ben" diye cevap vermeyip ismini söylemesidir. Hz. Câbir bununla ilgili bir hatırasını şöyle anlatıyor:

"Bir defasında Resûlullahı (a.s.m.) ziyarete gitmiştim. Kapıyı çaldım, Resûl-i Ekrem, "Kim o?" diye sordu. "Ben" cevabını verdim. Peygamberimiz (a.s.m.) bu cevabımdan hoşlanmayarak "Ben, ben" diye iğneli bir ifâdeyle beni tenkid etti.[471][135] Bununla "Ben, ben deme. Câbir de" buyurmuş oluyordu.
İzin istemek sadece yabancılara mahsus bir davranış değildir. Bir ailede çocukların da anne ve babalarının bulundukları odaya girerken izin istemeleri dinimizin âdâblanndandır. Bu konuyla ilgili âyet meâlleriyle konuyu bitirelim:
"Ey îman edenler! Köle ve cariyeleriniz ve sizden olup da henüz buluğ çağına ermemiş çocuklarınız, yanınıza girmek için şu üç vakitte sizden izin istesinler: Sabah namazı öncesi, öğle vakti elbiselerinizi çıkardığınız zaman ve yatsı namazı sonrası, sizin için üç mahrem vakittir. Bu vakitlerin haricinde yanınıza izinsiz girmelerinde ne size, ne de onlara bir günah yoktur; çünkü onlar sizin yanınıza sık sık girmek zorunda kalırlar, siz de birbirinizi sık sık dolaşırsınız. Âyetlerini Allah size böyle açıklıyor. Allah herşeyi hakkıyla bilen, her işi hikmetle yapandır.
"Çocuklarınız bulûğ çağına erdiklerinde, kendilerinden önceki büyüklerin izin istemeleri gibi, bu üç vaktin dışında da yanınıza girmek için izin istesinler. Âyetlerini Allah size böyle açıklıyor. Allah herşeyi hakkıyla bilen, her İşi hikmetle yapandır."[472][136]

1428. [2:574, Hadîs No: 2592]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın iyi kimselere "ebrar" ismini vermesinin sebebi onların babalarına, annelerine ve çocuklarına iyilik yapmaları sebebiyledir. Anne ve babanın senin üzerinde hakkı olduğu gibi, çocuğunun da senin üzerinde hakkı vardır.[473][137]

Ebrar "iyiler" mânâsına gelir. Hadîste Allah'ın bir kısım kimseleri bu isimle anmasının sebebi açıkça anlatılmaktadır. Böyle kimseler anne, baba ve çocuklarına karşı İyi davranan insanlardır. Çünkü bunlar anne babanın değerini çok iyi bilmektedirler. Allah, onlara "Öf" bile denilmemesini emretmiştir. Onlarda buna uyarlar. Onlara şefkat kanatların! gerer, sevgi ve hürmette kusur etmez, gönüllerini kazanır, hayırlı dualarını alırlar. Onlar evlatlarına karşı da iyi davranırlar. Şefkat ve merhametle eğilirler. Maddî ve manevî tehlikelerden korurlar. Onları terbiyeli, ahlâklı, görgülü yetiştirir; sevgi, saygıyı, insanlığı öğretirler.
İyi kimselerin anne, baba ve çocuklarına karşı iyi davrandıklarını söyleyen Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), anne babanın da, çocukların da bir kısım hakları olduğunu bildirmektedir. Anne babanın hakkı evladından sevgi, saygı ve iyilik beklemeleri, yardımlarına koşmalarıdır. Çocuğun da hakkı güzel bir isim verilmesi; dinine, inancına bağlı, ahlâklı, dürüst olarak yetiştirilmesi, bir meslek sahibi olmalarının sağlanması, evlenme çağına geldiğinde evlendirmesidir.

1429. [3:2, Hadîs No: 2596]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ramazan ayına bu ismin verilmesinin sebebi, günahları yakıp erittiği içindir.[474][138]

Ramazan, rahmet ayıdır, mağfiret ve bağışlanma ayıdır. Bu ayda Cenâb-ı Allah mü'min kullarını affeder. Peygamberimizin bir hadislerinde, Ramazan ayının bir önceki Ramazan'dan bu yana işlenen günahlara keffâret olacağı İfâde edilir.[475][139]
Bu hadislerinde de bu ayda tuttukları oruç sayesinde, Allah'ın kullarının günahlarını yakıp yok ettiği için sözü geçen aya Ramazan ismini verdiğini belirtmiştir. Peygamberimiz Ramazan kelimesinin sözlük mânâsından hareketle oruç ayının bu özelliğine dikkat çekmiştir. Nitekim âlimler, başka mânâlarla birlikte bu kelimenin şu mânâya da geldiğini ifâde ederler:
Arapçada "ramaz" kelimesi diğer mânâları yanında güneşin hararetinden taşların şiddetli olarak kızması mânâsına da gelir. Ramazan da, bu fiilin mastarı olarak kızgın yerde yalın ayak yürüyerek yanmak demektir. Oruç ayına bu ismin verilmesinin bir sebebi de, Ramazan'ın oruç hararetiyle günahları yakmasıdır.

1430. [3:2, Hadîs No: 2597]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.nı.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şaban ayına bu ismin verilmesi sebebi, bol hayırlar onda oruç tutan kimse Cennete girinceye kadar dallanıp budaklandığı içindir.[476][140]

Hicri ayların 8. ve mübarek üç ayların ikincisi olan Şaban'ın kelime mânâsı, çokça dallanıp budaklanarak büyüyüp gelişen demektir. Şaban ayının bu ismi almasının sebebi, hadiste de ifâde edildiği gibi, bu ayda oruç tutan kimse için hayırlar o kadar bollaşır ki tıpkı bu hayır Cennete girinceye kadar dallanıp budaklanan bir ağacı andırır.
Bu ayda oruç tutmanın fazileti ile ilgili daha pekçok hadis vardır. Meselâ bunlardan birkaçının meali şöyledir:
"Şaban Benim ayımdır," "Şaban günahları temizleyendir."[477][141]
Bir defasında, "Ya Resûlailah, Ramazan'dan başka fazileti ençok olan oruç ayı hangi aydır?" diye sordular.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Ramazan'ı tazim için Şaban'da tutulan oruçtur" cevabını verdi.[478][142]
Server-i Kâinat Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) Ramazan'dan sonra en fazla Şaban ayı içerisinde oruç tutarlardı.

1431. [3:3, Hadîs No: 2599]
Abdurrahman bin Ezher'den (r.a.) rivayetle:
Ateşli hastalığa yakalanıp titrediğinde mü'minin durumu ateşe girip kiri, pası giden, geriye tertemiz olarak kalan demirin durumu gibidir.[479][143]

1432. [3:3, Hadîs No: 26001
tbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ezberleyenin durumu, bağlı deve sahibinin durumu gibidir. Eğer ona göz kulak olursa, onu yerinde durdurmuş olur. İpini çözerse gider.[480][144]

1433. [3:4, Hadîs No: 2601]
Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dindar ve güzel ahlâklı bir sohbet arkadaşının durumu ile kötü bir sohbet arkadaşının durumu, misk taşıyanla körük çeken adamın durumu gibidir. Miski taşıyan ya sana hediye eder ya ondan satın alırsın veya onun güzel kokusundan istifade edersin. Körük çeken ise ya elbisem yakar veya ondan üzerine pis bir koku siner.[481][145]

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu hadislerinde iyi ve kötü arkadaşın özelliklerini bize veciz bir şekilde anlatmaktadır.
Dindar ve güzel ahlâklı kimse örnek bir kimsedir. Arkadaşına daima iyi şeyler telkin eder, iyi yola sevkeder, dünya ve âhiret saadetinin yollarını gösterir. Kısaca iyi arkadaşa takılan, sonunda bir oh çeker.
Kötü arkadaşa gelince, o da körükçüye benzetilmektedir. Nasıl körükçünün yanında kalanın üzerine pis kokular siniyor veya sıçrayan bir kıvflcımla elbisesi dahi tutuşabiliyorsa, kötü arkadaş da insanın maddî ve manevî hayatı için bir tehlike unsuru olur. Atalarımız, "Üzüm üzüme baka baka kararır" diyerek kişinin beraber olduğu kimselerden bir kısım özellikler, huylar kapacağını bildirmişlerdir. İyi arkadaştan iyi şeyler öğrenen kimse, kötü arkadaştan da kötü şeyler kapar. Kötü arkadaş, âdeta bulaşıcı hastalık taşıyan mikrobu andırır. Ona kötü şeyler bulaştırır. Ahlâkını, hatta inancını dahi bozabilir. Sefahete, dalâlete atar. Meyhanelere, sefalethalere, kumarhanelere iter. Dünya hayatını zindana çevirmekle kalmaz, âhiret hayatını da mahveder. Cehenneme sürükler.
Arkadaşları sebebiyle Cehenneme yuvarlanan insanların pişmanlık dolu ifadeleri Kur'ân'da anlatılır: "Keşke," denilir, 'lalanı arkadaş edinmeseydim. O beni hak yoldan saptırdı, Allah yolundan alıkoydu, günahlara götürdü."[482][146]

1434. [3:4, Hadîs No: 2604]
ibniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden önceki ümmetler ancak kendilerine gönderilen kitap hakkında ayrılığa düştükleri için helak oldular.[483][147]

1435. [3:5, Hadîs No: 2606]
tbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
îki önemli şey vardır: söz ve yol. En güzel söz, Allah'ın kelâmıdır. En güzel yol Muhammed'in yoludur. Dinde sonradan uydurulan şeylerden sakının. İşlerin en kötüsü dinde olmayıp da sonradan uydurulan şeylerdir. Her uydurulan şey bid'a, her bid'a ise sapıklıktır.
Dikkat ediniz! Emel ve arzularınız uzayıp da kalbleriniz katılaşmasın. Dikkat ediniz! Gelmesi kesin olan herşey yakındır. Uzak olan sadece gelmeyecek olandır.
Dikkat ediniz! Kötü kimse daha annesinin karnında iken belirle-nirfilerde iradesiyle kötülüğe gideceğini Allah sonsuz ilmiyle bilip öyle yazar.] Bahtiyar kimse başkasından ibret alandır.

Dikkat ediniz! Mü'mini öldürmek kafirlerin, mü'mine sövmek fâ-sıkların vasfıdır. Bir mü'minin kardeşini üç günden fazla konuşmayarak terketmesi helâl değildir.
Dikkat ediniz! Yalandan sakının. Çünkü ciddi de olsa, şaka yollu da olsa yalan söylemek caiz değildir. Kişi küçük çocuğuna söz verip de sonra onu yerine getirmemezlik etmesin. Çünkü yalan kötülüğe, kötülük de Cehenneme götürür. Doğruluk ise iyiliğe, iyilik de Cennete götürür. Doğru söyleyen kimseye "Doğru söyledi, hayır işledi" denir. Yalancı için de. "Yalan söyledi, günahkâr oldu" denir.

Dikkat ediniz! Kul yalan söyleye söyleye nihayet Allah katında yalancı olarak yazılır.[484][148]

1436. [3:7, Hadîs No: 2607]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

İnsanlar niyetlerine göre diriltilecek ve hesaba çekileceklerdir.[485][149]

1437. [3:7, Hadîs No: 2609]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah, insanoğluna ancak korktuğu kimseleri musallat eder. Eğer insanoğlu Allah'tan başkasından korkmazsa hiç kimseyi ona musallat etmez, insanoğlu, ümit bağladığı kimseye havale edilir. Eğer Allah'tan başkasına ümit bağlamazsa, Allah da onun işini kendi üzerine alır, başkasına havale etmez.[486][150]

1438. [3:7, Hadîs No: 2610]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Cennete ancak onu ümit edenler girer, Cehennemden de ancak ondan korkanlar uzaklaştırılır. Allah ancak merhamet edenlere merhamet eder.[487][151]

1439. [3:10, Hadîs No: 2618]
Hz. Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Dünyada, ancak âhiretten nasibi olmayan kimse ipek giyer.[488][152]

Hadîste her ne kadar umumî bir ifâde kullanılmışsa da, yasaklama sadece erkekler içindir. İpek giymek kadınlar için helâldir. Nitekim Hz. Ali'nin rivayet ettiği bir hadislerinde Peygamberimiz sol eline ipek kumaş, sağ eline bir parça altın alıp bunları yukarı kaldırarak, "Şu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına ise helâldir" buyurmuşlardır.[489][153]
İzahını yaptığımız hadiste ipek giyen kimsenin âhiretten nasibi olmayacağının ifâde edilmesi, haramlığını inkâr eden veya Peygamberimizin yasağını hafife alan kimseler içindir.
Dünyada Allah'ın emir ve yasaklarına uyarak ipek giymeyen kimselerin âhi-rette Cennete lâyık ipekler giyeceklerini de burada hatırlatalım.

1440. [3:11, Hadîs No: 2620]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:

Allah bu ümmete ancak zayıfların duaları, namazları ve ihlâsları sayesinde yardım ediyor.[490][154]

1441. [3:11, Hadîs No: 2621]

el-Eğizze 'l-Müzenî 'den rivayetle: Şüphesiz ben günde yüz defa Rabbimden bağışlanmamı dilerim.[491][155]

1442. [3:12, Hadîs No: 2622]
Ebû Hüreyre rivayet ediyor:

Şüphesiz Allah kendisinden birşey istemeyene gazab eder.[492][156]

1443. [3:12, Hadîs No: 2624]
Hz. Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Ben cinnî ve insî şeytanları Hz. Ömer'den kaçarken görüyorum.[493][157]

1444. [3:13, Hadîs No: 2627]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz ben lanet edici olarak değil, ancak rahmet olarak gönderildim.494[158]

1445. [3:13, Hadîs No: 2628]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz ben şaka yaparım, fakat şaka yaparken doğru olandan başkasını söylemem.495[159]

İnsan her zaman ciddî olamaz. Bâzı zamanlar şaka da yapmalıdır. Çünkü yüce Allah, insanın fıtratına gülmeyi, eğlenmeyi de koymuştur. Fakat şaka yapmak demek, gayr-i meşru, yalan yanlış şeyler yapmak ve söylemek demek değildir, işte insanlığa örnek olarak gönderilen sevgili Peygamberimiz, bu hususta da ümmetine en güzel ölçüyü veriyor. Sözle şaka yaparken dahi doğruyu söylediğini ifâde ederek, ümmetinden de böyle olmalarını istiyor. Şu iki hadise Peygamberimizin şakasına güzei bir örnektir:
Dadısı Ümmü Eymen (r.a.) birgün Peygamberimizin huzuruna geldi ve "Bana bir binek temin ediniz" diye ricada bulundu. Peygamberimiz "Sana binek olarak bir deve yavrusu vereceğim" buyurdu. Ümmü Eymen, Resûlullahın ifâdesin-deki inceliği anlayamadı. "Ey Allah'ın Resulü, yavrunun beni taşımaya gücü yetmez. Hem ben deve yavrusu istemiyorum ki" dedi. Peygamberimiz sözünü tekrarladı. "Seni ancak bir devenin yavrusuna bindireceğim" buyurdu.496[160]
Evet, Peygamberimiz şaka yaparken dahi hakikati söylüyordu. Her deve, bir başka deveden doğması hasebiyle "deve yavrusu" değil miydi?
Bir defasında da yaşiı bir kadın Peygamberimize gelerek "Duâ et de Cennete gireyim" ricasında bulunmuştu. Peygamberimiz, 'Yaşlı kadınlar Cennete girmeyecek" buyurdu. Kadın üzüldü, ağlamaya başladı. Peygamberimiz "Yaşlı kadınlar yaşlı olarak Cennete girmeyecekler" buyurarak onu teselli etti497[161]

1446. [3:14, Hadîs No: 2631]
Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz, ben sizin için yerime iki şey bırakıyorum. Allah'ın kitabı ki, gök ve yer arasında uzatılmış bir iptir. Ve ailem olan Ehl-i Beytim. Bu ikisi Kevser Havuzunun başına varıncaya kadar birbirlerinden ayrılmazlar.498[162]

1447. [3:16, Hadîs No: 2636]

Ümeyme bint-i Rukeyka'dan rivayetle: Şüphesiz, ben kadınlarla tokalaşmam.499[163]

1448. [3:17, Hadîs No: 2637]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz, ben insanların kalbini yarıp bakmakla ve göğüslerini açmakla emrolunmadım.500[164]

1449. [3:17, Hadîs No: 2640]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şüphesiz, ben namaza dururum, namazı uzatmak isterken bir çocuğun ağladığını işitip annesinin bundan duyduğu şiddetli üzüntüyü bildiğimden namazımı kısa keserim.501[165]

1450. [3:18, Hadîs No: 2642]

Nu'man bin Beşir (r.a.) rivayet ediyor: Ben zulme şahitlik yapmam.502[166]

Bu hadîsin baş tarafı vardır. Müslirrtöe geçtiği şekliyle hadîsin tamamı şöyledir:
Amre binti Revâha, Beşir'den malının bir kısmını kendisinden doğan oğluna bağışlamasını istedi. Beşir, bu kadının isteğini bir sene geciktirdi. Bir sene sonra, kadının isteğini yerine getirmeye karar verdi. Kadın, "Oğluma yaptığın bu hibeye Resûiullah şahitlik etmedikçe buna inanmam" dedi. Bunun Üzerine Beşir, oğlu Nu'man'ın elinden tutarak Resûlullaha gitti. "Bu çocuğun annesi, oğluna yaptığım bir bağış için sent şahit göstermemi çok arzu ediyor" dedi. Peygamberimiz, "Ey Beşir, senin bundan başka çocuğun var mı?" diye sordu. Beşir, "Evet, var" cevabını verdi. Resûiullah (a.s.m.), "Onların her birine bu çocuğa yaptığın gibi birşeyler bağışladın mı?" diye sordu. Beşir, "Hayır, bağışlamadım" dedi. Bunun üzerine adalet güneşi Resûiullah (a.s.m.} şöyle buyurdu:
"Öyle ise beni bu işe şahit tutma. Çünkü ben bir adaletsizliğe şahitlik etmem."503[167]

Bu hadis, mü'mine, çocukları arasında âdil davranmayı emretmektedir. Başka bir hadislerinde Peygamberimiz öpmeye varıncaya kadar çocuklar arasında adaletli davranmayı tavsiye eder. Çocuklar arasında adaletli davranmak çok mühimdir. Aksi durum çocukların anne ve babalarına karşı çıkmalarına, onlara karşı vazifelerini ihmal etmelerine sebep olur. Cemiyet hayatında bu Peygamber ölçüsünü nazara almamanın menfi tesirlerini görüyoruz.
Bu hadisten alınacak bir başka ders de, bir mü'minin, hakkın ortaya çıkması hususunda göstereceği tavra ışık tutmasıdır.

1451. [3:18, Hadîs No: 2643]
îbni Nâfi'den (r.a.) rivayetle:

Ben âdilim. Ancak adaletle şahitlik ederim.[504][168]

1452. [3:19, Hadîs No: 2645]
Câbir bin Semûre (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz, ben Mekke'de bir taş tanıyorum ki, bana peygamberlik verilmeden önce bana selâm veriyordu.[505][169]

1453. [3:20, Hadîs No: 2649]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle:

Ben evinden eteklerini sürüye sürüye çıkıp kocasından yakınan kadına öfkelenirim.[506][170]

1454. [3:20, Hadîs No: 2650]
Hüseyin bin Dahdah rivayet ediyor:

Ben akrabalık bağlarım kesmek için gönderilmedim.[507][171]

Akrabalık haklarını gözetmek, yüce dinimizin emirlerindendir. Bununla ilgili pekçok âyet ve hadis vardır. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:
"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikram etmeyi emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar."[508][172]
Akrabaltk hakları ile ilgili bir hadis de şu mealdedir:
"Rahim [akrabalık] kelimesi, Allah'ın Rahman isminden gelir. Allah da, 'Kim akraba haklarını yerine getirirse, Ben de o kimseye iyilik ve lütufla davranırım. Kim bunu yapmazsa, Ben de ona iyilik ve lütufta bulunmam' buyurmuştur."[509][173]
İşte Peygamberimiz, İzahını yaptığımız hadislerinde de kendisinin akrabalık bağlarını kesmek için gönderilmediğine dikkat çekmektedir. Bu hadisin söylenmesine sebep kısaca şuydu:
Ebû Talha isimli genç Müslüman olmuştu. Peygamberimiz onun teslimiyetini ölçmek için gidip babasını öldürüp öldürmeyeceğini sordu. Genç hemen ayağa kalktı, bu emri yerine getirmek için evlerinin yolunu tuttu. Peygamberimiz onun bu itaatinden dolayı memnun olmuştu. Çağırdı ve "Ben, akrabalık bağını kesmek için gönderilmedim" buyurdu.

1455. [3:20, Hadîs No: 2651]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Ben şu iki zayıfın hakkını yemeyi size haram kılıyorum: yetim ve kadın.[510][174]

1456. [3:21, Hadîs No: 2652]
Abdurrahman bin Semüre Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ben akşam rüyada hayret verici birşey gördüm. Ümmetimden bir adam gördüm ki, azap melekleri etrafını sarmıştı. O anda almış olduğu abdest geldi ve onu kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, kendisi için kabir azabı hazırlanmıştı. Namazı geldi ve onu kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, şeytanlar etrafını kuşatmıştı. Yaptığı zikirler geldi ve onu onlardan kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, susuzluktan dili dışarıya sarkmış soluyordu. Tuttuğu Ramazan orucu geldi ve ona su ikram etti.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, önü karanlık, arkası karanlık, sağı karanlık, solu karanlık, üstü karanlık, altı karanlıktı. Yaptığı hac ve umresi geldi, onu bu karanlıklardan çıkardı.

Ümmetimden bir adam gördüm ki, ölüm meleği ruhunu almak için gelmişti. Anne ve babasına yaptığı iyilikler geldi, meleğin o anda ruhunu almasına mani oldu.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, mü'minlerle konuştuğu halde, onlar kendisiyle konuşmuyorlardı. Akrabalarıyla olan iyi ilişkileri geldi ve onlara hitaben "Bu akrabalarına iyilik ederdi" dedi. Bunun üzerine onlar da o zâtla konuştular. O da onlara karıştı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, peygamberler halka halka olmuşlardı. Hangi halkanın yanma varsa kovuluyordu. O anda cünüp-lükten gusletmesi geldi, ellerinden tutarak yanıma oturttu.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cehennemin hararetini elleriyle yüzünden uzaklaştırmaya çalışıyordu. O anda verdiği sadakalar geldi, üzerine gölge, yüzüne karşı perde oldu.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, azap zebanileri yanma gelmişti. O anda iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırması geldi ve onu bu halden kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cehennem uçurumundan düşmüştü. Dünyada iken Allah korkusundan döktüğü göz yaşlan geldi ve onu ateşten kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, amel defteri sol tarafından verilmişti. Allah korkusu geldi ve amel defterini alıp sağ eline verdi.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, terazisinin iyilik kefesi hafif gelmişti. Küçük yaşta ölen çocukları geldi ve terazisini ağırlaştırdı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cehennemin tam kıyısında bekliyordu. Allah korkusundan kalbinin ürpermesi geldi, onu bu halden kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, yaş hurma dalının sallanması gibi titriyordu. Allah'a olan hüsn-ü zannı geldi ve titremesini dindirdi.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Sırat Köprüsünde sürünerek ve emekliyerek yol almaya çalışıyordu. Bana getirdiği salavatlar geldi, elinden tutarak ayağa kaldırdı. Böylece Sıratı geçti.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cennet kapılarına kadar geldi, fakat kapılar yüzüne kapandı. Getirdiği kelime-i şehadetler geldi, elinden tutarak Cennete girdirdi.[511][175]

1457. [3:27, Hadîs No: 26563
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Âhirette bana kavuşmak istiyorsan dünyadan bir atlı yolcuya yetecek kadar azıkla yetin. Zenginlerle oturup kalkmaktan sakın. Yamamadıkça bir elbiseyi eski diye bırakma.[512][176]

Resûf-ü Ekrem (a.s.m.) her ne kadar bu hadisi Hz. Ayşe'ye bir öğüt olarak söylüyorsa da bundan her Müslümanin alacağı çok dersler vardır.
Hadisi iyi anlayabilmek için önce atlı yolcuya yetecek kadar rızık tabiri üzerinde durmak gerekir. Atlı yolcu nasıl atında taşıyabileceği kadar rızıkla yola çıkıyor, kendisini geri bırakacak, ayak bağı olabilecek fazlalıklara mümkün olduğunca yer vermiyorsa, âhiret yolculuğunda kendini bir atlı yolcu gibi gören kimse de öncelikle kendine yetecek kadar nzrk peşinde olmalıdır. Hayat yolculuğunda gerekli olan rızkı elde etmek, e! âleme muhtaç olmayacak derecede birşeyler kazanmak şarttır. Fazlasına ise âhirete tasarruf noktasında bakılmalı; hayra, iyiliğe kullanılabilecekse o ölçüde itibar etmelidir. Eğer o kazandıklarımız ebedî saadetimize ayak bağı oluyorsa o faydalı değil, zararlıdır. Eğer kazandıklarımız bizi âhirette kurtarabilecek cinsten değilse yine zararlıdır. Bu gerçeği Bediüzzaman Hazretleri ne kadar veciz anlatır: "Âhirette seni kurtaracak bir eserin olmadığı takdirde fanî dünyada bıraktığın eserlere de kıymet verme."
Şunu da hemen belirtmek gerekir ki, bu hadise dayanarak "Dünyaya çalışmayacaksın. El etek çekeceksin, terkedeceksin" şeklinde bir anlayışa da kapılmamak gerekir. İnsan çalışıp çabalayacak, az veya çok kazanacak. Az kazandığında şikâyete, isyana girmeyecek. Çok kazandığında da yukardaki ölçü içerisinde davranacaktır.
Bu hadisin aynı zamanda fedâkârlığıda en üst sınırını çizdiğini görüyoruz. Bu dünya için çalışılmayacak, kazanılmayacak, mal mülk edinilmeyecek demek değil, aksine çokça çalışılıp kazanılıp fazlası Allah yolunda sarfedilecek demektir.
Eğer zengin imkânlarına rağmen, bu hadisin çizdiği çerçeve içerisinde kendini bir kısım aşırı zevk ve lezzetlerden uzak tutabiliyor, imkânlarıyla îmana, Kur'ân'a hizmet edebiliyor, zekât ve sadaka konusunda hassasiyet gösterebiliyorsa, o da Peygamberimize kavuşur. Asr-ı Saadette servetini, imkânlarını hakkın hizmetine sunan nice Sahabî, buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Böyle zenginlerde elbeiteki Resûlullaha kavuşacaklardır.

Hadiste ayrıca zenginlerle oturup kalkmaktan sakındırma vardır. Çünkü onlar seviyesinde imkânları olmayan kişi onların yanında ezilip büzülebilir, minnet altında kalıp aşağılık duygusuna kapılabilir, kuf köle olabilir. Veya kıskançlık duygusuna girebilir. Veyahut onlara ayak uydurabilmek için imkânlarını aşarak lüks ve israfa kaçabilir. Bunu karşılamak için de ya büyük sıkıntılar içinde kalır, ya da gayr-i meşru kazanç yollarına tevessül eder. Her ikisinin de sonu pişmanlık ve hüsrandır. Zenginlerle içli dışlı olan kimseleri daha başka tehlikeler de bekler. Eğer zengin, manevî noktada zayıf biriyse, onunla oturup kalkan kişi ahlâkî bakımdan da çok şeyler kaybedebilir. Bütün bütün dünyaya dalıp âhiretini unutabilir. Ondan elde ettiği maddî kazançlar yanında kaybettikleri kat kat fazla olur. Kısacası manen fakir olan zenginlerle düşüp kalkmanın birçok zararları vardır.
Hadiste "Yamamadıkça bir elbiseyi eski diye bırakmama" tavsiyesi yapılmaktadır. Bu tavsiyede dünyaya değer vermemeye, nefsi söndürmeye, tevazu-ya teşvik vardır. Yamalı elbise, insanın gurur ve kibirini kırar. Sonra Müslümanların büyük çoğunluğu o zaman açtı, fakirdi. Herkesin yamalı elbise giydiği bir zamanda yeni elbiselerle gezmek başkalarının duygularını tırmalar; rahatsızlıklarına sebep olur. Onlarla yakın bir bağ kurmak güçleşir. Gerçi bazı Sahabîlerin güzel ve yeni elbiseler giyebilecek imkânları vardı. Ancak halktan biriymiş gibi yaşıyorlar, farklı bir yaşayış içerisine girmiyorlardı.
Bu ve benzeri hadis-i şerifler, Sahabîler üzerinde ânında mâkes buluyordu. Meselâ Hz. Ömer'in elbisesinde nerdeyse yama yapılmamış yer yoktu. Yine bizzat bu hadise muhatap olan Hz. Âişe bir gün elbisesini yamarken Kusayr bin Ubeyd gelmiş, görüşmek istemiş, Ayşe validemiz de, "Şimdi biraz bekle, elbisemi dikeyim de öyle konuşuruz" demişti. Kuseyr, "Ey mü'minlerin annesi! Şimdi çıkıp senin bu hareketini halka söylesem sana cimri diyecekler" deyince Hz. Ayşe şu cevabı verdi:

"Oğlum akıllı ol! Eskimiş elbiseleri giymeyen kimse yeni elbiseyi giymeye hak kazanamaz."[513][177]
Bugün belki gelişen şartlar içerisinde yamalı elbise yadırganabilir. Bu konuda örfe uyma tercih edilmeli, eğer örfte yamalı elbise yadırganmıyorsa yamalı dahi giyilebilmelidir. Günümüzde halkın ekseriyeti yamalı elbise giymemektedir. Ancak modası geçti diye israfa kaçacak derecede lüks harcamalara, giyim kuşam edinmeye de girilmemelidir. Elbise eskimeden üst üste yığma, yıllarca sandıkta elbise saklama gibi bir yol seçilmemelidir.

1458. [3:28, Hadîs No: 2657]
Abdurrahman bin Ebî Kurad rivayet ediyor:
Ben Allah ve Resulünün sizi sevmesini istiyorum. Öyle ise siz de size emânet edileni sahibine veriniz, konuştuğunuz zaman doğru söyleyiniz. Komşularınıza karşı güzel davranınız.[514][178]

1459. [3:28, Hadîs No: 26581
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ben senin kalbinin yumuşak olmasını istiyorum. Öyle ise yoksula yedir ve yetimin başını okşa.[515][179]

1460. [3:28, Hadîs No: 2659]
Ebû'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Elinizden geldiğince çok istiğfar edin. Çünkü Allah katında kurtuluşunuza bundan daha iyi vesîle olacak ve Allah'ın bundan daha çok sevdiği birşey yoktur.[516][180]

1461. [3:29, Hadîs No: 2664]
Mersed el-Ganavî'den rivayetle:
Eğer namazınızın kabul edilmesini istiyorsanız, âlimleriniz size imam olsun. Çünkü onlar sizinle Rabbiniz arasında ely-ılerinizdir.[517][181]

1462. [3:29, Hadîs No: 2665]
Muâz bin Cebel (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Arzu ederseniz Allah'ın Kıyamet günü mü'minlere ilk söyleyeceği söz ile mü'minlerin Allah'a ilk söyleyeceği sözü size haber vereyim. Allah mü'minlere, "Bana kavuşmayı arzu eder miydiniz?" buyurur. Onlar, "Evet, ey Rabbimiz" diye cevap verirler. Allah, "Niçin?" diye 3orar. Onlar, "Affını ve bağışlamanı ümit ederdik" derler. Allah "Ben af ve bağışlamamı size vacip kıldım" buyurur.[518][182]

1463. [3:30, Hadîs No: 2666]
Avf bin Mâlik'den rivayetle:

Arzu ederseniz size idareciliğin ne olduğunu haber vereyim. Başlangıcı kınanma, ortası pişmanlık, sonu ise Kıyamet Gününün azabıdır. Ancak adaletli davrananlar bunun dışındadır.519[183]

1464. [3:30, Hadîs No: 2668]
Enes rivayet ediyor:

Birinizin elinde bir fidan olduğu sırada Kıyamet kopacak olsa, onu dikmeye gücü yeterse diksin.520[184]

1465. [3:31, Hadîs No: 2669]
Ka'b binAcre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişi küçük çocuklanmn rızkını temin için çalışmaya çıkarsa, Allah yolundadır. Yaşlı anne ve babasının bakımı için çıkarsa, Allah yolundadır. Nefsini harama karşı korumak için çıkarsa, Allah yolundadır. Yok eğer gösteriş ve başkalarına karşı öğünmek için çalışmaya çıkarsa şeytan yolundadır.521[185]

1466. [3:34, Hadîs No: 2676]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

Eğer nafile oruç tutacak olursan ayın on üçü, on dördü ve on beşinde tutmaya bak.522[186]

1467. [3:35, Hadîs No: 2677]
El-Ferrâsî'den rivayetle:

Birşeyi mutlaka istemen gerekiyorsa, salih kimselerden iste.523[187]

1468. [3:35, Hadîs No: 2678]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer bir günah işlemişsen Allah'tan bağışlanmam dile ve Ona tev-be et. Şüphesiz günahtan tevbe, kalbin pişmanlığı ve dilin Allah'tan bağışlanma dilemesidir.524[188]

1469. [3:38, Hadîs No: 2683]
Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

Ben peygamberim, bunda hiçbir yalan yok. Ben Abdulmuttalib'in oğluyum.525[189]

1470. [3:39, Hadîs No: 2686]
Amr bin Cebele'nin kölesinden rivayetle:
Ben ümmî, doğru ve tertemiz peygamberim. Bütün esef ve yazıklar beni yalanlayan ve benden yüz çevirene olsun. Hayır, beni barındıran, bana yardım eden, sözümü tasdik eden ve benimle beraber cihat eden kimselere olsun.526[190]

1471. [3:40, Hadîs No: 2689]
Encs (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
insanlar dırıltılecekleri zaman en evvel ben kabrimden çıkacağım. Rablenmn huzuruna geldiklerinde sözcüleri ben olacağım. Ümitlerini kestiklerinde müjdeleri ben olacağım. O gün hamd sancağı benim elimde olacaktır. Ben Rabbim katında Ademoğullarmm en değerlisi-yım. Bunları övünmek için söylemiyorum.527[191]

1472. [3:42, Hadîs No: 2693]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uy ur muşlar dır:
Ben Kıyamet Günü Ademoğull arının efendisiyim. Bunda hiçbir övünme yok. Hamd Sancağı elimde olacaktır. Bunda hiçbir övünme yok. Ne Adem, ne de onun dışındaki hiçbir peygamber yoktur ki, sancağımın altında olmasın. îlk şefaat edecek ve şefaati ilk kabul edilecek olan benim. Bunda da hiçbir övünme yok.528[192]

1473. [3:43, Hadîs No: 2695]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ben Araplardan, Süheyb Rumlardan, Selman İranlılardan, Bilâl Habeşlilerden ilk Müslüman olanlarız.529[193]

1474. [3:44, Hadîs No: 2698]

Enes'den (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet etmiştir:
Cennet kapısını ilk defa ben çalacağım. Kulaklar, o kapı halkalarının kanatlara değerken çıkardığı sesten daha güzel bir ses duymamıştır.[530][194]

1475. [3:46, Hadîs No: 2703]
Übâde bin Sâmit Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ben Hz. ibrahim'in duâsıyım. Beni en son müjdeleyen Hz. isa'dır.[531][195]

1476. [3:46, Hadîs No: 2705]
îbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ben ilmin şehriyim. Ali ise ilmin kapısıdır. Kim ilim öğrenmeV istiyorsa ilmin kapısına gelsin.[532][196]

1477. [3:47, Hadis No: 2706]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Peygamberler, baba bir kardeştirler; anaları ayrı, dinleri birdir.[533][197]

1478. [3:49, Hadis No: 2710]
Sehl bin Sa'd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ben ve yetimin bakımını üzerine alan kişi Cennette [şehadet ve orta parmağını bitiştirerek] şu iki parmak gibiyiz.[534][198]

1479. [3:49, Hadis No: 2712]
Câbir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sen de, malın da babanınsınız.[535][199]

Bu hadîsin tamamı, ibni Mâce'öe geçtiği şekliyle şöyledir:
Bir defasında Sahabîlerden birisi Peygamberimize gelerek, "Ey Allah'ın Resulü, babam malımın hepsini yiyip bitirdi" diye şikâyette bulundu. Peygamberimiz ona, "Sen babanın kazancısın, senin matın da ona helâldir" buyurdu. Sonra sözlerine şöyle devam etti:
"Şüphe yok ki, evlâdınız sizin en helâl kazancınızdandır. Bunun için onların kazancından yiyiniz."[536][200]
Evlâdın, babanın kazancı olması, mecazidir. Ondan bir parça olduğunu ifâde eder.
Şevkânî'ye göre, bu hadis, babanın çocuğun malına ortak olduğuna işaret eder. Böyle olunca bir baba evladının malını ondan izin almadan da yiyebilir. Kendi malından tasarruf ettiği gibi, ondan da tasarruf edebilir. Fakat israf edemez ve gayr-i meşru yollara harcayamaz.
Âlimlerin ekseriyetine göre, zengin olan çocuğun fakir olan anne ve babasına bakması farzdır.
İmam Şafiî'ye göre ise, baba fakir ve çalışamaz durumda oiursa, nafakası oğlu üzerine farz olur. Şayet babanın malı varsa veya çalışabilecek kadar sıh-hatliyse, geçimi oğlunun üzerine farz değildir.
Ibnü'l-Hümam da, "Evladınız sizin kazancınızdır" ifâdesini izah ederken, bunun "Çocuğun malı babasının malıdır" şeklinde anlaşılmaması gerektiğine dikkat çeker. Delil olarak da, kişi öldüğünde eğer çocukları varsa, malının altıda birisinin babasına miras olarak geçtiğini, eğer çocuğun malının mülkiyet hakkı babanın olsaydı kişi vefat ettiğinde malının tamamının babasına verilmesinin gerekeceğine dikkat çekmiştir.
Bu hadisle İlgili Hattâbî'nin görüşleri ise şöyledir:
"Adamın maksadı şu olabilir: 'Benim malım az, çocuğum da var. Böyle iken babam benden nafaka istiyor. Eğer babamın istediği nafakayı verirsem, malım tükenir.'
"Resûlullah {a.s.m.) onun mazeretini kabul etmeyerek, 'Sen babanın kazancısın, malın da ona helâldir' buyurmuştur. Resülullahın bu sözünün mânâsı şudur: 'Baban kendi malı gibi senin malından da ihtiyacı nisbetinde alır. Senin malın olmadığında çalışarak mal kazanabilirsen, çalışıp babanın nafakasını ödemen vaciptir.
"Bu hadiste babanın bir ihtiyacı yok iken ve nafakadan ayrı olarak evlâdının malını elinden alıp, dilediği gibi kullanma mânâsı kastedilmemiştir. Bu hadisten, evlâdının malını nafakadan başka şeylere harcayıp tüketme ve yok etme mânâsını çıkarıp, bu şekilde hüküm vermiş bir İlim adamını da bilmiyorum."
Buna göre evlâdın işi ve evi her ne kadar ayrı olsa da, ihtiyaç durumunda annesinin ve babasının geçimini temin etmekle vazifelidir. Anne ve baba, zengin olan evladının malından geçimini temin edecek kadar alabilir. Fakat evladın malının mülkiyeti kendisine aittir. Babası onu israf edemez, sefahette de kullanamaz.

Burada şu hususu da belirtelim: Eğer baba ile oğul aynı işte çalışıyorlarsa, aralarında bir ortaklık da yoksa, kazanılan servet babanındır. Çünkü örfe göre oğul babasının yardımcısı durumundadır, bu durumda evlâdın büyük veya küçük olması hükmü değiştirmez. Şayet evli ve çoluk çocuk sahibiyse, bana onun ve çocuklarının geçimini temin edebilecek miktarda bir ücret vermelidir.
Baba ile oğul, şayet bir ortaklık akdi çerçevesinde çalışıyorlarsa, kazancı bu akde göre aralarında paylaşırlar.

1480. [3:51, Hadis No: 2716]
Râşid bin Sa'd'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ramazan ajanda ailenize yaptığınız harcamayı arttırm. Çünkü Ramazan'da yapılan harcama Allah yolunda yapılan harcama gibidir.[537][201]

1481. [3:52, Hadis No: 2718]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Musibet ve sıkıntının geçmesini sabırla beklemek ibâdettir.[538][202]

1482. [3:52, Hadis No: 2721]
İbni Mes'üd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet etmiştir:
imanın son sınırı haramdan titizlikle sakınmaktır. Kim Allah'ın verdiği rızka kanaat ederse Cennete girer. Kim de ciddî olarak Cenneti isterse Allah yolunda hiçbir kınayanın kınamasından korkmaz.[539][203]

1483. [3:53, Hadîs No: 27221
Ebû Miısâ (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah ümmetim için bana iki güvence indirdi: Biri "Sen içlerinde olduğun halde Allah onlara azap edecek değildir." Diğeri, "Onlar Allah'tan bağışlama diledikleri halde Allah onlara azap verecek değildir" [540][204] cümleleridir. Ben vefat,edince aralarında Kıyamete kadar ikinci güvence olan istiğfarı bıraktım.[541][205]

1484. [3:53, Hadîs No: 2723]
Katâde bin Nu'man'dan (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah Cebrail'i, bana gönderdiği suretlerin en güzelinde indirdi. Cebrail şöyle dedi: "Ey Muhammed, yüce Allah sana selâm söylüyor ve şöyle buyuruyor:
"Ben dünyaya dostlarım için acı, bulanık, dar ve sıkıntılı olmasını vahyettim. Tâ ki, Bana kavuşmayı özlesinler. Ben dünyayı dostlarım için bir zindan, düşmanlarım için de bir Cennet olarak yarattım.[542][206]

Dilimizde dolaşan güze! bir söz vardır: "Dünyada rahatlık yoktur" diye. Çünkü dünya hayatı acılarla, üzüntülerle, sıkıntılarla doludur. Bilhassa mü'minin başından belâlar eksik olmaz. Bunun sebebi mü'minin manen olgunlaşıp Cennete lâyık hale gelmesidir. Cenab-ı Hak sevgili kullarına çeşitli musibetler verir; onları sabra, tahammüle davet ederek manen yükselmelerini sağlar. Bu konuda Lem'alaföa şöyle denilir: "Hayat musibetlerle, hastalıklarla tasaffî eder, kemâl bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül eder [olgunlaşır], vazife-i hayatiyeyi yapar. Yeknesak [monoton] istirahat döşeğindeki hayat, hayr-ı mahz [sırf hayır] olan vücuddan ziyade, şerr-i mahz olan [bütün bütün şer olan] ademe yakındır ve ona gider."[543][207]
Sabır ve tahammül gösterildiğinde mü'min kullarının günahlarını silen, onla ra manevî makam ve mertebeler ihsan eden Cenab-ı Hak, işte böyle dünya hayatını belâ ve felaketlerle donatmıştır. Çile ve ıztırap eksik olmaz insanın hayatında. Bazan dünya yıkılacak olur. insan o kadar daralır, bunalır ki nerdeyse çıldıracak dereceye gelir. Ama mü'min bütün bu hallerde huzurundan pek bir-şey kaybetmez. Çünkü o zahmette rahatı bulmuş insandır. Herşeyin Allah'ın izni ve müsaadesiyle olduğuna inanır ve Ondan gelen herşeyi sabır ve tahammülle karşılar.
işte musibetlerin verilmesinin hikmeti onlarla dünyanın aldatıcı cazibesini kırıp nazarları Allah'a yöneltmek içindir. Böylece Cenab-ı Hak, sevgili kullarını, dostlarını dünyadan küstürüp ebedî cemaline kavuşmayı özlettirir. Dünyanın öyle sıkıntılı halleri vardır ki, meselâ Bedîüzzaman'ın belirttiği gibi, "İhtiyarlık mevsimiyle; dünyevî, güzel ve câzibedar şeyler üstünde fena ve zevalin damgasını ve acı mânâsını göstererek o insanı dünyadan ürkütüp, o fâniye bedel, bir bâkl matlûbu arattırıyor."[544][208]
Allah'ın bu sevgili kulları, Cennet ve cemalullah gibi o kadar büyük nimetlerle karşılaşırlar ki, dünya hayatı bunun yanında zindan gibi kalır.

Allah'ın düşmanları için dünyanın Cennet hâline gelmesi de âhiretlerine nis-betledir. Yani âhiretîe öyle azap çekeceklerdir ki, dünya onun yanında bir Cennet gibi kalacaktır. Yoksa kâfir dünyada da bir nevi Cehennem hayatı yaşamaktadır. Görünüşte şatafatlı, parlak bir hayat geçirmektedir, fakat içi ıztırap ve sıkıntılarla doludur. Çünkü inançsız insan, ölümü yokluk olarak görür. Her an darağacında asılacakmışcasına korku ve endişe içerisinde kalır. Lezzetleri bütün bütün kaçar. Hiçbirşeyden gerçek mânâda bir lezzet alamaz.
İnanan insan ise, dünyayı âhiretin bir bekleme salonu şeklinde görür. Dünyası ne kadar sıkıntılı ve ıztıraplı da olsa, gideceği yerde rahat edeceği düşüncesiyle sabreder, şükreder. Mü'minin dünyası âhiretine nisbeten zindan şeklindedir. Yoksa mü'min dünyada da bir nevi Cennet hayatı yaşamaktadır. Bedenen zindanda bile olsa ruhen bahçelerde, saraylardadır. Çünkü mü'min acı tatlı herşeyin Allah'tan geldiğini bilir, Yunus'un diliyle "Narın da hoş, nurun da hoş" der, Allah'tan gelen herşeyi hoş karşılar, tahammül eder, sabreder.

1485. [3:56, Hadîs No: 2732]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivâye ediyor:
Bana benzeri asla görülmemiş bâzı âyetler indirildi. Bunlar: Felâk ve Nâs sûreleridir.[545][209]

1486. [3:57, Hadîs No: 2733]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bana on âyet indi ki, kim hakkını vererek onları okursa Cennete girer: Bu, Mü'minûn Sûresinin ilk on âyetidir.[546][210]
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Ashabıyla sohbet ederken, birden vahiy hali belirdi. Bir saat o hal üzere kaldı. Vahiy hali gittikten sonra, "Bana on âyet indi ki, kim hakkını vererek onları okursa Cennete girer" buyurdular ve bunun Mü'minûn Sûresinin ilk on âyeti olduğunu ifâde etti ve okudu.
Hadiste yer alan "hakkını vererek" okumaktan maksat, "hükmünü yerine getirerek, yaşayarak" demektir. Mü'minün Sûresinin ilk on âyetine bakıldığında, bu sözün ne kadar yerinde olduğu daha da iyi anlaşılır. Bahsi geçen âyetler meâlen şöyledir:
"Mü'minler kurtuluşa ermiş, umduklarına kavuşmuşlardır. Onlar namazlarını Allah'tan korkarak, hürmet ve tevazu içinde ve tâdil-i erkân ile kılarlar. Onlar dünya ve âhiretlerine taydaşı dokunmayan herşeyden yüz çevirirler. Onlar nail oldukları her türlü nimetin zekâtını aksatmadan verirler. Onlar namuslarını korurlar. Ancak hanımlarına ve cariyelerine karşı müstesna—bunlarla olan yakınlıklarından dolayı kınanmazlar. Kim helâl sınırını aşarak bundan ötesine geçmek isterse, işte öyleleri haddini aşmış olanlardır. O mü'minler ki, Allah'a ve kullarına karşı olan emânet ve mesuliyetlerini yerine getirirler ve sözlerinde dururlar. Onlar namazlarını devamlı olarak, vaktinde ve şartlarına riâyet ederek kılarlar. İşte onlar [Firdevs Cennetine] vâris olanların tâ kendisidir."
Burada dikkat çekilen amelleri işleyen kimse, kuvvetli bir imana sahip demektir. Böyle bir imana sahip olan kimsenin, Allah'ın diğer emir ve yasaklarına da uyacağı ise kesindir. Allah'ın böyle bir kulunu Cennetine koymaması için de zahirî hiçbir sebep yoktur.

1487. [3:57, Hadîs No: 2735]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
insanlara lâyık oldukları değeri veriniz.[547][211]

İnsan şeretli, üstün bir yaratıktır. Cenab-ı Hak diğer yaratıklara vermediği birçok özelliği ona ihsan etmiştir. Bitkiler, hayvanlar, Ay, Güneş, atmosfer hep insana hizmet edip durur. Allah'ın bu kadar değer verip yarattığı insana, şanına lâyık tarzda hürmet ve ilgi göstermek gerekir,
Herşeyden önce insana insan olduğu için değer vermelidir. Sonra ilmi, maddî ve manevî makamı sebebiyle onlara ayrıca değer vermek gerekir. Âlimler, maneviyat büyükleri daha çok hürmete lâyıktırlar. Makam ve mevki sahibi kimselere makamları gereği hürmet gösterilir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.), "Bir kavmin reisi geldiği zaman hürmet gösteriniz" buyurmuş ve bizzat kabile reislerine özel bir değer vermiştir, Bir cemaatin büyüğü, bir topluluğun reisi durumunda olan kimselere duyulan hürmet, sadece onunla değil çevresiyle de dostluk bağlarını kuvvetlendirir.
Eğer bir insan gerçekten hürmete lâyık meziyet ve faziletlere sahipse ona değer verilmeli, ilgi gösterilmeli, hürmet edilmelidir. İster makam sahibi olsun, ister olmasın bu değişmez. Yalnız bu değer verme, haddi de aşmamatıdir. Lâyık olduğundan daha fazla bir değer verilmemelidir.
insanlara lâyık oldukları değeri vermemek, onları hiçe saymak; büyük bir saygısızlıktır. Değer vermeyene değer verilmez.

1488. [3:58, Hadîs No: 2738]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İster zâlim, ister mazlum olsun din kardeşine yardım et. "Mazlumken tamam da, zâlim iken ona nasıl yardım edeyim?" diye soruldu. Resûlullah şöyle cevap verdi:
Onun zulmüne engel olursun. İşte böyle yapman, kendisine yardım etmektir[548][212].

1489. [3:59, Hadîs No: 2740]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Düşün, sen ne kırmızı tenli, ne de siyah tenliden daha üstün değilsin. Ancak takvan ile üstün gelebilirsin.[549][213]

1490. [3:59, Hadîs No: 2742]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Nimet konu»undu ktndinisd«n aıagıda olana bikımi, yukarıda olana bakmıymıg, Böylt yapmanız Allah'ın üiirtnlidukt nimetlerini küçümsamemeniss açılından duha uygundur.[550][214]

1491. [3:60, Hadîs No: 2744]
tbni Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Kocanla olan davranışına dikkat et. Çünkü o senin cennetin veya cehennemindir.[551][215]

1492. [3:61, Hadîs No: 2746]
Ebü Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ver, ey Bilâl! Arş'm sahibinin seni fakir düşürmesinden korkma.[552][216]

1493. [3:61, Hadîs No: 2747]
Esma binti Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yolunda ver. Verirken ince hesaplama. Yoksa Allah da sana inceden inceye hesaplayarak verir. İhtiyaç fazlası malı esirgeme. Yoksa Allah da senden esirger.[553][217]

1494. [3:63, Hadis No; 275I3]
Çoğu sarhoşluk"veren şeyin, azından da sizi nehyederim.[554][218]

Sarhoşluk veren içkilerin maddeten ve manen ne gibi zararlara sebep olduğu iadece ilmen bilinen bir gerçek değil, yaşanan ve şahit olunan hadiselerden' illr. Nice ocaklar içki yüzünden sönmektedir. Birçok kaza ve felâketlerin kaynağında o vardır. Kavgalar, gürültüler, ölüm ve öldürme gibi hadiselerin birçoğundit İçki bulunur. Ya hastahane, ya tımarhane, ya hapishane, ya da mezaristan* d« noktalanan bir felakettir içki.
Höyle bir içkinin sadece çoğunun değil, azının da haföm olduğunu bildiriyor Mnygamberimiz (a.s.m.). Çoğu sarhoş ediyorsa, azı da haramdır. Onun İçindir Ki. "Bu az birşey. Bundan ne çıkar" denilmemelidir. Böyle diyen, zamanla orii alışır, kendini çoğunun içerisinde bulur. Bu bakımdan azından kaçınan, çoğunun sebep olabileceği tehlikelerden de korunmuş olur. İlk adımlar çok önemli-dıı Mühim olan bu ilk adımı atmamaktır. Öyle ilk adımlar vardır ki kötü sonla noktalanır. Resûlullah, içkinin azını yasaklamakla ilerde sebep olabilecek tehll-Kelori, daha başından önlemeyi hedeflemiştir.

1495. [3:63, Hadîs No: 2755]
Muûviye (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu. rivayet ediyor:
Her türlü gerçek dışı sözü söylemekten sizi nehyediyorum.[555][219]

Dinimizde hassasiyetle üzerinde durulan hususlardan birisi de, doğru söylemek; yalandan kaçınmakdır. Peygamberimiz bu hadislerinde ümmetini her türlü gorçek dışı, yalan sözden nehyetmiştir.
Unutmamak gerekir ki, yalan söylemek münafıkların sıfatıdır. Peygamber Elendimiz (a.s.m.) bir başka hadislerinde, konuştuğunda yalan söyleyen kimsenin münafık sıfatı taşıdığını bildirmiştir.[556][220] Bir başka hadislerinde ise "Sana inanan bir kırdffine yılın «yitmenden dahi büyük bir hıyân«l yoMur"[557][221] buyurarak meselenin ehemmiyetine dikkat çekmiştir,

Bedlüzzimın Hazretleri ât, "Herşeyden evvel bİ2e lâzım elin nedir?" şeklin-deki bir suâl», "Doflruluk" ctvıbmı vermiştir. "Başka?" denilince do "Yalan söy-lomemek" demiştir, "Neden?" denilince İse şöyle karşılık vermiştir: "Küfrün mâhiyeti yalandır. İmânın mâhiyeti sıdktır. Şu burhan [delil] kâli değil midir ki, hayatımızın bekası îmânın ve sıdkın ve tesânüdün devamıyladır."[558][222]

1496. [3:64, Hadîs No: 2759]

Şahsiyet sahibi kimselerin hatâlarını affetmeyi ganimet biliniz.[559][223]

Herkes hata işleyebilir. Bazıları bile bile hata yapar. Bazıları farkında olmadan Bazıları hatalarında ısrar eder, pişmanlık duymazlar. Bazıları ise hata işle-n« de hatalarından dönebilme, pişmanlık gösterebilme faziletini gösterirler. Şah-üiyotll kimseler, ne yaptığını, ne yapacağını bilen, sözü sohbeti dinlenir, olgun lıısîinlardır. Böyle kimseler şeref ve itibarlarını düşünür, toz kondurmak iste-ıı«/, dolayısıyla bilerek kolay kolay hata yapmazlar. Hata yaptıklarında da onu (Jıı/ttltmo yollarını ararlar. İşte böylesine onurlu, şahsiyetli kimselerin hataları büyütülmemeli, afla karşılanmalıdır. Çünkü böyle kimselerin öyle faziletleri vardır ki, hataları bunlar yanında çok ufak kalır. O halde o faziletleri hürmetine birkaç kusurunu affedebilmeliyiz. Böyle davranış, onların sevgisini kazanmaya ve-lllt olur, biz de sevap kazanırız. Katı davranır, affetme yoluna gitmezsek en izından onları üzmüş olur, hatta nahoş durumların ortaya çıkmasına sebep olabilir; atfetme sevabından da mahrum kalmış oluruz. Hadis onları affetmeyi bir fıriit bilmemizi öğütlemektedir. Bu, affeden kişi için büyük bir kadirşinaslıktır.

1497. [3:64, Hadîs No: 2760]
Sftf« (r.a.J rivâyvt mllytm

la'd bin Mua&'ın alümündin dolayı Rahman olan Allah'ın Arşı ttUandı.[560][224]

1498. [3:64, Hadîs No: 2761] -
Enes'den (r.a) rivayetle:

Bid'at ehli yaratıkların ve mahlûkatm en kötüleridir.[561][225]

1499. [3:65, Hadis No: 2763]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet ehli kılsızdırlar, sakalsızdırlar, siyah kirpiklidirler. Gençlikleri bitmez tükenmez, elbiseleri eskimez.[562][226]

1500-1599

1500. [3:65, Hadis No: 2764]
Ibni Abbas'den (r.a.) rivayetle:
Cennet ehli, daha hayatta iken Allah'ın insanların kendisi hakkındaki hayırlı övgüleriyle kulaklarım doldurdukları kimselerdir.
Cehennem ehli ise, daha hayatta iken Allah'ın şerrinden dolayı m-Himların kendisi hakkındaki kötü sözleriyle kulaklarını doldurdukları kimselerdir.563[1]

1501. [3:66. Hadîs No: 2765]
Hltzeyfe (r.a.J rivayet ediyor:
Zâlimler ve yardakçıları Cehennemdedirler.564[2]

1502. [3:66, Hadîs No: 2767]
fSbû Umûnıe'den (r.a.J rivayetle: Kur'ân ehli, Cennet ehlinin reisleridir.565[3]

Kur'ân İnsanlar için büyük bir rehber, dünya ve âhiret işlerinde eşsiz bir kılavuzdur. Kur'ân âhiret âleminin bir haritasıdır.
Kuran ehli demek, böylesi mukaddes bir Kur'ân'ı öğrenip onu okuyan ve 0KuduQuyla amel eden kimse demektir. Kur'ân'ı okuyup anlama, emir ve yasaklarına uymanın büyük önemi vardır. O sayede maddî ve manevî kalkınma ger-çtkliştlrllir İnsan doğru ve gerçeği bulur. Huzur içinde yaşar.
Kur'ân ehli rehberdirler, bayrak şahsiyetlerdir. İnsanların huzura, saadete kavuşmaları için hizmete talip olmuş kimselerdir. Dolayısıyla büyük ve kudsî bir hl/mttl omuzlamışlardır. "Kavmin efendisi onlara hizmet edendir" Hadîsi çerçe-viBİnde onlar efendiliği bihakkın kazanmış kimselerdir. Çünkü onlar en büyük hiimttl götürmektedirlor Kur'ân ehli sadece dünyada değil, âhirette de yol gös-ttriCiktlr, Cennetlikler bilemedikleri hususları Kur'ân ehline soracaklardır.
lf|li Ctnab ı link, Kur'.İıı ehlini dünyada böyltmirıo yüksulttiği ve mükâfatlandırdığı fllbl, âhirultu da Cuiiıutliklere reis olacak dermatdo büyük bir makam ve mevki İhsan »ductktlr,

1503. [3:67, Hadîs No: 2769]
Süraka bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Cehennemlikler katı kalbH, cimri ve kibirlenen kimselerdir. Cennetlikler ise güçsüzler ve elinden gelen mücâdeleyi gösterdikten sonra yenik düşüp ezilen kimselerdir.566[4]

1504. [3:68, Hadîs No: 2772]
Nûman bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü Cehennemliklerden azabı en hafif olan bir adamdır ki, ayağının iki topuğuna iki kor konur da bundan dolayı beyni kaynar.567[5]

1505. [3:69, Hadîs No: 2778]
tbni Abban (r.a.) rivayet ediyor:
îmanın en Hıığlum kulpu, Allah yolunda karşılıklı dostluk kur* mttk, Allah yolunda düşmanlık bılımtk, Allah için sevmek, aziz vs l olan Allah için kin bnal^mıkltr568[6]

1506. [3:70, Hadîs No: 2780]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Yüce Allah, peygamberlerinden birine "Kendini ibâdete vermiş filan kuluma şunu sor" diye vahyetti: "Dünyaya karşı soğuk durmanla nefsini daha dünyada iken rahata kavuşturdun. Kendini benim yoluma vermenle izzet ve şeref kazandın. Bunlar senin içindir. Peki Benim için yapman gereken-jşeylerden ne yaptın?" O, "Ey Rabbim, Senin için yapmam gereken nedir?" diye sordu. Allah, "Benim yolumda bir düşmanıma düşmanlık besledin mi? Benim uğrumda bir dostumla dostluk kurdun mu?" buyurdu.569[7]

1507. [3:71, Hadîs No: 2781]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Allah İbrahim'e (a.s.) şöyle vahyetti:
"Ey Halîlim, kâfire karşı bile olsa ahlâkını güzelleştir ki, iyi kimselerin vardığı yere varasın. Benim, ahlâkını güzelleştireni Arşımın gölgesinde gölgelendi recegime, Cennetimi yü'lıştireceğime ve kendime yaklaştıracağıma dıiir Önceden verilmiş mönüm vurdu.570[8]

1508. [3:71, Hadîs No: 2783]
Ka'b bin Malik'den (r.a.) rivayetle:
Yüce Allah Davud'a (a.s.) şunu vahyetti: "Herhangi bir kulum yi« yatıklarıma değil de Bana sırtını dayarsa, bunu onun samimî niyt-tinden de anlarsam, gökler içindekilerle beraber ona tuzak kuriKİnı1, Şen, bu tuzaktan kurtulması için ona mutlaka bir çıkış kapmı içb rtm. Her hangi bir kulum da Beni bırakıp bir yaratığa sırtını dayar ta ve Ben bunu niyetinden de anlarsam, mutlaka önündeki bütün yükseliş sebeplerini keser ve çöküş yollarım kolaylaştırırım. Herhnn* gi bir kul Bana itaat ederse, o daha istemeden Ben mutlaka ktsnditi-ne veririm. Benden bağışlanmasını dilemeden onu affederim.571[9]

1509. [3:73, Hadîs No: 2787]
Ümâme (r.a.) riuûyet ediyor: Bin, bindin ranraki halifeyi AÎlnh'tin korkmayı Müılümuniim kommıyı, onların büyükiirini d§|«r virmtyl, kttçukltrln itikat göstermeyi, âlimlerine saygı duymayı, dövüp de zillete düşürmemeyi ürkütüp de nankörlüğe sevk etmemeyi, yüzlerine karşı kapılarım kapatıp da güçlülerin zayıflan ezmesine fırsat vermemeyi tavsiye ederim.572[10]

1510. [3:74, Hadîs No: 2788]
GUrmiiz bin Evs'den rivayetle:
Çok lanet okuyucu olmamanı tavsiye ederim.573[11]

1511. [3:75, Hadîs No: 2791]
Shû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Sana Allah'tan korkmayı tavsiye ederim. Çünkü bu her hayrın başıdır. Cihada sarıl. Çünkü o, Müslümanın kendisini bütünüyle ibâdeti vermesidir. Allah'ı çokça zikret ve Kur'ân'ı çokça oku. Çünkü bu Cennetti! rahatlığın, yer yüzünde de nam ve şerefindir.574[12]

1512. [3:76, Hadîs No: 2793]
Ebû Zerden (r.a.) rivayetle:
Sana Allah korkusunu tavsiye ederim. Çünkü Allah korkusu her-Şiyin başıdır. Kur'ân'ı okumaya ve Allah'ı anmaya bak. Çünkü bu dinin anılması ve yeryüzünde nurundur. Hayrın dışında çok az konuş. Çünkü çok az konuşmak şeytanı senden uzaklaştırır ve dinini korumada sana yardımcı olur. Çok gülmekten sakın. Çok gülmek kalbi öldürür ve yüzün nurunu giderir. Cihadı bırakma. Çünkü o Ümmetimin kendisini bütünüyle ibâdete vermesidir. Fakirleri sev ve onlnrln oturup kalk. Nimetlere sahip olma noktasında senden üstün OÎnnlarn bakma, aşağıda olanlara bak. Böyle yaparsan, Allah'ın sana Verdiği nimetleri küçümsemenıiş olursun. Senden ilişkiyi kesseler bili akrabalarınla :iyi ilişkiler içerisinde bulun. Acı da olsa dâima hakki löylo. Allah yolunda insanların kınamasından korkma. Kendini kötü bilmen seni başkalarına dil uzatmaktan alıkoymalıdır. Kendin imlediğin kötülüğü başkaları yaptığında onları yadırgama.
Şu üç huy kişiye ayıp olarak yeter:
I. Kendi kusurunu görmeyip başkalanndaki aynı kusuru görmesi.
2. Kandı utunç verici hâlini görmeyip başkalarının aynı durumun-• lan utnnç duyması.
3. Oturup kalktığı kimselere »ıkıntı vermesi.
My Ebû /or! Tmlbir gibi «kıl, ytıiflk olun şeylerdim sakınmak gibi lukvA, Jüıol uhlAk gibi dt şırsf yoktur.575[13]

1513. [3:78, Hadîs No: 2795]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor: .
Size Sahabîlerimi ve onları izleyen nesli tavsiye ederim. Sonra yalan yaygınlaşacak. Öyle ki, yemin etmesi istenmeden kişi yemin edecek. Şahitlik etmesi istenmeden şahitlik edecek. Dikkat edin. Bir erkek kendisine nikâh düşen bir kadınla hiçbir surette başbaşa kalmasın. Şayet kalırsa üçüncüleri şeytan olur. Cemaate sarılınız. Ayrılıktan uzak durunuz. Şeytan tek kişiyle beraber, iki kişiden ise daha uzaktır. Cennetin en orta yerini isteyen

kimse cemaate sarılsın. İyilikleri kendisini sevindiren, kötülükleri ise kendisini üzen kimse gerçek mümindir. 576[14]

1514. [3:79, Hadîs No: 2796]
Ebû Ümâme'den (r.a.J rivayetle:

Size komşu hakkını gözetmeyi tavsiye öflerim.577[15]

1515. [3:79, Hadîs No: 2797] . .
Ebû Hür ey re (r.a.) rivayet ediyor:
En uygun duâ kişinin şöyle demesidir:
"Allah'ım, Rabbim Sensin, ben Senin kulunum. Nefsime zulme.t« tim. Günahlarımı itiraf ettim. Ey Rabbim, günahlarımı affet. Şüphi» siz benim Rabbim Sensin. Senden başka günahları bağışlayacak hiç kimse yoktur.578[16]

1516. [3:80, Hadîs No: 2800]
Abdurrahman bin Avfden (r.a.) rivayetle:

Bir koyun kesmekle de olsa düğün yemeğini ver.579[17]

Evlenen kimsenin düğün yemeği vermesi sünnettir. Peygamberimiz (a,S.(Di) Vi Sahabîler evlendiklerinde ziyafet vermişlerdir. Ayrıca Peygamberimiz düğün ytniöği vermeyi tavsiye etmiştir. Meselâ İzahını yaptığımız Hadîste Peygarnb#> rlmi/in muhatabı Abdurrahman bin Avf'tır (r.a.). Resûlullah (a.s.m.) onun evltrv dlğlni öğrenince, "Allah sana mübarek kılsın. Bir koyun kesmek suretiyle de düğün ziyafeti ver" buyurmuştur.
Düğün yemeği herkesin imkânına göre olmalıdır. Sünnet işlenirken gösteri Şt vo israfa kaçılmamalıdır. Düğün yemeği veren zât, fakir zengin ayırd etmi*. din imkânı nisbetinde herkesi yemeğe davet etmelidir. Zîra, Peygamber Efendi* mlı (a.s.m.) zenginlerin çağırılıp fakirlerin davet edilmediği düğün yomiğlnl lilvip etmemiş; bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Kendisine zenginlerin çağırılıp fakirlerin çağırılmadığı davet yemeği n« kö IU y#mektir."580[18]

1517. [3:81, Hadîs No: 2801]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ın evliyaları, görüldüklerinde Allah'ın hatırlandığı kimseler-581[19]

1518. [3:82, Hadîs No: 2804]
Hasan-ı Basrî'den rivayetle:

İbâdetin ilk basamağı susmaktır.582[20]

1519. [3:83, Hadîs No: 2808]
Ebû Mahzura rivayet ediyor:
Namazı vaktinin başlangıcında kılmak Allah'ın rızasına, ortasında kılmak Allah'ın rahmetine, sonunda kılmak ise Allah m atlına vesiledir.583[21]

1520. [3:83, Hadîs No: 2810]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ölümünden sonra Allah'ın mu mine ilk hediyesi, cenaze namazım kılan kimseleri affetmesidir.584[22]

1521. [3:84, Hadîs No: 2812]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:

Allah huzurunda ilk dâvâlaşacak olan birbirlerinin hakkını g leyen iki komşudur. 585[23]

1522. [3:85, Hadîs No: 2813]
û Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle:
Cennete ilk girecek kafile on dördündeki ay gibi, ikinci khlıle d» gökteki en parlak ve güzel yıldız renginde olacaktır. Her birini m- iki eş verilir. Bu eşlerden her birisi üzerinde yetmiş güzel elbise v.u dır, Bacak kemiklerinin

ilikleri bu elbiselerden görünür.586[24]

Cennete girecek olan insanlar hep aynı makam ve mevkide bulunmaynçık tır. Dünyada işledikleri salih amellere göre bazıları ayın ondördündekl parlaklığı gibi, kimileri yıldız gibi parlayarak gireceklerdir. Bunlar Cennete girecek İlk kafi lelerdir.
Cennete girenlere ilk etapta ikişer eş verilir. Bu eşlerin üzerinde yetmiş gasil elbise olduğu halde, bacak kemiklerinin ilikleri görünür. Bu insana dünyâdaki kulluklarına karşılık verilen bir mükâfattır. Cennet madem güzellikler diyarıdır. Vo çeşit çeşit güzelliklere sahiptir. Elbettekl insan, Cennetin herşeyinden istifa ılo etmek isteyecektir, öyleyse Cennnttnki bulun güzelliklerin küçük bir nümü misinin, Cennetlik eş ve hurilerde bulunmanı kmlıı makûl birşey olama/
l'ekl buna niçin Ihtiynç vardır vb hu Hıdtf «Ihinu giydikleri haldo birbirlerini oıtmamolorl nt domoktlr vo hu ruınıl mümkün olahlIlıV
Büyük İslâm âlimi Bedîüzzaman Hazretleri bu hususu Mektûbat isimli eserinde şöyle anlatır:
"Ehl-i Cennet olan bir insan, hususan bütün duygularıyla ve cihâzât-ı mâne-viyesiyle ubudiyet etmiş [kullukta bulunmuş] ve Cennetin lezâizine istihkak kes-betmiş ise; herbir duygusunu memnun edecek, herbir cihâzâtını okşayacak, herbir letâifini [ince duygularını] zevklendirecek bir tarzda; Cennetin herbir nev'inden birer mehasini gösterecek bir tarz-ı libası, kendilerine ve hurilerine, rahmet-i İlâhiye tarafından giydirilecek."
"En üstteki hülleden [elbiseden], tâ en alttaki hülleye kadar; ayrı ayrı meha-sinler, ayrı ayrı tarzda, hissiyatı ve duyguları zevklendirecek, memnun edecek mertebeler var."587[25]
Sözleı'üe de bu husus daha geniş olarak şöyle ele alınır:
"Şu çirkin, ölü, câmid [cansız] ve çoğu kısır olan dünyada; hüsün ve cemâl, yalnız göze güzel görünüp, ülfete [ısınmaya] manî olmazsa, yeter. Halbuki: güzel, hayattar, revnekdar [renkli] bütün kışırsız lüb ve kabuksuz iç olan Cennette; göz gibi bütün insanın duyguları, latifeleri cins-i lâtif olan hurilerden ve huriler gibi ve daha güzel, dünyadan gelme, Cennetteki nisâ-i dünyeviyeden [dünya kadınları] ayrı ayrı hisse-i zevklerini, çeşit çeşit lezzetlerini almak isterler. Demek, en yukarı hüllenin güzelliğinden tut, tâ kemik içindekilere kadar, birer hissin, birer latifenin medâr-ı zevki [zevk vesilesi] olduğunu Hadîs işaret ediyor. Evet, 'hurilerin yetmiş hülleyi giymeleri ve bacaklarındaki kemiklerin ilikleri görünmesi' tabiriyle Hadîs-i şerif işaret ediyor ki; insanın ne kadar hüsünperver ve zevk-perest ve zinete meftun ve cemale müştak duyguları ve hassaları ve kuva-ları ve latifeleri varsa, umumunu memnun edip doyuracak ve herbirisini ayrı ayrı okşayıp mes'ûd edecek, maddî ve manevî her nevî zînet ve hüsn-ü cemâli huriler camidirler. Demek, huriler Cennetin aksâm-ı zînetinden [ziynet kısımlarından] yetmiş tarzını, birtek cinsten olmadığından birbirini setretmeyecek surette giydikleri gibi; kendi vücudlarından ve nefis ve cisimlerinden, belki yetmiş mertebeden ziyade ayrı ayrı hüsün ve cemâlin aksamını [kısımlarını] gösteriyorlar. "Orada canların çektiği, gözlerin hoşlandığı herşey var"588[26] işaretinin hakikatini gösteriyorlar"589[27]
Nasıl bir elmaya baktığımızda tâ renginden kokusuna kadar değişik özellik ve güzellikleri birbirlerini gizlemeyecek, aksine gösterecek ve tamamlayacak tarzda yaratılmışsa, Cennetlik eşlerin ve hurilerin giydikleri elbiseler de birbirlerinin güzelliklerini örtmeyecek ve insanın bütün duygularını tatmin edecek tarzdadır.

1523. [3:86, Hadîs No: 2818]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: . .
Ramazan ayının başı rahmet, ortası mağfiret, sonu ise Cehennem ateşinden kurtuluştur.590[28]

1524. [3:87, Hadîs No: 2818]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kulun Kıyamet Günü ilk hesaba çekileceği ameli namazdır. Eğer o düzgün çıkarsa, diğer amelleri de düzgün olur. Eğer o bozuk çıkana diğer amelleri de bozuk olur.591[29]

1525. [3:88, Hadîs No: 2820]
Şeddad bin Evs (r.a.) Peygambtr Efendimizin (a.a.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dininizden ilk kaybedeceğinin ş»y vmAnittir.592[30]

1526. [3:88, Hadîs No: 2821]

Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle:

İnsanlardan ilk kaldırılacak şey, Allah'a karşı kalbin korku ve tevâzusudur.[593][31]

1527. [3:88, Hadîs No: 2823 1507]
Ümmii Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

Sevap kefesine ilk konulacak olan şey güzel ahlâktır.[594][32]

1528. [3:89, Hadîs No: 2824]
Câbir (r.a) rivayet ediyor:

Kulun sevap kefesine ilk konulacak ameli, çoluk çocuğunu geçimi için yaptığı harcamalardır.[595][33]

1529. [3:89, Hadîs No: 2825]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:

Kıyamet günü insanlar arasındaki dâvalardan ilk hükme bağlanacak olan, kan davalarıdır.[596][34]

1530. [3:89, Hadîs No: 2827]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Bu ümmetten ilk kaldırılcak olan güzel hasletler, haya ve güveni-KKk.[597][35]

1531. [3:90, Hadîs No: 2828]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:

Rabbimin, putperestlikten sonra bana en evvel yasakladığı şey, içki içmek ve insanlarla çekişmektir.[598][36]

1532. [3:90, Hadîs No: 2829]
Sehl b. Huneyf (r.a.) rivayet ediyor:

Şehidin, yere dökülen ilk kanıyla birlikte, kul hakkı dışındaki bütan günahları bağışlanır.[599][37]

1533. [3:91, Hadîs No: 2832]
Vasile'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Yakınlarından olup bana en evvel kavuracak olan sensin ey Fatı-ma, eşlerimden bana en evvel kuvuşacak olan ise Zeynep'tir. O sizin eli en açık olanıdır.[600][38]

1534. [3:91, Hadîs No: 2834]
Hz. Osman (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet günü ilk şefaat edecek olanlar, peygamberler, sonra alimler, sonrada şehidlerdir.[601][39]

1535. [3:92, Hadîs No: 2835]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Cennet girmek için ilk çağrılacak olanlar, kıvançta ve tasada Allah'a çokça hamdedenlerdir.[602][40]

1536. [3:95, Hadîs No: 2843]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetime Yüce Allah'ın ilk farz kıldığı şey beş vakit namazdır ve amelleri içerisinde ilk ortadan kaldırılacak olan farzda beş vakit namazdır, ilk sorguya çekilecekleri husus da beş vakit namazdır. Ondan birşey eksik yapan kimse için Yüce Allah şöyle buyurur: "Bakın, kulumun farzlardan eksik bıraktığı namazları tamamlamak için nafile olarak kıldığı namazı var mı? Kulumun Ramazan oruçlarına bakınız, eksik bıraktığı birşey varsa bunu tamamlayacak nafile oruçları var mı? Kulumun zekâtına bakınız. Eğer ondan birşey eksik bırakmışsa bunu tamamlayacak nafile sadakalarını bulabiliyor musunuz?" Bu nafileler Allah'ın farz kıldığı ibâdetlere eklenir. Bu, Allah'ın rahmet ve adaletiyle olur. Bundan fazlasını bulabilirse sevap kefesine konur. Ve kendisine şöyle denir: "Mesrur olarak Cennete gir." Eğer nafileden farzları tamamlayacak birşey bulunmazsa zebanilere emir verilir. Onlar da elinden ve ayaklarından yakalayarak sonra Cehenneme fırlatırlar.[603][41]

1537. [3:98, Hadîs No: 2848]
Ebû Hüreyre*(r.a.) rivayet ediyor:
Size hiçbir peygamberin bahsetmediği şekilde Deccal'den bahsedeyim mi? Onun bir gözü kördür. O beraberinde Cennet ve Cehennemin timsali bulunduğu halde gelir. Onun Cennet dediği aslında Cehennemdir. Sizi Nuh Aleyhisselâmm kavmini sakındırdığı gibi ondan sakındırırım.[604][42]

1538. [3:98, Hadîs No: 2849]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Size, Cennete girmenize vesile olacak şeyleri haber vereyim mi? Bunlar cihad etmek, Allah yolunda vuruşmak, misafire yemek vermek, namazı vaktinde kılmaya özen göstermek, soğuk gecede güzelce abdest almak ve Allah için yemek yedirmektir.[605][43]

1539. [3:99, Hadîs No: 2851]
Abdullah bin Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'da en hayırlı sûre "Elhamdülillâhi Rabbi'l âlemin" yâni Fatiha Süresidir».[606][44]

1540. [3:100, Hadîs No: 2852]
fMuâz bin Cebel'den,'(r.a.) rivayetle:
Size Cennet ehlinin sultanını bildireyim mi? O, zayıf, horlanan, fakirliğinden eski elbise giyen, önemsenmeyen ve Allah adına 'Şu şöyle olacak' diye yemin ettiğinde Allah'ın kendisini doğru çıkardığı kimsedir.[607][45]

1541. [3:100, Hadîs No: 2853]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Cehennem ehli, bütün katı kalbli, etrafındakilere gururla bağırarak emreden, büyüklenen ve hırsla mal toplayıp kimseye birşey vermeyendir.[608][46]

1542. [3:101, Hadîs No: 2854]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır
Allah'a sığınanların kendisiyle sığındıkları en faziletli şeyi haber vereyim mi? O, Felâk ve Nâs Sûreleridir.[609][47]

1543. [3:101, Hadîs No: 2855]
İbni Mes'ûd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Size "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah"m açıklamasını haber vereyim mi? Allah'ın yasakladığı şeylerden sakınma ancak Allah'ın korumasıyla mümkündür. Allah'a itaate güç yetirme de ancak Allah'ın yardımıy^adır. Bana Cebrail bu şekilde bildirdi.[610][48]

1544. [3:102, Hadîs No: 2857]
Ebû Hüreyre'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Size hayırlınızın kim, şerlinizin kim olduğunu haber vereyim mi? Hayırlınız hayrı umulan, şerrinden de emin olunandır. Şerliniz ise hayrı umulmayan, kötülüğünden de emin olunmayan kimsedir.[611][49]

1545. [3:102, Hadîs No: 2858]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Size insanların en hayırlısıyla en şerlisinin kimler olduğunu haber vereyim mi? Hayırlı insanlardan birisi atının, devesinin veya ayaklarının üzerinde ölünceye kadar Allah yolunda çalışandır.
İnsanların en şerlilerinden birisi ise günahkâr ve Allah'ın kitabını okuduğu halde hiçbir yasağından sakınmayan cüretkâr kimsedir. [612][50]

1546. [3:103, Hadîs No: 2859]
Safvan bin Süleym'den (r.a.) rivayetle:
Size en kolay ve bedene en hafif gelen ibâdeti haber vereyim mi?[613][51]
Bu: Susmak ve güzel huydur.

1547. [3:103, Hadîs No: 2860]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
"Size en cömert kimsenin kim olduğunu haber vereyim mi? Allah bütün cömertlerden daha cömerttir. Ben Âdemoğullarının en cömerdiyim. Benden sonra onların en cömerdi ise Allah'ın kendisine ilim verip bu ilmi yayan kimsedir. Bu kimse Kıyamet Günü tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir. Bundan sonra en cömert olan ise şehid edilinceye "kadar Allah yolunda nefsinden fedâkârlıkta bulunan kişidir."[614][52]

1548. [3:104, Hadîs No: 2861]
Sa 'd bin Ebî Vakkas 'dan (r.a.) rivayetle:
"Size birinizin başına dünya ile ilgili bir sıkıntı veya belâ geldiğinde okuyarak bundan kurtulacağı bir şeyi haber vereyim mi? O, Hz. Yunus'un şu duâsıdır: 'Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan münezzehsin. Hiç şüphesiz ben nefsime zulm edenlerden oldum."[615][53]

1549. [3:104, Hadîs No: 2862]
Aişe'den (r.a.): rivayet ediyor:
Size öyle bir sûreyi haber vereyim mi ki, büyüklüğü gökle yerin arasını doldurmuştur. Onu yazan için de bu kadar mükâfat vardır. Cuma Günü onu okuyan kimsenin iki Cuma arası ve üç gün fazlasıyla işlemiş olduğu günahları bağışlanır. Kim son beş âyetini okuyup yatarsa dilediği gece Allah onu'uyandırır. Bu sûre Kehf süresidir. :" [616][54]
'

1550. [3:105, Hadîs No: 2863]
Cabir (r.a.) rivayet ediliyor:
Yarın Cehennemin kendilerine haram olduğu kimseleri size haber ■»«reyim mi? Cehennem her ağırbaşlı, nazik, cana yakın ve Allah'a ve istekleri yerine getirilmesi gereken insanlara karşı itaatkâr kimseye haram olacaktır.[617][55]

1551. [3:105, Hadîs No: 2864]
Zeyd bin Halid El-Cühenî'den (r.a.) rivayetle:
Size şahitlerin en hayırlısını haber vereyim mi? O, kendisinden islenmeden önce şahitlik görevini yerine getiren kimsedir.[618][56]

1552. [3:106, Hadîs No: 2866]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
"Size farz olanların dışındaki oruç, namaz ve sadakanın sağladığı dereceden daha üstününü haber vereyim mi? İnsanların arasını bulmaktır, insanların arasını bozmak ise dini kökten kesmektir."[619][57]

1553. [3:108, Hadîs No: 2870]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Arşın altından ve Cennetin hazinesinden olan bir sözü size bildireyim mi? O "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh Kötülükten sakınma ve iyiliğe güç yetirme ancak Allah'ın yardımıyladır" cümlesidir. Sen böyle dediğinde Allah "Kulum Bana teslim oldu ve herşeyi de Bana teslim etti" buyurur.[620][58]

1554. [3:109, Hadîs No: 2873]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
"Size günahları silip süpüren, dereceleri yükselten bir şeyi haber vereyim mi? Zor şartlarca abdest almak, uzak yerlerden mescidlere gitmek ve namazı kıldıktan sonra diğer namazın beklentisi içinde olmaktır. İşte bu bir cihattır, bu bir cihattır, bu bir cihattır."[621][59]

1555. [3:110, Hadîs No: 2874]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En güçlünüzün kim'olduğunu size haber veriyim mi? Öfkelendiğinde kendini en iyi hâkim olabilendir.[622][60]

1556. [3:110, Hadîs No: 2875]
Ali bin Ebî Talip (r.a.) rivayet ediyor:

"Size benim, Sahabîlerimin ve benden önceki peygamberlerin halifelerinin kimler olduğunu bildireyim mi? Onlar Allah yolunda Onun rızâsı için Kur'ân'ı ezberleyen ve mânâsım düşünerek devamlı okuyanlarla, benim ve onların sözlerini başkalarına nakledenlerdir."623[61]

1557. [3:110, Hadîs No: 2876]
Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayetle:
Cebrail'in bana okuyup tedavi ettiği bir duayı sana öğreteyim mi? Şöyle diyeceksin: "Allah'ın adıyla sana şifâ dileğinde bulunuyorum. Allah, sana düğümlere üfleyen sihirbazların şerrinden ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden gelen her hastalıktan şifâ versin."624[62]

1558. [3:111, Hadîs No: 2877]
Esma binti Umeys (r.çf.) rivayet ediyor:
Sıkıntı ânında söyleyeceğin birkaç kelimeyi sana öğreteyim mi? O da şu: "Allah Rabbimdir. Ona hiçbirşeyi ortak koşmam."625[63]

1559. [3:lll, Hadîs No: 2878]
Hz. Ali'den rivayetle:
Üzerinde Sabir Dağı kadar borç olsa dahi, okuduğun takdirde Allah'ın seni ondan kurtaracağı bir sözü sana öğreteyim mi? Şöyle de: "Allah'ım helâlindan vererek haramdan koru! Lütfunla Senden başkasına beni muhtaç etme!"626[64]

1560. [3:111, Hadîs No: 2879]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Söylediğinde Allah'ın üzüntünü gidereceği ve borcunu ödemeni sağlayacağı bir sözü sana öğreteyim mi? Sabaha çıktığında ve akşamladığında şöyle de: "Allah'ım, kaygı ve üzüntüden Sana sığınırım. Acizlik ve tembellikten Sana sığınırım. Korkaklık ve cimrilikten Sana sığınırım. Borçlar altında ezilmekten ve insanların istibdadından Sana sığınırım. 627[65] .

1561. [.3:112, Hadîs No: 2880]
Hz. Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Okuduğunda üzerinde zerreler adedince günahlar olsa bile Allah'ın seni affedeceği birkaç kelimeyi sana öğreteyim mi? Şöyle de: Tüce ve büyük olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Kullarını hemen cezalandırmayıp tövbe etmesini bekleyen ve sonsuz kerem sahibi olan Allah'tan başka hiç bir ilâh yoktur**.** Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yedi göğün ve büyük Arşm Rabbi olan Allah, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."628[66]

1562. [3:113, Hadîs No: 2881]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ın onlar sayesinde sana fayda vereceği birkaç hasleti öğreteyim mi? İlme sarıl! Çürîkü o mü'minin dostudur. Hilm yardımcısı, akıl rehberi, amel gözeticisi, şefkat babası, yumuşaklık kardeşi, sabır ise maddî ve manevî duyguların kumandanıdır.629[67]

1563. [3:113, Hadîs No: 2882]
İbni Ömer Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sana Allah'ın hayrını dilediği kimseye öğretip bir daha hiç unutturmadığı bir sözü öğreteyim mi? Şöyle de: "Allah'ım, ben zayıfım. Rızan uğrunda, zayıflığımı kuvvete çevir. Dizginimden tutup hayra doğru götür. îslâmı, hoşnutluğumun son hedefi kıl. Allah'ım, güçsüzüm. Beni kuvvetlendir. Zillet içindeyim. Beni aziz eyle! Fakirim, beni nzıklandır.630[68]

1564. [3:113,114, Hadîs No: 2883]
İbni Abbas'dan rivayetle:
Allah'ım, beni hayatta bıraktıkça ebediyyen günahları terk ettirmekle bana merhamet et! Beni ilgilendirmeyen işin altına girmekten muhafaza ederek bana merhamet et! Seni benden hoşnut kılacak şeylere dikkatle bakmamı nasip

eyle! Ey gökleri ve yeri yoktan ör-neksiz olarak Yaratan; celâl, ikram ve sarsılmaz izzet sahibi olan Al-lah'ım! Senden şunu istiyorum: Ya Allah, ya Rahman! Azametin ve Zânnın nuru hürmetine bana öğrettiğin gibi kitabını ezberlemeyi kalbime yerleştir! Seni benden hoşnut kılacak şekilde onu okumayı nasip eyle! Kitabınla gözlerimi nurlandırmayı, onunla dilimi açmayı, sıkıntılarımı gidermeyi, göğsümü genişletmeyi, vücudumun onunla amel etmesini ve bunları yerine getirmek için güç ve kuvvet vermeyi, bana yardım etmeni niyaz ediyoruz. Şüphesiz Senden başka hayır yo-İkmda bana yardım edecek kimse yoktur. Onu işlemeye muvaffak kılacak Senden başka kimse yoktur.[631][69]

1565. [3:114, Hadîs No: 2884]
Muaz bin Cebel (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
İnsanların en şerlisinin kim olduğunu söyleyeyim mi? Tek başına yiyen, iyiliğini esirgeyen, yolculukta arkadaşlarını terk eden, hizmetçisini döven kimsedir. Bundan daha şerlisini söyleyeyim mi? İnsanlara kin besleyen, insanların da kendisine kin beslediği kimsedir. Daha şerlisini de bildireyim mi? Şerrinden korkulan, hayrı umulmayandır. Daha şerlisini bildireyim mi? Başkasına dünyalık bir menfaat sağlamak için âhiretini satandır. Bundan daha şerlisi ise dini âlet ederek dünyalık kazanç peşinde koşandır.[632][70]

1566. [3:116, Hadîs No: 2887]
Ebu'l-Büceyr'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dikkat edin! Dünyadayken lezzetli yemek yiyen ve süslü elbise giyen nice kimseler vardır ki, Kıyamet günü aç ve çıplaktırlar. Dünyada nice karnı aç ve çıplak kimseler vardır ki, âhirette lezzetler ve güzel elbiseler içerisindedirler.
Dikkat edin! Nice nefsine izzet, ikram eden kimseler vardır ki aslında onu horlamış olmaktadır. Nice nefsine değer vermeyen kimseler vardır ki aslında ona izzet ikram etmektedirler.
Dikkat edin! Allah'ın Resulüne ganimet olarak verdiği şeylerden çalarak nimetlenen nice kimseler vardır ki, Allah katında hiçbir nasipleri yoktur."
Dikkat edin! Cennete götüren amel sarp ve yokuştur. Cehennem ameli ise kolay ye düzlüktür. Nice bir anlık nefsanî istekler vardır ki uzun üzüntüleri netice verirler.[633][71]

Bu hadîsi iyi anlayabilmek için dünyada niçin bulunduğumuzu, dünyanın mahiyetinin ne olduğunu çok iyi bilmemiz gerekir. Dünyanın geçici bir misafirhane, «sanın da misafir bir yolcu, gideceği asıl vatanın ise Cennet olduğu ve onu kazanmak için burada bulunduğu düşünülürse, dünyanın lezzetlerine fazla İtibar etmememiz gerektiği anlaşılır.
Çünkü dünya nimetleri, lezzetleri geçicidir. Âhirettekiler ise ebedîdir. Ebedî oianları bir tarafa atıp, hiç düşünmeyip, onları elde edebilmenin yollarını arama-yıp geçici lezzetler içerisinde boğulup gidersek, kaybederiz. Böylece lezzetlerin veriliş sebebini idrak edemediğimizi göstermiş oluruz.
Tehlikeli olan hayat; yeme, içme, giyme gibi dışa ve bedene hitap eden nimetlerin âhirette verilecek nimetlerin birer numunesi olduğunu bilememek, onları asıl gaye zannedip onlarda âdeta fanî olmak, kaybolmaktır.
Bu gözlükle yukardaki hadîse baktığımızda, dünyada lezzetli yemek yiyen tre süslü eibise giyen kimseler, eğer bunlara gaye ve-herşeyin bunlardan ibaret oJduğu gözüyle bakıyorlarsa, Kıyamet Günü aç ve çıplak kalacaklardır. Dünya-aa aç ve açık kaldığı halde isyana girmemiş, onu âhiretin bekleme salonu gibi gördüğü için sabretmiş kimseler de âhirette bol ve lezzetli nimetlere, güzel elbi-setere kavuşacaklardır.
Peki dünya nimetlerinden hiç istifade etmeyecek, lezzetli şeyleri yiyip içmeyecek miyiz?
Madem ki, Allah nimetleri yaratmış, onları seyredebilmek için göz, koklaya-aimek için burun, tadabilmek için dil, değerlerini hissedebilmemiz için akıl vermiş. Elbetteki bunlardan istifade edeceğiz.
Ancak, bunların bir ölçüsü ve sınırı olacak. Nimetleri Cenab-ı Hakkın âhirette kullarına ihsan edeceği nimetlerin birer numunesi olarak gördüğümüzde, asıllarına müşteri olabilmek için tadmamız gerektiğini hemen anlarız. Öyleyse şükretmek, israfa kaçmamak, meşru sınırı aşmamak şartıyla istifade edeceğiz.
Lem'alar'da belirtildiği gibi, insan, ne vakit ruh cesede, kalb nefse, akıl mideye hâkim olsa ve lezzeti şükür için istese, o zaman leziz şeyleri de yiyebilir.
Sonra bu nimetleri elde etmemek diye birşey de söz konusu olamaz. Madem ki Cenab-ı Hak âhiret nimetlerini olduğu gibi dünya nimetlerini de mü'min kulları için yaratmıştır. O halde helâl daire içerisinde istifade etmemize hiçbir engel yoktur.
Mesnevî-i Nuriye'de yer alan şu cümle dünya ve dünya nimetlerine nasıl bakmamız gerektiği konusunda bize bir ölçü vermektedir: "Dünyayı kesben değil, kalben terketmek lâzımdır."

Yani, dünyaya çalışmamak diye birşey söz konusu olamaz. Dünyada yaşadığımıza göre bir kısım ihtiyaçlarımız olacak, el âleme muhtaç olmadan yaşamak isteyeceğiz. Onun için d#e çalışmamız gerekecek. Ancak bunları âhirete basamak olacak şekilde elde etmeye çalışmalıyız. Dünya âhiretin tarlası olduğuna göre burada kazandıklarımız âhirette biçebileceğimiz tarzda olursa, dünyanın mânâ ve hikmetini anlamış oluruz.
Hadiste dikkat çekilen diğer bir husus da şudur: Allah için değil, sırf nefis hesabına ve nefsi şımartmak için ona ikramda bulunan kimsenin onu aslında horlayıp azap çekmesine vesile olmuş olması. Evet, nefsini şımartıp helâl haram ayırd etmeden onun her dediğini yapan kimse, aslında onu azaba sürüklemektedir de farkında değildir. Daha dünyadayken harama girmenin sıkıntılarını çekmeye başlar. Âhirette çekeceği azap ise daha başka. Hadiste belirtildiğine göre ise nefsine değer vermeyen nice kimseler de vardır ki, aslında onlar nefislerine ikramda bulunmaktadırlar. Onlar bilmektedirler ki her türlü kötülüğün başı olan nefis hor ve hakir görülmeye herşeyden daha çok lâyıktır. Onun için onlar nefse çile çektirmekten çekinmezler. Dünyada nefse çile çektirirler, ama İlâhî emre uymanın lezzetini daha dünyadayken tattırır, âhirette de kat kat sevapla karşılaşırlar.
Nefsine değer vermeyen, onun kötü arzularıyla mücadele eden insan kazanır. Öyleyse nefis daima îkaz edilmelidir. Şu sözler ne güzel bir îkazdır. "Hazer et! [sakın!], dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dâne, bir lem'a [ışıkcık], bir işarette, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan büyük letâifini [duygularını] onda batırma."[634][72]
Hadîste dikkat çekilen bir husus da ganimet malını çalanların Allah katında nasipleri olamayacaklarının bildirilmesidir. Aynı husus devlet malı için de geçerlidir. Devletin malını şahsî malıymış gibi zimmetine geçiren, tüyü bitmemiş yetimlerin haklarını çalıp çırpan, lüks ve depdebe içerisinde yaşayanların Allah katında hiçbir nasipleri yoktur. Haksız olarak yiyip içtikleri her kuruşun hesabını Mahşerde vereceklerdir.
Ayrıca hadiste Cennetin yolunun sarp yokuş olduğu, ucuz olmadığı, ona ancak nefisle mücadeleyi kazananların gireceği; aksine, Cehenneme götüren amellerin de nefse hoş ve kolay geldiğini, düz bir yolda gitme gibi kolay olduğu bildirilmektedir.
Evet, sabahın erken vaktinde, uykunun tatlı ânında kalkıp sabah namazını kılmak, he/kes dünyanın zevk ve şâşasına kapılıp giderken namaza koşmak, yazın kavurucu sıcağında, uzun günlerinde herkes su içip yemek yerken oruç tutabilmek kolay olmasa gerek. Yine birçokları nefsin arzuları için servet ve imkânlarını seferber ederken, malı, mülkü, canı Allah yolunda dağıtabilmek elbet-teki zordur. Yine birçokları nefis ve şeytana uyup nefsin süflî arzularının esiri ve zebûnu olup rahatına ve keyfine bakarken, insanlara hak ve hakikati ulaştırmak için rahatı, zevkleri, hatta uykuyu feda etmenin pek kolay olduğu söylenemez. Bu sarp yokuşları aşabilecek îman gücüne sahip olanlar Cennete gireceklerdir.
Cehenneme götüren amelleri düşünelim. Hadiste anlatıldığına göre bunlar da kolay ve düzlüktür. Çünkü bunlar nefsin hoşlandığı şeylerdir. Nefis, ne kadar rezil şeyler varsa ondan hoşlanır. Birçok insanın nefsinin zebûnu oluşu, bunun delilidir. Nefisle mücadeleyi gaye edinmemiş kişilerin veya nefse mağlup olmuş kimselerin trenin rayda kolayca akıp gitmesi gibi kötü yollarında çekinmeden ilerleyip giderler.
Bu hadis aslında yukardan beri anlatılan hususların bir nevi özeti şeklindedir. Bir anlık nefse uyma da insana çok şeylere rnal olabilmektedir. Mesela nefsine uyup haksız yere adam öldüren nice kimseler vardır ki, hapishane köşelerinde ömür tüketmek zorunda kalırlar.

1567. [3:117, Hadîs No: 2888]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Özür dileyeceğin her işten sakın![635][73]

1568. [3:117, Hadîs No: 2889]
Ebu'l-Ğadiye'den (r.a.) rivayetle: Kulağın hoşlanmayacağı herşeyden sakın![636][74]

Bu hadîs hem başkasının hoşuna gitmeyeceği şeyleri söylememe, hem de kulağının hoşlanmayacağı sözleri söyleme ortamına sebep olmama öğüdünü vermektedir. Birisi gelip bize hoşumuza gitmeyen sözler söylese, aleyhimizde atıp tutsa veya başkalarının aleyhimizde söylediği sözleri nakletse herhalde hoşlanmayız. Evet, insan iftiradan, küfürden, hakaretten, dedikodudan, çekiştirmeden, karalamadan hoşlanmaz. Bunlar duyulduğunda kulağın hoşlanmayacağı şeylerdir. Öyleyse şahsımızın hoşlanmayacağı bu sözlerden başkalarının da hoşlanmayacağını düşünüp, söylememek gerekir. Çünkü vazifemiz fiilen olduğu gibi sözle de kimseyi rahatsız etmemektir. Mü'min, bir hadiste belirtildiği gibi, eliyle ve diliyle kimseye zarar vermeyen kimsedir.
Kulağın hoşlanmayacağı bir söz işiten kimse, "Acaba benim ne gibi yanlış davranışlarım var ki bu sözlere muhatap oluyorum" diye düşünmeli, eğer kendisi sebep olmuşsa hatasını düzeltmelidir.

1569. [3:117, Hadîs No: 2890]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kötü arkadaştan sakan! Onunla tanınacağından şüphen olmasın.637[75]

1570. [3:119, Hadîs No: 2892]
Muaz'dan (r.a.) rivayetle:
Lüks yaşamaktan sakın. Çünkü Allah'ın gerçek kulları lüks yaşamazlar.638[76]

1571. [3:119, Hadîs No: 2894]
Habbab bin Eret (r.a.) rivayet ediyor:
içkiden sakın! Çünkü o asmanın dal vermesi gibi kötülüğü dallandırır.639[77]

1572. [3:120, Hadîs No: 2895]
Garr bin Rabia'dan (r.a.) rivayetle:
Ayağı günde yedi defa da sürtçse, mü'minin ateşinden sakın ki seni yakmasın. Çünkü onun sağ eli Allah'ın Kudret Elindedir. Dilediği an onu ayağa kaldırır.

1573. [3:120, Hadîs No: 2896]
Sıcak yemek yemekten sakının! Çünkü o bereketi giderir. Soğuk yemeyi tavsiye ederim. Çünkü o daha çok içe siner, bereketi daha büyüktür.640[78]

1574. [3:121, Hadîs No: 2899]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlarla sürtüşmekten sakın! Çünkü bu iyi hasletleri örter, çirkinleri ise su yüzüne çıkarır.641[79]

1575. [3:121, Hadîs No: 2900]
Ebû Sald E[-Hudn (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İnsanların gelip geçtiği yollarda oturmaktan sakınınız. İlla da otu-racaksanız o zaman yolan hakkını veriniz. Yolun hakkı ise şunlardır: Harama bakmamak, insanlara sıkıntı vermemek, selâmı almak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak.642[80]

1576. [3:122, Hadîs No: 2901]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Zandan sakının. Çünkü zan, insanın içinden geçen en yalan şeydir. İnsanların gizli yönlerini araştırmayın, ayıplarını öğrenmeye çalışmayın, birbirinize karşı üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize hased etmeyin, birbirinize karşı kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeşler olunuz. Biriniz, kişi evlenin-ceye veya bırakmcaya kadar din kardeşinin dünür gittiği kızı istemeye gitmesin.643[81]

1577. [3:123, Hadîs No: 2903]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Arada iftar etmeden iki veya daha çok gün oruç tutmak mânâsına gelen savm-ı visalden sakının. Siz bu konuda benim gibi değilsiniz. Geceleyin Rabbim beni yedirir ve içirir. Gücünüzün yettiği kadarınca amel yüklenin.644[82]

1578. [3:124, Hadîs No: 2904]
Ebû Katade (r.a.) rivayet ediyor:
Alış verişte çok yemin etmekten sakının. Çünkü bu malı sattırır, sonrada bereketini giderir.645[83]

1579. [3:125, Hadîs No: 2906]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Aşırı mal sevgisinden sakının! Çünkü sizden öncekiler ancak aşırı mal sevgisi yüzünden helak oldular. Bu özellik onlara cimriliği emretti. Cimrileştiler. Akrabalarıyla münasebetleri 'kesmeyi emretti. Kestiler. Zulüm ve günahlara dalmayı emretti. Daldılar.646[84]

1580. [3:125, Hadîs No: 2907]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Fitnelerden sakının! Dille ona karışmak kılıçla karışmak gibidir.647[85]

1581. [3:125, Hadîs No: 2908]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Hasedden sakının. Çünkü hased ateşin odunu yeyip bitirdiği gibi iyilikleri yer bitirir.648[86]

1582. [3:125, Hadîs No: 2909]
İbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dinde aşırı gitmekten sakının. Çünkü sizden öncekiler ancak dinde aşırı gitmekle helak oldular.649[87]

Dinde aşırı gitmek, dinin çizdiği sınırlara kanaat etrrieyip daha fazla şeyler yapmak istemektir. Bu ise insan gücünü aşabilecek, kapasitesini taşabilecek bir davranıştır. Bir hadiste de belirtildiği gibi, herşeyin ortası hayırlı olanıdır. Bu orta yol, insan fıtratına en uygun olan yoldur. İnsan takatinin üzerinde bir yük yüklenirse, bunu belki bir süre taşıyabilir, a*ma ilelebet götürmesi mümkün değildir. Ab-duDah bin Amr bin Âs'ın başından geçen şu hâdise buna en güzel bir örnektir:
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), Hz. Abdullah'ın geceleri namaz kıldığını, gündüzleri oruç tuttuğunu, çokça da Kur'ân okuduğunu öğrendi. Bunun üzerine ona şu tavsiyelerde bulundu:
"Bazan oruç .tut, bazan tutma. Gecenin bir kısmında ibadet et, bir kısmında uyu."
Hz. Abdullah'ın, "Ne kadar zamanda Kur'ân'ı hatmedeyim?" sorusuna da, "Ayda bir hatim indir" cevabını verdi. "Ya Resülallah, ben bundan daha kısa bir sürede hatm edebilirim" de'yince yirmi günde yapmasını, daha da az bir zamanda hatm edebileceğini söylediğinde de, on günde hatm etmesini söyledi. Hz. Abdullah daha kısa sürede hatim yapabileceğini söylediyse de Resûlullah buna razı olmadı.650[88] Çünkü zamanla güç kuvvetten düşebilir, hizmetlerini aksatabilirdi. Nitekim öyle oldu. Hayatının son yıllarında yaşlanan Hz. Abdullah güçten, kuvvetten düşünce zorlanmış ve şöyle demişti:
"Keşke Resûlullahın tavsiyesini tutsaydım, o bana sahralar dolusu kırmızı koyunlardan daha hayırlıydı."651[89]
Bu hadis açıkça göstermektedir ki, aşırılık daima zarar getirir. Öyle ki yukar-daki hadis-i şerifte de belirtildiği gibi insanları helake kadar götürür. Nitekim geçmiş bazı ümmetler bu yüzden helak olmuşlardı. Şu hadis-i şerif de bu konuda güzel tavsiyelerdendir:
"Din kolaylıktır. Fazla amel yapayım diye dine galip gelmek isteyen ancak mağlup olur, amel yapma gücünü kaybeder. Şu halde doğru yolu takip edin ve dengeyi koruyun. En mükemmelini yapmaya gücünüz yetmezse, ona en yakın olanını yapın."652[90]

1583. [3:126, Hadîs No: 2911]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Çıplak durmaktan sakınınız. Çünkü yanınızda sadece abdestinizi yaptığınızda ve kişi ailesiyle cinsi münasebette bulunduğunda ayrılan melekler vardır. Onlardan haya edin ve onlara saygı gösterin.653[91]

1584. [3:126, Hadîs No: 2913]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Nefsin arzularına uymaktan sakının! Çünkü o, hakka karşı sağır ve kör yapar.654[92]

1585. [3:127, Hadîs No: 2915]
Enes'den (r.a.) rivayetle
Kâfirden de olsa mazlumun bedduasından sakının. Çünkü onun aziz ve celil olan Allah'a ulaşmasına engel olacak hiçbir perde yoktur.655[93]

1586. [3:127, Hadîs No: 2916]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Küçük görülen günahlardan sakının! Çünkü bu günahların durumu şuna benzer: Bir topluluk bir vadide konaklamışlar. Ekmeklerini pişirmek için herbiri birer çalı çırpı getirmiş, böylece yeterli odunu toplamışlar. îşte

küçük gibi görülen günahlar da böyledir. Birike birike sahibini helake götürür.656[94]

1587. [3:128, Hadîs No: 2918]
Sâ'd bin Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Nikâh düşen kadınlarla yalnızken konuşmaktan sakının. Çünkü bir kişi nikah düşen bir kadınla başbaşa kalırsa mutlaka gönlü kayar.657[95]

1588. [3:129, Hadîs No: 2920]
Muaviye (r.a.) rivayet ediyor:
Birbirinizi övmekten sakının. Çünkü o kişiyi manen boğazlamaktır.658[96]

1589. [3:130, Hadîs No: 2922]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Güneşte oturmaktan sakının! Çünkü bu elbiseyi eskitir. Kokuyu bozar, gizli hastalıkları ortaya çıkarır.659[97]

1590. [3:130, Hadîs No: 2923]
Abdullah İbni Muğaffel rivayet ediyor:
Parmaklarla taş atmaktan sakının. Çünkü bu diş kırar, göz çıkarır.660[98]

1591. [3:130, Hadîs No: 2924]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Zinadan sakının! Onun dört kötü neticesi vardır. Yüzün nuruna giderir. Rızkı keser. Rahman olan Cenab-ı Hakkı gazaba getirir. Deriyi de ateşe atar. 661[99]

1592. [3:130, Hadîs No: 2925]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Borç almaktan sakının! Çünkü o gecenin kaygısı, gündüzün ise zilletidir.662[100]

Resûlullah (a.s.m.) borçlanmanın şerrinden Allah'a sığınmıştır. Hatta bu serden .sığınmayı Deccal, hayat ve ölümün fitneleri gibi tehlikeli fitneler arasında sayarken zikreder ki, böylece borçlanmanın tehlikesine dikkat çeker.663[101]
Yukardaki hadiste ise bu tehlikelerden ikisi nazara verilmekte, gecenin kaygısı, gündüzün ise zilleti olduğu bildirilmektedir.
Borç getenin kaygısıdır. İnsanın uykusunu kaçırır, sıkıntıda bırakır. Aile huzurunu da bozar.
Borcun gündüz zillete düşürmesi ise alacaklılara muhatap olma ânında kendini gösterir. Bir hadiete bu hususa da dikkat çekilmiş, "İnsan borçlandığı zaman yalan uydurur, söz verir de sözünde durmaz" 664[102] buyurulmuştur.
Evet, insan borç alır, "Şu gün ödeyeceğim" der, ama o gün gelir, ödeyemez; yalancı duruma düşer, mahcup olur. Güvenini yitirir. Olumsuz durumlarla karşılaştığında ise rahatsız olmaya başlar, vicdanen huzursuz olur. Vurdumduymaz birisiyse hakaretlere kadar uzanan sözlere muhatap olur.
Borç bazan insanı öyle bir o noktaya kadar götürür ki, izzeti, şerefi, namusu dahi insana feda ettirir. Öyle ki, başkalarının ayaklarını öpecek kadar zillete düşürtür, dilenciliğe, yüz suyu dökmeye başlatır. Kişi netice alamazsa hırsızlığa kadar gider, rüşvet almaktan çekinmez. Manen kendini tehlikeye atmakla kalmaz, maddeten de risk altına sokar.
işte borçlanmanın bu ve buna benzer tehlikeleri yüzündendir ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), borçlu yaşamayı tavsiye etmemektedir. Mecbur kalınmadıkça ve ödeyebilmeyi göze almadıkça borca girmemelidir. Kişinin, izzetini rencide ettirmeden borçlanma yoluna girmesi, altından kalkabileceği atılımlara teşebbüs etmesi bahsimizden hariçtir. Ayağını yorganına göre uzatıp ona göre hareket etmek en doğru bir davranış olsa gerek.

1593. [3:131, Hadîs No: 2926]
İbni Me's'ûd'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kibirden sakının! Çünkü şeytanı Âdem'e secde etmemeye sürükleyen kibirdir. Hırstan sakının! Çünkü Hz. Adem'i yasak ağaçtan yemeye sevkeden hırstır. Hasedden sakının! Çünkü Adem'in iki oğlundan birisinin diğerini

öldürmesi hased yüzündendir. Hased bütün günahların köküdür.[665][103]

1594. [3:132, Hadîs No: 2927]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Tamahkarlıktan sakının! Çünkü o peşinen fakirliktir.[666][104]

1595. [3:132, Hadîs No: 2928]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kibirden sakının! Çünkü kibir, fakirliğinden dolayı değersiz elbise giyen kişide dahi bulunabilir.[667][105]

1596. [3:133, Hadîs No: 2931]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Yalandan sakının! Çünkü yalanla doğru iki zıt kutupturlar. • [668][106]

1597. [3:134, Hadîs No: 2933]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Dinde ince eleyip sık dokumaktan sakının! Çünkü Allah onu kolaylaştırmıştır. Öyleyse gücünüzün yettiği kadarını alın. Şüphesiz Allah salih amelin az da olsa devamlı olanını sever.[669][107]

1598. [3:135, Hadîs No: 2937]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Hanginiz cihad gibi hayırlı bir işi için evinden ayrılan bir kimsenin ailesine ve malına iyi bir şekilde göz kulak olursa, çıkanın mükâfatının yansı kadar sevap kazanır.[670][108]

1599. [3:136, Hadîs No: 2939]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir kişi din kardeşine "kâfir" derse bu onlardan birisine döner: Eğer dediği gibiyse mesele yok. Aksi halde kendisine döner.[671][109]

1600-1699

1600. [3:138, Hadîs No: 2944]
Sevban (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Herhangi bir kadın zarurî bir gerekçe olmadan kocasından boşanmasını isterse Cennetin kokusu kendisine haram olur.[672][110]

1601. [3:138, Hadîs No: 2945]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir kadın kocası kendisinden hoşnut olarak ölürse Cennete girer.[673][111]

1602. [3:140, Hadîs No: 2949]
Huzeyfe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Birisi bir adamı aralarında ondan daha liyakatlisi bulunduğunu bile bile on kişiye idareci yapsa, Allah'a, Resulüne ve İslâm topluluğuna hıyanet etmiş ölür.[674][112]

1603. [3:140, Hadîs No: 2950]
Ebu Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir kişi helâîindan bir mal kazanır, ondan yer, giyinir, t JÜaıfe'in, kendinden daha muhtaç kullarına yedirir ve giydiril se bu lusndîsi için bereket ve temizlik olur. Herhangi bir Müslüman da ve-ıpppk sadakası bulunmazsa, dualarında şöyle desin: "Allah'ım, kulun me fiesûlün olan Muhammed'e (a.s.m.), erkek ve kadın mü'min ve İüslüinan erkek ve kadınlara rahmet eyle!" Bu da onun bereket ve temizliğidir.[675][113]

1604. [3:140, Hldtı No: 2951]

Süheyb bin Sinan (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Herhangi bir kişi vermemek niyetiyle bir borç alırsa, Kıyamet Günü hırsız olarak Allah'ın huzuruna çıkar.676[114]

1605. [3:140, Hadîs No: 2952]
Süheyb bin Sinan'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir kimse, bedelini vermemek niyetiyle birşey satın alırsa, öldüğü gün hâin olarak ölür. Hâin ise Cehennemdedir.677[115]

1606. [3:141, Hadîs No: 2953]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hastayı ziyaret eden bir kimse, Allah'ın rahmetine dalar. Hastanın yanında oturan kimseyi de rahmet kaplar.678[116]

1607. [3:141, Hadis No: 2954]
Cabir'den (r.a.) rivayetle: .
Herhangi bir kişi genç yaşlardayken evlenirse, şeytan şöyle çığlık atar: "Vay başıma gelene! Bu benden dinini korudu."679[117]

1608. [3:141, Hadîs No: 2955]
Atiyye bin Kays (r.a.) rivayet ediyor:
Herhangi bir kişiye dini konusunda İlâhî bir öğüt tebliğ edilirse, bu, Allah tarafından kendisine gönderilen bir nimettir. Onu şükrederek kabul ederse ne âlâ. Aksi takdirde bu Allah katında, aleyhinde bir delil olur. Onunla Allah günahını arttırır ve daha fazla gazab eder.680[118]

Nimetlerin en büyüğü insanın manevî hayatı,"moral dünyasıyla ilgili olan nimetlerdir. Çünkü insanın huzuru, saadeti yerinde değilse, maddeten ne kadar refah içinde de olsa sıkıntıdan kurtulamaz.
Manevî dünyaya yönelik öğütlerin ise hayatımızda ap ayrı bir yeri vardır. Öğüde muhtaç olmayan insan yoktur. Öğüt verenler bile öğüde muhtaçtırlar. Bazan olur ki, bunalan, bir çıkış yolu arayan insan, kendisine Allah için yapılan bir öğütle rahatlayıverir.
Öğütler hayat yolunun işaret taşlarıdır. Âdeta karanlıkları aydınlatan bir projektördür. Rahatlık, kolaylık ve kurtuluş reçetesidir. Yerine göre insanı büyük tehlikelerin eşiğinden döndürür. Bu ve buna benzer özellikleri sebebiyledir ki öğütleri büyük bir nimet olarak değerlendirmek gerekir. Eğer insan, böylesine mtzlytt vt fazlletlffi olan öğütlara kulak Kabartır, şükr«d«r#K kabullenirse faydalarını görür, maddeten v# mânan çok şeyler kazanır.
öflüdü dlnluyen İnsan, herşeyden önce bu öğütlerin iyi niyetle yapıldığını düşünür, sevgi ve muhabbetle bakar, ona göre değerlendirirse o öğüdü kolayca kabullenebilir. Aleyhine şeyler söylense de, bunu acı bir ilaç gibi görür ve uygulama gayreti içerisine girer. Böyle öğütler dosttan gelir. Sa'di'nin "Önünde bir çukur olduğunu söyleyen senin hayırhahındır" dediği gibi böyle kimseler bizim iyiliğimizi isteyen kimselerdir.
İnsanların öğüdü kabul etmemelerinin genel gerekçesi öğüt veren kimseden hoşlanmamalarıdır, şahsiyetleridir. Şahsiyeti hoşuna gitmiyorsa, söyledikleri ne kadar güzel ve faydalı olursa olsun çoğu zaman kale almaz. Oysa bu yanlış bir harukotlir. Sözü söyleyene değil, sözün kendisine bakılmalıdır. Yerindeyse kim-üoıı golirse gelsin kabul edilmelidir.
Aksi halde insan bu öğütleri kulak ardı eder, vurdumduymazlığa verir veya sırl çevirirse, zararlarını dünyada görmekle kalmaz, hadiste belirtildiği gibi Kıyamet Günü aleyhinde delil olarak kullanılır, hem Allah'ın gazabını kazanmış, hem de günahını arttırmış olur.

1609. [3:142, Hadîs No: 2960]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir Müslüman üzerinde elbisesi olmayan bir Müslüman kardeşini giydirirse, Allah da ona Cennetin yeşil elbiselerinden giydirir. Bir Müslüman aç bir Müslümanı doyurursa Allah da Kıyamet Günü ona Cennet meyvelerinden yedirir. Bir Müslüman susamış bir Müslüman kardeşinin susuzluğunu giderirse, Allah da Kıyamet Günü ona ağzı mühürlü Cennet içeceğinden içirir.681[119]

1610. [3:143,Hadis No: 2961]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Bir Müslüman bir Müslüman kardeşine, bir elbise şiydirirse, üzerinde ondan bir parça kaldığı sürece, Allah'ın muhafazası altında olur. [682][120]

1611. [3:145, Hadîs No: 2965]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimseye Allah bir ilim verir de o da onu gizlerse, Allah Kıyamet Günü ona ateşten bir gem vurur.[683][121]

1612. [3:145, Hadîs No: 296]
Ebu'd-Derda (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimi* Allah'ın bulirlediği canlardın birinin uygulanmaraşsı-na aracı olurı», bundun vaig»çin<< ve kadar Allah'ın gaıabınu hedef olmaya duvunı odur, Bir kima», hakkında bilgili olmadığı bir dâvada bir Müilüman kardeşin» aşın kin < I uyarsa, o kişinin hakkı konusunda Allah'la çekişmiş olur, Allah'ın gazabına maruz kalmak için aşın bir cüretkârlık gösterir ve Kıyamet Gününe kadar sürekli olarak Allah'ın lanetine maruz kalır. Bir kişi, dünyada iken, kötüleme gâyesiy-la, bir Müslüman kardeşi hakkında bir iftirayı yayarsa, Kıyamet Günü bu «uçunun cezasını çekinceye kadar ateşte asılı tutmak Allah'ın Uiifina bir hak olur.[684][122]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Bir kimse Müslümanların bir işini üzerine alır da kendisini gözetip koruduğu gibi onları korumazsa kendisine Cennetin kokusu kok-lltlılmaz.[685][123]

1614. [3:149, Hadîs No: 2977]
Bera bin Azib (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
iki Müslüman birbirleriyle karşılaştığında birisi diğerinin elinden tutar, her ikisi de Allah'a hamdederek musafahalaşırlarsa, birbirlerinden küçük günahları kalmamış olarak ayrılırlar.[686][124]

1615. [3:150, Hadis No: 2982]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir topluluk bir mecliste oturur, orada uzun süre bekler; sonra da Allah'ı anmadan veya peygamberine salavat getirmeden da-ğılırlarsa Allah'a karşı bir kusur işlemiş olurlar. Allah dilerse onlara azap eder, dilerse bağışlar.[687][125]

1616. [3:151, Hadîs No: 2985]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Herhangi bir kişi kendisine izin verilmeden önce bir evin kapı veya penceresindeki örtüyü kaldırarak bakarsa yapması helâl olmayan bir iş işlemiş demektir. O anda ev içinden birisi gözünü patlatırsa ceza görmez. Bir kişi de örtü bulunmayan bir kapının önünden geçer de ev sahiplerinin görülmesi uygun olmayan yönlerine gözü çarparsa hiçbir günahı yoktur. Suç ev halkınındır.[688][126]

1617. [3:152, Hadîs No: 2986]
Bişr bin Âsım'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır
Bir idareci, Müslümanların işini üzerine aldığı halde aralarında idtıleti gözetmezse, Cehennemin üzerine kurulan Sırat köprüsünde durdurulur. Sırat, bütün organları yerinden çıkıncaya kadar sallanır.[689][127]

1818. [3:152, Hadîs No: 2987]
Ma'ftıl bin Yesar Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir idareci, emri altındakileri aldatıp hıyanet ederse, Cehennemdedir.[690][128]

1619. [3:152, Hadîs No: 2989]
Rbû Said'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöy-k buyurmuşlardır:
Herhangi bir kadının üç tnno çocuğu ölürse, bunlar kendisi için Cehanneme karşı ptmlu olurlar.

1620. [3:155, Hadîs No: 2996]
Muaviye (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyh buyurduklarını rivayet ediyor:

Herhangi bir kadın başına kendisine ait olmayan bir saçı takarsa o başa takılmış bir vebal olur.[691][129]

1621. [3:155, Hadîs No: 2998]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir adam namaz kılma gayesiyle abdest almaya başlar ve ellerini yıkarsa yere düşen ilk damlalarla birlikte avucuyla işlemiş olduğu günahları düşer. Yüzünü yıkadığında yere düşen ilk damlalarla birlikte kulağı ve gözüyle işlemiş olduğu günahları düşer. Kollarını dirseklerine, ayaklanın da topuklarına kadar yıkadığında da kendisine ait olan bütün günah ve hatalardan kurtulup anasından doğduğu günkü gibi ter tomiz olur. Namaza kalktığında ise Allah bununla onu bir derece yükseltir. Oturunca da selâmete ermiş olarak oturur.[692][130]

1622. [3:156, Hadîs No: 2999]
Attır bin Abese (r.a.) rivayet ediyor:
Hurhangi bir Müslüman Allah yolunda bir ok atarsa, bu ok hedefi-np İNiıbet etsin etmesin İsmailoğullarından bir köleyi âzâd etmiş gibi »ovup kazanır. Herhangi bir kişi Allah yolunda saçım ağartırsa bu kendisi için nur olur. Herhangi bir kişi Müslüman bir köleyi âzâd iderae o kölenin herbir organı âzâd eden kimsenin herbir organının Cehennemden kurtulması için bir fidye olur.[693][131]

Bu hadîs-i şerifin ilk cümlesi, cihad ruhunu canlı tutmayı hedeflemektedir. Çünkü bu ruhun her devirde ve her hal ü kârda ter ü taze tutulması gerekir. Günün şartlarına göre cihad ok atma tarzında olabildiği gibi, çağın gelişen şartlarına göro modern âlet ve cihazlarla da yapılabilir. Nitekim bugün okun yerini, ge-Hf tnl0 otomatik silâhlar almıştır.
Dün ok atmayı öğrenip düşmana atan, hedefe isabet etsin etmesin sevap kazınıyordu. Hem de hadiste belirtildiği gibi Ismailoğullarından bir köleyi âzâd «tmiş gibi... Ismailoğullannın genel olarak ne kadar asil ve mübarek insanlar olduğu düşünülürse, bu sevabın büyüklüğü kendiliğinden anlaşılır.
Dugün de modern silahlan kullanmasını bilip onları hedefe fırlatan, isabet et-jiin ölmesin aynı sevabı kazanacaktır.
Tabiî bu maddî cihad için söz konusudur. Bir de manevî cihad vardır ki, bu Clhud da hadîste anlatılan husus içerisine girer. İmansızlığa, ahlâksızlığa, maddi ve manevî değerleri tahribe yönelik faaliyetlere karşı yapılan mânevi cihad, yani likir harbi de böyledir. Dinsizliği, ahlâksızlığı neşreden basın ve yayın organlarına karşı müsbotlerini, faydalılarını yayınlamak bu cihada katılmak olur. O /iirnarı horbir kitap, horbir fikir birer ok yerlno gaçor. Bu yolda yapılan herbir tohbot, vaaz, dam do biror ok atma mesabsnlmlodir Kısacası o dohşotli mânevi yangım »öndutmok için yapılan her türlü li«lly«t, hedefini tam olarak bulsun voyu bulmanın bunun içoriHİnu girtf, O halde bu manevî eğitime katılmak, fikir oklarını hedeflerine ulaştırmak, aynı sevabı kazanma yolunda gayret göstermek, aynı sevabı kazanmak demektir. O halde hiçbir Müslüman böyle bir hizmeti hafife almamalı, maddeten ve manen ne gerekiyorsa üzerine düşeni yapmalıdır.
Hadîsin ikinci cümlesi Allah yolunda saçını ağartan kimsenin ağaran saçlarının Mahşer Gününde nur olacağını bildirmektedir. Evet, Allah yolunda atılan her adım, yani Allah'ın rızasını kazanmak, dinini yüceltmek, çizdiği meşru dâirede hayat sürmek, kısacası Müslümanca yaşamak, maddî ve manevî cihad için her yürüyüş, her hareket, her davranış kulun manen yükselmesi, derece ve mertebesinin artması demektir. Bu öyle bir nurdur ki, herkesin böyle birşeye ihtiyaç duyduğu o sıkıntılı Kıyamet gününde onun yüzünü ağartacak, gönlünü hoş edecek bir lütuf ve ihsan haline golir. Böyle bir mü'min âhirette göreceği mükâfatın küçük bir örneğini dünyada da görür, onca zahmete rağmen huzur dolu bir hayat sürer.
Hadîste ayrıca köle âzâd etmenin fazileti üzerinde durulmuş, Müslüman bir köleyi âzâd eden bir kimseye kölenin herbir âzası karşılığında kendi azalarından birinin Cehennemden kurtulacağı bildirilmiştir. Bu hadîs de göstermektedir ki, dinimiz, insan hürriyetine çok büyük bir önem vermekte, eski çağların bir realitesi olan köleleri hürriyete kavuşturmak için büyük teşvikler yapmaktadır.

1623. [3:156, Hadîs No: 3000]
Ali bin Ebî Talip'den (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir kimse benden sonra ümmetimin idaresini üzerine alırsa, Kıyamet Günü Sırat köprüsü üzerinde durdurulur. Melekler amel sahifosini açarlar, Kftor âdil davranmışsa Allah, bu adaleti sebebiyle onu kurtarır. Rğeı zulüm yapmışsa, Sırat onu öyle bir silkeler ki, eklemleri birbirinden ayrılır, Oy ki iki organı birbirinden yüz sentlik Sonra ! iuul onu Cehenneme düşürür.[694][132]

1624. [3:157, Hadîs No: 3001]
Ebû Ümame (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bir Müslüman diğer bir Müslümana sıcak bir ilgi gösterip sonra da onu aldatırsa, faiz yemiş gibi günahkâr olur.[695][133]

1625. [3:157, Hadîs No: 3003]
Ebû Said El-Hudri (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Herhangi bir idareci, idaresi altındakilere merhamet etmezse, Allah ona Cenneti haram kılar.[696][134]

1626. [3:157, Hadîs No: 3004]
Ebû Ümame (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bir genç, ilim ve ibadet içerisinde yetidir, olgunlaşırsa, Allah Kıyamet Günü ona yetmiş iki sıddîkın hovııIu kıulur sevap verir.[697][135]

1627. [3:158, Hadîs No: 3005]
Mâkıl bir Yesar'dan (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir toplulukta sabahleyin ezan okunursa bu onlar için akşama kadar Allah'ın azabına karşı bir teminat olur. Herhangi bir toplulukta akşamleyin ezan okunursa bu da onlar için sabaha kadar Allah'ın azabına karşı bir teminat olur.[698][136]

1628. [3:158, Hadîs No: 3006]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Zekâtı verilen herhangi bir malın biriktirilmesi, Allah'ın Kur'An'-da yasakladığı "kenz" değildir.[699][137]
.
1629. [3:158, Hadîs No: 3007]
Abdurrahman hin Semüre'dtn (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir idareci bir topluluğun idarttini üıtlonir de onları iyi niyet ve güvenilirlik kanutlun «İtini fümeni, herzeyi kuşatan Al» Itth'm rnhmoti onu difindı lıırttku1,[700][138]

1630. [3:158, Hadîs No: 3008]
Mâkıl bin Yesar (r.a.) rivayet ediyor:
Bir idareci, ümmetimin idaresini üzerine alır da kendi şahsına iyi niyet besleyip gayret gösterdiği kadar onlar için de iyi niyet besleyip gayret göstermezse, Allah Kıyamet Günü onu yüzüstü Cehenneme atar.[701][139]

1631. [3:158, Hadîs No: 3009]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Hnrhangi bir idareci, bir topluluğu idare eder de, onlara karşı yu-B»U|nk davranıp şefkat gösterirse, Allah da Kıyamet Günü ona şefkatle muamele eder.[702][140]

1632. [3:159, Hadîs No: 3010]
Enet (r.a.) Peygamber E fendim itin (u.t.m.) şöyle buyurduğunu rl-vâytt tdiyor:
Herhangi bir kişi yanlış bir yola çağırır da bu çağrısına uyulursa, uyanların günahı kadar kendisine günah yazılır. Bu, onların günahlarından da hiçbir şey eksiltmez. Herhangi bir kişi doğru bir yola çağırır da bu çağrısına uyulursa kendisine uyanların mükâfatı kadar mükâfat alır. Bu, onların mükâfatından da hiçbirşey eksiltmez.[703][141]

1633. [3:159, Hadîs No: 3011]
Amr bin Mürre'den rivayetle:
Nerede Allah'ın takdirini gönül hoşluğuyla karşılayanlar? Nerede bol mükâfatla karşılık verilen güzel amellere koşanlar? Sonsuzluk diyarına inandığı halde aldanış yurdu olan dünyanın âhirette faydasız işlerine çalışanlara hayret ederim.[704][142]

1634. [3:159, Hadîs No: 3012]

Câbir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ky insanlar! Allah'tan korkun ve rızkınızı ararken aç gözlülük gÖHtormeyin, mutedil olun. Çünkü hiçbir canlı elde etmede gecikse bilo rızkını tam olarak almadan katiyyen ölmez. Öyleyse Allah'tan korkunu/ vo malodinmorio aç gözlülük yapmaktan sakınınız, güzelce davranınız. Allah'ın helftl kıldığını alın, hıırnm kıldığını ise terkedin.705[143]

1635. [3:160, Hadîs No: 3014]
Ebû Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle:
Ey insanlar! Allah'tan korkun! Allah'a yemin ederim ki bir mü'-min bir mümine zulmederse, Allah Kıyamet Gününde ondan mutlaka intikamını alır.706[144]

1636. [3:161, Hadîs No: 3017]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ey ümmet! Ben sizin bazı şeyleri bilmemenizden korkmuyorum. Fakat bildiklerinizle ne derece amel ettiğinizi bakın.707[145]

1637. [3:161, Hadîs No: 3018]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir kul bir din kardeşini Allah rızası için ziyaret ederse, kendisine, 'Güzel yaptın. Cennet senin için güzolleşti' diye seslenilir. Aziz ve celil olan Allah da şöyle buyurur: 'Kulum Beni ziyaret etti. Ağırlaması Bana aittir. Kulum için Cennetten başka bir ziyafete razı olmam."708[146]

1638. [3:162, Hadîs No: 3019]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Ey kardeşim! Sana bir tavsiyede bulunacağım. Onu hatırında tut. Allah'ın bundan seni faydalandıracağını umarım. Çok olmalınızın gündüzleyin zaman zaman kabirleri ziyaret et ki bu sana âhiıvti hatırlatsın. Fakat bunu çok yapma ki din ve dünya işlerin yüz üstü kalmasın. Cenazeleri yıka. Çünkü cansız cesedlerle haşir neşir olmakta çok tesirli bir öğüt vardır. Cenaze namazlarını kıl ki bu gönlüne uh-revî bir hüzün versin. Çünkü gönlü kırık olanlar Allah'ın himAyeıin-de olarak her türlü hayra mazhardırlar. Allah için bir tevazu ve mü* kâfatına îman gayesiyle fakirlerle oturup kalk. Karşılaştığında onlara selâm ver. Musibete uğrayanlarla beraber Allah için müttViit davranarak ve bunun sevabına inanarak yiyip iç. Mütevazî ve lüki» kaçmayan elbiseler giyin. Böylece gurur ve kibir sende yerleşecek bir yor bulamamış olur. Zaman zaman Rabbine. ibâdet için süslen, Çünkü mü'min bunu insanlara karşı tok gözlülüğünü göstermek, şoroflnl muhafaza etmek ve pejmürdelikten kaçınmak için yapar. Allah'ın ya-rnIlığı hiçbir şeye ateşle azap verme.709[147]

1639. [3:164, Hadîa No: 3021]
lrbad'dan (r.a.) rivayetle:
Sizden biriniz koltuğuna kurularak Allah'ın şu Kur'ân'daki şeylerden başka hiçbirşeyi yasaklamadığını mı zannediyor? Dikkat edin, Allah'a yemin ederim ki ben de bazı şeyleri emretmiş, bazı öğütler vurmiş ve birkısım şeyleri de yasaklamış bulunuyorum. Bunlar Kur'ân kadar veya sayıca daha fazladır. Yüce Allah sizin üzerlerindeki hakkınızı verdikleri zaman, izin vermeleri durumu müstesna ehl-i kitabın ne evlerine girmenizi, ne kadınlarını dövmenizi ve ne de meyvelerini yemenizi helal kılmıştır.710[148]
Adiy bin Hatem (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin hem en uğurlu ve hem de en uğursuz organı iki çenesi arasındaki dilidir.711[149]

1641. [3:165, Hadîs No: 3023]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Devamlı olarak şüpheli şeylerin peşinde koşanlar, şaraba şıra, rüşvete hediye, haksız vergiye de zekât kılıfı geçirip alırlar.712[150]

1642. [3:165, Hadîs No: 3024]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:

Faizin günahı konusunda alan da, veren de eşittir.713[151]

1643. [3:166, Hadîs No: 3025]
Abdullah bin Cerad'dan (r.a.) rivayetle:
İyiliği emreden onu işleyen gibidir.714[152]

1644. [3:167, Hadîs No: 3030]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet alâmetleri bir tek ipe dizilmiş boncuklar gibidir. İp kop n ustur. Bunlar birbirini takip edeceklerdir.715[153]

1645. [3:167, Hadîs No: 3031]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Kim Bakara Sûresinin son iki âyetini geceleyin okursa bu ona kâfî gelir.716[154]

1646. [3:170, Hadîs No: 3038]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cemaatle namaza gelenlerin mükâfatı mescidden uzaklıkları nis-betinde büyük olur. En uzak olan en büyük mükâfatı alır.717[155]

1647. [3:171, Hadîs No: 3039]
Urvetü'l-Barakî'den (r.a.) rivayetle:
Deve, sahibi için izzet vesilesidir. Davar, berekettir. Hayır, Kıyamet Gününe kadar atın perçemine bağlanmıştır.718[156]

1648. [3:171, Hadîs No: 3042]
Kbû Hüreym (r.a,) Hvâytt idiyor;
îhsân, Allah'ı görüyormuşsun gibi Ona ibâdet etmendir. Her ne kadar sen Onu görmüyorsan da O seni görüyor.719[157]

1649. [3:176, Hadîs No: 3053]
Ebû Musa el-Eş'ari'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz, bir yere girmek istediğinde üç defa izin istesin. Müsaade edilmezse geri dönsün.720[158]

1650. [3:176, Hadîs No: 3054]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İzin üç defa istenir. Birincisi işitmeniz için, ikincisi sağa sola çekia düzen vermeniz için, üçüncüsü izin vermeniz veya geri çevirmeni» içindir.721[159]

1651. [3:177, Hadîs No: 3056]
Muâviy$ bin Haydu'den (r.a.) rlvâyttb: 722[160]

1652. [3:177, Hadîs No: 3057]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:
İstiğfar, günahların silgisidir.723[161]

1653. [3:178, Hadîs No: 3059]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
islâm, Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şâhidlik etmendir. Namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yol bulabilirsen haccetmendir.724[162]

1654. [3:179, Hadîs No: 3061]
Ebu Zer (r.a.) rivayet ediyor:

İslâm kolaylık ve hoşgörülüktür. Ancak yumuşak huylu ve hoşgörülü kimselere lâyıktır.[725][163]

1655. [3:179, Hadîs No: 3062.]

Muâz bin Cebelden (r.a.) rivayetle; Müslümanlık artnr, okuilmoz.[726][164]

Fetih Sûresinin 28. âyetinde Resûlullahın bütün dinlere üstün gelecek bir dinle gönderildiği bildirilmiştir ki, bu haberi gelişen hadiseler ortaya koymuş; tek başına yola çıkan Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) getirdiği din kısa zamanda bütün dünyaya hâkim olmuştur. Yukardaki hadis-i şerif de bu âyeti teyid etmekte, Isla-' mın eksilmeyeceği, daima artacağı bildirilmektedir.
Vefatı ânında geride 140 bin Sahabî bırakan Allah Resulünün açtığı çığır dört halife ve daha sonraki devirlerde genişletilerek devam ettirilmiş, birçok İslâm devleti, gerçekleştirdiği fesihlerle nice insanın İslâm dairesine girmesine vesile olmuştu. Bugün toprak olarak hemen hemen dünyanın yarısına, sayı olarak da beşte birine hâkim olan İslâmiyet, gün geçtikçe kuvvetlenmekte ve artmaktadır.
Diğer bütün dinlerin aksine Müslümanların gün geçtikçe daha da artmalarının sebebi; vahye dayanması, islâmın hak ve hakikatler manzumesi olması, her meselesini akla tespit ettirmesi, ilimle çatışmaması, kısacası asliyetini mü hafaza etmesidir. Bu gerçeği meşhur filozof Mister Karlayl şu şekilde ifâde edi yor:
"islâmiyet, gayet parlak bir ateş gibi doğdu. Şâir dinleri kuru ağacın dallan gibi yuttu. Hem bu yutmak Islâmiyetin hakkı imiş. Çünkü şâir dinjer—Fikal, Kur'ân'ın tasdikine mazhar olmayan kısmı—hiç hükmündedir."[727][165]
Rus'u mağlup eden Japon başkomutanı da, "İslâmın hakikatinin kuvveti ölçüsünde ve Müslümanların buna uydukları ölçüde medenîleştikleri ve ilerledikle rini tarih gösteriyor. Ve ona sırt çevirdikleri ölçüde de vahşet ve çöküşe düştük lerine, here ü merc içinde belâlara, mağlûbiyetlere uğradıklarına tarih şahittir."2[728][166]
İslâm aklı, kalbi ve tüm hissiyatı tatmin eden bir dindir, insanların gruplar hâlinde Islama girmelerinin sebeplerinden en önemlisi budur. Bedîüzzaman HU* retleri de, eskiden beri insanların başka dine değil de, Islama girişini şöyle 4fe ğerlendiriyor:
"Bir Müslümanın muhâkeme-i akliye ile ve delil-i yakîni [kesin delil] ile ve |t lâmiyete tercih etmekle eski ve yeni ayrı bir dine girdiğini tarih göstermiyor. AV mın delilsiz, taklidi bir surette başka dine girmesinin bu meselede ehemmlyitl yok. Dinsiz olmak da başka meseledir. Halbuki bütün dinlerin etbalan İse hlttt en ziyade dinine taassup gösteren İngilizlerin ve eski Rusların muhakemf akliye ile Islâmiyete dahil olduklarını ve günden güne, bazı zaman takım takım kati burhan ile Islâmiyete girdiklerini tnrih bl/o bildiriyor."[729][167]

1656. [3:179, Hadîs No: 3063]

Âiz bin Amr (r.a.) rivayet ediyor: islâm üstündür, ona üstün gelinemez.[730][168]

1657. [3:179, Hadîs No: 3064]
Cübeyr bin Mut'im'den (r.a.) rivayetle:
İslâm, Müslüman olmadan önce işlenen günahları siler.[731][169]

1658. [3:180, Hadîs No: 3065]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
İslâm temizdir, öyle ise temizleniniz. Çünkü, Cennete temiz olan-tfan başkası giremez.[732][170]

1659. [3:180, Hadîs No: 3066]
Bera bin Âzib'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şımarıklık kötülüktür.[733][171]

1660. [3:181, Hadîs No: 3070]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
îktisad geçimin yarısıdır Güzel ahlâk da dinin yarısıdır.[734][172]

1661. [3:181, Hadîs No: 3071]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Harcamada iktisad geçimin yarısıdır. İnsanlara kendini sevdirip yaklaşabilme aklın yarısı, güzel soru sorma da ilmin yarısıdır.735[173]

1662. [3:181, Hadîs No: 3072]
Küleyb el-Cühenî rivayet ediyor:
Büyük kardeş baba makâmındadır.736[174]

Dinimiz sıla-i rahîme, yani başta anne ve baba olmak üzere akraba hukukunu gözetmeye büyük ehemmiyet vermiştir Dir mü'min yakın olsun, uzak olsun akrabalarına derecelerine göre İlgi göttermell, onların sevinciyle sevinmeli, üzüntüsüyle üzülmelidir. İşte Peygamberimi/ bu hadislerinde husuit olarak büyük kardeşti olan münasebete dikkat gtklyor lüyük kardeşti hürmette, ikramda va RAlr münaRflbfHlirde b«b« gibi dftğır verilmeli Ktioinl nazari veriyor,
bi bunun bâzı sebepleri vardır. Herşeyden önce nimet bir'külfet karşılığıdır. Büyük kardeş, babası hayatta ise ona yardımcı olmuş, küçük kardeşlerinin daha iyi şartlar içerisinde yetişmelerine katkıda bulunmuştur. Baba ölmüşse, babalık vazifesini üstlenmiş, ailenin bütün sıkıntılarını omuzlamıştır. Bu kadar külfet elbette olarak bir karşılık gerektirecektir. İşte hadiste bu karşılığın ödenmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

1663. [3:182, Hadîs No: 3075]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hizmetçi ile yemek yemek tevazûdandır.737[175]

1664. [3:182, Hadîs No: 3076]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İmam, cemaatin namazının kefilidir. Müezzin de mûtemetidir. Ey Allah'ım! İmamları doğru yola yönelt, müezzinlere de mağfiret eyle.738[176]

İmamın cemaate kefil olması, namaz kıldırma sorumluluğunu yüklenmesi sebebiyledir. Çünkü imam, namazı bozan birtakım davranış ve hareketler içinde bulunabilir ve cemaat bundan habersiz olabilir. Bu sebeple cemaat bundan mes'ûl olmaz. Bu itibarla, imam cemaatin kefilidir ve namazın mes'ûliyetini üzerinde taşır.
Diğer taraftan, müezzinler de namaz, iftar ve sahur vakitlerini bildirmek noktasında cemaatin itimat etmiş olduğu kimselerdir. Onların sorumluluğu da bu noktadandır.

1665. [3:182, Hadîs No: 3077]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
îmam cemaatin namazının kefilidir. Eğer hakkını verirse faydası hem kendisine, hem de cemaatedir. Hakkını vermezse mes'ûliyet sadece kendisine aittir, cemaatin bir sorumluluğu yoktur.739[177]

1666. [3:182, Hadîs No: 3078]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor;
Yetersiz ve beceriksiz idareci Allah'ın rahmetinden uzaktır.740[178]

1667. [3:182, Hadîs No: 3080]
Enes'den (r.a.)
Güvenilir olmak zengin.tik.tir.741[179]

1668. [3:183, Hadîs No: 3081]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Güvenilir olmak rızkı çeker. Hıyanet de fakirliği çeker.742[180]

1669. [3:183, Hadîs No: 3082]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Aranızda şu üç hasleti gözettikleri sürece idarecileriniz Kureyş'ten olacaktır. Kendilerinden merhamet istendiğinde merhamet ettikçe, bölüştürdükleri zaman eşit bölüştürdükçe, hüküm verdikleri zaman adaletle hükmettikçe.743[181]

1670. [3:183, Hadîs No: 3085]
Hakem bin Umeyr (r.a.) rivayet ediyor:

Bid'aların yayılışı, felaket hali, taşınamayan yük ve ardı arkası kesilmeyen kötülüktür.[744][182]

1671. [3:183, Hadîs No: 3086]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Emniyet ve afiyette olmak, birçok insanın değerini bilemeyip al-dandıkları iki nimettir.[745][183]

1672. [3:183, Hadîs No: 3087]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Bütün işler, hayır olanı da, şer olanı da Allah'tandır.[746][184]

İmanın şartlarından birisi de "kadere iman"dır. Bir Müslüman Allah'a, meleklere, peygamberlere, kitaplara ve öldükten sonra dirilmeye olduğu gibi, kadere inanmakla da mükelleftir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bir hadislerinde imanın bu altı şartını şöyle sayar:
"İman, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, âhiret gününe ve kadere-hayrına ve şerrine-inanmandır."[747][185]
Peygamberimiz başka bir hadislerinde de kadere imanla ilgili olarak şöyle buyurur:
"Bir kul hayrı ve şerri ile kadere îman etmedikçe, tam îman etmiş olmaz. Yine, başına gelecek birşeyin mutlaka geleceğine; gelmeyecek olanın da kesin olarak gelmeyeceğine inanmadıkça, tam îman etmiş olmaz."[748][186]
Ehl-i sünnet âlimlerine göre, kâinattaki herşey Allah'ın irâde, takdir ve yarat-masıyla olmaktadır. Bu sebeple hayrı da, şerri de Allah yaratmıştır. Ehl-i Sünnet âlimlerinin bu görüşüne temel teşkil eden pekçok âyet-i kerime vardır. Meselâ Saffat Sûresinin 96. âyetinde bununla ilgili olarak, "Sizi de, sizin yaptıklarınızı da yaratan Allah'tır" buyurulmuştur. Bu gerçek Zümer Sûresinin 62. âyetinde şöyle ifâde edilir:
"Allah herşeyin yaratıcısıdır. O herşeyi hakkıyla görüp gözeticidir." Ehl-i Sünnetin bu doğru ve hak olan görüşüne rağmen, Ehl-i Sünnete tâbi olmayan Mu'tezile mezhebi mensupları şerrin yaratılması meselesinde farklı görüş ileri sürer, şerrin yaratılmasını Allah'a vermezler. Allah'ın sadece hayırları yarattığını söylerler. Bunların böyle bir fikre sahip olmalarının sebebi, şerrin yaratılmasını da şer olarak kabul etmeleridir. Cenâb-ı Hakkı yüceltmek için, "Kul fiilini kendi yaratır" derler. Bununla insana yaratıcılık vermek gibi büyük bir yanlışa düşerler.[749][187]
Mecûsîler de Allah'ın büyüklüğü ve kusurdan uzak olması düşüncesinden hareketle, kendilerince küçük ve çirkin şeyleri yaratmayı Allah'ın sânına yakıştıramadıkları için onları yaratmayacağını ileri sürerler. Şerrin yaratılmasını Allah'a vermezler. Biri'hayrı, biri de şerri yaratan iki yaratıcıya inanırlar. Onlara göre şerri yaratan şeytandır.
Oysa şerrin yaratılması şer değil, şerri işlemek, yapmak serdir. Çünkü şerrin yaratılması birçok hayırlı neticelere bakar, hayırlara başlangıç olur, hayır hükmüne geçer. Şer ise bizim hatâlarımız sonucunda doğar. Meselâ yağmurun yağmasında binlerce hayırlı neticeler vardır. Hepsi de güzeldir. Tembel bir çiftçi hasadını geciktirse, bu sebeple mahsulü zarar görse, ıslansa "yağmurun yaratılması rahmet değil serdir" diyebilir mi? Diyemez, zira yağmurun yaratılmasında birçok hayırlar vardır, fakat o tembel çiftçi su-i ihtiyarıyla o rahmeti kendisi hakkında şerre çevirmiştir, yani şefri kendi işlemiştir. Diğer bir misâl, ateşin yaratılmasında pekçok hayırlar vard'r. Fakat bâzıları onu kötü kullanmakla zarar görseler, "Ateşin yaratılması serdir" diyebilirler mi? Elbette diyemezler, çünkü ateş sadece onu yakmak için yaratılmamıştır. Kendisi ihtiyarını kötüye kullanmakla yemeğini pişiren, kendisini ısıtan ateşe elini sokarak hizmetkârını kendisine düşman etmiştir.[750][188]
Diğer taraftan, iyinin ve güzelin anlaşılmasına vesile olduğu için de, şer ve çirkinin yaratılması hayırdır. Eğer çirkinlikler olmasaydı, bizler iyinin ve güzelin kıymetini bilemezdik. Karanlık olmasa aydınlığın, hastalık olmasa sıhhatin, çirkinlik olmasa güzelliğin, düşmanlık olmasa sevginin kıymetini bilemeyeceğimiz gibi.
Gerçi çirkinin ve şerrin varlığında az da olsa zarar vardır, fakat ondaki büyük hayırlar genel mânâda o işi hayra çevirir. Dolayısıyla büyük hayırlar için, küçük serleri kabul etmek gerekir. Eğer az bir şer gelmemesi için çok büyük hayırları netice veren bir şer terkedilse, asıl o zaman büyük bir şer işlenmiş olur. Meselâ savaşa asker göndermekte elbette küçük bâzı maddî ve bedenî zarar ve serler vardır. Fakat o cihadın neticesinde büyük bir hayır mevcuttur. Dinimiz, vatanımız, namusumuz, malımız düşman istilâsından kurtulur. Eğer bâzı insanlar ölecek diye bu mücâdeleden kaçılsa, bütün bu değerler büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalacaktır.

Biraz da insanın kendi ihtiyarıyla işlediği şerfiilerin üzerinde duralım. Kul ihtiyarını neye kullanırsa, Yüce Allah onu yaratır. Meselâ kul namaz kılmak istediğinde kuluna onu yapacak gücü verir; içki içmek istediğinde de onu yapacak gücü yaratır. İçki içmek isteyene zorla namaz kıldırmayacağı gibi, namaz kılmak isteyen kuluna da zorla içki içirmez. Dolayısıyla kul şerri kendisi istediği için mes'ûliyeti kendisine aittir. Onu yaratmak ise şer değildir. Çünkü Yüce Allah insanı imtihan etmek için yaratmıştır. Bu da hayır isterse hayrın, şer isterse şerrin yaratılmasıyla mümkündür.
Bediüzzaman Hazretleri Sözler isimli eserinde bununla ilgili olarak şöyle bir misâl verir:
"Teşbihte .[benzetme] hatâ olmasın, sen bir iktidarsız [güçsüz] bir çocuğu omuzurta alsan, onu muhayyer [serbest] bırakıp 'Nereyi istersen seni oraya götüreceğim' desen. O çocuk yüksek bir dağı istedi, götürdün. Çocuk üşüdü, yahut düştü. Elbette 'Sen istedin' diyerek itap edip [azarlayıp] üstünde bir tokat vuracaksın. İşte Cenâb-ı Hak, Ahkemü'l-Hâkimîn, nihayet zaafta olan abdin [kulun] iradesini, bir §art-ı âdi [İlâhî kanunu gereği] yapıp irâde-i külliyesi ona nazar eder."[751][189]

1673. [3:184, Hadîs No: 3088]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Düşünerek ve ağırbaşlılıkla hareket etmek Allah'tan, acele etmek ise şeytandandır.[752][190]

1674. [3:184, Hadîs No: 3090]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Peygamberler rehber, din âlimleri ise reistirler. Onlarla oturup kalkmak da hayır, fazilet ve ilmi arttırır.[753][191]

1675. [3:184, Hadîs No: 3091]
Malik bin Nadle (r.a.) rivayet ediyor:
Eller üçtür. Allah'ın eli en üstte, arkasından veren el gelir, en altta da isteyenin eli vardır. Malının ihtiyaç fazlasını ver. Kendini güç durumda bırakma.[754][192]

1676. [3:184, Hadîs No: 3093]
Hz. Ömer'den (r.a.) rivayetle:
îman, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inan-mandır. Cennete, Cehenneme, amellerin tartılacağına, öldükten sonra dirilişe inanmandır. Hayrı ile, şerri ile kadere inanmandır.[755][193]

1677. [3:185, Hadîs No: 3094]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Mükemmel îman, inanılacak şeylere kalben inanmak, dil ile inandığını ifâde etmek ve organlarla gereğini yerine getirmektir.[756][194]

1678. [3:185, Hadîs No: 3096]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îman, yetmiş küsur bölümdür. En üstünü lâ ilahe illallah sözüdür. En aşağısı ise insanların gelip geçtiği yoldan sıkıntı verici şeyleri kaldırmaktır. Haya da imandan bir bölümdür.[757][195]

1679. [3:186, Hadîs No: 3098]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
îman, verilen sözden dönmemek için bir bağdır. Mü'min sözünden dönmez.[758][196]

1680. [3:186, Hadîs No: 3099]
Cabir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îman sabır ve maddî ve manevî fedakârlıktır.[759][197]

1681. [3:187, Hadîs No: 3100]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Kadere îman, tevhid inananın nizamıdır.[760][198]

Kader kâinatta hiçbirşeyin tesadüfen olmadığının, plânlı, programlı yürütüldüğünün, herşeyin tek elden idare edildiğinin ifadesidir. Kâinatta rastgele, tesadüfen olup biten hiçbir olay yoktur. Herşeyin sahibi Allah'tır, herşeyin dizgini Onun elindedir. Herşey Onun# izni ve kontrolüyle yürütülür. Gece ve gündüz Onun takdiriyle meydana gelir. Mevsimler Onun İlâhî programıyla gidip gelir. Kar, kış, fırtına o takdirle yürütülür. Bunun gibi insanın başına gelecek hayır ve serler de takdirat iledir. Onun ihsan ettiği her nimet fazlının meyvesi ve ürünü, vermiş olduğu her ceza ve musibet de adaletinin gereğidir. Yaratıklarının yapısını, ileride alacakları durumları çok iyi bilir ve onlara göre hayatlarını programlar. Yaptığı hiçbir icraattan dolayı kınanamaz. Kullarına dilediği şeyi emreder, dilediği şeyi yasaklar. Bütün bunlar kaderin muhtevasına girerler ve aynı zamanda tevhid akidesinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bunlar olmadan tevhid inancı ayakta duramaz.

1682. [3:187, Hadîs No: 3101]
Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kadere îman kaygı ve üzüntüyü giderir.[761][199]

1683. [3:187, Hadîs No: 3102]
Muhammed bin Nadr el-Harîsi (r.a.) rivayet ediyor: îman, haramlar ve tamahkârlıklardan uzaktır.[762][200]

1684. [3:188, Hadîs No: 3105]
. [Muhammed bin AHJ'den rivayetle:
îman ve amel iki a'rkadaştır. Herbiri ancak diğeriyle ayakta durur.[763][201]

1685. [3:188, Hadîs No: 3106]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
îman iki parçadır. Yarısı sabır, yarısı şükürdür.[764][202]

1686. [3:192, Hadîs No: 3113]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
îki çeşit günah vardır ki, cezaları âhirete bırakılmadan dünyada verilir: Zulüm ve ana babaya isyan.[765][203]

1687. [3:193, Hadîs No: 3117]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Karanlık gecelerin parçaları gibi fitneler gelmeden hayırlı amellerde acele ediniz. O fitneler sırasında kişi sabahleyin mü'min olarak kalkar, kâfir olarak akşamlar. Akşam mü'min olur, kâfir olarak sabahlar. Dini, az bir dünyainenfaati karşılığında satar.[766][204]

1688. [3:194, Hadîs No: 3118]
Ebu Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Ağız tadını kaçıran ihtiyarlık, anî ölüm, ibadetten alıkoyan hastalık ve unutturan erteleme gelmeden önce salih amellerde acele ediniz.[767][205]

1689. [3:194, Hadîs No: 3120]
Abis el-Gıfarî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şu altı şey gelmeden önce salih amel işlemede acele ediniz. Sefihler başa geçmeden, polisler çoğalmadan, hüküm karşılığında rüşvet alınmadan, kısas terkedilmekle adam öldürme hafife alınmadan, akrabalık bağları kesilmeden, Kur'ân'ı bir çalgı âleti gibi kullanan yeni yetmeler çıkmadan, insanlar bunlardan birini Kur'ân'ı en az anlayanları oldukları halde sırf kendilerine şarkı gibi okumak için öne geçirirler.[768][206]

1690. [3:195, Hadîs No: 3121]
Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmaktadırlar.
Şu yedi şey gelmeden önce salih amellerde acele edeniz. İnsanları ancak şu yedi şey bekliyor: Unutturucu bir fakirlik, azdırıcı bir zenginlik, sıhhati bozucu bir hastalık, tâkattan düşürücü bir yaşlılık, anî bir ölüm, Deccal ki beklenen serdir ve Kıyamet. Kıyamet hepsinden daha dehşetli ve daha acıdır.[769][207]

1691. [3:195, Hadîs No: 3122]
Enes rivayet ediyor:
Sadaka vermede acele ediniz. Çünkü belâ sadakanın üzerinden atlayıp gelemez.[770][208]

1692. [3:195, Hadîs No: 3123]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Rızkı kazanmada ve ihtiyaçlarınızı karşılamada sabahın erken saatlerini tercih ediniz. Çünkü sabahın erken saatlerinde bereket ve başarı vardır.[771][209]

1693. [3:196, Hadîs No: 3124]
lbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi değiştirmeye güç yetiremediği birşey görünce, Allah'a bundan hoşlanmadığını bildirmesi onu kurtarmaya yeter.[772][210]

1694. [3:196, Hadîs No: 3125]
lbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îman açısından kişinin şöyle demesi kişiye yeter: Rab olarak Allah'ı, peygamber olarak Muhammed'i (a.s.m.), din olarak İslâmı kabul ettim.[773][211]

1695. [3:196, Hadîs No: 3126]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Din konusunda olsun, dünya konusunda olsun kişinin parmakla gösterilmesi ona kötülük olarak yeter. Ancak Yüce Allah'ın, korudukları bunun dışındadır.[774][212]

Gerek din ve gerekse düTıya konusunda aşırılığa kaçarak parmakla gösterilir hale gelmek, birçok tehlikeye hedef olmak demektir.
Bu hadis aşırılığa giderek sivrilmeyi, şimşekleri üzerine çekmeyi yasaklamaktadır.
Öyle insanlar vardır ki, dinî konularda bid'alar uydurur, dikkatleri üzerine çeker, birçok kimseyi de peşlerinden sürükler, sapıtmalarına sebep olurlar.
Öyle insanlar vardır ki, dünyevî konularda bid'at sayılabilecek alışkın olmayan kötülükler îcad eder, kendilerini öylece tanıtır ve birçok kimsenin de peşlerinden gelmelerini sağlarlar. Bu hal de bir felâkettir.
Öyle kimseler vardır ki, sahasında müsbet veya menfî tarzda yükselir, doruğa çıkar; fakat riya ve gösterişe girer, şöhret sevdalısı olur, dinini dünyasına âlet ederler. Zahiren yükselmişlerdir, ama manen alçalmış, kendi kendilerini tehlikeye atmışlardır.
Bu tip kimseler örnek alındıkları için o kötülükleri yapanların günahlarını da yüklenmektedirler. .
Müsbet noktada meselâ ilimde, hizmette, maddî ve manevî fedakârlıkta, gayrette, ihlasta zirveye çıkmış, parmakla gösterilir hale gelmiş kimseler de vardır ki, bunları da tehlikeler beklemektedir. Riya, şöhret, kendini beğenmişlik, gurur ve enaniyet mikropları onları alt edebilmek için daima mücadele verirler. Eğer bu kimseler şöhret belâsına müptelâ olmuşlarsa kendilerini manen felakete atmışlar demektir. Bedîüzzaman'ın belirttiği gibi, "Şöhret ayn-ı riyadır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır ve insanı insanlara abd ve köle yapar. O belâ ve musibete düşersen, 'Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn [Biz Allah'ın kullarıyız; sonunda yine Ona döneceğiz.] [775][213] 'de, o belâdan kurtul."[776][214]
Böyle kimseler ihlaslarını yitirmedikleri sürece Allah'ın yardım ve korumasına mazhar olurlar. Model ve örnek alındıkları için de başkalarını iyiliğe sevket-miş ve onların sevaplarının bir mislinin de defterlerine yazılmasına vesile olmuş olurlar.

1696. [3:197, Hadîs No: 3127]
Sâib bin Zeyd'den rivayetle:
Kişinin duâ ederken şöyle demesi kişiye yeter: "Allah'ım, günahlarımı bağışla, bana merhamet et ve beni Cennetine koy."[777][215]

1697. [3:197, Hadîs No: 3129]
Ebu Ümame (r.a.) rivayet ediyor:

Şu beş şey ne güzel! Ne güzeli Bunlar mizanda, ne kadar da ağır gelirler: Lâ ilahe illallah, Sübhanallah, Elhamdülillah, Allahüekber ve Müslüman bir kişinin salih bir evladı vefat ettiğinde sabredip sevabını Allah'tan beklemesi.[778][216]

1698. [3:198, Hadîs No: 3130]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

İnsanlar selâm vermemekle cimriliğin doruğuna ulaşırlar.[779][217]

1699. [3:198, Hadîs No: 3132]
Halid bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:

Zekât veren, misafire yemek yediren, felakete uğrayanlara yardımda bulunan kişi cimrilikten kurtulmuştur.[780][218]

1700-1799

1700. [3:199, Hadîs No: 3134]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Yiyeceklerinizi biraz soğutarak yiyin ki, sizin için bereketli kılınsın.[781][1]

1701. [3:199, Hadîs No: 3137]
Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: *$ Anne babaya iyilik, ömrü uzatır. Yalan rızkı azaltır. Dua kazayı geri çevirir. Aziz ve celil olan Allah'ın yaratıkları hakkında iki kazası vardır. Biri değişmez, diğeri ise değişir.[782][2]

Her insan uzun ömürlü olmayı ister. Hadis-i şerifte bunun yollarından biri özerinde durulmakta, anne babaya iyiliğin ömrü uzattığı belirtilmektedir.
O şefkat kahramanları annelere, o fedakâr babalara yapılan iyilikler elbette zayi olmaz. Âhirette verilecek sevap bir yana, daha dünyadayken insan peşin ücretini alır. İyiliği sebebiyle gönlü huzurla dolar, işleri rast gider, o huzur ve rahatlığın verdiği zevk ve lezzetle hayalın tadını çıkarır. Manen ömrü uzar. Ömrün manen uzaması demek, ömürden beklenen sevap semerelerinin artması demektir. Başkalarının uzun ömürlerle elde edemediğini böyle kimseler daha kısa bir ömürle elde etmiş olurlar. Öte yandan Allahu Taâlâ bazı şeyleri bir takım şartlara bağlamıştır. O şartlar yerine getirildiğinde şarta bağlı olan husus da gerçekleşir. Buna göre Allah kulunun ömrünün daha uzun olmasını, meselâ burada olduğu gibi anne babaya hürmet gibi birtakım iyiliklere bağlamış olabilir. O iyilikler yapıldığında kişinin ömrü hakikaten uzamış olur. Allah ezelde onun yapacağı iyilikleri bildiği için ona daha uzun ömür takdir eder. Bu da nihaî takdirin bozulması mânâsına gelmez. Çünkü nihaî takdirin ne olduğu da Allah katında kayıtlıdır.
Hadîste yalanın da rızkı azalttığı belirtilmektedir. Önce şunu belirtmek gerekir. Rızık ikidir: Birincisi hakikî, ikincisi mecazî. Herkese ölmeyeceği kadar rızkın verilmesi hakikî rızık, bundan fazlası ise mecazî rızık içerisine girer.
Bazı kimseler, bilhassa ticârette yalanlar atarak bol para kazanacaklarını sanmaktadırlar ki bu kendi kendilerini aldatmaktan öte geçmez. Kaderde ne varsa o gerçekleşir. Ne yapsa bu hakikî rızkını değiştirmez. Ne arttırır, ne de eksiltir. Mecazî rızık da çalışmaya bağlı rızıktır ki, Cenab-ı Hak böylelerine hayırlı rızıklar ihsan etmez, engeller çıkarır, bolca değil; daha az verir, verdiklerinden de bereketi kaldırır. Rızkın Allah'ın elinde olduğu düşünülürse, onun izin ve müsaadesi olmadan insan, bin türlü hile ve yalana müracaat etse de müsbet bir sonuç alamayacağını bilmelidir. Müşterinin kalbini meylettirecek O olduğuna göre, yalana, hileye müracaatetmenin mânâsı yoktur. Ancak böyle bir yola îmanı zayıf veya inançsız olan kimseler müracaat edebilirler. Halbuki rızık verenin Allah olduğu düşünülse, sonra da. makul ve meşru yollara başvurulsa, dürüstçe hareket edilse, Allah bol bol rızık verecektir. Dürüst kişi çevresine güven verdiği için müşterileri celbedecektir. Cenab-ı Hak.da onun bu dürüstlüğüne mükâfat olarak bolca ihsanlarda bulunur. Evet, yalan rızk» azaltır, dürüstlük ise rızkı çoğaltır.

Hadiste dikkat çekilen hususlardan birisi de duanın kazayı geri çevirdiğidir. Diyelim ki, Cenab-ı Hak bir kuluna bir felâketi takdir etti. Bu kader bir gün gelip gerçekleşecek, yani kaza olacak. İşte hadis-i şerifte bu kazayı önlemenin yollarından biri gösterilmekte, dua tavsiye edilmektedir. Evet, kulluğun özü olan duaya yaratılışımız gereği zâten ihtiyacımız var. Herşeyimizle ve her işimizde muhtaç olduğumuz Rabbimize yönelmezsek, başımıza dolular gibi yağmakta olan musibetlerden nasıl korunabilir, mukadder bazı felaketlerden nasıl kurtulabilirdik?
Hadiste kazanın değişebileceği konusu üzerinde de durulmaktadır ki, bu önemli bir kelâm mevzuudur. Kaza değişir mi? Değişirse nasıl değişir? Hadiste bazı kazaların değişebileceği belirtiliyor. Bu da yukarda geçtiği gibi bazı iyiliklere bağlıdır. Bu konuda Mesnevî-i Nuriye'de şöyle denilir:
"Cenab-ı Hakkın, atâ, kaza ve kader nâmında üç kânunu vardır. Atâ, kaza kânununu, kaza da kaderi bozar.
"Meselâ birşey hakkında verilen karar, kader demektir. O kararın infazı, kaza demektir. O kararın iptaliyle hükmü kazadan affetmek, atâ demektir. Evet, yumuşak bir otun damarları katı taşı deldiği gibi, atâ da kaza kânununun kat'iyetirfl deler. Kaza da ok gibi kader kararlarını deler. Demek, atanın kazaya nisbeti, kazanın kadere nisbeti gibidir. Atâ, kaza kânununun şümulünden ihraçtır."[783][3]
Bunu bir örnekle' açıklamak gerekirse şöyle diyebiliriz: Bir suçlunun cezalandırılması konusunda hüküm verilmesi kader, bunun infazı kaza, iyi haline binâen hakimin cezayı infazdan vazgeçip affetmesi atadır. Bunun gibi Cenab-ı Hak da bir kulu hakkında bir takdirde bulunur. Bu bir kaderdir. O kader de zamanı gelip gerçekleşirse kaza olur. Eğer Cenab-ı Hak, kazadan önce onun bir kısım iyiliklerine binâen o hükmü kaza etmekten vazgeçerse bu da atâ olmuş olur.

1702. [3:200, Hadîs No: 3138]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İffetli olunuz ki hanımlarınız da iffetli olsunlar. Anne babanıza iyilik ediniz ki çocuklarınız da size iyilik etsinler.[784][4]

1703. [3:200, Hadîs No: 3139]
Cabir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kendisinden özür dilendiği halde bunu kabul etmeyen Kevser havuzunun başına varamaz.[785][5]

1704. [3:200, Hadîs No: 3140]
Süleyman'dan rivayetle:
Yemekten önce ve sonra elleri yıkamak yemeğin bereketine vesiledir.[786][6]

1705. [3:201, Hadîs No: 3141]
Ebu'd-Derda (r.a.) rivayet ediyor: Mü'mine dünyada müjde güzel rüyadır.[787][7]

1706. [3:201, Hadîs No: 3142]
Ebu Bekir'den (r.a.) rivayetle:
Bedir Savaşında bulunanları Cennetle müjdele![788][8]

1707. [3:201, Hadîs No: 3143]
Übey (r.a.) rivayet ediyor:
Bu ümmeti şanı yücelik, dindarlık, yükseliş, zafer ve yeryüzü hâkimiyetiyle müjdele! Onlardan her kim âhiret işini dünya için yaparsa âhiretten hiçbir nasibi olmaz.[789][9]

1708. [3:201, Hadîs No: 3144]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Karanlık gecelerde camilere gelenleri Kıyamet gününde tam bir nur ile müjdele.[790][10]

1709. [3:203, Hadîs No: 3150]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Ben halis tevhid inancı benim Kim Sünnetimden saparsa benden değildir.
Ben halis tevhid inancı ve hoşgörülü bir dinle gönderildim.[791][11]

1710. [3:203, Hadîs No: 3151]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Ben insanlarla iyi geçinme özelliğiyle gönderildim.792[12]

1711. [3:203, Hadîs No: 3152]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ben Kıyamete çok yakın bir zamanda kılıçla birlikte gönderildim ki, hiçbir şey ortak koşulmadan yalnız Allah'a kulluk edilsin. Benim rızkım mızrağımın altına konulmuştur. Zillet ve küçüklük benim emrime muhalefet edenlere verilmiştir. Kendisini bir kavme benzeten onlardandır.793[13]

1712. [3:204, Hadîs No: 3153]
Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ben hakka çağına ve Allah'ın emirlerini insanlara ulaştırıcı olarak gönderildim. Hidayet verme konusunda elimde hiçbirşey yoktur.
Şeytan da Allah'ın yasak kıldığı şeyleri süslü gösterici olarak yaratılmıştır. Saptırma konusunda onun da elinde hiçbir şey yoktur.794[14]

1713. [3:205, Hadîs No: 3154]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ben rahmet ve savaş Peygamberi olarak gönderildim. Tüccar ve çiftçi olarak gönderilmedim. Dikkat ediniz, dinine karşı duyarlı olanları hariç, ümmetimin en şerlileri tüccarlar ve çiftçilerdir.795[15]

1714. [3:206, Hadîs No: 3157]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İftarı vakti girer girmez yapınız. Sahuru ise geç yapınız.796[16]

1715. [3:207, Hadîs No: 3160]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Selâm vermekle de olsa akrabalarınıza iyiliğiniz dokunsun.797[17]

1716. [3:208, Hadîs No: 3162]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İslâm şu beş e'sas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet etmek. Namazı dosdoğru kılmak. Zekât vermek. Hacca gitmek ve Ramazan orucunu tutmak.798[18]

1717. [3:208, Hadîs No: 3163]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetime günün erken saatleri bereketli kılınmıştır.799[19]

1718. [3:209, Hadîs No: 3166]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
İçinde çocuk bulunmayan evde bereket yoktur.800[20]

1719. [3:209, Hadîs No: 3167]
îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Daha iyi fiatla gitmesi için keçiyi sağmayıp memesinde süt biriktirip satılması aldatmadır. Aldatma ise bir Müslümana helal değildir.801[21]

1720. [3:210, Hadîs No: 3170]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Kişi ile şirk ve küfür arasındaki perdenin kalkması namazı ter-ketmekti/.Namaz küfre ve şirke engeldir.802[22]

1721. [3:210, Hadîs No: 3172]
lbni Abbos (r.a.) rivayet ediyor:
Mescid-i Haramda Kabe'nin rüknü ile Makam-ı İbrahim arasında Mültezim denilen bir yer vardır. Musibete uğramış bir kişi orada duâ ederse mutlaka kurtulur.803[23]

1722. [3:210, Hadîs No: 3173]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kul ile Cennet arasında yedi sarp yokuş vardır. Bunların en kolay geçileni ölümdür. En zor olanı ise mazlumun zalimin yakasına yapıştığı günde hesap vermek için Allah'ın huzurunda dikilmektir.804[24]

1723. [3:211, Hadîs No: 3174]
Hâlid bin Velid (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyametin hemen yakınında anarşi ve kargaşa günleri vardır.805[25]

1724. [3:211, Hadîs No: 3178]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
îlmiyle amel eden âlim kendini ibâdete veren kimseden yetmiş derece üstündür.806[26]

1725. [3:212, Hadîs No: 3179]
Esma binti Umeys (r.a.) rivayet ediyor:
Ne kötü kuldur o kul ki sonsuz büyüklük ve yücelik sahibi olan Allah'ı unutur da kendinde bir şeref var sanıp kibirlenir. Ne kötüdür
o kul ki en yüksek ve istediğini yapmaya muktedir olan Allah'ı unutur da zulüm ve tacavüze kalkışır. Ne kötüdür o kul ki kabir ve orada çürümeyi unutur da bu dünyadaki asıl vazifesini kulak ardı edip oyalanır. Ne kötüdür o kul kj nereden gelip nereye gittiğini unutarak serkeşlik ve azgınlığa dalar. Ne kötüdür o kul ki dini âlet ederek dünyayı iâter. Ne kötüdür o kul ki şüpheli şeylere sarılıp dinî yasaklardan kurtulmaya çalışır. Ne kötüdür o kul ki rehberi bir tamahkârlıktır. Ne kötüdür o kul ki nefsinin herhangi bir kötü arzusu onu yoldan saptırır. Ne kötüdür o kul ki bir gayr-ı meşru istek ayağını kaydırır. 807[27] .

1726. [3:212, Hedîs No: 3180]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Karaborsa yapan kişi ne kötü kuldur. Allah fiatları düşürdüğünde üzülür. Artırdığında ise sevinir.808[28]

1727. [3:213, Hadîs No: 3181]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İçinde seslerin yükseltildiği ve avret mahallerinin açıldığı hamam ne kötü evdir.809[29]

Hamamlar suyu sıcak ve temizlenme imkânı genellikle elverişli yerlerdir. Sıhhat açısından da faydalıdır. Ancak insanların birtakım ölçülere uymamaları sebebiyle bu faydalılık gölgelenmekte ve hamamlar kötü yerler haline gelmektedır. Peygamberimiz yukarıdaki hadisleriyle hamamların bu fonksiyonuna karşı çıkrrıaktadır.Bır hadislerinde de hamamlarda örtünme tavsiyesinde bulunmuştur.810[30] Ki bu aynî zamanda hamama gidilebileceğine işarettir. İzahını yaptığımız hadisi şerifte de hamamların "kötü bir ev" olduğu belirtilirken bunun sebebi de açıkça bildirilmektedir. O da içinde avret yerlerinin açılması, yüksek sesle olur olmaz şeylerin konuşulmasıdır. Dolayısıyla bu mahzurların bulunmadığı hamamlar "kötü ev" şümulüne girmez. Zaten temizliğe son derece önem veren dinimizin böyle temizlik müesseselerine karşı çıkması düşünülemez. Nitekim tarih boyunca ecdadımız da gittikleri her yerde cami ve medresenin yanı başına bir de hamam inşa etmişlerdir.

1728. [3:213, Hadîs No: 3184]
Ebû Hüreyre'den fr.a.) rivayetle:
Zenginlerin yediği, fakirlerin menedildiği düğün yemeği ne kötü yemektir.811[31]

1729. [3:214, Hadîs No: 3185]

Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:

Misafiri evlerinde barındırmayan topluluk ne kötüdür.[812][32]

1730. [3:214, Hadîs No: 3186]

Mu minin aralarında ürkek ve durumunu saklar bir halde dolaştığı bir topluluk ne kötüdür.[813][33]

1731. [3:214, Hadîs No: 3188]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:

"Şu şöyle dedi, bu böyle dedi" gibi dedikodularla bir yerlere varmaya çalışmak ne kötüdür.[814][34]

1732. [3:214, Hadîs No: 3189]
Ibni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:

Birinizin "Ben filan filan âyeti unuttum" demesi ne kötüdür. Aksine onlar kendisine unutturulmuş tur.[815][35]

1733. [3:215, Hadîs No: 3190]
Ibni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Küs olan iki kişiden Önce selâm veren küskünlüğü devam ettirme sorumluluğundan uzaktır.[816][36]

1734. [3:215, Hadîs No: 3191]
İbni Mes'ud'dan rivayetle:

Selâmı Önce veren kişi kibirden uzaktır.[817][37]

1735. [3:216, Hadîs No: 3194]
Uz. Hüseyin (r.a.) rivayet ediyor:

Asıl cimri, yanında ismim anıldığı halde bana salavât getirmeyendir.[818][38]

1736. [3:217, Hadîs No: 3195]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Müstehcen konuşmak kötülük, kötü huy da uğursuzluktur.[819][39]

1737. [3:218, Hadîs No: 3198]
Ebû Sa'lebe rivayet ediyor:
İyilik, yapıldığında ruhun rahata erdiği, kalbin huzur bulduğu şeydir. Günah ise, âlimler fetva verseler bile ruhun hoşlanmadığı, kalbin ısınamadığı şeydir.[820][40]

1738. [3:218, Hadîs No: 3199]
Ebû Kılâbe'den rivayetle:
İyilik yok olmaz, günah unutulmaz, hesap görücü olan Allah ölmez. Artık dilediğim yap. Nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün.[821][41]

1739. [3:219, Hadîs No: 3202]
Selmân el-Fârisi rivayet ediyor:

Bereket şu üç şeydedir: Toplu halde yemek, tirid ve sahur yemeği.[822][42]

1740. [3:220, Hadîs No: 3204]
Muhammed bin Sa'd'dan rivayetle:

Bereket ticârettedir.[823][43]

1741. [3:220, Hadîs No: 3206]
Ebû Umâme rivayet ediyor:
Bereket büyüklerimizin yanındadır. Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize hürmet göstermeyen bizden değildir.[824][44]

1742. [3:223, Hadîs No: 3218]
Ebu d-uerda dan (r.a.) rivayetle:
Belâya uğrama ve ondan emin olma kişinin diline bağlıdır. Kul bir hususda "Hayır, vallahi bu işi asla yapmayacağım" derse, şeytan mutlaka bütün işini bırakır, yapmam dediği şeyi yaptırmak suretiyle onu günahkâr edinceye kadar peşine düşer.[825][45]

1743. [3:223, Hadîs No: 3221]
Zübeyr (r.a.) rivayet ediyor:
Memleketler Allah'ın mülkü, kullar Allah'ın kullarıdır. Öyle ise nerede hayrı bulursan oraya yerleş.[826][46]

1744. [3:224, Hadîs No: 3222]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îçinde Kur'ân okunan bir ev, yer ehline yıldızların parlak göründüğü gibi gök ahâlisine öylesine parlak görünür.[827][47]

1745. [3:224, Hadîs No: 3223]
Hakim bin Huzam (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Alıcı ve satıcı birbirlerinden ayrılmadıkları sürece alışverişi bozmada serbesttirler. Satıcı doğru konuşur, malında ayıp bulunduğunda söylerse bu alışveriş her ikisi için de bereketli olur. Fakat ayıbı gizler ve yalan konuşurlarsa alışverişlerinin bereketi kaldırılır.[828][48]

1746. [3:225, Hadîs No: 3227]
Abdullah bin Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hac ve umreyi birlikte yapın. Çünkü körük, demir, altın ve gümüşün pasını nasıl giderirse, hac ve umre de fakirliği Öyle giderir, günahları siler. Makbul olan haccın mükâfatı ise ancak Cennettir.[829][49]

1747. [3:226, Hadîs No: 3229]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cehennem ateşi insanoğlunun secdeye giden yerleri hariç bütün vücudunu yer. Allah, secdeye giden yerleri yemeyi ateşe haram kılmıştır.[830][50]

1748. [3:226, Hadîs No: 3231]
Ebû Zerden (r.a.) rivayetle:
Din kardeşinin yüzüne gülümsemen senin için bir sadakadır. İyiliği emredip kötülükten sakındırman, senin için bir sadakadır. Yolunu kaybetmiş bir kişiye yol göstermen, senin için bir sadakadır. İnsanların gelip geçtiği yoldan taşı, dikeni ve kemiği kaldırman senin için bir sadakadır. Kuyudan çektiğin kovandan din kardeşinin kovasına su koyman senin için bir sadakadır.

1749. [3:228, Hadîs No: 3236]
Cömerdin kusurunun, âlimin hatâsının ve ^Hdârecinin sertliğe kaçmasının üzerinde fazla durmayın. Çünkü Allah bunların her aya-ğı kaydığında ellerinden tutar, kaldırır.[831][51]

1750. [3:229, Hadîs No: 3240]
Ubeyd bin Ümeyr'den rivayetle:
Mü'mini gücü yettiği şeyde gayretli, gücü yetmediği şeyde ise 'Yapamadım' diye hasret çeken olarak görürsün.[832][52]

1731. [3:229, Hadîs No: 3241]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanları madenler halinde bulursun. Onların câhiliyyet dönemindeki hayırlıları, dini iyi anladıkları zaman İslâmî dönemde de hayırlılarıdırlar. Bu din konusunda insanların en hayırlısı olarak İslama girmeden önce ona en fazla

düşmanlık besleyen kimseyi bulursunuz. Kıyamet Gününde Allah katında insanların en şerlileri olarak iki yüzlü olanları bulursunuz. Onlar şunlara bir yüzle, diğerlerine başka bir yüzle gelirler.[833][53]

1752. [3:230, Hadîs No: 3242]
Übey bin Kâb'den (r.a.) rivayetle:
Ateşli bir hastalığa yakalanan kimsenin hastalığından dolayı ayağı depreştikçe veya bir damarı attıkça sevaplar kendisine akarak gelir.[834][54]

1753. [3:230, Hadîs No: 3243]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Dünyada başına bir musîbet geldiği zaman çığlık atarak ağlayanlar Kıyamet Günü Cehennemliklerin sağında ve solunda olmak üzere iki saf halinde dizdirilirler. Ve bunlar Cehennemliklerin üzerine köpekler gibi havlarlar.[835][55]

1754. [3:231, Hadîs No: 3244]
îbni Abbas'den (r.a.) rivayetle:
imam olduğunuzda namazı kısa tutunuz. Çünkü arkanızda güçsüzler, yaşlılar ve işi olanlar vardır.[836][56]

1755. [3:231, Hadîs No: 3245]
Ayyaş bin Rebiâ rivayet ediyor:
Kıyamete çok yakın bir zamanda bir rüzgar eser. O anda her mü'mimn ruhu alınır.[837][57]

1756. [3:232, Hadîs No: 3253]
MücemmV bin Yahya'dan rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Sonunda helak olacağınızı bilseniz bile doğruluğun peşini bırakmayın. Çünkü gerçek kurtuluş ondadır. Kurtuluş görseniz bile yalandan da sakının. Çünkü gerçek helâket ondadır.[838][58]

1757. [3:233, Hadîs No: 3257]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Mü'minin gerçek rahatı ölümle başlar.[839][59]

1758. [3:234, Hadîs No: 3260]
Rabia el-Curaşî'den rivayetle:
Günah işlememek suretiyle kendinizi yerin şahitliğinden koruyunuz. Çünkü o sizin annenizdir. Kişi orada hayır veya şer hiçbir şey işlemez ki, Kıyamet Gününde yer onu haber vermesin.[840][60]

1759. [3:235, Hadîs No: 3262]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir yerde iken size gaflet basarsa yerinizi değiştirin.[841][61]

1760. [3:235, Hadîs No: 3263]
Hz. Âişe'den rivayetle:
Akikli yüzük kullanın. Çünkü o mübarektir.[842][62]

1761. [3:236, Hadîs No: 3267]
Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediliyor:
Yemekten sonra dişlerinizin arasını kürdanla temizleyiniz. Çünkü bu temizliktir. Temizlik ise imanı çağırır, iman da Cennette sahibinin yanındadır.[843][63]

1762. [3:237, Hadîs No: 3268]
Hz. Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Nutfeleriniz için araştırma yapınız. Onu nereye bırakacağınıza dikkat ediniz. Denklerinizle evleniniz ve denkleri denkleriyle evlendiriniz.[844][64]

1763. [3:237, Hadîs No: 3269]
Âişe (r.a,) rivayet ediyor:
Nutfeleriniz için araştırma yapınız. Onu nereye bırakacağınıza dikkat ediniz. Çünkü, kadınlar erkek kardeşlerine, kız kardeşlerine benzeyen çocuklar doğururlar.[845][65]

Bir Müslümanın en büyük arzusu duasından, hayır ve hasenatından istifade edeceği hayırlı evlat bırakmaktır. Bunu yapabildiği takdirde amel deften kapanmaz, sevapları yazılmaya devam eder.
Hayırlı evlat bırakmanın yolu ilk basamağı sâliha, ahlâklı ve halk tabiriyle "helâl süt emmiş" bir kadınla evlenmektir. Böyle bir anne, çocuğuna, rahmine düştüğü andan itibaren temiz ve berrak ruhundan ruh kalacak, doğduğu andan itibaren de güzel bir eğitimle iyi bir insan ve kâmil bir Müslüman olarak yetişmesine gayret gösterecektir.
İşte bunun içindir ki, Sevgili peygamberimiz, mü'minin çocuğuna seçeceği anneyi iyi araştırmasını tavsiye etmektedir. Seçilecek eşin asil ve iyi bir âiieye mensup olması gerektiğine dikkat çekmiş, bunun gerekçesi olarak da kadınların erkek kardeşlerine, kız kardeşlerine benzeyen çocuklar doğurabiieceklerini nazara vermiştir. Çocuğun soyuna çekmesi günümüzde bilinen bir gerçektir.

1764. [3:238, Hadîs No: 3271]
Üsâme bin Şüreyk'den rivayetle:
Ey Allah'ın kulları tedavi olunuz. Çünkü Allah hiçbir dert yaratmamıştır ki, devasını da yaratmamış olsun. Bir tek dert hariç, o da ihtiyarlıktır.

1765. [3:238, Hadîs No: 32731
Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
İnek sütüyle tedavi olunuz. Allah'ın bunu şifâya vesile kılacağını umuyorum. Çünki inek her bitkiden yer.[846][66]

1766. [3:239, Hadîs No: 3274]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Üzüntü ve kaygılarınızı sadakalar vermekle gideriniz ki, Allah kötü durumunuzu düzeltsin ve düşmanlarınıza karşı size yardım etsin.[847][67]

Üzüntü ve kaygılardan kurtulmanın, düşmanlara karşı yardıma mazhar olmanın sadakayla ne gibi bir ilgisi olabileceğini ilk etapta kavramak güç olabilir. Biraz düşünülünce bunun hiç de imkânsız olmadığı, aksine son derece makûl olduğu hemen anlaşılır. Çünkü sıkıntıyı giderecek olan Allah'tır.
Evet, Allah, rızası için sadaka verenlerin hem üzüntü ve kaygılarını giderir, hem de onlara, düşmanlarına karşı yardım eder.
Bunun maddî İzahlarını yapmak da mümkündür. Sadaka veren insan, psiko-lojikman büyük bir rahatlama içerisine girer. Yardımseverliğin, başkalarının elinden tutmanın manevî zevkini tadar. İçi huzurla dolar. Gönlünde kaygı ve üzüntünün boğucu sislerine yer kalmaz. Bu huzur, bu rahatlık ayrıca gelebilecek kaygı ve üzüntüleri de yok edebilecek büyüklüktedir. Evet, sadakanın kalbte doğurduğu huzur güneşi, kaygı ve üzüntü buzlarını eritecek güçtedir. Âdeta sadaka, dertlerin ilacıdır. Nice cimri insan, maddeten iyilikler yapmak suretiyle cimriliğin manevî kıskacından kurtulmuşlardır.
Yine sadaka veren insan, moralmen güçlü olduğu için düşmanlara karşı da güçlüdür. Çünkü morali, kuvve-i mâneviyesi yüksek olan insanın çalışma gücü, faaliyeti ve verimliliği de o seviyede artar. Zayıt görünüşlü bir mü'mine karşı başka duygular besleyen düşman, aynı duyguları, zorlukların üzerine üzerine giden moralmen güçlü, dinç ve zinde bir mü'mine karşı duyamaz. Ondan korkar, çekinir, üzerine gidemez. Gitse de o mü'min Cenab-ı Hakkın verdiği bir kuvvetle ona kolaylıkla karşı koyar.
Demek ki, sadaka gerçekten kaygı ve üzüntüleri defedebilecek, düşmana karşı Allah'ın yardımını celbedebilecek güçtedir.
Sonra sadaka veren kimsenin dost ve arkadaşları çok olur, çevresi geniş olur. Etrafında âdeta çelikten bir halka meydana gelir. Hiçkimse onunla mücadeleyi kolay kolay göze alamaz. Öte yandan sadaka verdiği kimselerin duaları onun için büyük bir manevî güç kaynağı olur.

1767. [3:239, Hadîs No: 3275]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Aralanın kükrerken ne dediğini biliyor musunuz? Şöyle der: "Al-lah'ım, beni iyiliksever hiçbir kimseye saldırtma."[848][68]

1768. [3:240, Hadîs No: 3281]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Vasiyet yapmamak dünyada büyük bir kusurdur, âhirette ise ateş ve rezil rüsvay olmaktır.[849][69]

Vasiyet, kelime olarak emir, bir işi birisine ısmarlamak demektir. Dînî bir tâbir olarak kullanıldığında, bir malı veya herhangi bir menfaati, ölümünden sonra geçerli o'lmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir.
Vasiyetin çeşitleri vardır. Birincisi vacip olan vasiyetlerdir. Kişinin yanında bulunan emânetlerin verilmesi veya senedi olmayan borçların ödenmesi için vasiyet etmesi vaciptir. Ölümün ne zaman geleceği bilinmediğinden, emânetlerin ve senetleri olmayan borçların vasiyet edilmesi gerekir. Peygamberimiz bir hadislerinde bununla iigili olarak şöyle buyurur:
"Vasiyet edilecek birşeyi bulunan bir Müsiümanın, vasiyeti yanında bulunmadıkça, iki gece geçirmesi doğru değildir."[850][70]
Ayrıca, üzerinde yemin ve oruç keffâreti bulunanların, zekât borcu olanların bıraktıkları maldan bu borçlarının ödenmesini; namaz borcu olanların kılamadıkları namazların yerine fidye verilmesini, hac borcu olanların yerlerine hacca gidilmesini vasiyet etmeleri, vacip kısmın içinde değerlendirilir.
İzahını yaptığımız hadis de, vacip olan bu tür vasiyetler içindir. Kişinin gerek insanlara, gerekse Allah'a olan borcunu bildirmeden vefat etmesinin kusur olduğu, âhirette ateş ve rüsvaylık olacağı ise açıktır.
Vasiyetin bir diğer çeşidi müstehap olan vasiyetlerdir. Vasiyet edebilecek kadar maddî durumları müsait olan kimselerin, vârislerini başkalarına muhtaç bir vaziyette bırakmamak şartıyla mallarının üçte birini aşmayacak kısmından fakirlere ve kimsesizlere verilmesini vasiyet etmeleri müstehaptır. Fakat bu vasiyet yapılırken dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. O da vasiyetin Islama hizmet eden kuruluşlara, dine, ilme ve fazilete hizmet eden kimselere yapılmasıdır. İçki, kumar ve benzeri gayr-i meşru yerlere harcayan kimselere yapmanın haram olduğunu söyleyen âlimfer vardır. Böyle bir vasiyet en hafifinden mekruhtur.

1769. [3:241, Hadîs No: 3285]
îbni Mes'ud (r.a,) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bakire kadınlarla evlenmeye bakınız. Çünkü, onların ağızları daha tatlı, rahimleri daha çok çocuk yapmaya müsaittir. Kendileri de daha kanaatkardırlar.[851][71]

Peygamberimiz bu hadislerinde bakire ile evlenmeye teşvik etmektedir. Aynı hadiste bunun üç hikmeti sayılmaktadır. Birincisi, bakirenin dul kadına nisbeten konuşması daha güzeldir, genelde eşine karşı lüzumsuz ve uygunsuz sözler sarfetmez, ölçüyü kaçırmaz. Dul kadına nisbeten daha utangaç ve saygılıdır. Çünkü daha önce başka bir erkekle yaşamadığı için daha sıkılgandır, her ağzına geleni söylemez. Tabî böyle olması, kocasının bu perdeyi muhafaza etmedeki gayretine bağlıdır. Onu bu perdeyi yırtmaya mecbur bırakmadıkça bu böyle devam eder.
Hadiste sayılan ikinci hikmet, bakirenin daha çok çocuk yapmaya müsait olmasıdır. Evliliğin en mühim gayesi nesli devam ettirmek olduğundan, bu hikmet de mühimdir.
Üçüncü hikmet ise, bakirenin aza razı olmasıdır. Dul bir kadın ölen veya boşandığı kocasının yanında iken bolluğa, cinsî tatmin bakımından zevkine daha uygun bir yaşantıya alışmış olabilir. Bunu ikinci eşinde bulamadığında huzursuzluk çıkabilir. Yine eski kocasının bâzı vasıflarını çok seviyor olabilir. Yeni kocasında bu vasıfları bulamaması veya tam tersiyle karşılaşması,sıkıntıya sebep olabilir. Oysa bakire için böyle bir endişe söz konusu olmaz.
Bakire ile evlenme teşvikinin bir diğer hikmeti de, bâzı erkeklerin hanımının eski kocasını düşünerek hissen rahatsız olmasıdır.
Bununla beraber, Peygamberimizin "Bakire kızlarla evlenmeye bakınız" ifâdesi bir emir değil, tavsiyedir. Nitekim Hz. Câbir'e kız kardeşinin bakımı hikmetine binâen dul ile evlenmesinin daha iyi olacağını söylemiştir. Kendisi de gerel< himaye maksadıyla, gerekse bâzı hikmetlere binâen dul kadınlarla evlenmiştir, Bunu da nazardan uzak tutmamak gerekir.

1770. [3:242, Hadîs No: 3287]

Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Evleniniz, ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar edeceğim. Hıristiyanların rahipleri gibi olmayınız.852[72]

1771. [3:242, Hadîs No: 3288]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Evleniniz, boşamayımz. Şüphe yokki Allah zevkine çok düşkün erkek ve kadınları sevmez.853[73]

1772. [3:243, Hadîs No: 3289]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Evleniniz, boşamayımz. Şüphesiz boşanma sebebiyle Arş titrer.854[74]

1773. [3:243, Hadîs No: 3291]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Sahura kalkınız. Şüphesiz sahurda bereket vardır.855[75]

1774. [3:244, Hadîs No: 3293]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir yudum suyla da olsa sahur yapınız.856[76]

1775. [3:244, Hadîs No: 3296]
Nuaym bin Abdurrahman rivayet ediyor:
Rızkın onda dokuzu ticârettedir. Onda biri ise hayvancılıktadır.857[77]

1776. [3:247, Hadîs No: 3302]
Ibni Ömer'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Birbirinizle musafaha yapınız ki, kalblerinizden kin duyguları yok olsun.858[78]

1777. [3:247, Hadîs No: 3304]
Enes fr.a.J rivayet ediyor:
Sadaka veriniz. Çünkü sadaka Cehennem ateşinden kurtuluşunu zdur.859[79]

1778. [3:248, Hadîs No: 305]
îkrime'den rivayetle:
Bir hurma tanesi de olsa sadaka olarak veriniz. Çünkü o az da olsa açlığı dindirir ve suyun ateşi söndürdüğü gibi günahları yok eder.860[80]

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu hadislerini herkesin açlık, kıtlık çektiği, yerine göre bir hurmayı dahi bulmada güçlük çektiği bir atmosferde söylemişti. O zaman o tek veya yarım hurmayı sadaka olarak vermenin değeri kendiliğinden anlaşılır.
Sonra burada mü'minleri sadaka vermeye alıştırma da söz konusudur. Asgarîsini göstererek büyüklerini yapmaya teşvik etmektedir. Hemen hemen herkes bir hurma tanesi bulabilir. Öyleyse onu küçük görmemeli, az da olsa, yapa-bildiğince hayır yapmalı, sadaka vermelidir. Hem azdan veren, çoktan da verebilir.
Bir fakirle karşılaştığımızı farzedelim. Bizim de durumumuz pek iyi değil. Ama, ona göre daha iyi şartlarda hayat sürebiliyoruz, işte o noktada bir hurma tanesiyle de olsa yardım yapmayı ihmal etmemeli, onun açlığını giderebilaceği-ni düşünmeli, o hayrı yapmalıyız. Öte yandan fitre meselesinde olduğu gibi hem biz, hem de başkaları birer hurma verecek olsak, fakir olanlar da belini doğrultma imkânı bulabilir.
Sonra hurma burada bir semboldür. Fakirin ihtiyacına cevap verebilecek para veya herhangi bir ihtiyaç maddesi de bunun içerisine girer. Kısacası az çok demeden güç ve imkânlar ölçüsünde sadaka verebilmeli, içimizdeki bu iyilikseverlik duygusunu daima canlı ve taze tutmalı, geliştirmeye çalışmalıyız.
Böylesi hayır ve sadakalar fakiri sevindirmekle kalmaz, vereni de sevindirir. Sonra hadiste de belirtildiği gibi suyun ateşi söndürdüğü gibi günahlara keffâret olur.

1779. [3:249, Hadîs No: 3309]
İbni Ömer (r,a.) rivayet ediyor:
Birbirinizi affediniz ki, aranızdaki kin ve düşmanlıklar kalksın.[861][81]

1780. [3:249, Hadîs No: 3310]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân'ı sık sık tekrar etmek suretiyle hatırda tutunuz. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Kur'ân devenin bağından kurtulup uzaklaşmasından daha hızlı bir şekilde insanların hafızalarından uzaklaşır.[862][82]

1781. [3:250, Hadîs No: 3312]
Abdullah binAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hayırlı işlerde cevvaliyet, ümmetimin seçkinlerinde bulunan bir özelliktir.[863][83]

1782. [3:250, Hadîs No: 3313]
Abdullah bin Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Hacca gitme hususunda acele ediniz. Çünkü biriniz başına ne geleceğini bilemez.[864][84]

En hayırlı ibadet, vakti içinde ve zamanında yapılan ibadettir. Hac Hanefî, Malikî ve Hanbelî imamlarının çoğuna göre fevri bir ibadettir, yani farz olur olmaz hemen o yıl yapılmalıdır.
Imam-ı Şafiî ve Hanefîlerden Imam-ı Muhammed haccın fevri değil, ömrî olduğunu söylerler. Kişi ömrünün herhangi bir senesinde gidebilir. Bu, "Hac geciktirilebilir" mânâsında değil, farz olur olmaz hemen gitmek şart değildir demektir. İmkânlar varken gitmemek, geciktirmek mekruhtur.
Yukardaki hadiste de belirtildiği gibi haccı geciktirmemenin önemli hikmetlerinden biri insanın başına neler gelip gelmeyeceğini bilemeyeceğidir. Beklenmedik bir musibetle karşılaşabilir, fakir düşebilir, yaşlanıp gidemeyecek duruma gelebilir, hatta ölüm dahi gelebilir. Farz olduğu halde bu görevi yapmadan gidebilir. Öyleyse farz olur olmaz, hemen gitmelidir ki borçlu kalmasın.

1783. [3:250, Hadîs No: 3315]
Üsâme bin Zeyd rivayet ediyor:
Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa insanların amelleri Allah'a sunulur. Aralarında düşmanlık bulunan ve akrabalarıyla bağları koparan kimselerin dışında her mü'min kulun günahları bağışlanır.[865][85]

1784. [3:251, Hadîs No: 3316]
Hakim'den rivayetle:
Ameller Pazartesi ve Perşembe günleri Allah'a arzedilir. Peygamberlere, ölmüş olan anne ve babalara Cuma günü sunulur. Onlar bu iyiliklerden dolayı sevinirler. Yüzlerinin beyazlık ve parlaklığı artar. Öyle ise Allah'tan korkun ve günah işlemek suretiyle ölülerinize eziyet etmeyin.[866][86]

1785. [3:251, Hadîs No: 3317]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Genişlikte taat ve şükürle kendini Allah'a tanıt ki, O da sıkıntı anında yardımına koşmakla seni tanısın,[867][87]

1786. [3:252, Hadîs No: 3319]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Akrabalık haklarını yerine getirebilecek kadar soyunuzu öğrenmeye çalışınız. Çünkü akrabalarla iyi ilişkiler, yakınlar arasında sevgiye, malın artmasına ve ömrün uzamasına sebeptir.[868][88]

Sıla-i rahîm, yani akrabalık haklarını gözetmek dinimizin mühim emirlerin-dendir. Gerek âyeî-i kerimelerde, gerekse hadis-i şeriflerde bu husus üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:
"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikram etmeyi emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah düşünüp ibret almanız için size böyle öğütler verir."[869][89]
Peygamber Efendimiz de (a.s.m.) bir hadislerinde konu ile ilgili olarak şöyle buyururlar:

"Rahim [akrabalık] kelimesi, Allah'ın Rahman isminden gelir. Allah da, 'Kim akraba haklarını yerine getirirse, Ben de o kimseye iyilik ve lütufla davranırım. Kim bunu yapmazsa, Ben de ona iyilik ve lütufda bulunmam1 buyurmuştur.870[90]
İşte Peygamberimiz, bu hadislerinde de akrabalarla iyi ilişkilerde bulunmanın yakınlar arasında sevgiye, malın artmasına ve ömrün uzamasına vesile olacağına dikkat çekiyor.
Akrabalık haklarını yerine getirebilmek için akrabaları tanımak gerekir. İzahını yaptığımız hadiste dikkat çekilen hususlardan birisi de kişinin akrabalık haklarını yerine getirebilecek kadar soyunu bitmesidir. Bu hadisteki ikaza günümüzde her zamankinden çok daha muhtacız. Çünkü günümüzde maalesef yakın sayılabilecek akrabalar dahi birbirlerini tanımamaktadırlar. Bazan amcasının, halasının, dayısının gocuklarını tanımayan kimselere rastlayabilmekteyiz.
Hadiste geçen akrabalar arasındaki iyi ilişkilerin yakınlar arasındaki sevgiye sebep olduğu açık bir husustur. Bunun ömrü uzatması ise iki türlü olur. Birincisi ömrün manen uzamasıdır. Ömrün manen uzaması demek, ömürden beklenen sevap meyvelerinin artması demektir. Başkalarının uzun ömürle elde edemediklerini, akraba hukukuna riâyet edenler, daha kısa bir ömürde elde etmiş olurlar
Sıla-i rahmin ömrü uzatmasının bir diğer izahını ise şöyle yapabiliriz. Allahu Teâla, bâzı kullarının ecellerini bâzı şartlara bağlı olarak tayin etmiştir. O şart yerine geldiğinde, şarta bağlı olan husus da gerçekleşir. Buna göre Yüce Allah, bâzı kullarının ömürlerini sıla-i rahme dikkat etmeleri şartına bağlı olarak tayin etmiş olabilir. Dolayısıyla buna dikkat eden kulun ömrü uzamış olur.871[91]
Diğer taraftan, akrabalarıyla iyi ilişkiler içerisinde olan bir insan huzurludur, sıkıntıdan uzaktır. Bir musibetle karşılaşsa akrabalarını yanıbaşında bulur. Sevinçli bir gününde yine onlarla beraberdir. Huzurlu ve stresten uzak bir insanın çoğu hastalıklara yakalanmaktan kurtulacağı bir vakıadır.
Başka bir hadiste duanın kötü kazayı önleyeceği bildirilmektedir. Akrabalarıyla iyi ilişkiler içerisinde olan bir insan, onların dualarını da alır. Kişinin gıyabında yapılan duanın daha çok kabul edileceği ise, başka bir hadiste bildirilmektedir.

1787. [3:253, Hadîs No: 3322]
Uz. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
îlim öğreniniz, ilim için de ağırbaşlı ve vakur olmayı öğreniniz. îlim aldığınız kimseye karşı tevazu gösteriniz.872[92]

1788. [3:253, Hadîs No: 3323]
Muaz'den (r.a.) rivayetle:
Öğrenmek istediğinizden neyi öğrenirseniz öğreniniz, bildiklerinizle amel etmedikçe, Allah sizi bundan faydalandırmaz.873[93]

1789. [3:255, Hadîs No: 3327]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı öğreniniz ve yatağınıza uzanırken onu okuyunuz. Çünkü Kur'ân'ı öğrenen, okuyan ve onunla amel eden kimsenin durumu misk dolu torbaya benzer. Kokusu her tarafa yayılır. Onu öğrenip okuyarak ve henüz tesiri geçmemişken yatağına uzanan kişinin durumu miskin üzerine geçirilen torba gibidir.874[94]

1790. [3:256, Hadîs No: 3332]
Belâ ve musibetlerin gücünüzü zorlamasından, sıkıntı ve mutsuzluğun ulaşmasından, kötü kazadan ve düşmanlara alay konusu olmaktan Allah'a sığınınız.875[95]

1791. [3:257, Hadîs No: 3334]
Şu üç felâketten Allah'a sığınınız: Sende bir hayır gördüğünde gizleyen, bir kötülük gördüğünde ise yayan kötü komşudan. Yanında bulunduğun zaman diliyle seni inciten, yanından ayrıldığında ise sana hıyanet eden kadından. İyilik yaptığın zaman kabul etmeyen, kötülük yaptığında ise affetmeyen idareciden.876[96]

1792. [3:258, Hadîs No: 3338]
İbni Ömer'den rivayetle:

Şu beş durumda gök kapıları açılır ve dualar kabul edilir: (1) Kur'ân okunurken, (2) islâm ordusu düşman ordusuyla karşılaştığı zaman. (3) Yağmur yağdığında. (4) Zulme uğrayan duâ ettiğinde (5) ve ezan okunduğunda.[877][97]

1793. [3:258, Hadîs No: 3339]
Osman bin Ebu'-l Âs Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Gece yarısı gök kapılan açılır ve bir nida edici şöyle seslenir: "Duâ eden yok mu? Duasına cevap verilsin. Bir şey dileyen yok mu? Dileği verilsin. Sıkıntıda olan yok mu? Sıkıntısı giderilsin. Öyle ki, duâ edip de Allah'ın duasını kabul etmediği hiçbir Müslüman kalmaz. Ancak namusunu kazanç vesilesi yapan zinâkâr ve zâlim idarecinin jurnalci ve yardakçıları bundan hâriçtir.[878][98]

1794. [3:259, Hadîs No: 3341]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cuma, Pazartesi ve Perşembe günleri Cennetin kapıları açılır. Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayanlardan, bağışlanma dileyen her kulun günahı bağışlanır. Ancak din kardeşiyle kendi arasında düşmanlık bulunan kişi bunun dışındadır. Böyle bir kimse için şöyle denir: "Barışmcaya kadar bu ikisini bekletiniz."[879][99]

1795. [3:261, Hadîs No: 3343]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayet ediyor:
Gücünüzün yettiği kadar gönlünüzü dünya kaygılarından boşaltınız. Çünkü, kimin en büyük kaygısı dünya ise, Allah onun meşguliyetini arttırır, fakirliği gözünün önüne diker. Kimin en büyük kaygısı âhiret ise Allah onun işini toparlar, gönlünü zengin eder. Kim bütün gönlüyle Allah'a yönelirse, Allah mü'minlerin kalblerini sevgi ve şefkatle ona doğru koşturur. Bizzat Allah da her hayrı en sür'atli bir şekilde ona yetiştirir.[880][100]

1796. [3:262, Hadîs No: 3345]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Herşeyi tefekkür edin. Fakat Allah'ın Zâtını acaba nasıldır diye düşünmeyin. Çünkü yedinci kat semadan Kürsî* ye kadar nurdan yedi bin perde vardır. O bunun da ötesindedir.

1797. [3:262, Hadîs No: 3346]
Abdullah bin Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Yaratıkları tefekkür edin. Fakat Yaratıcının Zâtını tefekkür etmeyin. Çünkü buna güç vetiremezsiniz.[881][101]

Allah, insana bir akıl vermiştir Bu akıl kârı, zararı, iyiyi kötüyü birbirinden ayırabilecek, insanı hem dünya, hem de âhiret saadetine ulaştırabilecek güçtedir. Ancak aklın da belli bir kapasitesi vardır. Bunun ötesine geçemez. Aklın kapasitesini aşan noktalardan birisi de Allah'ın zâtını kavramaktan âciz kalmasıdır. Değil, sadece Allah'ı anlamak, bizzat vücudumuzda bulunduğu halde aklımızı, ruhumuzu dahi kavrayamıyoruz.
Evet, insan aklı herşeyi anlayabilecek güçte değildir. Bir kimya profesörünün yazdığı bir yüksek kimya kitabını, bir atom mühendisinin kaleme aldığı atomla ilgili kitapları eğer anlıyamıyorsak, bu o kitapları mânâsız hale getirmediği gibi yazarlarının büyüklüğü hakkında da bizi şüpheye sevk etmez. Aksine yazarlarının büyüklüğünü anlarız.
Akıl, ruh, v.s. gibi Allah'ın yarattığı bir kısım eserlerin büyüklüğünü kavraya-mayışımız da bize Allah'ın büyüklüğünü anlatır.
Biz Allah'ın Arş'ını, Kürsî'sini de kavrayabilecek güçte değiliz. Daha kâinattaki birçok varlığın değil mahiyetlerini bilmek, varlıklarından dahi haberdar değiliz. Kâinatın ancak milyonda beşini görebiliyoruz. Göremediğimiz âlemleri anlamamız da söz konusu değil. Kaldı ki kâinatın tümü, Kürsî yanında çöle atılan bir halka gibi kalmaktadır. Kürsî de Arş'ın yanında yine çöle atılan bir halka kadardır. Allah emir ve hükmünü Kürsîden yürütür.
Bunları göremeyen, mahiyetlerini kavrayamayan aklı, duygulan, kapasitesi sınırlı bir insanın Allah'ı göremediği gibi zâtını kavrayabilmesi de mümkün değildir. Sınırlı bir varlığın sınırsız bir Varlık'ı ihata etmesi imkânsızdır.
Ancak Allah'ı eserleri vasıtasıyla tanır, sonsuz kudret, ilim, irade ve hikmetini, büyüklüğünü anlamaya çalışırız. Herbir yaratık Allah'ın varlık, birlik ve isimlerinin tecelli yeridir. Bunları araştırmak, düşünmek Allah'ın büyüklüğünü anlamaya vesile olduğunda îmanımızı arttırır.

1798. [3:264, Hadîs No: 3350]

Enes'den (r.a.) rivayetle:
Siz şu altı şeyi kabul edin; ben de Cennete girmenize vesile olmayı kabul edeyim:
1. Biriniz konuştuğu zaman yalan söylemesin.
2. Söz verdiği zaman sözünden dönmesin.
3. Kendisine güvenildiğinde hıyanet etmesin.
4. Harama karşı gözünüzü yumunuz.
5. Harama elinizi uzatmayınız.
6. İffetinizi koruyunuz.

1799. [3:264, Hadîs No: 3351]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a isyan bayrağını açanlara kalben kızmakla Allah'a yaklaşmaya çalışınız. Onları asık yüzle karşılayınız. Onlara kızmakla Allah'ın hoşnutluğunu arayınız. Onlardan uzaklaşmakla Allah'a yaklaşmaya çalışınız.[882][102]

Mü'minin özelliklerinden birisi de kötülüklere engel olmak, onlara gücü yetiyorsa eliyle; değilse diliyle karşı çıkmaktır. Buna gücü yetmediğinde yapacağı iş ise, o hareketi kalben kötü karşılamak ve nefret etmek, bunun ifadesi olarak da surat asmaktır.
Evet, surat asmak Allah'a isyan bayrağı açan kimseyi fiiliyle mahkûm etmek demektir. Ona kızarak hoşnutsuzluğumuzu belli etmek, hiçbir şey yapamıyor-sak ondan uzak kalmak o kötü davranışa karşı yapabileceğimiz en güzel bir hareket tarzıdır, Böylece insan Rabbine yaklaşmış olur.
Böyle davranmanın birçok faydaları vardır. Herşeyden önce isyankâr kişi, davranışının yanlışlığını anlamış olur, yüz bulamaz, ya pişmanlık duymaya veya sinerek açıktan değil, gizlice yapmaya çalışır. Kötülüklerin yok olması veya azalmasının en önemli yollarından birisi bu değil midir?
Allah'a isyan eden Onun düşmanı sayılır. Allah'ın düşmanına düşmanlık etmek ise Allah'a dostluk demektir, insan böylelerinden uzaklaştıkça Allah'a yaklaşmış olur. Kızgınlık onların şahsına değil, taşıdıkları sıfatlaradır. Kötü sıfatı için ona kızan kimse o kötü sıfata kendisi de yaklaşmaz. Dolayısıyla kötülükten uzaklaşmış, bu açıdan da Allah'a yaklaşmış olur.

1800-1899

1800. [3:265, Hadîs No: 3354]
Ya'la bin Münye'den (r.a.) rivayetle,Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kıyamet Günü Cehennem mü'mine, "Çabuk geç ey mü'min! Yoksa nurun alevlerimi söndürecek" diye seslenir.[883][103]

1801. [3:266, Hadîs No: 3355]
Ebu Ümame (r.a.) rivayet ediyor:
Her türlü Öfke ve ağız kavgasının ilacı, iki rekât namazdır.[884][104]

1802. [3:266, Hadîs No: 3356]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Sahabîlerimin ileride hataları olacaktır. Allah benimle olan beraberlikleri sebebiyle bunu affedecektir.[885][105]

1803. [3:266, Hadîs No: 3357]
Muaviye (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Öyle idareciler gelecek ki istediklerini söyleyecekler, fakat kimse ses çıkarmayacak. Bunlar bir biri peşi sıra Cehenneme yuvarlanacaklar.[886][106]

1804. [3:266, Hadîs No: 3358]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Öyle fitneler olacak ki ne elle, ne de dille düzeltilemeyecek.[887][107]

1805. [3:267, Hadîs No: 3360]
Ebû Âmir es-Sekûnî (r.a.) rivayet ediyor:
Kimsenin görmediği yerde de açıkta yaptığın salih amelin aynısını yapman iyiliğinin eksiksiz oluşuna delildir.[888][108]

1806. [3:267, Hadîs No: 3361]
Ebû Umâme'den (r.a.) rivayetle, Peygamber E fendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim ki, sınır boylarında düşmana karşı kırk gün beklerse, bu esnada bir alışveriş yapmaz ve uygunsuz bir olaya sebep olmazsa annesinden doğduğu gün ki gibi günahlarından sıyrılır.[889][109]

1807. [3:267, Hadîs No: 3362]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Nimetin tamamlanması Cennete girmek ve Cehennemden kurtulmaktır.[890][110]

1808. [3:268, Hadîs No: 3365]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
İlim konusunda cimri davranmayın ve başkalarına öğretmekten geri durmayın. Onu birbirinizden gizlemeyin. Çünkü ilmi gizlemekle yapılan hıyanet, malda yapılan hıyanetten daha büyük günahtır.[891][111]

1809. [3:270, Hadîs No: 3369]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bütün gücünüzle temiz olmaya çalışınız. Çünkü Allah, İslâm binasını temizlik üzerine kurmuştur. Cennete de ancak temiz olanlar girer.[892][112]

1810. [3:270, Hadîs No: 3272]
Ebu Hureyre'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kadın dört şey için nikâh edilir: Serveti için, soyu için, güzelliği için ve dini için. Sen dindar olanını tercih et, iki eli toprak dolasıca.[893][113]

1811. [3:272, Hadîs No: 3376]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Birbirinize yemek götürmekle hediyeleşiniz. Çünkü bu rızıklarınızda genişlik sağlar.[894][114]

1812. [3:273, Hadîs No: 3379]
Ümm-ü Hakîm'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hediyeleşiniz. Çünkü hediye sevgiyi katlar ve kalblerdeki kinleri giderir.[895][115]

1813. [3:273, Hadîs No: 3380]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Mütevazı olunuz. Fakirlerle oturup kalkınız ki Allah'ın rahmetine mazhar büyük kullarından olasınız ve kibirden kurtulasınız.[896][116]

1814. [3:273, Hadis no: 3381]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kendilerinden ilim öğrendiğiniz kimselere karşı mütevazı davranınız, îlim Öğrettiklerinize de alçakgönüllülük gösteriniz. Zorba âlimler olmayınız.[897][117]

1815. [3:274, Hadis no: 3382]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'a tövbe ediniz. Şüphe yok ki ben hergün yüz defa Allah'a tevbe ediyorum.[898][118]

1816. [3:276, Hadîs No: 3387]
Îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Günahından tevbe eden günah işlememiş gibidir. Günah işlemeye devam ettiği halde dil ucuyla Allah'tan af dileyen kimse de Rabbiyle alay eden kimse gibidir. Bir kimse Müslüman birine eziyet ederse ondan dolayı yerde biten hurma ağaçları kadar günah kazanır,[899][119]

1817. [3:277, Hadîs No: 3388]
Sa'd (r.a.) rivayet ediyor: Ahirete ait amellerin dışındaki işlerde, her işte acele davranmamak daha hayırlıdır.[900][120]

Önce dünya işi, âhiret işi tabirleri üzerinde duralım. İnsanın günlük hayatında yaptığı yeme, içme, uyuma, alışveriş gibi bir kısım işler vardır. Buniar her ne kadar doğrudan doğruya âhiretle ilgili değillerdir. Ancak dünyalık işler diye ifade edebileceğimiz bu işlerin gayr-ı meşru olması da gerekmez. Bunların yanında bir de doğrudan doğruya âhirete bakan, kulluk vazifemizi yerine getirmeye yönelik olan işler vardır. Namaz, oruç, sadaka, hac gibi. Bunların herbiri âhiret işlerindendir. Kısaca dünya işi, âhiret işlerinin tersine, acele yapılması övülen veya tehir edilmesi kınanmayan işlerdir. Âhiret işi ise insanı manen yükselten, Allah'a yaklaştıran her iyi iş ve harekettir.
İşte Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) birinci gruba giren işleri acele etmemeyi, sabırla hareket etmeyi, ikinci gruba giren işlerde ise bir an önce yerine getirmemizi tavsiye etmektedir.
Dünya işlerinde niçin acele edilmemelidir? Çünkü dünya işleri bir kısım ön hazırlıklar ister. Meselâ ticârete atılacak bir kimsenin iyi bir araştırma yapması, ehil kişilerle istişare etmesi ve ona göre hazırlıklarını yapması gerekir. Aksi halde acele karar verirse pişman olacağı bir neticeyle karşılaşabilir.
Meselenin diğer bir yönü de dünya iie ilgili işler daha çok helâl veya haram ihtimali olabilen işlerdir. Bir mü'mine düşen teşebbüs edeceği işin helâl mı, haram mı olduğunu araştırmak, helâlsa teşebbüs, haramsa vazgeçmektir.
Âhirete ait işlerde ise acele davranmayı hızlı davranmak, bir an önce o iş veya ibadeti bitirme azim ve gayreti içerisine girmek şeklinde değerlendirmek gerekir. Hayır yapma, ibadet etme gibi âhirete yönelik işlerde acele edilmelidir. Çünkü yapılan her hayır ve ibadet iyilik defterimize kaydolunur, iyiliklerimizin kabarmasına vesile olur. Bu tip âhiretle doğrudan doğruya ilgili olan İşlerin pek çoğu belli bir zamanla sınırlıdır. O zaman aşıldığında o ibadeti yerine getirmeyen mes'ûl olur ve yapılmasının da pek bir mânâsı kalmaz. Sonra bunlar fırsatla ilgili işlerdir. Bu fırsat kaçabilir. Bir daha yakalamak mümkün olmayabilir. Meselâ hacca gidecek kadar zengin olan bir kimse bu ibadeti zamanında yapmazsa ilerde fakirleşebilir veya hacca gitmesini engelleyen mâniler çıkabilir.

Hayırlı işlerin birçok muzır manileri de vardır. Başta nefis ve şeytan olmak üzere bunlar o hayırlı işten bizi alıkoymak için fırsat kollarlar. O işi bir an önce yerine getirmekle bu mücadeleyi daha başlangıçta kazanmış oluruz.
Ölümün her an gelebileceğini düşünen ve bütün işi âhirete azık hazırlamak olan insanlar için geçen her dakika kayıp demektir. Ne kadar acele edilirse o kadar çok kazanç elde edilir. Yalnız işi acele yapacağım diye ibadetleri eksik bırakmaktan da şiddetle kaçınmalıdır.
Şunu özellikle belirtelim ki, acele etmek işe teşebbüs safhasında yapılmalı ve işe bir an önce başlanmalıdır. İşe başladıktan sonra o işin hakkı ne ise verilmeli, aceleye getirerek yanlışlıklara ve eksikliklere meydan verilmemelidir.

1818. [3:277, Hadîs No: 3389]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Dikkat ve temkinle hareket etmek, iktisad ve güzel haslet peygamberliğin yirmi dört parçasından bir parçadır.[901][121]

1819. [3:277, Hadîs No: 3390]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dikkat ve temkinle hareket etmek Allah'tan, acelecilik ise şeytandandır.[902][122]

1820. [3:278, Hadîs No: 3392]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle Resûl~ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dürüst ve güvenilir tüccar Peygamberler, sıddıklar ve şehidlerle beraberdir.[903][123]

1821. [3:278, Hadis No: 3393]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dürüst tüccar Kıyamet Günü Arş'ın gölgesinde olacaktır.[904][124]

1822. [3:278, Hadîs No: 3394]
îhni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Doğru söyleyen tüccar Cennetin hiç bir kapısında bekletilmez.[905][125]

1823. [3:279, Hadîs No: 3395]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Korkak tüccar kazanamaz, cesur tüccarın ise rızkı bol olur.[906][126]

1824. [3:279, Hadîs No: 3396]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Esneme şeytandandır. Birinize esneme geldiğinde gücü yettiğince esnememeye çalışsın. Çünkü biriniz esnerken "HahP diye ses çıkar-dağında şeytan ona güler.[907][127]

1825. [3:279, Hadîs No: 3398]
Numan bin Beşir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kişinin Allah'ın kendisine verdiği nimeti dile getirmesi şükürdür. Bunu yapmaması ise nankörlüktür. Aza şükretmeyen çoğa da şükretmez, insanlara teşekkür etmeyen Allah'a da şükretmez. Cemaat bereket, ayrılık ise azaptır.[908][128]

1826. [3:280, Hadîs No: 3399]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Tedbir hayatın yarısı, sevgi akim yarısı, gam ve keder ihtiyarlığın yansı, çoluk çocuğun azlığı da, iki kolaylıktan birisidir.[909][129]

1827. [3:281, Hadîs No: 3400]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Hak için zillete katlanmak, batılla izzetli görünmekten şerefe daha yakındır.910[130]

Bu hadîsin Deylemîtarafından rivayet edilen tam metni şöyledir:
"Hak için zillete katlanmak, batılla izzetli görünmekten şerefe daha yakındır. Kim bâtıla dayanarak izzet kazanmak isterse, Allah haksızlık yapmaksızın onu zilletle cezalandırır."911[131]
Hak için yaşamak, hak yolunda olmak kadar kudsî, yüce, değerli ve şerefli bir-şey yoktur. Zaman olacak bu yolda zillete düşülecek, yani aşağılanacak, horlanacak, bir kısım nimet ve imkânlardan mahrum kalınacaktır. Ama, bu zillet görünüşte zillettir, gerçekte o insan aziz, değerli ve şereflidir. İnsanların reva gördükleri bu muamele hakka arka çıkan kişiyi haktan saptırmamalıdır. Çünkü hakkın sânına lâyık olan budur. İcabında insan ezilecek, çiğnenecek, ama haktan fedakârlık vermeyecektir ki hakkın yüceliği, üstünlüğü herkesçe kabul edilsin.
Batılla izzetli görünmek ise kağıttan kule kurmaya, kar üstüne bina yapmaya benzer. Nefretleri, düşmanlıkları celbe vesile olur. Böylesine bir saltanat, izzetli görünmek insanı İnsanlıktan düşüren bir davranıştır. İnsanı alçaltır, küçültür. Evet, batılla izzetli görünmektense, haklı olup da zillete katlanmak daha şereflidir.
Cenab-ı Hak bir âyetinde izzetin Allah, Resulü ve mü'minlere ait olduğunu bildirir ki, bu izzetin nerede aranması gerektiğini açıkça gösterir. Başta peygamberler olmak üzere tarihte hakkın mücadelesini veren nice kahraman vardır ki izzet diye küfrün kof depdebesi üzerine taht kuran muhaliflerini yere sermiş, gönüllere taht kurup adlarını ebedîleştirmiş, izzetin ne olduğunu bütün âleme göstermişlerdir. Nemruda karşı Hz. İbrahim'in, Firavun'a karşı Hz. Musa'nın, Ebü Cehil ve Ebû Leheb'e karşı Peygamberimizin verdiği mücadelelerde bu gerçeği bütün açıklığıyla görmekteyiz.

1828. [3:282, Hadîs No: 3404]
"Sübhanellah" demek mizanın sevap kefesinin yarısını doldurur. "Elhamdülillah" demek ise tamamını doldurur. Tekbir getirmek gökle yer arasını doldurur. Oruç sabrın yarısıdır. Temizlik de imanın yarısıdır.912[132]

1829. [3:282, Hadîs No: 3405]
Abdurrahman bin Avfdan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
"Yarın yaparım, ertesi gün yaparım" gibi düşünceler şeytanın prensibidir. Onu mü'minlerin kalblerine atar.913[133]

İşleri zamanında yapmanın büyük önemi vardır. Aksayan ve zamanında yapılmayan işler bir aksaklığı daha peşinden getirebilir ve işler sürüncemede kalabilir. "Yarın yaparım" düşüncesi de aksamayı, eksikliği peşinen kabul etmek demektir. Çünkü yarının nasıl olacağını bilemeyiz. Herşeyden önce hergünün kendine göre işi vardır. Bugünün işini yarına bırakmak demek, yarının işini ikiye katlamak demektir. Çünkü hergünün kendine göre bir işi vardır. O günün işini zor yetiştirirken, ikinci bir işi yüklenmek, işlerin ağırlığı altında ezilmek, muhakkak birisini ihmal etmek mânâsına gelir. Ömer bin Abdülaziz'e birgün yakınlarından biri şöyle der: "Bu işler arasında hep boğulup gidiyorsunuz. Biraz dışarılara çıkıp hava alsanız, gezip dinlenseniz."
Ömer bin Abdülaziz, "İyi ama," dedi, "O günün işlerini ne yapacağım?"
"Ertesi gün yaparsınız."
Ömer bin Abdülaziz buna da şu cevabı verdi:
"Ben biıiek günün işini zor yetiştiriyorum. Beni alabildiğine yoruyor, iki günün işini bir arada yapmaya kalkarsam halim ne olur?"
Daha çok tembellerin mazeret ifâdesi olan "Yarın yaparım" gibi sözlerin bu ve buna benzer mahzurları sebebiyledir ki, Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) böyle bir hareketin şeytandan geldiğini, şeytanın prensibi olduğunu bildirerek mü'min-leri uyarmakta, başka bir hadîslerinde de bunun tehlikesini şöyle dile getirmektedir:
"'Yarın yaparım, yarın yaparım' diye işlerini erteleyenler helak olmuşlardır." Söz konusu durum uhrevî işler gündeme geldiğinde daha büyük önem arze-der. Dünya işleri böyle olursa âhiret işlerinde daha dikkatli olunması, bir an önce yapılması gerektiği anlaşılır.

1830. [3:284, Hadîs No: 3411]
Muhammed bin Umeyr rivayet ediyor:
Tevazu kulun ancak şerefini arttırır. Öyleyse mütevâzi olun ki, Allah sizi yükseltsin. Affetmek de kulun ancak izzetini arttırır. Öyleyse affediniz ki, Allah sizi aziz kılsın. Sadaka ancak malı arttırır. Öyleyse sadaka veriniz ki, aziz ve celîl olan Allah size merhamet etsin.[914][1]

1831. [3:285, Hadîs No: 3413]
Übeyy bin Ka'b'dan (r.a.) rivayetle:
Gerçek tevbe, günahı işlediğin anda pişmanlık duyman, Allah'tan affını dilemen, sonra da o günahı bir daha hiç işlememendir.[915][2]

1832. [3:286, Hadîs No: 3415]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç şey kimde bulunursa o kişi îmanın tadına erer: Allah ve Resulünün kendisine herşeyden daha sevimli olması, sevdiğini sırf Allah için sevmesi, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra, tekrar küfre dönmekten ateşe atılacakmışcasma nefret etmesi.[916][3]

1833. [3:287, Hadîs No: 3416]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa, Yüce Allah onu her yönüyle himâyesi altına alır ve onu Cennetine koyar: Zayıfa merhamet, anne babaya şefkat, emri altındakilere iyilik.[917][4]

1834. [3:288, Hadîs No: 3417]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Üç huy vardır ki, onlar kimde bulunursa Allah onu himayesinde barındırır, rahmetini üzerine yayar ve onu Cennetine koyar. Bu huyu taşıyan kimseler: Birşey verildiğinde şükreden, güçlü iken affeden, öfkelendiğinde öfkesine hâkim olanlardır.[918][5]

1835. [3:288, Hadîs No: 3418]
Muaz bin Cebelden (r.a.) rivayetle:
Üç huy vardır ki, onlar kimde bulunursa o, Allah'ın sevgili has kullarından olur. Bu üç huy kaderin hükmüne razı olmak, Allah'ın haram kıldığı şeylere girmemek için sabretmek, aziz ve ceiü olan Allah için öfkelenmek.[919][6]

1836. [3:288, Hadîs No: 3419]
Ebû Hüreyre rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa, Allah, onun hesabım kolaylaştırır, onu rahmetiyle Cennete koyar. Bunlar şunlardır: Sana vermeyene verirsin, sana zulmedeni affedersin, seninle bağlarım koparanla sen iyi münasebetlerini sürdürürsün.[920][7]

Her insan dehşetli âhiret gününde hesabının kolay geçmesini, Allah'ın rahmetine ermeyi, Cennete girmeyi arzu eder. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) yukardaki hadislerinde bunu sağlayan üç hususa parmak basmaktadır. Birincisi vermeyene vermektir.
Verene vermek kolaydır. Vermeyene vermek ise büyük bir fazilettir, cömertliktir. Çünkü bu büyük bir samimiyet ve içtenliğin ifadesidir. Allah için vermenin delilidir. Bir insan hislerine mağlup olmadan verebiliyorsa, bu Allah için verdiğinin işaretidir ve o insan hadiste belirtilen mükâfata ermiş olur.
Zulmedeni affetmek de büyük bir fazilettir. Bir insan gücü yettiği, cezalandırabileceği halde affedebiliyorsa, büyüklüktür. Zâlimin cezalandırılmasını istemek adalettir. İnsan adaletin uygulanmasını isteyebilir. Buna rağmen affetme yoluna giderse büyük bir fazilet göstermiş olur. Böylesinin mükâfatı Cennettir.
Allah Resulü, Mekke'nin fethi esnasında, düşmanlarını, eline güç ve imkân geçtiği halde atfetmişti. O insanlar ki yıllarca kendisine düşmanlık yapmış, kötülük etmiş, yurdundan çıkarmış, hatta öldürmeye kalkmışlardı. Onları Mekke'de topladı: "Ey Kureyş topluluğu!" diye seslendi. "Şu anda hakkınızda ne yapacağımı tahmin ediyorsunuz?"

Kureyşliler hep birden: "Sen kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin. Kerem ve iyilik sahibi bir kardeş oğlusun! Bize ancak hayır ve iyilik yapacağına inanırız" dediler.
Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle dedi:
"Benim durumumla sizin durumunuz, Yusuf'un (a.s.) kardeşlerine karşı olan tutumu gibi olacaktır." Sonra da şöyle devam etti:
"Yusuf'un kardeşlerine dediği gibi ben de diyorum:
'"Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok! Allah, sizi bağışlasın... O, merhamet edenlerin en merhametlisidir.'[921][8] Gidiniz hepiniz serbestsiniz."[922][9]
Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) yolunu yol edinen Isfâm büyükleri de hep aynı fazileti sergilemişlerdir. 28 sene zulmen hapishane hapishane dolaştırılan, sürgünden sürgüne gönderilen çağımız îman ve Kur'ân hizmetinin öncülerinden Bedî-üzzaman Hazretleri de, kendisine zulmeden, zehirleyen insanlara, Risale-i Nur'la îmanlarını kurtarmak şartıyla haklarını helâl ettiğini bildirmiştir.
Bağları koparan dost ve arkadaşlardan bağları koparmamak da büyük bir fazilettir. Nefse zor gelse de güzel bir davranıştır. Dostlukların kuvvetlenmesi için bu şarttır. Alâkayı kestiği bir kimseden iyilik gören şahıs, yaptığına pişman olur; dostunun sadık olduğunu anlar ve ona daha kuvvetle bağlanır. Sağlıklı bir Islâ-mî hayat için bu şarttır. Aksi halde herkes karşısındakinin kendisiyle irtibatını kopardığını ileri sürerek aynt tavır içine girse, Müslümanlar, şirazesi kopmuş teşbih tanelerine döner, dağıtılırlar. Bu da Islâmın gücünün azalmasına ve Allah'ın rahmetinden mahrum kalmaya sürükler.

1837. [3:288, Hadîs No: 3420]
Halid bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa, o kimse nefsinin cimriliğinden korunmuş demektir. Zekâtım veren, misafiri barındırıp ikram eden ve felâket ânında yardım elini uzatan.[923][10]

Resûl-u Ekrem (a.s.m.) bu hadisiyle "Kim nefsinin ihtiraslarından Korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir"[924][11] âyetinin mânâsına ışık tutmakta, âyette geçen "nefsinin ihtiraslarından kurtulan" tabirinin muhtevası içerisine kimlerin girdiğini açıklamaktadır.
Kötü huylardan kurtulmak insanın en mühim meseleierindendir. Cimrilikten kurtulmak da böyledir. İşte hadîs-i şerif bunun birkaç yolunu göstermektedir. Zekâtını veren, misafirini barındırıp ikram eden ve felâket ânında yardım elini uzatan kimse, bunu başarmış demektir.
Zekâtını veren kimse, nefse zor gelse de çalışıp kazandığı malın bir kısmını fakire verebilmektedir. Böylece hayra tahammülü olmayan nefsin cimriliğinin boynunu vurmakla, nefsi dizginlemektedir.
Misafire ikramda bulunan da öyle. Nefiste bencillik vardır. Bir insan bencilliğini bastırıp cömert davranıp misafirine ikramda bulunuyorsa, o da cimriliği dizginlemiş olur.
Felâket ânında yardım elini uzatmak da aynıdır. Böyle bir anda elinden tutulmaya son derece muhtaç olan bir insana destek vermek büyük bir fazilettir. Yapılan en küçük yardımlar dahi nefsin cimriliğini kırma mânâsına gelir.
Böyle kimselere Cenab-ı Hak büyük mükâfatlar verecektir.

1838. [3:289, Hadîs No: 3422]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa zararı sahibine döner: Zulüm, hîle ve sözünden dönme.[925][12]

1839. [3:289, Hadîs No: 3423]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa o kişi sevabı hak eder ve imânım olgunlaştım*: insanlarla hoş geçineceği bir ahlâk, kendisini Allah'ın yasaklarından alıkoyan bir takva ve câhillerin kabalığına aldırış ettirmeyen bir hilim.[926][13]

1840. [3:290, Hadîs No: 3424]
İbni Abbas (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarım rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onlar veya onlardan bir tanesi her kimde bulunursa Cennette istediği kadar hurilerle evlensin. Kendisine birşey emânet edilip o emâneti aziz ve celil olan Allah'ın korkusundan sahibine teslim eden kişi,

öldürücü bir darbe yeyip ölmek üzere iken katilini affeden kişi ve her namazdan sonra on defa Ihlâs Sûresini okuyan kişi.[927][14]

1841. [3:290, Hadîs No: 3425]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki kimde bulunursa Allah onları Arş'ının gölgesinden başka gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde Arş'ın gölgesinde gölgelendirecektir: Bu üç şey: Soğuk sıcak demeden ve her türlü zorluğa rağmen abdest almak, karanlık gecelerde mescidlere gitmek ve açları doyurmaktır.[928][15].

1842. [3:290, Hadîs No: 3426]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, kim imanlı olduğu halde onları yerine getirirse Cennete dilediği kapısından girer ve istediği yerde hurilerle evlendirilir. Ölmeden önce katilini affeden,üzerindeki kimsenin bilmediği borcu ödeyen ve her farz namazdan sonra on defa îhlâs Sûresini okuyan.[929][16]

1843. [3:290, Hadîs No: 3427]
el-Hasan'dan (r.a.) rivayetle:
Allah buyuruyor ki: "Üç şey vardır ki, kim onları titizlikle yerine getirirse o Benim gerçek dostumdur. Kim de terkederse o Benim gerçek düşmanımdır. Bunlar: Namaz, oruç ve boy abdesti gerektiğinde yıkanmaktır.[930][17]

1844. [3:291, Hadîs No: 3428]
Muâz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onları yapan büyük günah işlemiş olur. Haksız yere açılmış bir bayrağın etrafında toplanan, anne babasına isyan eden, yardım etmek için zâlimle beraber yürüyen.[931][18]

Haklı, makûl ve meşru bir sebep ve gerekçe olmaksızın meşru idareye bayrak kaldırmak ve onun etrafında toplanmak, toplumu ve milleti büyük felaketlerle baş başa bırakır. Birlik ve beraberliği tehlikeye sokar. Kardeşlik ve dayanışmayı sarsar. Zulüm ve haksızlıklara sebep olur. Kan dökülmesine kadar götürüp bölünme tehlikeleri dahi başgösterebilir. Eğer bir hak çiğnenmiş ve hak arama söz konusu olmuşsa, onun meşru yollan vardır. O yollara başvurulmalıdır. Haksız yere yapılan başkaldırmalardan hem başkaldıranlar, hem İslâm, hem de Müslümanlar büyük zarar görür.
Ana babaya isyan etmek ise, yedi büyük günah arasında sayılmıştır. Hürmete, sevgiye ve iyiliğe herkesten daha çok lâyık olan o fedakâr insanlara en güzel şekilde davranmak gerekirken, isyan etmek elbette bağışlanabilecek bir hareket değildir.
Zâlime yardım etmek de böyledir. Bu maksatla onunla birlikte yürüyen kimseler zalime destek verdikleri için büyük günah İşlemiş olurlar. Islâmın şiddetle yasakladığı hususlardan birisi zulümdür. Âyet ve hadislerde âhirette zalimlerin yardımcıları bulunmayacağı bildirilir. Allah'ın, Peygamberinin ve kâmil insanların savaş açtıkları zalimlere destek vermek elbetteki büyük bir günahtır. Bir âyette, "Zulme en küçük bir meyil dahi göstermeyin"[932][19] diye mü'minler ikaz edilirler. Bu âyet; değil sadece haksızlık ve zulüm yapmayı, zalimlere katılmayı, dalkavukluk yapmayı, taraftar ve âlet olmayı, zulme desteklik mânâsına gelebilecek beraberlikleri ve zulme en küçük bir meyil göstermeyi dahi şiddetli ve dehşetli bir şekilde tehdit etmektedir.
Şu unutulmamalıdır ki, mazlumun dost ve yardımcısı Allah'tır. Zalimin hasmı da Allah'tır. Zalimin yaptığı asla yanına kalmaz. Mazlumun duası Arş'a kadar yükselir, arada hiçbir perde bulunmadığı için Allah onun duasını hemen kabul eder ve gereken cezasını verir. Zulmünü yanına bırakmaz. Aziz-i Züntikam olan Allah mazlumun hakkını er veya geç muhakkak zalimden alır.

1845. [3:291, Hadîs No: 3429]
Enes'den rivayetle:
Üç şey vardır ki, kim onları yaparsa oruca dayanma gücü kazanır. Su içmeden önce yemek yiyen, sahura kalkan ve kaylûle uykusuna yatan.[933][20]

İbâdetleri nasıl olursa olsun yapmak değil, en iyi şekilde yapmak esas olmalıdır. Orucu da en mükemmel tarzda tutmak gerekir. Resûî-ü Ekrem (a.s.m.) oruçta sıkıntı çekmememiz, hem sağlıklı kalıp hem de diğer işlerimizi

rahatça yürütebilmemiz için nasıl oruÇ tutmamız gerektiğini göstermiştir. Çünkü oruç sadece boş insanların işi değil, icabında herbiri değişik iş ve güçte çalışan, birçok işleri birlikte yapması gereken kimselerin yaptığı bir vazifedir. Hem orucunu en güze! şekilde tutacak, hem de işlerini sıkıntı çekmeden kolayca yürütelebilecek-tir. Hele bazı insanlar vardır ki ağır işlerde çalışır, diğerlerine göre güce, kuvvete daha çok ihtiyaç duyar. Bunun için yukardaki tavsiyelerin büyük önemi vardır. İnsan hararate kapılıp çok su içer, midesini suyla doldurursa, yemeğe yer kalmaz, kalmayınca da oruçluyken çabuk acıkır, dayanma gücü bulamaz.
Oruç için sahura kalkmanın da büyük önemi vardır. Bir kimsenin iftarda yediği yemekle yaklaşık yirmi dört saaî oruç tutmasıyla sahura kalkıp da yemek yiyerek oruç tutması arasında elbette büyük farklar vardır. Sahura kalkan daha dayanıklı olur ve orucu daha rahatça tutar.
Kaylûle uykusunun da oruca dayanıklılık açısından büyük faydası vardır. Kaylûle, sabah kerahet vakti çıktıktan sonra ikindiden önceye kadarki süre içerisinde belli bir süre uyunan uykudur. Bu zaman zarfında alınan yarım saat uyku gecenin iki saatine bedeldir. Üstelik vücudu dinç ve zinde tutma bakımından da büyük bir öneme sahiptir. Bu gerçek ilmen de tespit edilmiştir. Dinlenen vücut oruca daha dayanıklı hale gelir.

1846. [3:291, Hadîs No: 3430]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, kini Allah'a güvenerek ve sevabını Ondan bekleyerek onları yaparsa kendisine yardım etmesi ve o işi onun için mübarek kılması Allah'ın üzerine bir hak olur: Esiri hürriyete kavuşturmak için çalışan, evlenen ve ölü bir araziyi ekime hazır hale getiren.934[21]

1847. [3:292, Hadîs No: 3431]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki, onlar kime verilmişse, o kişiye Davud'un (a.s.) âline verilen nimetler kadar nimet verilmiş sayılır: Bu üç şey: kızarken de, severken de adaletten ayrılmamak, fakirken de zenginken de iktisatlı davranmak, gizlide de, açıkta da Allah'tan korkmaktır.935[22]

1848. [3:292, Hadîs No: 3432]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, iman ahlâkındandır: Öfkelendiğinde öfkesi onu bâtıla sevketmeyen, hoşlandığında hoşnutluğu onu haktan dışarı çıkarmayan, gücü yettiğinde hakkı olmayan şeyi zimmetine geçirmeyen kimselerin ahlâkı.936[23]

1849. [3:293, Hadîs No: 3434]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey imanın aslmdandır: (1) "Lâ ilahe illallah" diyen kimseye sıkıntı vermemek, hiçbir günah sebebiyle onu günahla damgalamamak ve hiçbir amelinden dolayı onu İslâm dışına atmamak. (2) Ci-had, Allah beni peygamber olarak gönderdiği günden itibaren tâ ümmetimin sonu Deccal ile savaşıncaya kadar devam edecektir. Ne bir zâlimin zulmü, ne de bir âdilin adaleti onu ortadan kaldırmayacaktır. (3) Kadere iman.937[24]

1850. [3:294, Hadîs No: 3438]
İbni Kurra (r.a.) rivayet ediyor:
Her ne kadar nimetlerin devamları olmasa da şu üç şey dünya ni-metlerindendir: (1) Uysal bir binit, (2) Dindar ve itaatkâr bir hanım, (3) Geniş bir ev. 938[25]

1851. [3:294, Hadîs No: 3439]
Enes'den rivayetle:
Şu üç şey iyilik hazinelerindendir: (1) Sadakayı gizli vermek, (2) uğradığı musibeti insanlardan gizli tutmak, (3) şikâyetini sadece Allah'a arzetmek. Böyle bir kulu için Allah şöyle buyurur: 'Kuluma bir belâ verdiğimde sabretti, Beni kendisini ziyarete gelenlere şikâyet etmedi. Ben de hastalık sebebiyle eriyen etinin yerine daha hayırlı bir et; kanı yerine de hayırlı bir kan vereceğim. Eğer iyileştirirsem onu hiçbir günahı kalmamış bir halde sıhhatine kavuşturacağım. Ruhunu alırsam rahmetime eriştireceğim.939[26]

1852. [3:295, Hadîs No: 3441]
Ammar bin Yâsir (r.a.) rivayet ediyor:

Şu üç şey imandandır: Azdan da vermek, tanıdığı tanımadığı her Muslumana selâm vermek, kendi aleyhine de olsa âdil davranmak.940[27]

1853. [3:297, Hadîs No: 3446]
Hz. Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç şeyin doğru olduğuna yemin ederim: (1) Allah islâm'da nasibi olan kimseyi îslâmdan nasipsiz kimseyle bir tutmaz. îslâmdan na-sib ise şu üç şeydir: Namaz, oruç, zekât. (2) Allah dünyada bir kulunu dost edinirse, Kıyamet Gününde başkasının dostluğuna terket-mez. (3) Bir kimse bir topluluğu severse Allah onu mutlaka onlarla beraber kılar. Dördüncü birşey daha vardır ki, doğru olduğuna yemin etsem günahkâr olmayacağımı umanm. O da şudur: Allah dünyada bir kulunun kusurunu örterse, Kıyamet Gününde de mutlaka örter.941[28]

1854. [3:299, Hadîs No: 3450]
Ebû Kebşe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Size bir söz söyleyeceğim, onu hatırınızda iyi tutun. Dünya ancak şu dört grup insanındır: Bir kula Allah mal ve ilim vermiş, o da bu konuda Rabbinden korkuyor, bunlarla akrabalarına iyilik yapıyor ve Allah'ın bunda bir hakkı olduğunu biliyor. Bu kimse en üstün mertebededir. Bir kula da Allah ilim vermiş, mal vermemiş fakat iyi niyetlidir. "Eğer malım olsaydı, falan kimse gibi davranırdım" der. Bu kimse niyetine göre mükâfat alır. Bu ikisinin mükâfatı eşittir. Bir başka kula Allah mal vermiş, ama ilim vermemiş. Bu kimse malını bilgisizce harcar, malı konusunda Allah'tan korkmaz, onunla akrabalık haklarını yerine getirmez, Allah'ın onda bir hakkı olduğunu bilmez, îşte bu kişi en kötü derecededir. Bir kul da var ki, Allah ona ne mal vermiş, ne de ilim. "Eğer malım olsaydı, falan.gibi davranırdım" der. Bu da niyetine göre karşılık görür. İkisinin de günahı aynıdır.942[29]

1855. [3:300, Hadîs No: 3451]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey. vardır ki, ciddisi de ciddî, şakası da ciddidir: Nikâh, boşama ve kişinin ric'i talakla boşadığı hanımına geri dönmesi.943[30]

1856. [3:300, Hadîs No: 3452]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, dualarını geri çevirmemek Allah üzerine bir haktır: Orucunu açıncaya kadar oruçlu, hakkım alıncaya kadar mazlum, evine dönünceye kadar misafir.944[31]

1857. [3:300, Hadîs No: 3454]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç duâ vardır ki, hiç şüphe yok kabul edilir: Mazlumun duası, misafirin duası, babanın çocuklarına dûâsı.945[32]

1858. [3:302, Hadîs No: 3457]
Ebû Hüreyre rivayet ediyor:
Şu üç şeyin gerçek olduğunu bilirim: Kişi kendisine yapılan bir haksızlığı affederse Allah bundan dolayı mutlaka izzetini artırır. Kişi malını arttırmak niyetiyle kendisine bir dilencilik kapısı açarsa, Allah bu yüzden mutlaka fakirliğini arttırır. Kişi sadaka vermek için kendisine bir kapı açarsa, bununla da Allah'ın rızâsını gaye edinirse, Allah mutlaka onun malını arttırır.946[33]

1859. [3:302, Hadîs No: 3458]
Şu üç şey her Müslüman üzerinde yerine getirilmesi gereken bir haktır: Cuma günü yıkanmak, misvak kullanmak ve güzel koku sürünmek.947[34]

1860. [3:302, Hadîs No: 3459]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, üçü de her Müslümanm üzerinde haktır. Hastayı ziyaret etmek, cenazeye katılmak ve hamd ederse aksıran kimseye "Yerhamükallah" demek.948[35]

1861. [3:304, Hadîs No: 3465]

Harise bin Numan (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Üç kötü huy vardır ki, ümmetim bundan kurtulamayacaktır: Sû-i zan, hased ve birşeyi uğursuz saymak. Bir zanna kapıldığında o zan-la hüküm verip öyle hareket etme. Hased ettiğinde Allah'tan afnnı dile. Bir şeyi uğursuz saydığında, ona itibar edip de işinden geri kalma.[949][36]

Kur'ân-ı Kerim, "Zannın birçoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı büyük günahtır"[950][37] buyurur. Kur'ân'ın yasakladığı zan, sü-i zandır. Sû-i zan, bir kimse hakkında kötü zan besleme, aleyhine olarak olmayanı olmuş, varmış gibi sanmadır. Asıl olan hüsn-ü zan iken, elde delil bulunmadığı sürece hüsn-ü zan yapmak gerekirken sû-i zanna girmek veballi bir davranıştır. Bu konuda Mesne-vî-iNuriye'de şöyle denilir: "Evet, insan hüsn-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû-i ahlâkı, sû-i zan sâikasıyla başkalara teşmil etmesin; ve başkaların bazı harekâtını, hikmetini bilmediğinden, takbih etmesin [kötülemesin.]... Sû-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı [sosyal hayatı] zedeler."[951][38]
O halde hüsn-ü zan esas olmalı, sebebini, hikmetini bilmediğimiz bir davranışı hemen kötüye yormamalıyız. Hadiseler yanıldığımızı ortaya koyar da pişman duruma düşeriz.
Hadiste ümmet-i Muhammed'in kurtulamayacağı hususlardan biri de hased-dir. Hased, Türkçemizde çekememezlik mânâsına gelir. Başkalarının zekâ, kabiliyet, başarı, fazilet ve üstünlüklerini çekememektir.
Hased öylesine kötü bir huydur ki, bu mikrobu taşıyan kimse başkasında bir nimet ve üstünlük görse onu kıskanmaya kalkar. Bu onu o noktaya götürür ki, o nimetlerin sadece kendisinde bulunmasını ister. Başkalarında bulundukça da huzuru kaçar, o kimseler hakkında kötülük düşünmeye başlar. O kimsenin bu imkân ve nimetlerden mahrum kalabilmesi için akla hayale gelmedik hile ve tuzaklara başvurur, iftiraya; malına, canına sûikaste kadar gidebilir. İşte hasedin bu tehlikeleri sebebiyledir ki bir hadis-i şerifte, "Ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi hased de iyi amelleri yiyip bitirir"[952][39] Duyurulmuştur. Hasedçinin şerrinden de Allah'a sığınma tavsiye edilmiş ve bir âyette şöyle buyurulmuştur:
"Hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden Allah'a sığınırım."[953][40]
Hased, öyle kötü bir huydur ki zararı hased edilenden daha çok hased edene dokunur. Çünkü hasedçi hased ettiği kimseler nimet ve imkânlara kavuştukça huzursuz olur, act çeker. Yükselip başarı üstüne başarı kazandıklarında kendilerini için için yiyip bitirirler.
Hasedin çaresi, hased edilen şeylerin akıbetini düşünmektir. Düşünüldüğünde görülecektir ki, hased edilen kişideki zekâ, güzellik, güç, kuvvet, servet, makam ve mertebe fanîdir, geçicidir. Faydası az, zahmeti çoktur. Eğer âhirete ait meziyet ve faziletlerde hased ediyorsa, bu onun riyakâr olduğunu gösterir, âhi-ret malını dünyada mahvetmek ister. Veyahut haset ettiği kişiyi riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.
Aynı zamanda hasedçi bu haliyle kadere de bir nevi itiraz etmiş olur. Çünkü iyiliği ihsan eden İlahî takdirdir. Allah ona iyilikte bulundukça kadere küser, kaderi ve rahmeti tenkide kalkar. Kaderi tenkit eden ise başını örse vurur, kırar. Rahmete itiraz eden de rahmetten mahrum kalır.
Eğer insan, "Ne yapayım bu duygu içime işlemiş. Huyum böyle. Kendimi tutamıyorum" derse, hasedin zararından kurtulmasi için şu çareyi gösterebiliriz:
Eğer bu duygu içte kalır, haset ettiği kişiye karşı kötü bir tavır ve tutum içine girmez, dedikodu, gıybet yoluna gitmez, aksine o duyguyla mücadele edip kardeşine karşı iyi bir tutum ve davranış sergilerse, vebalden kurtulur. O duyguyu diz-ginleyemez, içinden atamazsa da içinden pişmanlık duyması, kusurunu anlayıp kurtulma çabası içerisine girmesi, haksızlığını anlaması, onu şerrinden kurtarır.
Hadiste herhangi birşeyin uğursuz sayılması da yasaklanan davranışlar arasında sayılmıştır.
Hadiste ümmetin kurtulamayacağı bildirilen bu üç husus umûmî değildir. Bu üç huyun bütün bütün ortadan kalkmayacağı, sayılı bir kısım fertlerde de olsa varlıklarını devam ettireceği mânâsındadır. Peygamberimiz hadislerinde ayrıca bunlardan kurtuluş yolunu da göstermiş, sû-i zanna kapılana o zanna göre hüküm verip ona göre davranmamayı, hased ettiğinde Allah'tan af dilemeyi, kişiden de hakkını helâl etmesini istemeyi bir şeyi uğursuz saydığında da bu kuruntusuna itibar edip de işten geri kalmamayı öğütlemektedir.

1862. [3:306, Hadîs No: 3469]
Hz. Ali rivayet ediyor:
Şu üç şeyin ihmaline hiçbir insan için izin ve müsamaha yoktur: Müslüman olsun kâfir olsun anne babaya iyilik, Müslüman olsun kâfir olsun verilen sözü yerine getirme, Müslüman olsun kâfir olsun aldığı emâneti sahibine vermek.[954][41]

1863. [3:306, Hadîs No: 3470]
Seuban'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç şey Arş'a yapışıp yalvarıyorlar: Akrabalarla iyi ilişki şöyle diyor: "Allah'ım, Sana sığınıyorum, koparılmayayım." Emânet şöyle diyor: "Allah'ım, Sana sığınıyorum, bana hiyanet edilmesin." Nimet şöyle diyor: Allah'ım, Sana sığınıyorum, bana karşı nankörlük yapılmasın."[955][42]

1864. [3:307, Hadîs No: 3472]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç şey vardır ki helak edicidir, üç şey vardır ki kurtarıcıdır, üç şey vardır ki günahlara keffâret bir, üç şey de vardır ki kişinin derecesini yükseltir. Helak ediciler şunlardır: îtaat edilen cimrilik, peşinden koşulan nefsin kötü arzuları ve kişinin ameline güvenip kendisini garantide hissetmesi. Kurtarıcılar da şunlardır: Öfkeli iken de, hoşnutken de âdil davranmak; fakirken de, zenginken de iktisat etmek ve gizlide de, açıkta da Allah'tan korkmak. Günahlara keffâret olan üç şey ise şunlardır: Bir namazı kıldıktan sonra diğer vaktin namazının beklentisi içerisinde olmak, şiddetli soğuk günlerde abdest almak ve cemaate devam etmek. Kişinin derecesini yükselten şeylere gelince: Yemek yedirmek, selâmı yaymak ve insanlar uykuda iken gece kalkıp namaz kılmak.[956][43]

1865. [3:308, Hadîs No: 3474]
Avn bin Abdullah bin Utbe'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey imandandır: Haya, harama iltifatsızhk ve dinde ince anlayış ve ilim konusu hariç, ısrarla haklı olduğunu kabul ettirmeye çalışmamak. Bunlar, kişinin dünyalığını azaltan ve âhiret azığını arttıran şeylerdendir. Fakat âhirette arttırdıkları dünyada eksilttiğinden fazladır. Üç şey vardır ki, nifaktandır: Müstehcen konuşma, hayâsızca davranışlar ve cimrilik. Bunlar dünyalığı arttıran, âhiret azığını azaltan şeylerdendir. Fakat âhiret azığından eksilttikleri dünyalıktan arttırdıklarından fazladır.[957][44]

1866. [3:308, Hadîs No: 3475]
Ebû Katade (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Her aydan üç gün ve Ramazan'dan Ramazan'a oruç tutmak, bütün seneyi oruçlu geçirmek gibidir.[958][45]

1867. [3:310, Hadîs No: 3478]
Hz. Ali'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey vardır, geciktirilmez: Vakti geldiğinde namaz, hazır olduğunda cenaze ve dengi bulunduğunda bekar.[959][46]

1868. [3:310, Hadîs No: 3479]
Abdullah bin Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şu üç ikram vardır ki geri çevrilmez: Üzerine oturulacak veya yaslanılacak şey, güzel koku ve süt.[960][47]

1869. [3:311, Hadîs No: 3481]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onları yapmak hiç kimseye helâl değildir: Kişi bir topluluğa imam olup da sadece kendisine duâ edemez. Ederse onlara hıyanet etmiştir. Kişi izin almadan evin içine bakamaz. Böyle yaparsa izinsiz girmiş demektir. Kişi abdesti çok sıkışıkken o halden kurtuluncaya kadar namaz kılamaz.[961][48]

1870. [3:314, Hadîs No: 3489]
îmran bin Husayn'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç şeyle kul dünya ve âhiretin bol nimetlerine kavuşur: Belâya karşı sabır, kadere rızâ, refah ve bollukta duâ.[962][49]

1871. [3:314, Hadîs No: 3490]
üz. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç şey seni Müslüman kardeşine samimî olarak sevdirir: Karşılaştığında selâm verirsin, bir toplulukta otururken geldiğinde ona yer açarsın, onu ençok sevdiği ismiyle çağırırsın.[963][50]

1872. [3:314, Hadîs No: 3491]
Muhammed bin Atiyye'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey vardır ki, onlara şahit olduğunda Kıyamet kopar: Eski binaların yıkılarak, terkedilmiş ve daha Önce mamur olmayan yerlere binalar dikilmesi, İyiliğin kötülük, kötülüğün iyilik olarak görülmesi ve kişinin, devenin, ağacı kırıp döktüğü gibi emâneti hafife alıp gerekli önemi vermemesi.[964][51]

1873. [3:315, Hadîs No: 3492]
Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurdukla-rını rivayet ediyor:
Üç ses vardır ki, Allah onlarla meleklere karşı iftihar eder: Ezan sesi, Allah yolunda çarpışırken getirilen tekbir sesi ve hacda yüksek sesle söylenilen "Lebbeyk..." sesi.[965][52]

1874. [3:315, Hadîs No: 3493]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç göze Cehennem ateşi dokunmaz: Allah yolunda savaşırken kaybedilen göz, Allah yolunda nöbet tutan göz ve Allah korkusundan dolayı ağlayan göz.[966][53]

1875. [3:315, Hadîs No: 3494]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç grup insan vardır ki, Kıyamet Günü ben onların hasmıyım. Ben kimin hasmı olursam onunla dâvâlaşırım. Benim ismimi kullanarak söz verip de sözünden dönen, hür bir kişiyi satıp parasını yiyen ve bir işçi tutup hakkıyla çalıştırdığı halde ücretini tam vermeyen.[967][54]

1876. [3:316, Hadîs No: 3497]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç kişi vardır ki, onlara yardım etmek, Allah üzerine bir haktır. Allah yolunda cihad eden, bedelini verip kendisini hürriyete kavuşturmak isteyen köle, namus ve iffetini muhafaza etmek düşüncesiyle evlenmek isteyen kimse.[968][55]

Allah'ın yardımına mazhar olan üç kişiden biri cihad eden kimsedir. Dini, vatanı, milleti korumak, Allah'ın adını yüceltmek için yapılan cihad, insanın üzerinden gevşeklik, rehavet tozlarını atar. İnsana canlılık kazandırır. Cesaretle düşmanın üzerine yürüyen asker, genellikle muvaffak olur. Çünkü cesaret başa-rı-nın ilk şartıdır. Yalnız modernize olmak, çağın şartlarını dikkate alarak silahlanmak gerekir ki hedefe ulaşılabilsin. Ihlasla çalışmak, hazırlanmak, neticeyi Allah'a bırakmak başarının temelini teşkil eder. Nitekim bir âyette, "Siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, O da size yardım eder ve sebat verir" [969][56] buyurulmuştur ki burda Allah'ın dinine yardımdan maksat başta cihad olmak üzere dinin ayakta kalması, güçlenmesi için yapılan her türlü hizmettir.
Günümüzün şartları içerisinde yapılması gereken bir çeşit cihad daha vardır ki bu da manevî cihaddır. Manevî cihâd Allah'ın dinini yaymak için köşe bucak dolaşmak, muhtaçlara Allah'ı, peygamberi anlatmak, îmanları kurtarmak için çırpınmaktır. Allah'ın böyle mücâhidlerin yollarını açacağında şüphe yoktur. Diğer bir âyette de bu gerçek açık açık şöyle anlatılır: "Biz uğrumuzda cihad edenlere yollarımızı gösteririz."[970][57]
Evet Allah, cihad edenlere yollarını gösterir, işlerini kolaylaştırır, muvaffak kılar, rızrklarına bereket, gönüllerine rahatlık verir. Ömrünü îman ve Kur'ân hizmetine adayan Bedîüzzaman Hazretleri kudsî hizmette hissettiği bu hakikati şöyle dile getiriyor:
"Ben, kat'î bir surette ve bine yakın tecrübelerim neticesinde kat'î kanaatim gelmiş ve ekser günlerde hissediyorum ki, Risale-i Nurun hizmetinde bulunduğum günde, o hizmetin derecesine göre kalbimde, bedenimde, dimağımda, maişetimde bir inkişaf, inbisat [genişlik], ferahlık, bereket görüyorum. Hem orada iken, hem burada çok kardeşlerimden aynı haleti hissettim ve ediyorum. Ve çokları itiraf ediyor ki, 'Biz de hissediyoruz' derler."[971][58]
Hadiste Allah'ın yardım edeceği bildirilen bir diğer grup, kölelerdir. Kölelik, Islâmiyetten önce Araplar arasında bütün şiddet ve dehşetiyle devam ediyordu. Köleler insanlık dışı işlerde çalıştırılıyor, her türiü zulüm ve işkence reva görülüyordu. Bazan aç ve susuz bırakılarak ölüme terkediliyorlar, bazan da zevk için öldürülüyorlardı.
Böyle bir zamanda ortaya çıkan Yüce dînimiz, köleliği vahşî bir suretten kurtardı, zaman içerisinde bütünüyle ortadan kalkmasına sebep olacak şartları hazırladı. Tarihin her devrinde insanlık dışı muamele gören, zulüm ve işkencenin her türlüsü reva görülen köleler, İslâmiyet sayesinde ancak rahat bir nefes alabilmişlerdir. Dinimiz

kölelere birçok hak vermiş, onları devletin himâyesi altında almıştır. Hadis ve fıkıh kitaplarımızda "ıtk" yani köle azadı başlığı altında bu hakların izah edildiği bir bölüm vardır.
Islâmiyette kadın olsun, erkek olsun, hürriyet nimetinden mahrum kalanlara karşı büyük bir şefkat ve himaye gösterilmiş, hürriyetlerini kaybeden insanların tekrar hürriyetlerine kavuşabilmeleri için bâzı hükümler getirilmiştir. Bir mü'minin bâzı hatâ ve kusurlarına karşılık, günahını affettirebilmek için keffâret ödemesi gerekir. Meselâ Ramazan orucunu kasdî olarak bozan, yanlışlıkla adam öldüren, yeminini bozan kimseler, bu günahlarının affı için keffâret öderler. İşte bu keffâretin başında köle azâd etmek ilk sırayı alır.
Köle azadını teşvik eden bir diğer esas da hadiste İfâde edilen "mükâ-teb"liktir. Bu, efendisi tarafından hürriyeti için bir kıymet takdir olunan kölenin belirtilen parayı kazanıp ödemesi yoluyla hürriyetini kazanmasıdır. Yüce Rabbi-miz kullarını buna teşvik etmiş ve bir âyetinde bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:
"Kölelerinizden bir bedel karşılığında hürriyetine kavuşmak isteyenlere, eğer onlarda bir hayır görüyorsanız, anlaşma yapın. Allah'ın size ihsan ettiği maldan onlara da verin."[972][59]
Bir âyet-i kerimede de dînen zengin sayılanların vermesi farz olan zekâtın verilmesi gereken yerlerden birisinin de mükâteb köleler olduğu bildirilir[973][60]
işte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîslerinde hürriyetine kavuşmak için efendisi ile anlaşan kölelere, Allah'ın yardım edeceğini bildirmektedir.
Hadîste ifâde edilen Allah'ın yardım edeceği kimselerden olan bir grup da, namusunu korumak düşüncesiyle evlenmek isteyen kimsedir.
Evet, bir insan harama düşmek korkusuyla evlenmek isterse, Cenabı Hak ona yardım eder. Hiç ummadığı yerden ona ihsanda bulunur. Evli olan herkes kendi şahsî hayatında bu kolaylağın örneğini görmüş ve yaşamıştır. Bu yardımların kaynaklarının her zaman müşahhas ve beklenen yerler olması gerekmez. Bazen hiç umulmadık ve beklenmedik şekilde gelir. Öte yandan hayatın bu mühim hadisesinde genellikle akraba ve dostlar tarafından hatırlanılır. Pekçoğu yuva kurmanın güçlüklerini yaşamış bu yakın çevreler canla başla yardıma koşar, bu evliliğe katkıda bulunurlar.

1877. [3:318, Hadîs No: 3499]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Üç grup insan vardır ki, Kıyamet Günü miskten tepeler üzerine oturacaklar. Kıyamet korkusu onları etkilemez. İnsanlar korku içinde iken onlar korkmazlar. Bunlar: Sadece Allah'ın rızasını ve katındaki mükâfatı kazanmak için Kur'ân'ı öğrenip onun hükümlerine göre yaşayan kişi, sadece Allah'ın rızâsını ve katındaki mükâfatı kazanmak için her gün beş vakit insanları namaza çağıran müezzin, ki köleliği, kendisini, Rabbinin emrini yerine getirmekten alıkoymayan köledir.[974][61]

1878. [3:318, Hadîs No: 3500]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Uç sınıf insan vardır ki, gölgesinden başka gölge bulunmayan Kıyamet Gününde Allah'ın gölgeliğinde bulunacaklardır. Bunlar: (1) Her nereye yönelirse Allah'ın kendisiyle beraber olduğunu bilen kişi.
(2) Bir kadın kendisiyle beraber olmaya çağırdığında Allah'tan korktuğu için kabul etmeyen kişi, (3) Allah rızâsı için seven kişi.[975][62]

1879. [3:318, Hadîs No: 3501]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor
Üç grup insan vardır ki Arşın gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde Arşın gölgesinde barınacaklardır. Bunlar: (1) Akrabalarına iyilik yapan kimse. Bu onun hem rızkını arttırır, hem de ömrünü uzatır. (2) Kocası ölüp arkada küçük yetimler bıraktığı halde "Evlenmeyeceğim. Çocuklarım ölünceye veya Allah onlan bana ihtiyaç bıraktırmayacak yaşa getirinceye kadar yetimlerimin başında duracağım" diyen kadın. (3) Bir yemek yapıp misafir çağıran ve yetime, fakire sadece aziz ve celil olan Allah rızâsı için güzelce yemek yedirerek onların duasını alan kimse.[976][63]

1880. [3:319, Hadîs No: 3502]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç kişi Allah'ın kesin himâyesi altındadırlar: Allah'ın camilerinden birine gitmek için çıkan kişi. Allah yolunda savaşa çıkan kişi. Hac yapmak üzere çıkan kişi.[977][64]

1881.[3:319, Hadîs No: 3503]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, Allah kesinlikle Cenneti onlara haram kılmıştır: İçki nıübtelâsı, anne babaya itaatsizlik eden, aile ve yakınlarını kıs-kanmayıp kötü yolda olmaların; hoş karşılayan deyyus.978[65]

1882. [3:320, Hadîs No: 3504]
Ebû Ümâme'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Evine girerken selâm veren kişi Allah'ın himaye ve garantisi altındadır.979[66]

1883. [3:320, Hadîs No: 3505]
Îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi helâl olmak şartıyla yediğinden hesaba çekilmez. Oruçlu kimse, sahura kalkan kimse ve aziz ve celil olan Allah yolunda düşmana karşı duran kimse.980[67]

1884. [3:320, Hadîs No: 3506]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç kimse vardır ki, imanları kemâle ermiştir: Allah yolunda hiçbir kınayıcımn kınamasından korkmayan kimsenin. Amelinde asla gösteriş yapmayan kişinin ve biri dünya diğeri âhiretle ilgili iki işle karşılaştığında âhirete âit olanı dünya işine tercih edip onu yapan kimsenin.981[68]

1885. [3:320, Hadîs No: 3508]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey saadet alâmeti; üç şey de bedbahtlık alâmetidir. Saadet alâmeti olan üç şey şunlardır: (1) Gördüğünde suret ve ahlâkından hoşlandığın. Namus ve malın hususunda kendisine güvendiğin dindar kadın. (2) Rahat yürüyen, seni yormayan, sıkıntıya sokmayan, dost ve ahbabına kolayca yetiştiren iyi bir binek. (3) îçinde yeterli eşyası bulunan rahat ve geniş bir ev.
Bedbahtlık alâmeti olan üç şey ise şunlardır: (1) Gördüğünde suret ve ahlâkından rahatsız olduğun, dili ile sana eziyet veren, sen yokken namusu ve malın konusunda kendisine güvenemediğin kadın. (2) Yürütmek için vurduğunda seni yoran, kendi haline bıraktığında seni dost ve arkadaşlarına kavuşturmayan, yarı yolda bırakan tenbel ve yavaş binek. (3) Dar ve yetersiz eşyası bulunan ev.982[69]

Peygamberimiz bu hadîslerinde râliha bir kadını saadet alâmeti olarak saymaktadır. Aynı zamanda da erkeğin hanımı üzerindeki haklarından bâzılarını zikretmektedir. Bu haklardan birincisi ve en mühimi, kadının namusunu koruması ve Allah'ın emrettiği şekilde örtünmesidir. İkincisi ise, ailenin kazancını saçıp savurmaması, israfa ve gösterişe girmemesidir.
Bu iki hususun aile hayatında doldurulmaz bir yeri vardır. Kadın, kocasının namusunu korur, malını israf etmezse, o aile büyük ölçüde huzur içerisinde olur. Çünkü ailede geçimi, ünsiyet ve ülfeti tamamlayan, arkadaşlığı samimileş-tiren, kadının iffetini koruması ve kötü ahlâktan uzak bulunmasıdır.
Kadın namusunu korumaz, açılıp saçılır, kocasının kazancını har vurup harman savurursa, o aile artık bir sıkıntı yuvası halini alır. Hiçbir erkek böyle bir kadınla mutlu bir hayat yaşayacağını söyleyemez.
O halde huzurlu bir hayat yaşamak isteyen bir erkek, Peygamberimizin (a.s.m.) "dindar kadını tercih edin" tavsiyesinin dışına çıkmamalı, kendisi de dindar eşine lâyık olmaya çalışmalıdır.
Hadiste saadet alâmeti sayılan diğer iki şeyden birisi, kişiyi dost ve ahbabına kolayca yetiştiren iyi bir binek, diğeri de içinde yeterli eşyası bulunan geniş ve rahat evdir.

1886. [3:321, Hadîs No: 3510]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey Allah katında güzel ve asil huylardandır. Sana zulmedeni affetmen, sana vermeyene vermen ve seninle irtibatını kesenle iyi ilişkilerini sürdürmen.983[70]

1887. [3:322, Hadîs No: 3513]
Rebîa bin Vakkas (r.a,) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Üç durum vardır ki, onlarda hiçbir kulun duası geri çevrilmez: Issız ve Allah'tan başka hiç kimsenin kendisini görmediği bir yerde kalkıp namaz kılan. Savaşta bir grupla beraber çarpışırken arkadaşları kaçtığı halde kendisi sebat eden kişi ve gecenin sonuna doğru ibâdet yapan kişi.984[71]

1888. [3:322, Hadîs No: 3515]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Üç grup insan vardır ki, Kıyamet Günü Allah onlarla çok çok konuşacak: İki kişi arasında hiçbir zaman iki yüzlülük edip aralarını bozmayan kişi. Hiçbir zaman zina etmeyi aklından geçirmeyen kişi. Kazancını asla faize bulaştırmayan kişi.985[72]

1889. [3:323, Hadîs No: 3516]
Hasan el-Basrî (r.a.) rivayet ediyor:
Üç grup insan vardır ki, gıybetlerini yapman sana haram değildir: Günahı açıkça işlemekten sıkılmayan, zâlim idareci ve dinde olmayanı dine sokan bid'atçı.986[73]

1890. [3:323, Hadîs No: 3518]
Muâviye bin Hayde'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, Kıyamet günü gözleri Cehennem ateşini görmez: Allah korkusundan ağlayan göz, Allah yolunda nöbet tutan göz ve Allah'ın haram kıldığı şeylere bakmaktan sakınan göz,987[74]

1891. [3:325, Hadîs No: 3522]
Fudala bin Ubeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, onların halini hiç sorma, onlar helak olmuştur. Allah'la izarım ve ridasmı paylaşmaya kalkışan kişi. Allah'ın ridası büyüklüğüdür, izan ise izzet ve azametidir. Allah hakkında şüphe taşıyan kişi. Allah'ın rahmetinden ümit kesmek.988[75]

1892. [3:325, Hadîs No: 3524]
Ammar bin Yasir'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, melekler onlara hayır ile yaklaşmazlar: Kâfirin cesedine, kadınlara mahsus koku sürünen erkeğe ve yemek veya uyumak istediğinde namaz abdesti gibi abdest alanın dışında cünüb kimseye.989[76]

Hadîste üç kişiye meleklerin hayır ile yaklaşmayacakları bildirilmektedir. Bunlardan birincisi, kâfirin cesedidir. Kâfirin cesedine melekler hayırla yaklaşmazlar.
İkincisi kadınlara mahsus koku sürünen erkektir. Çünkü dinimizde kadınların erkeklere benzemeye, erkeklerin de kadınlara her ne surette olursa olsun benzemeye çalışması haramdır. Peygamberimiz böylelerine lanet etmiştir. Dolayısıyla haram işleyen ve Peygamberimizin lanetini hak eden kimselere de meleklerin rahmetle yaklaşmaları düşünülemez.
Meleklerin rahmetle yaklaşmayacağı üçüncü grup insanlar, cünup kimselerdir. Cünup olan bir mü'min maddî bakımdan pis sayılmaz. Gusletmesi gereken bir kimse, yıkanma veya namaz abdesti gibi bir abdest alma imkânı varken bunu ihmal ederek uyur veya birşey yer, içerse rahmet meleklerinin o faydalı ve sıcak arkadaşlık ve yakınlığından, himayesinden mahrum kalırlar. Böyle bir kimse günahkâr sayılmasa bile böyle bir arkadaşlıktan mahrum kaldığı için zarardadır.

1893. [3:326, Hadîs No: 3527]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç kişi Cehennem ateşinden korunmazlar: Yaptığı iyiliği başa kakan, anne ve babasına karşı gelen ve içki içmeye devam eden.990[77]

1894. [3:328, Hadîs No: 3533]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, onların hakkını ancak münafık olanlar küçümser: İslâm yolunda saçını ağartmış olan, ilim sahibi ve âdil idareci.991[78]

1895. [3:329, Hadîs No: 3538]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Uç kişi vardır ki, Allah onlarla konuşmaz, onların yüzüne bakmaz, onları temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azap vardır. Bunlar: Eteklerini yerde sürüyerek yürüyen kibirli kimse, verdiği herşe-yi başa kakan kimse, yalan yere yeminle malını satan kimse.992[79]

1896. [3:330, Hadîs No: 3540]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, Kıyamet Günü Allah onlarla hoşnutluk ifâde eden sözlerle konuşmaz, onlara rahmet nazarıyla bakmaz, onları temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azap vardır. Kırda su başında bulunduğu halde onu yolculardan esirgeyen kişi. ikindiden sonra bir malı satarken o malı, gerçek öyle olmadığı halde şu şu fiyata aldığı hususunda Allah adına yemin edip müşterinin kendisine inandığı kişi. Bir devlet başkanına sırf dünyalık için bîat edip idareciliğini onaylayan ve o dünyalığı kendisine verirse sözünde duran, vermediği takdirde ise sözünden dönen kişi.993[80]

1897. [3:331, Hadîs No: 3541]
Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki Allah Kıyamet Günü onlarla konuşmaz. Onları temize çıkarmaz. Onların yüzüne bakmaz ve onlara acıklı bir azab vardır; Zina eden ihtiyar, yalan söyleyen idareci ve kibirli fakir.994[81]

1898. [3:332, Hadîs No: 3545]
isme bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle:
Uç kişi vardır ki, Allah yarın onların yüzüne rahmet nazarıyla bakmaz: Zina eden ihtiyar, yeminleri bir çıkar aracı yapıp doğru yalan demeden her konuda yemin eden ve övünüp kibirlenen fakir.995[82]

1899. [3:334, Hadîs No: 3549]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki insanlar Mahşerde hesap verirken Allah'ın Arşının gölgesinde sohbet ederler. Bunlar; Allah yolunda hiçbir kmayıcı-nın kınamağımdan etkilenmeyen kişi, kendisine helâl olmayan şeye elini uzatmayan kişi ve Allah'ın bakılmasını haram kıldığı şeye bakmayan kişi.996[83]

1900-1999

1900. [3:335, Hadîs No: 3550]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki Allah onları sever. Üç kişi de vardır ki Allah onlara buğz eder. Allah'ın sevdiği üç kişi şunlardır: (1) Bir ihtiyaç sahibi, aralarında akrabalık bağı bulunmayan bir topluluğun yanma ihtiyacını arzetmek için varıyor. Onlar da hiçbirşey vermeden geri çeviriyorlar. Topluluğun arkasında oturan biri, gizlice ayrılıp ona ihtiyacı olan şeyi veriyor. Bu iyiliği sadece Allah ve verdiği kimse biliyor. (2) Bir grup insan gece boyunca yol almışlar. Öyle ki uyku kendilerine en sevimli ve dengi bulunmaz bir nimet haline gelmiş. Uzanıp yatmışlar. Aralarından biri kalkmış Bana yalvarıyor ve âyetlerimi okuyor. (3) Bir müfrezeyle birlikte düşmanla karşılaşan, yenilgiye uğradıkları halde, kendisi geri çekilmeyip düşmanla göğüs göğüse çarpı şıp şehid düşen veya kendisine fetih müyesser olan kimse.
Allah'ın buğzettiği üç kimse ise: Zina eden ihtiyar, kibirli fakir ve zalim zengindir. 997[84]

1901. [3:336, Hadîs No: 3552]
îbni Mes'ûd rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, Allah onları sever: Gece kalkıp Allah'ın kitabını okuyan kişi. Sağ elinin verdiğini sol elinden gizleyecek kadar sadakayı gizli veren kişi. Bir savaşta bulunup da arkadaşları bozguna uğrayıp dağıldıkları halde, sebat ederek düşmanın üzerine yürüyen kişi.998[85]

1902. [3:336, Hadîs No: 3555]
Ebu Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle:

Şu üç şeyden Allah son derece hoşnut olup onu yapanlara rahme-tiyle tecellî eder. Kişi gece kalkıp ibadet ettiği zaman, insanlar namaz için saf tuttukları zaman ve Allah yolunda savaş için sıra sıra oldukları zaman. 999[86]

1903. [3:337, Hadîs No: 3556]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç kimse vardır ki, Allah onları başka gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde, gölgesinde gölgelendirecektir: Emin tüccar, âdil idareci ve hararetle namaz vakitlerini gözleyen.1000[87]

1904. [3:337, Hadîs No: 3557]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç kişi âhiret günü hesap ânında helak olurlar: [îhlaslı davranmayan] Cömert, cesur ve âlim.1001[88]

1905. [3:337, Hadîs No: 3559]
Vadin bin Ata (r.a,) rivayet ediyor:
Şu sekiz sınıf insan Kıyamet Günü yaratıklar içerisinde Allah'ın ençok buğzettiği kimselerdir: Yalancılar, kibirliler, Müslüman kardeşine karşı göğüslerinde kin biriktirenler, onlarla karşılaştıklarında ise içlerinde sakladıklarının tersi bir tavır takınanlar, Allah ve Resulüne itaata çağrıldıklarında ağırdan alıp, şeytan ve emirlerine davet edildiklerinde ise hızla koşanlar, hiçbir şekilde hakları olmadığı halde, en ufak bir dünyalık dahi gözlerine çarpar çarpmaz yeminle ona sahiplenenler, söz götürüp getirenler, dostların arasını ayıranlar, suçsuz kimselerin ayağını kaydırmak isteyenler. İşte Aziz, Celil ve Rahman olan Allah, bunların yaptıklarını çok çirkin karşılıyor.1002[89]

1906. [3:338, Hadîs No: 3560]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Cennetin fiatı wLâ ilahe illallah"tır.1003[90]

1907. [3:338, Hadîs No: 3561]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
îçki ve kumar haramdır. Her sarhoş edici şey haramdır.1004[91]

1908. [3:339, Hadîs No: 3562]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Şarkıcı kadının aldığı para haramdır. Şarkı söylemesi haramdır. Onlara bakmak haramdır. Aldığı para köpek satımı karşılığında alınan para gibidir. Köpeğin parası haramdır. Eti haramla beslenen kimseye Cehennem ateşi daha lâyıktır.1005[92]

1909. [3:340, Hadîs No: 3567]
Muhacir bin Gunfuz (r.a.) rivayet ediyor:
Gücü yetmeyen hayvana birlikte binen üç kişi mel'ûndur.1006[93]

1910. [3:341, Hadîs No: 3569]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
Malın üçte birini vasiyet et. Üçte bir de çok olur ya. Vârislerini zengin olarak bırakman onları fakir ve insanlara el açar durumda bırakmandan daha hayırlıdır. Sen hanımının ağzına koyacağın lokmaya varıncaya kadar Allah rızası için neyi harcarsan onunla mükâfatlandırılırsın.1007[94]

Hadîste kişinin malının üçte birisini vasiyet edebileceğine dikkat çekilmektedir. Buna göre üçte birisinden fazlasını vasiyet etmek doğru değildir. Çünkü üçte birinden fazlasını vasiyet etmek mirasçılara zulümdür. Peygamber Efendimiz mirasçıları "zengin olarak bırakmanın onları fakir ve insanlara el açar durumda bırakmaktan daha hayırlı" olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca kişinin ailesi için harcadığı şeyden dolayı sevap kazanacağını nazara vermiştir. Başka bir hadislerinde de mirasçıları nazara almayarak fazla miktarda vasiyet edilmesini yasaklamıştır.1008[95]

1911. [3:343, Hadîs No: 3574]

Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Satılık evin komşusunun, komşu bulunduğu evi almaya herkesten daha çok hakkı vardır.[1009][96]

1912. [3:343, Hadîs No: 3577]
Ebu Cuhayfe'den (r.a.) rivayetle:

Tecrübe sahibi yaşlılarla oturup kalkınız. Alimlere soru sorunuz. Hikmet sahipleriyle haşir neşir olunuz.[1010][97]

1913. [3:344, Hadîs No: 3578]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihad ediniz.[1011][98]

Hadis bizleri maddî ve manevî cihada çağırmaktadır.
Müslümanın vazifesi Allah'ın dinini dünyanın en ücra köşelerinde de olsa Allah'ın kullarına ulaştırmak ve Allah'ın mülkü olan yeryüzünde Allah'a hür bir şekilde kulluk edilmesini sağlamaya çalışmaktır. Bu teşebbüse enge! olan her türlü maniayı ortadan kaldırmak da onun vazifesidir. Bunun için gerekli vesile ve vasıtayı günün şartlarını göz önünde bulundurarak temin etmekle mükelleftir.
Bu mükellefiyetin îfâsı maddeten ve manen mücehhez olmakla mümkündür. Müslüman, bu iki açıdan güçlü olmak durumundadır.
Gerektiğinde, Müslüman, Islâmın tebliği önündeki engelleri aşmak için maddî güç kullanma ihtiyacını duyabilir. Gün gelir, Islama ve Müslümanlara saldıran düşmana karşı müdafaa durumunda kalabilir. İşte bütün bu şartlarda Müslüman malıyla, canıyla ve bütün varlığıyla harekete geçmeyi kendine bir vazife bilmelidir. Bu bir maddî cihaddır. .
Bir de manevî cihad vardır. Bu da İsJâmı anlama ve anlatma, yaşama ve yaşatma, faaliyetidir. Bu cihadda mağlup edilmesi gereken ilk düşman nefis ve şeytandır.
Manevî cihadın silahı ilim ve fikir, metodu ise iknadır. İnsanlar ilim ve fikirde ilerledikleri ölçüde bu cihad önem kazanır.
Maddî cihadla fethedilen ülkeleri gerçek mânâda İslâm ülkesi yapan bu cihaddır. Bu cihad olmadan alınan yerlerin kaybediimesi işten bile değildir.
Bu cihad için ne gün beklenir, ne zaman. Çünkü her an, her saniye bu cihad için en uygun gün ve zamandır.
Zira hiçbir zaman bu cihaddan uzak kalmayı gerektirici bir sebep bulamayız. Herşey adetâ bizi bu manevî cihada zorlar.
Herkes gücü ve bilgisi ölçüsünde bu cihadla mükelleftir. Her fert küçük âleminde büyük bir kumandan olduğu için Allah'ın hükümlerini hususî âleminde elinin ve sözünün yetiştiği yere kadar ulaştırmak ve uygulamakla vazifelidir.
Günümüzde mânevi cihad daha bir önem kazanmıştır. Çünkü Islâmın etrafında kaleler yıkılmış, bin yıldan beri Islama yöneltilen hücum ve ithamlar bir sel gibi Müslümanlar arasında yayılmaya başlamıştır.
Materyalist felsefeyi okuyup akılları karışan, Allan'ı ve âhireti inkâra kalkan bir değil, binlerce insana rastlayabilmekteyiz.
Çığırından çıkmış bir kısım neşriyat, olanca hızıyla îman, ahlâk, örf ve âdetlerimizi tahrip etmek için çalışmaktadır.
Avrupa'nın rezil ahlâkı dükkânlarımızda vitrinlenmekte ve manevî bağlan zayıf birçok müşteri de bulabilmektedir.
Daha tehlikeli olanı ise dinsizlik, fen ve ilmi âlet edip îman esaslarını yıkmaya çalışmakta, gençleri îmansız yaparak kendine bağlamaktadır.
Yaratılış ve dünyada bulunuş maksadının şuurunda olan hiçbir Müslüman bu dehşetli yangın karşısında ilgisiz kalamaz. Canla başla cihada koşmak; malı, mülkü, canı, dili, kısacası neyle hizmet yapabilecekse onunla cihad meydanına atılmak zorundadır.
Peki bu nasıl gerçekleştirilecektir?
Dünün maddî kılıçlarının yerini büyük ölçüde bugünün manevî kılıçları almıştır. Geçmişin ok ve mızrağı yerini bugünün îman, ilim ve fikir bombaları olan yazılı, sesli ve görüntülü neşriyat doldurmuştur.
İşte bu manevî cihaddır, fikir savaşıdır.
Bugün hüküm büyük çapta ilmin eline geçmiştir. İlmini, fikrini iyi takdim edebilen bu mücadeleyi kazanır.
Bu fikir savaşında hedef akıl, ruh, kalb ve nefislerdir.
Bu mânevi savaşın mücahidleri olan bizlere ise inancımızı, kudsî değerlerimizi, bizi biz yapan esasları çok iyi öğrenmek ve öğretmek düşüyor.

1914. [3:344, Hadîs No: 3580]
Îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uy ur muşlar dır:
Kalbler kendisine iyilik yapanı sevecek, kötülük yapana ise buğze-decek şekilde yaratılmıştır.[1012][99]

1915. [3:345, Hadîs No: 3581]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
imanınızı yenileyeniz. "La ilahe illallah" kelime-i tevhidini çokça söyleyiniz[1013][100]

1916. [3:346, Hadîs No: 3583]
Ümm-ü Hakîm'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Fakirin, zenginin iyiliğine vereceği karşılık, onun için hayır temennisinde bulunma ve duâ etmedir.[1014][101]

1917. [3:347, Hadîs No: 3587]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah rahmetini yüz parçaya ayırmış, doksan dokuz parçasını yanında tutmuş, sadece bir parçasını yeryüzüne indirmiş. Bu bir parça rahmet sebebiyledir ki, yaratıklar birbirlerine acırlar. Öyle ki, kısrak yavrusuna dokunma korkusuyla ayağını kaldırır.[1015][102]

1918. [3:348, Hadîs No: 3589]
îbni îyaş'den (r.a.) rivayetle:
Allah takvayı sana azık eylesin, günahlarını bağışlasın ve her nerede olursan ol seni hayra yöneltsin.[1016][103]

1919. [3:348, Hadîs No: 3591]:
Seuban (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, yapılan her iyiliğe on katıyla karşılık verir. Ramazan ayı yılın on ayına bedeldir. Ondan sonra Şevval ayında tutulan altı gün oruç da iki aya karşılıktır. Böylece sene tamamlanır.[1017][104]

1920. [3:350, Hadîs No: 3597]
Selmân'dan (r.a.) rivayetle:
Yarın âhirette Allah'a yakın mecliste oturacak olanlar, dünya da iken harama karşı hassas ve dünyaya kalben değer vermeyenlerdir.[1018][105]

1921. [3:350, Hadîs No: 3599]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Erkeğin güzelliği güzel konuşabilmesidir.[1019][106]

1922. [3:350, Hadîs No: 3600]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Firdevs cennetleri dört tanedir: ikisi süsleriyle, kabı kaçağıyla ve içindeki herşeyiyle altındandır. Diğer ikisi ise, süsleriyle, kabı kaçağıyla ve içindeki herşeyiyle gümüştendir. Adn Cennetindeki insanlarla Rablerini görme arasında zâtı önündeki kibriya örtüsünden başka birşey yoktur. Cennet nehirleri Adn Cennetinden çıkarlar, daha sonra kollara ayrılırlar.[1020][107]

1923. [3:352, Hadîs No: 3603]
Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
En zorlu imtihan malın az; geçimiyle yükümlü bulunduğu fertlerin çok olmasıdır.[1021][108]

1924. [3:352, Hadîs No: 3604]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En şiddetli belâ sabrın az olmasıdır.[1022][109]

1925. [3:352, Hadîs No: 3605]
ibniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:

En şiddetli belâ insanların elinde bulunan birşeye muhtaç olduğunuz halde onun esirgenmesidir.1023[110]

1926. [3:353, Hadîs No: 3609]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Evden önce komşu, yoldan önce arkadaş, yolculuktan önce azık gelir.1024[111]

1927. [3:354, Hadîs No: 3610]
Hz. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Pazara mal sevkeden kazançlı, karaborsa yapan ise Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmıştır.1025[112]

1928. [3:356, Hadîs No: 3621]
Üsâme bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:

Âlimin yüzüne bakmak ibâdettir. Âlimin nefesi zikir ve teşbihtir.1026[113]

1929. [3:357, Hadîs No: 3624]

Nu'man bin Beşir (r.a.) rivayet ediyor: Cemaat rahmet, bölücülük ise azaptır.1027[114]

1930. [3:357, Hadîs No: 3626]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:

Güzellik, hak sözü doğruca söylemektir. Kemâl ise dürüstçe güzel davranışlarda bulunmaktır.1028[115]

1931. [3:360, Hadîs No: 3638]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet, sizden birinizin ayakkabısının bağından kendisine-daha yakındır. Cehennem de böyledir.1029[116]

1932. [3:361, Hadîs No: 3639]
Utbe binAbd'dan (r.a.) rivayetle:
Cennetin sekiz, Cehennemin ise yedi kapısı vardır.

1933. [3:361, Hadîs No: 3641]
Ebû Said el-Hudrı (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet yüz derecedir. Bütün âlemler bir tanesinde toplansa hepsini içine alır.1030[117]

1934. [3:361, Hadîs No: 3642]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûl-u Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Cennet annelerin ayakları altındadır.1031[118]

1935. [3:362, Hadîs No: 3643]

Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor: Cennet kılıçların gölgesi altındadır.1032[119]

1936. [3:362, Hadîs No: 3644]

Âişe'den (r.a.) rivayetle: Cennet cömertler yurdudur.1033[120]

1937. [3:363, Hadîs No: 3648]
Ibni Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Cennete girmek her hayâsıza haramdır.1034[121]

1938. [3:363, Hadîs No: 3650]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cennetin bir kerpici altından, bir kerpici gümüştendir. Harcı halis misktir. Çakılları inci ve yakuttur. Toprağı za'ferandır. Ona giren kişi nimetlenir, sıkıntı çekmez. Orada ebedî kalır, ölmez, elbiseleri eskimez, gençliği yok olmaz.1035[122]

Bu hadis bize Cennetin bir kısım güzelliklerini nazara vermektedir. Açıkça görülmektedir ki, Cennet, herşeyin en güzellerinin bulunduğu, insanın gıpta damarlarını tahrik edecek ehemmiyette bir yerdir. Güzellikleri insanı büyüleyecek özellikte olan Cenneti şüphe yok ki dünya ölçüleriyle anlamak mümkün değildir, anlamaya kalkmak da o derece yanlıştır.
Herşeyden önce Cenneti yaratan Allah'tır. Sonsuz kudret sahibi Allah diledikten sonra dilediği şeyi dilediği gibi yaratır. Cennetin bazı köşklerinin tuğlalarının gümüşten oluşu, gümüş gibi parlaklığından, beyazlığından kinayedir. Tıpkı, "Onlar gümüş beyazlığında, biliûr berraklığında kaplardır ki, sakiler onları herkesin iştahına gönderir"[1036][123] âyetinde geçtiği gibi.
Tuğlalar arası harcın miskten olması Allah'ın kudreti için güç değildir. Zafe-ran da Cennetin güzel kokular yeri olduğunu gösterir. Baharda bağ, bahçe ve tarlaları rengarenk çiçek ve güzel kokularla süsleyen Allah için ne zor olabilir?
Böylesine nimet ve güzelliklerin sergisi olan Cennette en büyük nimetlerden biri hiç şüphesiz devamlı genç kalmak ve ölmemektir. Herşey mükemmel olsa fakat ölüm gelip hepsine son verse o lezzetin, zevkin, yaşamanın tadı kalmaz. Onun içindir ki insanın en büyük arzusu ebedî yaşamaktır.
Yaratılışına ölümsüzlük yerleştirilen insan geçici dünyada ne kadar arzulasa da bu isteğine kavuşamaz. Ölümsüzlüğe ancak bu dünyadan göçtükten sonra kavuşulacak, İsrafil'in ikinci suruyla diriltilen insan bir daha ölmeyecektir. Allah ebedî olduğu için kullarına da ebediyeti ihsan edecek, yaratılıştaki bu en büyük arzuyu tatmin etmiş olacaktır.
Cisim, eğer canlıysa, bedeninde devamlı sentez ve analizler vukubulur. Dolayısıyla canlı ölüme mahkûm olur. Böyle bir cismin Cennette ebediyet kazanması, ancak Cenab-ı Hakkın o vücudu Cennetin şartlarına uygun tarzda ayarla-masıyla mümkündür. Bu hususa Sözleı'öe şöyle dikkat çekilir:
"Evvelâ, şu âlemde cism-i zîhayatın [canlı vücudunun] inkiraza ve mevte [dağılıp Ötmeye] mahkûmiyeti ise, varidat ve sarfiyatın müvazenesizliğîndendir [vücuda giren ve çıkan şeylerin dengesizliğindendir.] Çocukluktan sinn-i kemâle kadar varidat çoktur; ondan sonra masarif ziyadeleşir, muvazene kaybolur. Âlem-i ebediyette ise; zerrâM cisim sabit kalıp terkip ve tahlile maruz değil veyahut muvazene sabit kalır, varidat ile masarif müvazenettedir. Devr-i daimî gibi, cism-i zîhayat; telezzüzat için, hayat-ı cismaniye tezgahının işlettirilmesiyle beraber ebedîleşir."[1037][124]

1939. [3:366, Hadîs No: 3656]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Komşu üç türlüdür: Bunlardan birincisinin bir hakkı vardır. Bu, komşulardan en az hak sahibi olanıdır, ikincisinin iki hakkı vardır. Üçüncüsünün de üç hakla vardır. Bir hakkı olan komşu, akraba olmayan gayr-i müslim komşudur, iki hakkı olan komşu, Müslüman olan komşudur ki, onun hem Müslümanlık, hem de komşuluk hakkı vardır. Üç hakkı olan komşu ise, akraba olan Müslüman komşudur. Bunun hem Müslümanlık, hsm akrabalık, hem de komşuluk hakkı vardır.[1038][125]

1940. [3:367, Hadîs No: 3658]
Osman'dan (r.a.) rivayetle, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân'ı ezberleyen, onun hükmünü yaşamaya gayret gösteren kimse Allah tarafından korunmuştur.[1039][126]

1941. [3:368, Hadîs No: 3660]
Ebû Umâme (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ezberleyen, yaşayışıyla onun hükümlerine ayna olan kimse islâm sancağını taşıyan kimsedir. Böyle bir kimseye saygı gösteren Allah'a saygı göstermiştir. Onu küçük görene ise Allah lanet etsin.[1040][127]

1942. [3:368, Hadîs No: 3661]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle, Peygamber E fendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kadınlar çocuklarını karınlarında taşır, dünyaya getirirler, emzi-rirler, onlara karşı çok da merhametlidirler. Eğer kocalarına eziyet etmeyip namazlarını da kılsalar Cennete girerler.[1041][128]

1943. [3:368, Hadîs No: 3662]
Hasan el-Basrî rivayet ediyor: Dünya sevgisi her hatanın başıdır.[1042][129]

1944. [3:369, Hadîs No: 3663]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

İnsanların övgüsüne olan düşkünlük kişiyi kör ve sağır eder.1043[130]

Bir insan düşünün ki övülmeyi sevmekte, övgüye göre kendine yön vermekte ve şekillendirmektedir. Böyle bir insanın hakkı, hakikati, doğru ve gerçeği bulma ve görmesi mümkün değildir. Böyle insanlar gerçeğe karşı kör ve sağırdırlar. Çünkü onlara göre doğru hayranlarını, övgü yağdıranları memnun edecek davranışlardır. Artık o söz ve davranışlarını hak ve hakikate göre değil, kendini öven insanlara göre ayarlamakta, hak ve hakikate ters de olsa onlara lâyık hale gelmek istemekte, övgü ve sevgilerini devam ettirebilmek için onların istediği tarzda olmaya çalışmaktadır.
Övgüye düşkün kimse zamanla nefsini putlaştırır. Herkesi etrafında pervane, kendini de âdeta dünyanın merkezi sanır. Böyle bir felsefeye sahip bir kimsenin hak ve hakikati ve hele şahsî kusurlarını görmesi, kendine çekidüzen vermesi mümkün mü? Kendi sırça sarayında ve fildişi kulesinde gerçek dünyadan habersiz adetâ kör ve sağır hayatı sürmektedir.

1945. [3:370, Hadîs No: 3668]
îbni Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Sahabîlerime dil uzatana Allah lanet eylesin. Kim Sahabîlerim konusunda benim hakkımı gözetirse, ben de Kıyamet günü onu gözetirim.1044[131]

1946. [3:370, Hadîs No: 3669]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi: Kadın, güzel koku. Gerçek sevincim namazdadır.1045[132]

1947. [3:371, Hadîs No: 3670]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:

Siz Allah'ı kullarına sevdirin ki, Allah da sizi sevsin.1046[133]

1948. [3:372, Hadîs No: 3674]
Abdullah bin Enis (r.a.), Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Birşeyi aşarı sevmen seni ona karşı kör ve sağır yapar.1047[134]

1949. [3:373, Hadîs No: 3675]
Abdullah bin Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Zulme uğradığı halde kendisi de başkasına zulmetmiş olan bir kimsenin duasını kabul etmemeye Allah kesin karar vermiştir.1048[135]

1950. [3:373, Hadîs No: 3676]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Cehennem nefse hoş gelen şeylerle, Cennet ise nefsin hoşuna gitmeyen şeylerle kuşatılmıştır.1049[136]

1951. [3:376, Hadîs No: 3685]
Abdullah bin Cerad, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Hac yapın. Şüphesiz hac suyun kiri yıkadığı gibi günahları yıkar, temizler.1050[137]

1952. [3:376, Hadîs No: 3686]
Saffan bin Süleym'den rivayetle:

Seyahata çıkın ki, sıhhat bulaşınız.1051[1]

1953. [3:377, Hadîs No: 3692]
Ebû Kırsafete rivayet ediyor:
Benden duyduklarınızı nakledebilirsiniz. Fakat asla yalan katmayın. Kim benim söylemediğim şeyi söyledi diye benim adıma yalan söylerse, Cehennemde kendisi için bir ev yapılır. Orada yaşar.[1052][2]

1954. [3:377, Hadîs No: 3693]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların anlayıp kavrayacakları dilden konuşun. Onların Allah ve Resulünü yalanlamalarını ister misiniz?[1053][3]

Mesele öğretmek, başkalarına birşeyler anlatmaksa, muhatabın zekâ, kabiliyet ve anlayış seviyesini göz önünde bulundurmak gerekir. Bir ilkokul çocuğuna üniversite talebesine verilen ders verilmez. Çocuğa, çocukça bir dille anlatmak gerekir. Rabbimiz de kelâmını bizim anlayabileceğimiz bir dille göndermemiş midir? Anlayış kapasitemizin üstünde gönderseydi, değil anlamak inkâr etmek işten bile olmazdı.
Bilhassa Islâmı tebliğle görevli kimselerin bu hadisteki ikaza çok dikkat etmeleri gerekir. Muhatabın kültür, idrak ve anlayış seviyesini iyi hesaplamalı; aklı almadığı için kabullenemeyeceği, inkâr ve itiraz edebileceği gerçekten hayaliyle anlatmamalıdır. Derin hakikatleri akla yaklaştırmak için gerek Kur'ân ve gerekse hadislerde verilen örnekler bize rehber olmalıdır.
Muhatabın ilim ve kültür seviyesi dikkate alınmadan anlatılan bir kısım meseleler, muhatapta ters tepki uyandırıp inkârına sebep oluyor, Allah'ı ve Peygamberi yalanlamaya götürüyorsa, meselâ okunan âyeti ve söylenen hadisi, ilmi anlamaya, aklı kavramaya müsait olmadığı için, "böyle şey de olur mu canım? Bu akla yatmıyor" gibi bir ifade kullanarak inkâra sapıyorsa bunda önemli bir sorumluluk da anlatan kişiye düşmektedir. Maksat insanlara hak ve hakikati kabul ettirmekse, bunun usûlüne de riâyet etmek gerekir. Aksi halde kaş yapayım derken göz çıkarılmış olur.

1955. [3:378, Hadîs No: 3694]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Cebrail, bana Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu anlattı: "'La ilahe illallah' Benim kalemdir. Oraya giren azabımdan emin olur."[1054][4]

1956. [3:379, Hadîs No: 3697]
Osman'dan (r.a.) rivayetle:
Aziz ve celil olan Allah yolunda bir gece nöbet beklemek; gecesi nafile ibâdetle, gündüzü nafile oruçla geçirilen bin günden fazîletli-dir.[1055][5]

1957. [3:380, Hadîs No: 3702]
Âişe rivayet ediyor:
İnsanlardan her yumuşak huylu, ince kalbli, hoş geçimli ve cana yakın kimse Cehennem ateşine haram kılınmıştır.[1056][6]

1958. [3:381, Hadîs No: 3705]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda cihada çıkan mücâhidlerin hanımlarının cihada çıkmayanlara haram oluşu tıpkı annelerinin kendilerine haram oluşu gibidir. Her kim mücâhidlerden birinin ailesinin işleri konusunda bii vazife alır da ona riâyet etmeyip hainlik ederse, Kıyamet Günü bu adam mücâhidin karşısında durdurulur ve kendisine şöyle denir; "Bu, senden sonra ailenin işlerini üzerine almış ve hainlik etmişti. Dolayısıyla iyiliklerinden istediğin kadarım al." O da onun sevabından istediği kadar alır. Emânete ihanet etmiş olan bu adamın sevabından geride birşey kalacağını mı sanıyorsunuz?[1057][7]

1959. [3:381, Hadîs No: 3706]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Komşunun malının, namusunun ve buna benzer şeylerinin ha-ramlığı, kanını dökmenin haramhğı gibidir.

1960. [3:381, Hadîs No: 3707]

Abdullah bin Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:

Müslümanın malının haramlığı, kanının haramlığı gibidir.1058[8]

1961. [3:383, Hadîs No: 3712]
Muaz bin Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Müezzinin namaza çağırdığını duyup da dâvetine uymaması, bir mü'min için kötülük ve hayırdan mahrumiyet olarak yeterlidir.1059[9]

1962. [3:383, Hadîs No: 3715]
Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
"Hasbiyallâhü ve ni'mel vekîl (Allah bana kâfidir. O ne güzel vekildir)" sözü her korkan kimse için bir emniyet kaynağıdır.1060[10]

1963. [3:384, Hadîs No: 3716]
Ebû Sabit rivayet ediyor:

Yaratıcıma olan ümidim bana yeter. Dünyamdan dinim bana yeter.1061[11]

1964. [3:384, Hadîs No: 3717]
Ammar bin Yasir'den (r.a.) rivayetle:

Güzel ahlâk, Allah'ın yarattığı en büyük şeydir.1062[12]

1965. [3:384, Hadîs No: 3718]

Enes (r.a.) rivayet ediyor: Güzel ahlâk dinin yansıdır.1063[13]

1966. [3:384, Hadîs No: 3719]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Güzel ahlâk, günahları güneşin buzu erittiği gibi eritir.1064[14]

1967. [3:385, Hadîs No: 3722]

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle: Hüsn-ü zan güzel ibâdetlerdendir.1065[15]

1968. [3:386, Hadîs No: 3725]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Emri altındakilere karşı güzel davranmak, hayır ve berekete vesiledir. Kötü ahlâk uğursuzluktur, iyilik, Ömrün artmasına vesîledir. Sadaka kötü kazayı önler.1066[16]

1969. [3:387, Hadîs No: 3726]
Bera binÂzib'den (r.a.) rivayetle:

Kur'ân'ı seslerinizle güzeli eştirin. Çünkü güzel ses Kur'ân'm güzelliğine güzellik katar.1067[17]

Başka bir hadiste de güzel sesin, Kur'ân'm süsü olduğu1068[18] bildirilmiştir. Başka hadislerinde de Peygamberimiz Kur'ân'ı güzel sesle okuyanları teşvik ve iltifat etmiştir. Birgün Ebû Musa'l-Eş'ârî'nin güzel sesiyle Kur'ân okuduğunu görünce, "Ey Ebû Musa! Sana Hz. Davud'un güzel nağmelerinden bir nağme verilmiştir1069[19] buyurmuş, içe işleyen sesiyle Huzeyfe'nin âzadlı kölesi Salim'in Kur'ân okuduğunu işittiğinde de şöyle iltifatta bulunmuşlardı: "Allah'a hamdolsun ki, ümmetim içinde böyle insanlar var."1070[20] Allah'ın, Kur'ân'ı güzel ve terbiye edilmiş bir sesle okuyan kimseye güzel okuyuşuna karşılık hiçbirşeye verilmeyen bir sevap verildiğini de1071[21] bildirmiştir ki, bunun kadar güzel sesle Kur'ân'ı okumanın önemini anlatan bir husus olamaz.
Niçin Kur'ân'm güzel sesle okunmasının bu kadar önemi vardır ve neden Peygamber Efendimiz (a.s.m.) güzel sesle okuyanlara böylesine bir iltifatta bulunmaktadır?
Yukardaki hadiste bunun önemli bir sebebi üzerinde durulmakta ve güzel sesin "Kur'ân'ın güzelliğine güzellik kattığı" belirtilmektedir.

Kur'ân bütünüyle güzeldir. Güzei ses herşeyden önce o güzelliği yansıtır, dikkatleri üzerine çeker, tefekküre sevkeder. Bülbül gibi kuşların seslerinin ruha işlediği düşünülürse hoş bir sâdâ, yakıcı bir ses, ruha işleyici bir edâ ile bülbül sesli hafızlar tarafından okunan Kur'ân'm insanda yapacağı etkileri anlamak güç olmasa gerek.
Herşeyden önce Allah'ın kelâmı en mukaddes kelâmdır. Onu okurken, dinlerken gereken saygıyı göstermek, islâmın gereği olduğu kadar onu güzel sesle okumak da ona olan saygının ifadesidir. Açıktan ve güzel sesle Kur'ân'ı okumak, dinleyenlerin gönlünü Islama meylettirir, dine olan bağlılık ve hürmetlerini arttırır. Ruhları büyüler, kalbleri yatıştırır, huzur, sürür ve sükûn verir. Ruhları okşuyan güzel bir sesle Kur'ân'ı dinleyerek hidayete eren kimselerin varlığı da bilinen bir gerçektir.
Kur'ân'] güzel bir sesle okumak demek, teğannîye kaçmadan, ağzı sağa sola bükmeden hoş ve tatlı bir sâdâ ile onu okumak demektir.
Böyle bir sesle okunan Kur'ân'ı dinleyen insan, Allah'ın kelâmını dinleme, onu anlamaya çalışma ve düşünme fırsatı bulur. Allah yoluna girme, onda sebat etme, gayret gösterme, kötülüklerden uzaklaşma çabası içerisine girer.
Bu hadisten sesleri güzel olmayan kimselerin Kur'ân okumamaları gibi bir mânâ çıkarılmamalıdır. Aslında bu hadiste bir Allah vergisi olan güzel seslerin yanında sesleri tecvid ve kıraat kaidelerine göre terbiye etmenin önemine dikkat çekilmiştir.

1970. [3:387, Hadîs No: 3727]
Yala bin Mürre (r.a.) rivayet ediyor;
Hüseyin bendendir, ben de ondanım. Allah Hüseyin'i seveni sevsin.[1072][22]

1971. [3:387, Hadîs No: 3728]

İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Mallarınızı zekâtla emniyet altına alınız. Sadaka vermekle hastalarınızı tedavi ediniz. Belânın gelmemesi için duâ ediniz.[1073][23]

1972. [3:389, Hadîs No: 3733]
-İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor;
Küçük çocuğun birşcyi hafızasına alması taş üzerine kazılan nakış gibi kalıcıdır. Kişinin yaşlandıktan sonra birşeyi hafızasına almaya çalışması ise, su üzerine yazı yazmaya benzer.[1074][24]

Bu hadis, çocuk yaşta öğrenmenin önemini vurgulamaktadır. Nasıl taşa kazılan yazı, kolay kolay silinmezse, küçük yaşlardayken öğrenilen bilgiler de kolay kolay unutulmazlar. Onun içindir ki ebeveyn, çocuklarına daha küçük yaşlardayken okuma şevk ve hevesi yanında zarurî ve öz bilgileri verirlerse, çocuk hem çok şey öğrenir, hem de hayatını sağlam bir temel üzerine oturtmuş olur. Yaşlılıkta öğrenilenler ise suya yazı yazmak gibidir ki, çabuk unutulur ve silinir. Âdeta bu yorgunu yokuşa sürmeye benzer. Fazla başarı elde edilmez. Bu gerçekle beraber insan yaşlıyken de birşeyler öğrenebilir. Bu hadis yaşlılıkta ilim öğrenmenin imkânsızlığına değil, çabuk unutulacağına dikkat çekmektedir. Yoksa mü'min ölünceye kadar öğrenmekle mükelleftir.

1973. [3:390, Hadîs No: 3736]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle;
Bir Müslümanm diğer Müslüman üzerinde beş hakkı vardır: (1) Karşılaştığında kendisine selâm ver. (2) Seni davet ettiğinde dâvetine icabet et. (3) Senden nasihat istediğinde yol göster. (4) Aksırıp 'Elhamdülillah* dediğinde, fYerhamükellah [Allah sana merhamet etsin]' de. (5) Hastalandığında kendisini ziyaret et, (6) Öldüğünde cenazesine katıl.[1075][25]

1974. [3:391, Hadîs No: 3738]
Temim ed-Dâri (r.a.) rivayet ediyor;
Erkeğin hanımı üzerindeki hakkı yatağım terk etmemesi, dîne ters olmayan bir hususta yemin ettiğinde yeminini doğru çıkarması, sözünü dinlemesi, izni olmaksızın dışarı çıkmaması, hoşlanmadığı kimseleri evine almaması.

1975. [3:391, Hadîs No: 3740]
Muâviye bin Hayde'den rivayetle:

Kadının kocası üzerindeki hakkı şunlardır: Yemek yediğinde ona yedirmesi, birşey giydiğinde ona da giydirmesi, yüzüne vurmaması, "Çirkinsin" gibi sözlerle hakaret etmemesi, cezalandırmak düşüncesiyle evinin dışındaki bir yerde onu terk edip yalnız bırakmaması.

1976. [3:393, Hadîs No: 3741]
Ebû Muaviye bin Hayde rivayet ediyor:
Komşu hakkı, hastalandığında ziyaret etmen, öldüğünde cenazesine katılman, borç istediğinde vermen, fakir düştüğünde bunu olur olmaz yerde söylememen, güzel bir şeye kavuştuğunda tebrik etmen, başına bir musibet geldiğinde teselli etmen, binam onun binasından yüksek yapıp da evinin hava almasına engel olmaman, komşuna göndermeyeceksen, yaptığın yemeğin kokusuyla ona sıkıntı verme-mendir.

1977. [3:393, Hadîs No: 3742]
Ebû Rafi'den (r.a.) rivayetle:
Çocuğun babası üzerindeki hakkı, ona okuma yazmayı, yüzmeyi, ok atmayı öğretmesi ve ancak helâl rızıkla beslemesidir.

1978. [3:394, Hadîs No: 3743]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resâlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Çocuğun babası üzerindeki hakkı güzel isim koyması, evlenecek yaşa geldiğinde evlendirmesi ve ona Kur'ân'ı Öğretmesidir.

1979. [3:394, Hadîs No: 3746]
Âişe'den (r.a.) rivayetle, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Çocuğun babası üzerindeki hakkı, ona güzel bir isim koyması, iyi bir anne ve eğitimi için uygun bir muhit seçmesi ve güzel bir terbiye vermesidir.[1076][26]

1980. [3:395, Hadîs No: 3749]
Muaz bin Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Bir meclisten ayrılırken oradakilere selâm vermesi, kişinin üzerinde bir haktır. Bir meclise uğradığında da selâm vermesi kişinin üzerine haktır.[1077][27]

1981. [3:395, Hadîs No: 3750]
Ebû Büreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın haram kıldığı şeyden korunmak için evlenen kimseye yardım etmek, Allah üzerine bir haktır.[1078][28]

1982. [3:396, Hadîs No: 3751]
Mesrâk'ten rivayetle, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişinin tenha bir yere çekilerek tek başına kalıp günahlarını hatırlayacağı, bu günahlardan dolayı Allah'tan af ve mağfiret dileyeceği anlarının olması, güzel bir şeydir.[1079][29]

1983. [3:396, Hadîs No: 3754]
Ebû Mâlik el-Eş'art'den (r.a.) rivayetle:
Dünyanın tatlılığı âhirette acıdır. Dünyanın acılığı âhirette tatlıdır.[1080][30]

1984. [3:396, Hadîs No: 3757]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Hamza Kıyamet günü Şehidlerin efendisidir.[1081][31]

1985. [3:397, Hadîs No: 3759]
Hz. Hüseyin (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ezberleyen, yaşayışıyla onun hükümlerine ayna olan kimseler, Kıyamet Günü Cennet ehlinin rehberleridir.[1082][32]

1986. [3:397, Hadîs No: 3760]

Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân'ı ezberleyen, yaşayışıyla onun hükümlerine ayna olan kimse Allah'ın dostudur. Dolayısıyla onlara düşmanlık besleyen Allah'a düşmanlık beslemiştir. Onları dost edinen Allah'ı dost edinmiştir.1083[33]

1987. [3:398, Hadîs No: 3762]
Mersed bin Abdullah Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Erkeklerden vezirim Zübeyr bin Avvam, kadınlardan ise Âişe'dir.1084[34]

1988. [3:398, Hadîs No: 3763]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Sizden Önceki ümmetlere mensup bir adam hesaba çekilir. Yaptığı hiçbir hayıra rastlanmaz. Ancak o kimse dünyada iken hali vakti yerinde biriydi. İnsanlarla haşir neşir olur, hizmetçilerine fakir olan borçlularını affetmelerini emrederdi. Aziz ve celil olan Allah meleklere şöyle buyurur: 'Biz aynısını yapmaya ondan daha çok lâyıkız. Siz de onu affedin/1085[35]

1989. [3:399, Hadîs No: 3765]
Abdullah binAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Benim havzımm genişliği bir aylık mesafedir. Kare şeklinde olup dört kenarı eşittir. Suyu sütten daha beyazdır. Kokusu misk kokusundan daha güzeldir. Sürahileri gökteki yıldızlar kadardır. Ondan içen bir daha ebediyyen susamaz.1086[36]

1990. [3:400, Hadîs No: 3768]
tiz. Hasan (r.a.) rivayet ediyor:
Nerde olursanız olun bana salavat getirin. Şüphesiz salavatlarınız bana ulaşır.1087[37]

1991. [3:401, Hadîs No: 3771]
Bekr bin Abdullah'dan (r.a.) rivayetle:
Hayatım sizin için hayırlıdır. Siz benimle konuşuyorsunuz, ben sizinle konuşuyorum. Ben öldüğümde vefatım da sizin için hayırlıdır.
Amelleriniz bana gösterilir. Bir hayır bulursam Allah'a hamd ederim. Kötülük bulursam sizin için Allah'tan bağışlanma dilerim.1088[38]

1992. [3:402, Hadîs No: 3774]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Binekli hacıya devesinin attığı her adıma karşılık bir sevap verilir.1089[39]

1993. [3:402, Hadîs No: 3775]
Ebâ Umâme'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hacı giderken de, dönerken de Allah'ın koruması altındadır.1090[40]

1994. [3:417, Hadîs No: 3776]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hacı ve Allah yolunda savaşa çıkan mücâhid Allah'ın elçileridir. Duâ ederlerse Allah kabul eder, bağışlanma dilerlerse Allah affeder.1091[41]

1995. [3:403 Hadîs No: 3780]
Büreyde bin Husayb'den (r.a.) rivayetle:
Çörek otunda ölümden başka her derde şifâ vardır.1092[42]

1996. [3:403, Hadîs No: 3781]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Baştan kan aldırmak hastalıklardan kurtarıcıdır. Ben Yahudî kadının zehirlediği yemeğini yediğimde Cebrail benden böyle yapmamı istemişti.[1093][43]

1997. [3:405, Hadîs No: 3784]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle
Baştan kan aldırmak, sahibi Allah'tan şifâ aramayı niyet ederse, şu yedi derde devadır: Delilik, baş ağrısı, cüzzam, alaca hastalığı, uyuklama, diş ağrısı, göz kararması.[1094][44]

1998. [3:406, Hadîs No: 3791]
Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Hac ve umreye giden kişiler Allah'ın elçileridirler. Birşey isterlerse, Allah kendilerine verir, duâ ettiklerinde dualarım kabul eder. Birşey verdiklerinde Allah yerini doldurur. Muhammed'in nefsi kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir kimse, bir tümsek üzerinde tekbir getirirse ve bir tepe üzerinde 'Lâilâhe illallah' derse, yerin öteki ucuna varıncaya kadar önündeki herşey onun hesabına tekbir getirir ve 'Lâ ilahe illallah' der.[1095][45]

1999. [3:406, Hadîs No: 3792]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hac Allah yoludur. O yolda yapılan harcamaların sevabı yedi yüze katlanır.

Notes

[←1]

[1] Müslim, Zekât: 65; Tirmizî, Teîsir-i Sûre, 2:36; Edep: 41; Dârimî, Rikak: 9; Müsned 2:328,

[←2]

[2] Hâkİm'in Müstedretf\ ve İbni Adiyy'in el-Kâmit'möen.

[←3]

[3] Ebû Nuaym'ın Hılye/smden.

[←4]

[4] Buharı, Rikak: 38.

[←5]

[5] Tirmizî, Zühd: 60.

[←6]

[6] Tirmizî, Nikah: 25; İbni Mâce, Cihad: 12.

Buharı, Salât: 46,65; Teheccüd: 36; Rikak: 6; Müslim, Mesacid: 24; Zühd: 43;

[←7]

[7] EbûDavud,Vitr: 1; Tırmizf,VHr. 1,1'bniMâce, İkâme: 114.

[←8]

[8] İbniEbîÂsınidan.

[←9]

[9] Buhar!, Isti'zan: 12; Kader: 9; Müslim, Kader: 20; Ebö Davud, Nikâh: 43; Müsned, 2:276.

[←10]

[10] Buharı, Rikak: 31; Müslim, îman: 207, 208; Ebö Davud, Rikak: 70; Müsned, 1:279.

[←11]

[11] Taberânî'nin Keöfr'inden.

[←12]

[12] Taberâm'nin Ketlinden.

[←13]

[13] Abdürrezzakın Câm/inden.

[←14]

[14] Said bin Mansur'un Sönerimden.

[←15]

[15] Taberânî'nin Keö/Vinden.

[←16]

[16] Buharı, Ahkâm: 42; Kader: 8; Tırmizî, Zühd: 39; A/esef, Bey'a: 32; Mösned, 2:237,289.

[←17]

[17] Ebû Davud, Zekât 32.

[←18]

[18] Müslim, Talak: 29,34.

[←19]

[19] Şiraztöen.

[←20]

[20] Hâkim'in MüstedreKtoden.

[←21]

[21] Hâkİm'in MüstedreK\nden.

[←22]

[22] Müsned, 1:390,424.

[←23]

[23] İbni Asakir'den.

[←24]

[24] Buharı, Tevhid: 15,22,28,55; Bed'ü'l-Halk: 1; Müslim, Tevbe: 14,16; Timizi, Daavat; 99; Ibni Mâce, Mukaddime: 13; Zühd: 35; Müsned, 2:242,258.

[←25]

[25] Taberânî'nin Kefilinden.

[←26]

[26] Buharı, Cihad: 182; Menazî: 38; Kader: 5; Müslim, îman: 178; İbniMâce, Fiten: 35, Müsned, 5:222.

[←27]

[27] Buharı, 4;34; Taberi, 3:26; Sîre, 1-2:524.

[←28]

[28] Taberânî'nin Kebîrinden,

[←29]

[29] Müslim, Zikir: 89; Tirmizî, Et'ıme: 18; Müsned, 3:100,117.

[←30]

[30] İbni Mâce, Fiten: 21; Mûsned, 3:27,29,77.

[←31]

[31] İbni Mâce, Mukaddime: 13.

[←32]

[32] İbni Mâce, İkâme: 191; Müsned, 2:176.

[←33]

[33] Mûsned, 4:151.

[←34]

[34] Buharı, Tefeîr-i Sûre: 11; Müslim, Birr: 62; Timizi, Tefsîr-i Sûre: 11-

[←35]

[35] Ibnİ Adiyy'İn el-Kâmit'müen.

[←36]

[36] Hâkim'in MûstedreKive Beyhakl'nin Söneninden.

[←37]

[37] İbni Mâce, Sadakat: 10.

[←38]

[38] Ebû Davud, 49; İbni Mâce, Ticârât: 27; Dua: 10; Dirim!, Büyü1:13; Müsned, 3:156, 286.

[←39]

[39] Dârimî, Büyü: 10.

[←40]

[40] Müslim, iman: 71.

[←41]

[41] İbni Mâce, Ticâret: 1.

[←42]

[42] Beyhaki, Sünen, 6:29.

[←43]

[43] İbni Nas^dan.

[←44]

[44] Şualar, s. 24.

[←45]

[45] Buharı, Hayz: 17; Enbiya: 1; Kader: 1; Müslim, Kader: 5; Mösned, 3:116,148.

[←46]

[46] Deylemî'ninMLİsnedü'/-Wev5'înden.

[←47]

[47] İbni Mâce, İkâme: 50.

[←48]

[48] Neseİ, İmame: 25; Ezan: 14; İbni Mice, İkâme: 50; Dârimî, Salât: 49; Ebû Davud, Salât 93.

[←49]

[49] Tırmızî, Fıten: 7.

[←50]

[50] Butıarfnin EtfeMnden.

[←51]

[51] Neseî, Cenâiz: 23.

[←52]

[52] Mûsned, 3:123,125,283.

[←53]

[53] Buharî, İlim: 34; Müslim, ilim: 13; Tirmizl İlim: 5; İbniMâce, Mukaddime: 8.

[←54]

[54] A/esef, Cihad: 24.

[←55]

[55] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←56]

[56] Müslim, Birr: 33; İbniMâce, Zühd: 9; Müsned, 2:285,539.

[←57]

[57] Buharı, Libas: 5; Ebû Davud, Libas: 27; İbniMâce, Mesacid: 14; Müsned, 2:346.

[←58]

[58] ibni Adiyy'in e/-K3m//inden.

[←59]

[59] İbni Asakitöen.

[←60]

[60] Ebû Nuaym'ın Htly&si ve Beyhakî'nin Şi'bû'l-tmrimdan.

[←61]

[61] Neseî, Âdâbü'l-Kudat: 37; Hacc: 194; Müslim, Hacc: 436; İbni Mâce, Mesacid: 19; Menasik: 56; Müsned, 2:186,187.

[←62]

[62] Deylemî'ninMdsnedûV-F/rcfei'S'inden.

[←63]

[63] Taberânî'nin Keb!f\ ve Hâkimin Müsfec/retfinden.

[←64]

[64] Müsned, 5:24

[←65]

[65] Müslim, Tevbe: 31; Musned, 4:395,404.

[←66]

[66] Ebû Davud, Melahim; 1.

[←67]

[67] Ebû Davud, Edeb: 86; Tırmizî, Edeb: 72; Müsned, 2:165,187

[←68]

[68] Deylemî'nin MösnedüV-fîrdevs'indeı

[←69]

[69] Taberânfnin Evsafından.

[←70]

[70] DeylemPnin Müsnedü'l-Firddv&infon.

[←71]

[71] Hâkim'İn

[←72]

[72] Hatib'in Tarih'lnden.

[←73]

[73] Münafıkûn Sûresi, 10.

[←74]

[74] U/ray/fden.

[←75]

[75] Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmaıtnvian.

[←76]

[76] IbniAsakifüen.

[←77]

[77] Beyhakl'nin £/'6üV-/man"ından.

[←78]

[78] Ebu'ş-Şeytften.

[←79]

[79] Ebû Nuaym'ın Hıtyefs\n<ien.

[←80]

[80] Taberânfnİn Kebîfl ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarimöan.

[←81]

[81] DeylemPnin Müsnedü'l-Firdev#\t\âen

[←82]

[82] İbni Adiyy'in el-Kâmi?\ ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarimöan.

[←83]

[83] Hatibin Tariflinden.

[←84]

[84] Deylemî'nin Mösnedü'l-Firdev&lnden.

[←85]

[85] TaberânPnin Evsafından.

[←86]

[86] Ebû Davud, Cihad: 13.

[←87]

[87] IbniMâce, Zühd:5.

[←88]

[88] Taberânrnin Ke&ffi ve Hâkim'in MöstedreKmüen.

[←89]

[89] İbnü'n-Neccatöan

[←90]

[90] Halib'in M'inden.

[←91]

[91] Sİczf nin /öane'sinden.

[←92]

[92] Hatib'in Tar/tflnden.

[←93]

[93] Beyhakî'nin #'dû'/-/manlından.

[←94]

[94] Bakara Sûresi, 156.

[←95]

[95] Mesnevî-İ Nuriye, 102.

[←96]

[96] Beyhakî'nin Şi'bü '/-/roan'ından.

[←97]

[97] Ebû Davud, Cihad: 23; Tirmizî, Cihad: 11; Neşe!, Cihad: 26; ibnl Mâce, Cihad: 19.

[←98]

[98] Hâkimin MüstecfreVinden.

[←99]

[99] Ibni Adiyy'in el-Kâmifi ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmari\ndm.

[←100]

[100] Buhari, Mezalim: 2; Müsned, 2:105.

[←101]

[101] Müslim, Ekdıye; 10; Taberânî, Kelâm: 20; Mösned, 2:327,360,367.

[←102]

[102] Müslim, Müsafirîn: 269; İbniMâce, Mukaddime: 16; Dirimi, Fezâilül-Kur'ân: 9.

[←103]

[103] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←104]

[104] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←105]

[105] İbni Asakif den.

[←106]

[106] Müslim, Birr: 117-119; BM Davud, Imare: 32; Müsned, 3:403,404.

[←107]

[107] İbni Mübarekten.

[←108]

[108] Tirmizi, Zekât 28; Müsned, 2:268, 404,471.

[←109]

[109] Tirmizî Daavat: 98; İbniMâce, Zühd: 30; Müsned, 2:132,153; 3:425.

[←110]

[110] Buharî, Enbiya: 1; Rikak: 51; Müslim, îman: 362,364; Münafıkîn: 51; Tirmizî, Cehennem: 12.

[←111]

[111] Buharı, Savm; 9; Müslim, Siyam: 163,165; Neseî, Siyam: 42; Müsned, 2:232,273.

[←112]

[112] EböDavud, Büyü': 26.

[←113]

[113] Timizi Kıyame; 30; İbniMâce, Zühd: 2.

[←114]

[114] Tırmizt, Zühd: 58; Müsned, 5:258.

[←115]

[115] Müslim, Birr: 38; Tirmizî Zühd, 53; Dirimi Rfkak: 44; Taberâni, Şiir: 13; Müsned, 2:237,328.

[←116]

[116] Buharî, Tevhîd: 43.

[←117]

[117] Tirmizî, Daavat 118.

[←118]

[118] Buharî, Tevhîd: 37; Rikak: 51; Müslim, îman: 302; Cennet; 9; Vrmizf, Kıyame: 18; Müsned, 3:88,95.

[←119]

[119] Taberânfnİn Evsafı ve Ebû Nuaym'ın Mye'sinden.

[←120]

[120] Müslim, Birr: 43.

[←121]

[121] Beyhaki'nin Şi'bü'l İman'ından.

[←122]

[122] /bnünnecca/'dan.

[←123]

[123] Buharî, Nikah: 121; Ebû Davud, Ekdıye: 28; Müsned, 3:298.

[←124]

[124] Müslim, Müsafirîn: 172; IbniMâce, İkâme: 182; Müsned, 2:383.

[←125]

[125] ibniMâce, İkâme: 191; Müsned, 6538.

[←126]

[126] Taberânî'nln KMfttnden.

[←127]

[127] Ibnİ Adtyy'in el-Kâmit\nöen.

[←128]

[128] Lem'alar, s. 11.

[←129]

[129] Taberânî'nin Kefal/inden.

[←130]

[130] Hakînfden.

[←131]

[131] Müslim, İman: 232; Timizi İmân: 13; İbniMice, Fiten: 15; Dârimî, Rikak: 42; Müsned, 1:184,298.

[←132]

[132] Hak Dini Kur'ân Dili, 5:3713; 3714.

[←133]

[133] A'raf Sûresi, 157.

[←134]

[134] Tevbe Sûresi, 129.

[←135]

[135] Mektûbat, s. 22-24.

[←136]

[136] Hatib'in far/Mnden.

[←137]

[137] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmrfmdm

[←138]

[138] Ebû Davud, Edeb: 37.

[←139]

[139] Taberântnin KeW\ ve Hâkim'in MûstedreK\r\6w.

[←140]

[140] Mûsned, 3:350; et-Terğib, 2:415.

[←141]

[141] Müsned, 4:408.

[←142]

[142] Mektubat, s. 308.

[←143]

[143] Timizi, Erime: 12; Dârimî, Etime: 16; Müsned, 1:270, 343,364.

[←144]

[144] Ebû Nuaym'ın Martfe'sinden.

[←145]

[145] Beyfıaki'nin ŞWI-îmarf\Tvian.

[←146]

[146] Hâkim'in Müstedreki ve Beyhaki'nin Şi'bö'i-îmaifmtian.

[←147]

[147] Ebû Ya'la'nm Müsnedı, Taberânî'nin EvsaU ve Beyhakl'nin £/'bû'Wmarfından.

[←148]

[148] Buhârî, îman: 42; Müslim, îman: 95.

[←149]

[149] Buharî, İman: 29; Neseî, îman: 28; Mösned, 5:69.

[←150]

[150] Müslim, Kader: 11.

[←151]

[151] TaberânFnin Evsafından.

[←152]

[152] Taberânî'nin Kebtfmöen.

[←153]

[153] RâfiPnin fari/rinden.

[←154]

[154] font Asakif den.

[←155]

[155] Ebû Davud, Vesâyâ: 3; Timizi Vesâyâ: 2.

[←156]

[156] Müslim, Vasâyâ: 8.

[←157]

[157] Ibni Mâce, Vasâyâ: 3.

[←158]

[158] Ibni Mâce, Vasâyâ: 6.

[←159]

[159] Tirmizî, Zühd: 46; ibni Mâce, Ahkâm: 2.

[←160]

[160] Timizi, Zühd: 10; Mösned, 3:38.

[←161]

[161] Sünuhats. 19.

[←162]

[162] Neseî, Cenâiz: 8; İbni Mâce, Cenâiz: 61; Mösned, 2:177.

[←163]

[163] Taberânfnin Kebenden.

[←164]
[164] Taberânfnin KeWtfrxJen.

[←165]

[165] Taberânfnİn Kebîrinden.

[←166]

[166] Taberânî'nin Keöftlnden.

[←167]

[167] Ibni Mâce, Edeb: 1; Müsned, 2:509.

[←168]
[168] Taberânrnin Kebîrinden.

[←169]

[169] Saki bin Mansur'un Söneninden,

[←170]

[170] Buharf nin Edebinden.

[←171]

[171] Taberânî'nin Kebîr1] ve İbni Adiyy'in el-Kâmitİnden.

[←172]

[172] Hûd Sûresi, 6.

[←173]

[173] Mesnevî-i Nuriye, s. 67,

[←174]

[174] Hâkim'in Müştekinden.

[←175]

[175] Ebu Davud, Tıp: 29; Taberânî, Tıp: 39.

[←176]

[176] Müsned, 4:156.

[←177]

[177] İbni Mâce, Tıp: 39.

[←178]

[178] Timizi Hacc: 49; Müsned, 2:213,214.

[←179]

[179] Taberânt'nin Keb/rinden.

[←180]

[1] Müslim, Fiten: 39, 40,128,129; Ebû Davuö, Melahim: 12; Timizi Fiten: 21; İbni Mâce, Fiten: 25,28; Müsned, 2:324.

[←181]

[2] Neşet Siyam: 18,19; İbniMâce, Siyam: 22; Dârimî, Savm: 9; Müsned, 2:377,477; 3:32,99.

[←182]

[3] Halib'in TariMnden.

[←183]
[4] £bû Davud, Fiten: 2.

[←184]

[5] IbniMâce, Cenâlz:58.

[←185]

[6] BuharTnin Etfeö'inden.

[←186]

[7] Bezzazdan.

[←187]

[8] Hatibin Tar/tfinden.

[←188]

[9] Buharî, Küsûf: 1,6,13,15; Bed'öl-Halk: 4; Müslim, Küsûf: 6,10; Ebû Davud, Istiskâ: 3,4; İbniMâce, Cenâiz: 53; Dârimî, Salât: 187; Müsned, 2:118.

[←189]

[10] Taberani'nin Kebir'inden.

[←190]
[11] Müsned, 5:233,243.

[←191]

[12] Müsned, 3:29,41.

[←192]

[13] Taberânî'nİn Kebîrinden.

[←193]

[14] Taberânî'nİn Kebîrinden

[←194]

[15] Beyhaki'nin Şi'bü'i-îmarti ve Ebû Ya'la'nm Müsnerfinden.

[←195]

[16] Müslim, Münafikûn: 65; Tırmizî, Birr 25; Fiten: 2; İbni Mâce, Menasik: 76,

[←196]

[17] Buharı, Ahkâm: 21; Bed'û'l-Halk: 11; lükaf: 11,12; Ebû Davud, Savm: 78; Sünnet 17; İbni Mâce, Siyam: 65,

[←197]

[18] Mösned, 5:353.

[←198]

[19] Timiz!, Savm: 67.

[←199]

[20] Müsned, 6:160,215.

[←200]

[21] Müsned, 5:198,199.

[←201]

[22] Ibnl Adlyy'İn el-Kâmit\tvien.

[←202]

[23] Taberânî'nln KebMnden.

[←203]
[24] Timizi, Zekât 28.

[←204]

[25] Taberânî'nln Kebîfintten.

[←205]
[26] İbnü'l-Mûbârekten

[←206]

[27] İbni Adiyy'in e/-K2m//İnden.

[←207]

[28] Hatib'in farin'inden.

[←208]

[29] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←209]

[30] Taberânrnin Kebîri ve Ebû Nuaym'ın Httye'sl ve Beyhakl'nin Sünelinden.

[←210]
[31] ibni Mübarekten.

[←211]

[32] Müsned, 5:183.

[←212]

[33] tbniMâce, Züh&.ZO.

[←213]

[34] Taberânî'nin Kebenden.

[←214]

[35] EböDavud, Edeb: 45; Müsned, 4:296.

[←215]

[36] 77mj/z/,Tefsîr-iSûre:13.

[←216]
[37] Lem'alar, s. 9.

[←217]
[38] Ibni Asakitöen,

[←218]

[39] Buhsrî, Cenâiz: 68,87; Müslim, Cennet 70,72; Ebû Davud, Cenâiz: 74; Neşet, Cenâiz: 108,110.

[←219]
[40] Deyiemî'nin Müsnedü'l-Firdevsflnden.

[←220]

[41] Mesnevî-i Nuriye, s. 57.

[←221]

[42] Müsned, 4:226.

[←222]

[43] Ebû Nuaym'ın Mye'slnden.

[←223]

[44] Müsned, 5:89.

[←224]

[45] DârekırtnPnin Söneninden.

[←225]

[46] Tmizl Zühd: 5; İbniMâce, Zühd: 32.

[←226]

[47] Timizi, Cehennem: 3; Müsned, 2:92.

[←227]

[48] îbni Mâce, Zühd: 38.

[←228]

[49] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←229]

[50] Timizi Sevabü'l-Kur'ân: 18; Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân: 1.

[←230]

[51] EbûDavud, Edeb:7; Taberânf, Hüsnü'l-Hulk: 6.

[←231]

[52] Beyhakl'nin £/îbü'/-/matfından.

[←232]

[53] Müsned, 2:380.

[←233]

[54] EbûDavud, Cenâiz: 1; Müslim, Birr: 52.

[←234]

[55] Mûsned, 3:456,460; 6:387.

[←235]

[56] Hâklm'in MüstedreKİve Beyhakt'nin Şi'büUmatfmöan.

[←236]

[57] TaberânFnin Kedinden.

[←237]

[58] Taberânrnin KeW/1nden.

[←238]

[59] Mûsned, 3:75.

[←239]

[60] Müslim, Nikâh: 9,10; Tirmİzî, Rad'a: 9; Ebû Davud, Nikâh: 43; Mûsned, 3:330.

[←240]

[61] Buhar;, Nikâh: 15; Müslim, Rada: 4, 6,8,53,54; Fiten: 86; HKÎ Davud, Nikâh: 2; Timizi, Nikâh: 4; Neseî, Nikâh:10; İbniMâce, Nikâh: 6,38; Dârimî, Nikâh: 4.

[←241]

[62] Lem'alar.s. 186.

[←242]

[63] Ibnl Mâce, Nikâh: 6.

[←243]

[64] Ebû Davud, Zekât: 26; Tirmizî, Zekât: 23; fbni Mâce, Ticâret: 25.

[←244]

[65] Müslim, Birr: 41; Tirmizf, Cenâiz: 2; Müsned, 1:81,2:326.

[←245]
[66] İbni Ebfd-Dünyatdan.

[←246]

[67] Taberânî'nin KaMrlnden.

[←247]

[68] Beyhaki'nin £/'bü'/-//nan'ındandan.

[←248]

[69] Buhar!, Rikak: 13; Müslim, Zekât: 33.

[←249]
[70] Tayalisföen.

[←250]
[71] Taberânf'nin Kebîrinden.

[←251]

[72] Haktrrtden.

[←252]

[73] ibniMâce, Filen: 20; Ebû Davud, Melahim: 17; Timizi, Fiten: 8; Tefsîr-I Sûre: 5,17.

[←253]

[74] Timizi lüm: 4; İbniMâce, Mukaddime: 22.

[←254]

[75] Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarfırvian.

[←255]
[76] Taberânî'nin Kedinden.

[←256]

[77] Müslim, Nezir: 7.

[←257]
[78] Hac Sûresi, 29.

[←258]

[79] Nesel Eymân;41.

[←259]
[80] Ebû Davud, Edeb: 2; Tiımizî, Birr: 66; Müsned, 1:296.

[←260]
[81] Hâkim'in MüstedreKİ

[←261]

[82] Deytemîve İbni AsâkiMen

[←262]

[83] Ebû Ya'la'nın Müsnerfinden.

[←263]
[84] Ebö Lafden.

[←264]

[85] Müslim, Sıfatü'l-Münâfıkm: 67; Müsned, 3:97,127.

[←265]
[86] Taberânfnin Evsafından.

[←266]

[87] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←267]

[88] Mûsned, 6:410.

[←268]

[89] Buharî, Sulh: 9; Fiten: 20; Fezâilü Ashabı'n-Nebiyyi: 22; Menatab; 25; Ebû Davud, Sönne: 12; Timizi Menâkıb; 25; Neseî, Cuma: 27.

[←269]

[90] Müstadrek, 3:272; HayâtûS-Sahabe, 3:350.

[←270]

[91] Müsned, 5:417,420; Timizi Vıtr: 16.

[←271]

[92] Ibni Ahmed bin HanbeTIn Zevâidöz-Zûhdünöen.

[←272]

[93] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Kazâül-Havâiöİ ve Ebu'ş-Şeyttten.

[←273]
[94] Hatibin far/Mnden.

[←274]

[95] Timizi Ahkâm; 40.

[←275]
[96] Hâkimin Müsfedretfinden.

[←276]

[97] Ebû Davud, Edeb: 49; Tirmizf, Birr: 18.

[←277]

[98] İbniAsâkirve MüstağferTnin Mûselselâtmdan.

[←278]

[99] Timizi Hudud: 24; Fiten: 59; Zühd, 21; ibni Mâce, Hudud: 12; Zühd: 21; Müsned, 1:22,44; 3:7,30.

[←279]

[100] Timizi, Hudud; 24; IbniMâce, Hudûd: 12.

[←280]
[101] /bn/Mace, Zühd: 21.

[←281]

[102] Buharı, Rikak: 51; Müslim, îman: 308, 311,314; Timizi, Cennet: 17,23; Tefsfr-i Sûre: 32,75,

İbni Mâce, Zühd: 39; Mûsned, 2:13,64; 3:27.

[←282]
[103] Müslim, îman: 297; Tirmizi, Cennet: 16.

[←283]
[104] Mektûbât, s. 210.

[←284]
[105] Dey\em\'nm Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←285]
[106] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevsünden.

[←286]
[107] TaberânPnin Evsafından.

[←287]

[108] Buharînin farih'inden.

[←288]

[109] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan

[←289]

[110] EbûDâvud, Buyu": 9; Mösned, 4:392.

[←290]

[111] ibni Ebl'd-Dünyetten.

[←291]
[112] Taberânt'nin Keö&'inden.

[←292]

[113] Ebû Nuaym'ın Kitabö's-SivaK) ve SiczPnin /bane'sinden.

[←293]

[114] Müslim, Zekât: 40 ve Taberânî'nin Keöfrlnden.

[←294]

[115] Hâkim'in Mûstedrek'ı ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarimdan.

[←295]
[116] İbniMâce, Fiten: 8; Müsned, 4:278,357, 383.

[←296]
[117] Tirmizî, 2:107; İbniMâce, 2:1321; Ebû Davud, 4:197.

[←297]
[118] Hatib'ln raritttnden.

[←298]

[119] İbniMâce, Mukaddime: 23.

[←299]

[120] Taberânî'nin KWinden.

[←300]

[121] Müslim, Cennet: 15,18; Müsned, 2:232,316; 3:364.

[←301]

[122] Timizi, Menakıb: 14; İbniMâce, Mukaddime; 11; Müsned, 3:27,93,98.

[←302]

[123] Hadden.

[←303]

[124] İbni Asâkifden.

[←304]
[125] Taberânî'nİn Kebîrinden.

[←305]

[126] ibni Asâkif'den.

[←306]

[127] İbni Adiyy'in e/-Kâm//inden.

[←307]
[128] Taberâni'nin Sabinden.

[←308]

[129] Müsned 4:286; 5:247

[←309]

[130] Eöö0aw/tf,Edeb:133.

[←310]

[131] Tirmİzîve Buharfnin farfttinden.

[←311]

[132] Beyhaki'nin £/'6ü7-/marfından.

[←312]

[133] Tefsîr-i Sûre; 102.

[←313]

[134] Buharı, İlim: 24; İstiskâ: 27; Edeb: 39; Fiten: 5,25; Müslim, İlim; 10,11; Frten: 18; Ebû Davud, Fiten: 1; ibniMâce, Fiten: 25,26.

[←314]

[135] Taberânî'nin Kedinden.

[←315]
[136] Harâitî'nin Mekârimü'l-AhlâKmian.

[←316]
[137] Hâkim'in MöstedreKMen.

[←317]
[138] Ebu'ş-Şeyftten.

[←318]

[139] Müslim, Tahare: 36; Ebû Davudi Edeb: 110; Timizi Kıyame: 15; Cennet: 10; İbni Mâce, Zühd: 36,39.

[←319]
[140] ,Mûs//rotMüsakât120.

[←320]
[141] Ebû Davud, Cihad: 74; Tirmizî, Daavat: 46.

[←321]

[142] Ebû Nuaym'ın Misinden.

[←322]
[143] Mûsned, 3:152.

[←323]

[144] Timiz!, Sevabü'l-Kur'ân: 9; İbni Mâce, Edeb: 52; Müslim, îman: 302; Müsned, 3:94.

[←324]

[145] EbÛDavud, Cihad: 6.

[←325]
[146] İbni Adiyy'in el-Kmit'ınöen.

[←326]

[147] Buhari, Edeb: 38; Tımıizf, Blrr: 59.

[←327]

[148] İbni Sasarînin /ma/ıye'sinden.

[←328]

[149] Taberânî'nin Keöf/'inden.

[←329]

[150] İbni Asakifâen.

[←330]
[151] Ibnİ Murdeveyttten.

[←331]

[152] Tırmizl Zühd: 57; IbniMâce, Rten: 23; Müsned, 427,429.

[←332]

[153] İbni Asakifâen.

[←333]

[154] Ebû Ya'la'nın Müsned], TaberânFnin Evsat\ ve Beyhaki'nin Sünerfinden.

[←334]

[155] Müsned, 2:168; 3:224; Dârimî, Rikak: 118.

[←335]

[156] Ebû Ya'la'nın Musn&fi, Taberânf'nin Kebîri ve Hâklm'in Müsfedretffnden.

[←336]

[157] Buharf, Cumua: 37; Talak: 24; Müslim, Müsafirîn: 166,167; Cumua: 13,15; Tirmizf, Cumua: 2; TefeN Sûre, 85.

[←337]

[1] Ibni Mâce, Siyam: 1.

[←338]

[2] Beyhakı nın Şı bu l-lmanından.

[←339]

[3] Müsned, 5:543.

[←340]

[4] Tirmizî, Cennet: 4; Müsned, 3:29.

[←341]

[5] Tirmizî, Cennet: 27; Müsned, 5:5.

[←342]

[6] Taberânînin KeöıVinden.

[←343]

[7] bni Adiyyln s/-Kâm#inden.

[←344]

[8] Taberânf nin Evsafından.

[←345]

[9] Taberânrnin Evsafından.

[←346]

[10] Taberânînİn Kett/inden.

[←347]

[11] Teğabün Sûreei, 14, 15.

[←348]

[12] Taberânrnin Kebiri ve Hâkim'in MüstedreKinĞen.

[←349]

[13] Buharİ, İlim: 38; Cenâiz: 33; Müslim, Zühd: 72; Ebû Davud, ilim: 4; Timizi, Filen: 70; İlim: 8,13; IbniMâce,

Mukaddime: 4.

[←350]

[14] Taberânrnİn Keb¥\ ve Ebû Nuaym'ın Hrfye'sinden.

[←351]

[15] Hâkim'in MüstedreK'ı ve İbni Hıbban'ın Sa/ritf inden.

[←352]

[16] Taberânrnin Kab/finden.

[←353]
[17] Taberânînİn Kebirinden.

[←354]

[18] Buharı, Cenâiz, 33; Merzâ: 9; Eyman: 9; Tevhîd, 2, 25; Müslim, Cenâiz; 53; Müsned, 5:204,206,207.

[←355]
[19] Tirmizi, Daavât: 83.

[←356]

[20] A'raf Sûresi, 180.

[←357]

[21] TaberânFnin Kebîfl ve Ebû Nuaym'ın Hy/ye'sinden.

[←358]

[22] IbniMâce, Cenâiz:53.

[←359]

[23] BeyhakVnin #'faü7-/marfından.

[←360]

[24] !bni Asâkifâen,

[←361]
[25] ibniMâce, Siyam: 48

[←362]

[26] Hâkim'in Mûstedrek'möm.

[←363]
[27] Müsned, 6:55,98.

[←364]

[28] Ibni Adiy/in el-Kâmit'möm.

[←365]
[29] Beyhaki'nin Şi'bû'l-lmart möan.

[←366]
[30] Bezzazdan.

[←367]
[31] Taberânînin Kebirinden.

[←368]

[32] İbni Ebi'd-Dünyetdan.

[←369]
[33] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdevgirvien.

[←370]

[34] Taberânrnin Kabf/indan.

[←371]

[35] Buharı, İstikraz: 4; Vekâle: 6; Müslim, Müsakât: 120; Müsned, 4:268,416, 456.

[←372]
[36] Tecrid-i Sarih Tere, 7:90 (H. 1039.)

[←373]

[37] Hatib'in fan/finden.

[←374]

[38] îbni Mürdeveyhıten.

[←375]
[39] ibniAsakiföen.

[←376]

[40] Tirmizİ, Zûhd: 26; Müsned, 4:160.

[←377]

[41] IbniMâce, Zühd: 17; Taberânî, Hüsnü'!-Hulk: 9.

[←378]
[42] Bağavtden.

[←379]
[43] Bezzatdan.

[←380]

[44] İbni Mübârek'in Zühdünden.

[←381]
[45] Hatib'in far/frinden.

[←382]

[46] Ebö Davud, Sünnet: 16. '

[←383]

[47] Hatibin Tarifi] ve BeyhakVnin Ş/'fc>ü7-/marfından.

[←384]
[48] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan,

[←385]

[49] Ebû Ya'la'nın Müsnedı, Taberâni'nin Kebİfi ve BeyhakVnin Şi'bü'Nmari möan.

[←386]

[50] Taberânrnin Kebtt\ ve Hâkim'in MösfedreA'inden.

[←387]

[51] Tirmizî, Sevabü'l-Kurân; 7; Dirimi, Fezailü'l-Kur'ân: 21.

[←388]
[52] Sözler, s. 321.

[←389]

[53] Beyhakî'nin $/'bü7-f/narfından.

[←390]

[54] Buharı, Cihad: 40,41,135; Fezâilö's-Sahabe: 13; Meğazî: 29; Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 48.

[←391]

[55] TaberânTnin Kefe/finden.

[←392]

[56] ibniMâce, Zühd: 37; Buharı, Tevhid: 31; Müslim, İman: 334, 345; Tirmizî, Daavat: 130; Darimî, Siyer: 28,

Rikak: 85; Taberâni, Messü'l-Kufân: 26.

[←393]
[57] Müsned, 3:157.

[←394]
[58] Hâkim'in Müstedreklnden.

[←395]

[59] Ebû Davud, Büyü1:81; Tirmizî, Vila: 7; Neseî, Hibe: 2,4; ibniMâce, Hibe: 5; Müsned, 1:234.

[←396]
[60] Taberânînin Kebirinden.

[←397]

[61] Hakİnttien.

[←398]

[62] Ateşe/, Hacc: 134; Müsned, 2:11.

[←399]
[63] Ebû Nuaym'ın Mar/fösinden.

[←400]
[64] Darekutnînin Efradından.

[←401]

[65] Rafiî'nin Tarihinden.

[←402]
[66] Ebû Davud, Edeb: 87.

[←403]

[67] Taberârtfnin Evsaf ı ve Beyhaki'nİn Şi'bû'l-îmarf \ndan

[←404]

[68] IbniAsakirve Ebû Nuaym'ın Hf/ye'sinden.

[←405]

[69] IbniMâce, Et'ıme:51

[←406]

[70] Ibni Mâce, Et'ıme: 55.

[←407]

[71] IbniMâce, Mukaddime: 19.

[←408]

[72] Taberânrnin /Cebf/'inden.

[←409]

[73] Buharı, Fezâilû'l-Kur'ân: 27; Menakıb: 23; Tirmizî, Birr: 71; Müsned, 4:193,194.

[←410]

[74] EbüDavud, Edeb:20.

[←411]

[75] Hatib'in Tariflinden.

[←412]
[76] Ha/r/m'den.

[←413]

[77] Taberânînin Kebîrinden.

[←414]

[78] Müslim, İlim: 9; Timizi, Fıten: 34; IbniMâce, Fiten: 25.

[←415]
[79] Taberânînin Kebîrinden.

[←416]
[80] Mûsned, 6:381; Ebû Davud, Salât: 59.

[←417]

[81] Müslim, Nikâh: 123; Ebû Davud, Edeb: 32; Müsned, 3:69.

[←418]
[82] Buharı, Tabir: 45; Müsned, 2:96,119.

[←419]

[83] Buharî, Edeb: 6; İman: 16; Diyat: 2; Istitabe: 1; Tirmizî, Tefsir-i Sûre: 4; Nesei, Tahrim: 3; Kasâme: 48.

[←420]

[84] IbniMâce, Nikâh; 50; Tirmizî, îman: 6.

[←421]

[85] Taberânfrıin /Cebi/inden.

[←422]

[86] Müsned, 4:62;

[←423]

[87] Taberânİ'nin Evsafından.

[←424]

[88] İnsan Sûresi, 30.

[←425]

[89] Ibnünneccaı'dan.

[←426]

[90] Hâkim'in MöstedreKlnden.

[←427]

[91] Ebû Nuaym'ın Hılye'si ve Beyhaki'nİn Şi'bü'l-îmarimâan.

[←428]

[92] Buhari, Sulh: 8; Cihad: 12; Müslim, Kasame: 24; Timizi, Cehennem: 13.

[←429]

[93] Buharı, Enbiya: 54; Edeb: 78; Ebû Davud, Edeb: 6; Ibni Mâce, Zühd: 17; Taberânî, Sefer; 46. Müsned,

4:121,122,273.

[←430]
[94] Halib'in Tariflinden.

[←431]

[95] Taberânînin Kebirinden.

[←432]
[96] Taberânfnin Kebîfinden.

[←433]

[97] Şirazî'nin Arab'ından.

[←434]

[98] Müsned, 6:19,77.

[←435]

[99] Taberanî'nin Kebiri ve Beyhaki'nin Şi'bü't-lmartmdan.

[←436]

[100] S/cz/den.

[←437]
[101] Hâkİm'in MüstedrekindBn.

[←438]

[102] Buharı, Hums: 19; Cihad: 37; Vesâyâ: 9; Dârimi, Zekât: 20; Müsned, 4:93, 98.

[←439]

[103] Müslim, Zekât: ,61.168; Noseİ, Zekât: 95,97.98; Taberânİ, Sadaka: 13; Müsned, 1:200, 201, 290.

[←440]
[104] Ebû Davud, Edeb: 61; Dârimi İstizan: 59.

[←441]
[105] Taberânfnin Kebirinden,

[←442]

[106] Buharı, Ahkâm: 7; Neseî, Be/a: 39; Kudat: 56; Müsned, 2:448.

[←443]

[107] Tirmizî, Fiten: 79.

[←444]

[108] Ahmed bin Hanbel'in Zühdünden.

[←445]

[109] Neseî, Nikâh: 11; Ibni Mâce, Nikâh; 8; Müsned, 3:158, 245,254; 4:349, 351.

[←446]

[110] Bezzar, Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←447]
[111] IbniMâce, Zühd: 20; Müsnsd, 4:94.

[←448]

[112] Hatib'İn fanfinden.

[←449]

[113] IbniMâce, Keffarat:5.

[←450]

[114] Buharı, Buyu1: 79; Müslim, Müsakât: 101,102,104.

[←451]

[115] Ebû Davud, Taharet: 94; Tırmizi, Tahare: 82; Ebû Davud, Vudû: 76; Müsned, 6:256.

[←452]

[116] Buharı, Ahkâm: 4; Âhad: 1; Megazî: 59; Müslim, Imare: 39, 40; Ebû Davud, Cihad: 87; Neseî, Beya: 34.

[←453]

[117] Buharl Şehadât: 27; Ahkâm: 20; Hıyel: 10; Müslim, Akdıye: 4,7; Dârimî, Mukaddime: 20.

[←454]

[118] Buharî, Cenâiz: 43; Müslim, Fezâil: 62; IbniMâce, Cenâiz: 53; Müsned, 3:237,250.

[←455]
[119] Dârekutnî'nin Efradı ve Hatibin Tar/tfinden.

[←456]

[120] Buharı, Vuzu'; 11; Neseî, Tahare: 20; Müsned, 5:416, 421.

[←457]

[121] Ibni Adiyyln el-Kâmit inden.

[←458]
[122] Taberânînin Kebirinden.

[←459]

[123] Ibni Sad'ın TabakkU ve Hâkim'in Müsîedrek'mden.

[←460]

[124] Buharî'nin Edeb'i, Hâkim'in Müstedrek'ı ve BeyhakVnin Ş/'bü'/-/marfından.

[←461]
[125] Buharî'nin Tariflinden.

[←462]

[126] Buharı, Vüzu': 58; Edeb: 80; Sbü Davud, Tahare: 136; Tirmizî, Tahare: 112; Ateşe», Tahare: 44.

[←463]

[127] Müslim, Talak: 29; Tirmizî, Tefsîr-i Sûre: 66; Müsned, 3:328.

[←464]

[128] Neseî, Büyü': 97; IbniMâce, Sadakat: 16; Müsned, 4:35,36.

[←465]

[129] Buhar!, bfzan: 11; Müslim, Edeb: 41; Tirmizî, Isti'zan: 17; Müsned, 5:330,335.

[←466]

[130] Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azim, 3:291.

[←467]

[131] Nur Sûresi, 27, 28.

[←468]

[132] Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm, 3:290; Üsdü'l-Gâbe, 2:283.

[←469]

[133] Tecrid-i Sarih Tercümesi, 12:167.

[←470]

[134] A.g.e., 12:169.

[←471]

[135] Tecrİd-i Sarih Tercümesi, 12:324.

[←472]

[136] Nur Sûresi, 58, 59.

[←473]
[137] Taberânfnin Keft/Vinden.

[←474]

[138] Muhammedbin Mansuf dan.

[←475]
[139] Müslim, Tahare: 16.

[←476]
[140] Râfirnin fanft'inden

[←477]

[141] Keşfü'l-Hafâ, 2:9.

[←478]
[142] Tirmizî, Zekât: 28.

[←479]
[143] Taberânfnin Kebiri ve Hâkim'in MüstedreKMen

[←480]

[144] Buharı, Fezâilül-Kur'ân: 23, Müslim, Müsafirîn: 226; IbniMâce, Edeb: 52; Ateşe/, Iftitah: 37; Taberânî, Kuran: 6; Mösned, 2:17,23.

[←481]

[145] Buhar!, Zebâih: 31; Büyü': 38; Müslim, Birr: 146; Ebû Davud, Edeb: 16; Müsned, 4:404,405, 408

[←482]
[146] Furkan Sûresi, 29.

[←483]
[147] Müslim, İlim: 2

[←484]

[148] IbniMâce, Mukaddime: 7/46.

[←485]

[149] Buharı, Savm: 6; Büyü': 49; Müslim, Fiten: 8; Tırmizî, Fiten: 10; Zühd: 26; Müsned, 2:392,6:105.

[←486]
[150] Hak iim'den

[←487]

[151] Beyhakî'nih Şfbv'l-fmâtfmâan

[←488]

[152] Buharı, Cuma: 7; îdeyn: 1; Büyü1:40; Hibe: 27,29; Cihad: 177; Müslim, Libas: 6-10; Ebû Davud, Salât: 213;

Neşet, îdeyn: 5; Zînet: 83, 85, 90; Müsned, 1: 46, 49; 2:20.

[←489]
[153] IbniMâce, Libas: 19.

[←490]

[154] Tirmizî, Cihad: 24; Müsned, 5:198.

[←491]
[155] Müslim, Zikir: 41; Ebû Davud, Vitir: 26.

[←492]

[156] Tirmizî, Daavat: 24

[←493]

[157] Buharı, Merzâ: 3,13,16; Müslim, Birr: 45; Dârimî, Rikak: 57; Mösned, 1:381,441,455.

[←494]
[158] Müslim, Birr: 87.

[←495]

[159] Taberânî'nin Ksb/Vİnden

[←496]

[160] Tabakât, 8:224.

[←497]

[161] Hayatü's-Sahabe Tere, 3:178.

[←498]

[162] Tirmizİ, Menâkıb: 31; Mösned, 3:14,17,26,59; 5:182.

[←499]

[163] A/esef, Bey'a: 18; fbniMâce,Cihad: 43; Taberânî,Bey*a:2; Müsned, 6:357,404,459.

[←500]

[164] Buharı, Megâzi: 61; Müslim, Zekât: 144; Müsned, 3:4,

[←501]

[165] Bubari, Ezan: 65; Müslim, Salât: 191; Müsned, 3:109

[←502]

[166] Müslim, Hibat: 14-16; Neseî, Nahl: 1; Müsned, 4:268,270,273,276.

[←503]

[167] Müslim, Hibât: 13-19.

[←504]
[168] İbni Nafi’den.

[←505]
[169] Müslim, Tİrmizive MûsnedĞen.

[←506]

[170] Taberârrfnin Keb/lr'inden.

[←507]
[171] Taberârrînin Kefe/Zinden.

[←508]

[172] Nahl Sûresi, 90.

[←509]

[173] Buhâri, Edeb: 13; Tirmizî, Birr: 16.

[←510]

[174] Hâkim'in MüstedreK'ı ve Beyhaki'nin Şi'bü'l4mart\r\dan.

[←511]

[175] TaberânîTıin Kebîf'ınâen.

[←512]
[176] Timizî, Ubas: 38.

[←513]

[177] Hayatü's-Sahabe, 2:472.

[←514]

[178] Taberânfnin Keö/Ti'nden.

[←515]

[179] Taberânînin Kebît'ı ve Beyhaki'nin Şi'bü'i-îmarfmöan.

[←516]
[180] Hakînföen.

[←517]
[181] Taberânfnin Kebîrinden

[←518]

[182] Mösned, 5:238.

[←519]
[183] Taberânrnin KetoVinden.

[←520]

[184] Müsned,3:184,191.

[←521]
[185] Taberânî'nin Kebirinden

[←522]

[186] Neseî, Siyam: 84,83.

[←523]
[187] Neseî, Zekât: 84.

[←524]
[188] Beyhakt'nin, Şi'bü'i-İmarıodan.

[←525]

[189] Buharı, Cihad: 52,61,97,167; Megazİ: 54; Müslim: Cihad: 78,80; Timizi, Cihad; 15; Müsned, 4:280,281.

[←526]

[190] IbniSa'd'ın Tabaka:1 ırıcan.

[←527]
[191] Tİrmkî, Menakıb: 1; Dârimî, Mukaddime: 8.

[←528]

[192] Müslim, Fezâil: 3; Ebû Davud, Sünnet: 13; Tirmizî, Menakıb: 1; IbniMâce, Zühd: 37; MüsnedZ 540; 3:2. 1473.

[←529]
[193] Hâkim'in MöstedreKinden.

[←530]

[194] Ibnünneccafdan.

[←531]

[195] Ibni Asafdfden.

[←532]

[196] İbni Adiyyin el-Kâmit\, Taberânî'nin Keö/Yi ve Hâkim'in MüstedreK'ından.

[←533]

[197] Buharı, Bedü'l-Halk: 64.; Enbiya: 68.

[←534]

[198] Buhari, Talaı: 25; Edeb: 24; Müslim, Zühd: 42; Ebû Davud, Edeb: 123; Timizi Bir: 14; Taberânî, Şiir: 5;

Müsned, 2:375

[←535]

[199] IbniMâce, Ticârât: 64; Müsned, 2:179,204,214.

[←536]

[200] İbni Mâca, Ticârât: 65.

[←537]
[201] bni Ebi'd-Dünyâdan.

[←538]

[202] Kazâîdon.

[←539]

[203] Darekutnî'nin Efrarfından

[←540]
[204] [Enfal Sûresi, 32.]

[←541]

[205] Timizi Tefsir-i Sûre; 4, 8

[←542]

[206] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmarıından.

[←543]
[207] Lem'alar, s. 9.

[←544]
[208] Sözler, s. 187.

[←545]

[209] Ebû Davud, Edeb: 98; A/ese/, Istiâzer-1.

[←546]

[210] Tirmizî, Tefsir-i Sûre: 23.

[←547]

[211] Müslim ve Ebu Davuddau.

[←548]

[212] Buharı, İkrah: 7; Müsned, 3:99.

[←549]

[213] Müsned, 5:158.

[←550]
[214] Müslim, Zühd: 9; Tirmizi, Kıyım»: 81; Ubu: 31; hnl Mâca, Zühd: 9.

[←551]

[215] TaberânFnin Kebîrinden.

[←552]

[216] Bezzarve Taberânînin Kebîrinden.

[←553]

[217] Buharı, Zekât: 22; Hibe: 15; Müslim, Zekât: 88,89; Müsned. 6:139,160,345,346,353,354.

[←554]

[218] Ebû Davud, Eşribe: 5; Timizi Eşribe: 3; Nesei, Eşribe: 25; Ibni MAce, Eşrlbo: 10.

[←555]
[219] Taberânrnin Keb/Yinden,

[←556]

[220] Müslim, İmân: 106.

[←557]

[221] Ebû Davud, Edeb: 71.

[←558]

[222] Münâzarât.s. 103,104.

[←559]

[223] Ebû Bekir el Merziban'ın Kitabü'l-Mürûetinden.

[←560]

[224] Buhari, M*nakıbü'l-Er>aAr: 12; Müslim, Fezallü's-Sahabe, 123,125; Tırrnızi, Menakıb: 50; Ibni Mice,

Mukaddeme: 11; Müsned, 3:234; 296; 4:352.

[←561]

[225] Ebû Nuaym'ın Hı/yt'sindtn,

[←562]

[226] Tirmizî, Cennet: 8,12; Dârimî, Rikak: 104; Müsned, 2:295,343;5:232,240,

[←563]
[1] IbniMâce, Zühd:25.

[←564]

[2] Hakîm'in MüstedreKMen.

[←565]
[3] Hakîm'den.

[←566]
[4] Hakîm'in MüstedreK'md&n.

[←567]

[5] 8ı//ıarî,îdeyn: 9; Rikak: 51; Müslim, îman: 363; Tirmizî, Cehennem: 12; Neşe/, Istiaze: 62; Mûsnad, 4:271,274,

[←568]

[6] T ab«ılnrnln Kabandan.

[←569]
[7] Hatib'in TariH\ ve Ebû Nuaym'ın H///e'sinden.

[←570]

[8] TiİMfânl'nln

[←571]
[9] İbni Asakir'den.

[←572]

[10] Beyhaki'nin Sünerfinden

[←573]

[11] Müsned, 5:70.

[←574]

[12] Ibni Mâce, Cihad: 8; Müsned, 2:325,331; 3:82; 5:181.

[←575]

[13] Tlbfrâni'nln Kebir’inden.

[←576]
[14] Tirzimî, Fiten: 7.

[←577]

[15] Haraiti'ininMe/car/mü'M/i/âKından.

[←578]

[16] Muhammed bin Nasr'in Salâtından.

[←579]

[17] Buharı. Menakıbü'l-Ensar: 50; Nikah: 7,54-56,59; Ed«b: 87; Müslim, Nikah: 79; 80,81; Ebû Davud, Nikah: II

[←580]
[18] İbni,Mace, Nikâh: 25.

[←581]

[19] Hakiırtden.

[←582]

[20] Hünacf dan.

[←583]

[21] Dârekutni'nin Sürrarfinden.

[←584]

[22] Hakim'fon.

[←585]

[23] TaberânFrıin KM»VindM.

[←586]
[24] Tirmızl, Kıyanı» 10

[←587]
[25] Mektûbat, s. 360.

[←588]
[26] Zuhrul Sûrtll, 71.

[←589]
[27] Sölltf, I, 419, 470,

[←590]
[28] İbni Ebid-Dünya’dan.

[←591]

[29] Taberânî'nin fvıtrindln.

[←592]

[30] Tıbtrinrnln Kentten,

[←593]
[31] Taberânînin Ke6/7inden.

[←594]

[32] Taberânînin Keö/Vinden.

[←595]
[33] Taberânî'nin Evsafından.

[←596]

[34] Buharı, Diyat: 1; Rikak: 48; Müslim, Müsakât: 28; Timizi, Diyat: 8; Ateşe/" Tahrim, 2; M •

IbnîMâce, Diyat: V,Müsned, 1:388,441,442.

[←597]

[35] Kazâ/den.

[←598]

[36] TaberânFnin Kefe/Vinden.

[←599]
[37] Taberânînin Kebîri ve Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←600]

[38] Ibni Asâkir'den.

[←601]

[39] Hatibin Tarihinden.

[←602]

[40] Taberânrnin Kebiri, Hâkimin Müstedroki ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←603]
[41] Hâkim'in Künnîsinden.

[←604]

[42] Buharı, Enbiya: 26.

[←605]

[43] Ibni Asakifden.

[←606]

[44] IbniMce, Mukaddime: 13; Cihad: 16; Zühd: 4; Mûsned, 5:158.

[←607]

[45] IbniMâce, Zühd: 4; Müsned, 5:407.

[←608]

[46] Taberânînin Kebîri ve Ebû Davud, Edeb: 7 ve Müsned, 4:227.

[←609]
[47] TaberânFnin Kebenden.

[←610]
[48] Ibnü'n-Neccaföan.

[←611]
[49] Tirmizî, Fiten: 76.

[←612]
[50] Müsned, 3:37,42, 58.

[←613]
[51] Ibni Ebi'd-Dünyâdan.

[←614]
[52] Ebû Ya'la'nın Müsnetfinden.

[←615]
[53] Hâkimin MüstedreRMen.

[←616]

[54] Ibni Mürdeveyff ten

[←617]

[55] Müsned, 1:415.

[←618]

[56] Tirmizi, Şehadât: 1; Taberânî, Akdıye: 3; Müslim, Akdıye: 19; Ebû Davud, Akdıye: 13.

[←619]

[57] ebû Davud, Edeb: 50; Tirmtâ, Kıyame: 56; Taberânî, Hüsnû'l-Hulk: 7; Müsned, 1:165,167; 6:445.

[←620]

[58] Hakim'in MüstedreKMen.

[←621]

[59] Buharı, Vuzu'b; Müslim, Tahare: 34,41; Tirmizî, Tahare: 39; Neseî, Zekât: 1; Tahare: 102; Ibni Mâce,

Tahare;5,49; Mesacid: 14; Taberâni, Sefer: 55; Dârin: Vudu': 30.

[←622]
[60] Taberânî'ninMe/cammü'M/ı/âA'ından.

[←623]
[61] Hatibin Tarih'mden

[←624]
[62] Buharı, Tıb: 38; Müslim, Selâm: 40; Ebû Davud, Tıb: 19; Ibni Mâce, Tıb: 36,37.

[←625]
[63] Ebû Davud, Vitir: 26.

[←626]
[64] Tirmizî, Dua: 110.

[←627]
[65] Ebû Davud, Vitir: 32.

[←628]
[66] Tirmizî, Daavat: 80.

[←629]

[67] HakMüen.

[←630]

[68] TaberânFrıin Kebifi ve Hâkim'in MüstedreKlnden.

[←631]

[69] 7w-m/ADaavat:114;

[←632]

[70] Ibni Asakifden

[←633]

[71] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←634]
[72] Lem'aiar, s. 131.

[←635]
[73] Z/ya'dan.

[←636]

[74] TaberânFnin Kebirinden.

[←637]

[75] ibni AsatoVden.

[←638]

[76] Müsned, 5:243,244.

[←639]
[77] Ibni Mace, Eşribe: 1.

[←640]
[78] Abdan'ın Sahabe'sinden.

[←641]

[79] Beyhaki'nin Şi'bü'l-lmarlından.

[←642]

[80] Buharı, Mezalim: 22; Ebû Davud, Edeb: 12; Müsned, 3:36,47,4:30.

[←643]

[81] Buharl Nikâh: 45; Feraiz: 2; Edeb: 57; Müslim, Birr: 28,30; Taberâni, Hüsnü'l-Hulk: 15; Mösned, 2:287.

[←644]

[82] Buharı, Temenna: 9; Savm: 20,48-50; Hudud: 42; I'tisam: 5; Müslim, Siyam: 57; • Taberânî, Siyam: 58; Müsned, 3:8; 6:126.

[←645]

[83] Müslim, Müsakât: 133; A/ese/", Büyü': 5; IbniMce, Ticârât: 3; Müsned, 4:6; 5:297.

[←646]

[84] Müslim, Birr: 56; Müsned, 2:160,191,195.

[←647]
[85] IbniMâce, Fiten: 12.

[←648]

[86] IbniMâce, Zühd: 22; EbûDavud, Edeb: 44.

[←649]

[87] Neseî, Menasik: 217; IbniMâce, Menasik: 63; Müsned, 1:215,347.

[←650]

[88] Üsdül-Gâbe, 3:234.

[←651]
[89] Hılye, 1:284-285.

[←652]
[90] Buharı, îman: 30; Neseî, iman: 28.

[←653]

[91] Tirmizî, Edeb: 42.

[←654]

[92] Siczî'nin /banisinden.

[←655]

[93] Semewyye'den.

[←656]

[94] İbni Mâce, Zühd: 29; Buharı, Rikak: 32; Dârıım, Rikak: 17; Müsned, 1:402; 5:331.

[←657]
[95] Hakîm'in MtebüV-Hacc'ından.

[←658]

[96] İbni Mâce, Edeb: 36; Müsned, 4:92,93,99.

[←659]

[97] Hâkim'in Müstedrek'mden.

[←660]

[98] Taberân?nin KeöıYnder.

[←661]

[99] Taberânî'nin Evsafında»,

[←662]

[100] Beyhaki'nin Şi'bö'l-îmartındai).

[←663]
[101] Müslim, Zikir: 49.

[←664]

[102] Müslim, Mesâcid: 25.

[←665]

[103] İbni Asakitden.

[←666]

[104] Taberâni'nin Evsafından.

[←667]
[105] Müsned, 1:15.

[←668]
[106] Ukayirnin

[←669]
[107] Dirimi Mukaddeme: 19 ve Ebu'l-Kasım bin Büşran'dan.

[←670]

[108] Müslim, Imare: 138; Ebû Davud, Cihad: 20; Mûsned, 3:15.

[←671]

[109] Buhari, Edeb: 73; Müslim, îman: 111; Tirmizi, İman; 16; Taberânî, Kelâm: 1; Müsned,2:18,44,60,112,113,142.

[←672]

[110] Ebû Davud, Talak: 18; İbni Mâce, Talak: 21; Dârimî, Talak; 6; Müsned, 5:46,277,283.

[←673]

[111] İbni Mâce, Nikâh: 4; Tirmizî; Rada: 1.

[←674]
[112] Ebû Ya'la'nın, Müsned'mden.

[←675]

[113] Hâkimin Müstedreki; IbniHıbbanve Ebû Ya'la'nın Müsned'mden.

[←676]
[114] IbniMâce, Sadakat: 11.

[←677]

[115] Ebû Ya'la'nın Müsned\ ve Taberân?nin Kebîrinden.

[←678]

[116] Müsned, 3:174,255.

[←679]

[117] Ebû Ya'la'nın Müsnedinden.

[←680]

[118] Ibni Asakiföen.

[←681]

[119] Ebû Davud, Zekât: 41; Edeb: 45; Müsned, 314

[←682]

[120] Tabe'âni'nin KebİfMtn,

[←683]
[121] Taberânînin Keb/Vindsn.

[←684]

[122] Tahorânî'nin Kahî/ırtrlan

[←685]
[123] Ukaylî'nin Zuafa'sından.

[←686]

[124] EbûDavud, Edeb:142.

[←687]

[125] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←688]

[126] Ebû Davud, Edeb: 128; Müsned, 2:414,527; 5:181.

[←689]

[127] bni Asakitden.

[←690]

[128] bni Asakitden.

[←691]

[129] Neseî, Zînet: 67, £8; Müslim, Libas: 124.

[←692]

[130] Müsned, 5:263.

[←693]

[131] Misnecf,4:113,286.

[←694]

[132] rİmi KahıidbinBüşran'ın £m«//yı'ılnden,

[←695]
[133] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←696]

[134] Haysemetü'l-Etrabilisî'ninCüz'ûnden.

[←697]

[135] Tflbnıânrnln Keblf\n<ian,

[←698]
[136] Taberânrnin Kcfei/indan.

[←699]

[137] Hatib'in fart/fIndOT,

[←700]

[138] Hitlb'ln Tarih’inden.

[←701]

[139] Taberânrnin Kebîrinden.

[←702]
[140] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Zemmü'/-Gadab'ından.

[←703]

[141] Tırmizî, İlim: 15; IbniMâce, Mukaddime: 14; Müsned 5:387.

[←704]
[142] Hünaddan.

[←705]

[143] ton/MA», Ticâret: 2.

[←706]

[144] IbniHıbbanve Ebu Ya'la'nın Müsnerfinden.

[←707]

[145] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←708]

[146] Ihnl I lıl'.i nrtnua'ın KUMuVİ //ıı/*riıınrian

[←709]

[147] bnl Aınkltfon.

[←710]

[148] Ebû Davud, Imare: 33; Sünnet: 5; Timizi, İlim: 10; Müsned, 2:367,483; 4:132. 1640.13:165, Hadîs No: 3022]

[←711]

[149] Taberânînin Keb/Yinden.

[←712]

[150] Deyjemî'nin, Müsnedü'l-Firdev&tvian,

[←713]
[151] Dârekutni ve Taberânînin Kebîrindin.

[←714]

[152] Deylemînin Müsnedü1-Flrd»vt\n4w\,

[←715]
[153] MO$nad, 2:219

[←716]

[154] Buharı, Megazî: 12; Fezâilü'l-Kur'ân: 10,27,34; Müslim, Müstafirîn: 255,256; Ebû Davud, Ramazan: 9; Tirmizi, Sevabü'l-Kur'ân: 4; IbniMâce, İkâme: 183.

[←717]

[155] Ebû Davud, Salât: 48; Buharı, Ezan: 31; IbniMâce, Mesacid: 15; Taberânî, Tahare: 33.

[←718]

[156] Buharı, Cihad: 43,44; Hums: 5; Menakıb: 28; Zekât: 25; Imare: 98,99; Ebû Davud, Cihad: 41; Tirmizi, Cihad:19.

[←719]

[157] Buharı, Tefsir-i Sûre: 31; iman: 37; Müslim, îman: 57; Ebû Davud, Sünnet: 16; Tirmizi Jman: 4; bni Mâce, Mukaddime: 3.

[←720]

[158] Müsntd, 4:418

[←721]

[159] Dârektıtntıiın,

[←722]
[160] İbni Asakir’den.

[←723]

[161] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←724]

[162] Müslim, İman: 1; Ebû Davud, Sünnet: 16, Neşe/, İman: 5.

[←725]
[163] Müsned, 5:145.

[←726]

[164] Hm) Duvud, Fırilz: 10, Münnmi, 6:230,2M,

[←727]

[165] Hutb0-IŞİmly, t, 36.

[←728]

[166] A.g.t,,l. 19,

[←729]

[167] A,0,«,.t, 10,10,

[←730]

[168] Dârekutnîve Beyhaki'nin Sünerfinden.

[←731]

[169] Ibni S'ad'ın Tabakât\nda

[←732]
[170] Taberânî'nin Evsafından.

[←733]

[171] Ebû Ya'la'nın Mûsnedmten.

[←734]

[172] Hatibin TariHMon.

[←735]

[173] Beyhaki'nin Şi'bü'l-fmart\ ve Taberânî'nin Keblflndtn.

[←736]

[174] Beyhakl'nin ŞM'l-lmartı ve TebMnln KeöMndtn.

[←737]

[175] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdev^rvien.

[←738]

[176] TMzl Mevakit: 39;.fcm Mâce, İkâme: 47; Ebû Dâvud, Salât: 39.

[←739]

[177] bni Mice, İkâme: 47; Müsned, 4:156.

[←740]
[178] Taberânînin Kebü'inden.

[←741]

[179] Kaza/den.

[←742]

[180] Deylomî'nin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←743]

[181] Hâkim'in MüstedreK'möen.

[←744]
[182] Taberârrînin /Ceb/Vinden.

[←745]
[183] Taberânfnin Kebirinden.

[←746]
[184] Taberâni'nin Evsafından.

[←747]

[185] Buhari, İman: 39; Tirmizî, İman: 4; İbni Mâce, Mukaddime: 63; Nesei, İman: 5.

[←748]
[186] Tirmizî, Kader: 10.

[←749]

[187] Işârâtü'l-I'câz, s. 82-84.

[←750]

[188] Mektûbât, s. 40.

[←751]

[189] Sözler, s. 437.

[←752]

[190] Tirmizi, Birr: 65.

[←753]
[191] Kazafden.

[←754]

[192] Ebû Davud, Zekât: 28; Müsned, 4:137.

[←755]

[193] Beyhakî'nin Şi'bü'l-îmariından.

[←756]
[194] Şirazî'nin Elkab'ından.

[←757]

[195] Müslim, îman: 58; Ebû Davud, Sünnet: 18; Tirmizi, îman: 6; bni Mâce, Mukaddime: 9; Mûsned, 2:279,445.

[←758]

[196] Ebû Davud, Cihad: 157; Müsned, 1:166,167; 4:192.

[←759]

[197] Taberânrnin Kebîfi ve Ebû Ya'la'nın Müsnetfinden

[←760]

[198] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdev&nâsn.

[←761]

[199] Hâkim'in MûstedreK'möen.

[←762]

[200] Ebû Naym'ın Hı/ytfsinden.

[←763]
[201] Ibni Şahirtden.

[←764]

[202] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan

[←765]

[203] Hâkim'in Müstedrek'möen.

[←766]
[204] Müslim, îman: 146; Timizi, Fiten: 30; Müsned, 2:304,372,390; 3:453; 4:273.

[←767]

[205] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←768]
[206] Taberânînin Kebirinden.

[←769]
[207] Timizi, Zühd: 3.

[←770]

[208] Taberânfnin Evsafı ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmaıiınöm.

[←771]

[209] Taberânînin Evsafı ve Ebû Ya'la'nın Müsnerfinden. .

[←772]

[210] Buharlmn Tarih'i ve Tabeı anînin Keb/Vinden.

[←773]

[211] Taberânî'nin Evsafından.

[←774]

[212] Beyhaki'nin Şi'bü'l-imartmdan.

[←775]

[213] Mesnevî-i Nuriye, s. 71.

[←776]
[214] Bakara Sûresi, 156.

[←777]

[215] Taberâni'nin Keb/Vinden.

[←778]

[216] Müsned, 4:237; 5:245.

[←779]
[217] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←780]

[218] Ebû Ya'la'nın Müsned'ı ve Taberânfnin Kebîrinden.

[←781]

[1] Ibni Adiyy'in e/-Kâm//inden.

[←782]

[2] Ibni Adiyy'in el-Kâmil'mden.

[←783]

[3] Mesnevî-i Nuriye, s. 188.

[←784]

[4] Taberâni'nin Evsafından.

[←785]
[5] Taberânînin Keb/Vinden.

[←786]

[6] Ebû Davud, Et'ıme: 11; Tirmizî, Et'ıme: 39; Müsned, 5:441

[←787]

[7] Taberânî'nin Keb/Vinden.

[←788]
[8] Darekutnî'nin Efrarfından

[←789]

[9] Müsned, 5:134.

[←790]
[10] Ebû Davud, Salât: 49; Timizi, Mevakit: 51; IbniMâce, Mesacid: 14

[←791]

[11] Hatib'in Tariflinden.

[←792]

[12] BeyhakVnin Ş/'bü7-/marfından.

[←793]

[13] Ebû Davud, Libas: 4; Müsned; 2:50.

[←794]

[14] İbni Adiy/in el-KâmK\ ve BeyhakVnin Süne/finden.

[←795]

[15] Ebû Nuaym'ın W///e'sinden.

[←796]

[16] İbni Adiyy'in e/-Kam//inden.

[←797]

[17] Taberânî'nin Kebîri ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←798]

[18] Taberânî'nin Evsafından.

[←799]
[19] Taberânî'nin Evsafından.

[←800]
[20] Ebu'ş-Şeytien.

[←801]
[21] IbniMâce, Ticarât: 42

[←802]

[22] Müslim, îman: 134; Timizi, îman: 9; IbniMâce, ikâme: 77; Dârimî, Salat: 29; Müsned, 3:370,389.

[←803]

[23] Tâberâni'nin KefcıVinden.

[←804]

[24] bniNeccarve Ebû Said en-Nakkaş'ın Mu'cem'inden.

[←805]

[25] Müsned, 2:492; 4:391,392,406,414.

[←806]

[26] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdovg'ından.

[←807]

[27] Taberâni'nin Kebîr'i ve Beyhak'ı'nin Şİ'bü'l-îman'\nĞar\.

[←808]

[28] Taberânî'nin Kebîri ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan.

[←809]

[29] İbni Adiyy'in el-Kâmil'mâen.

[←810]

[30] Tırmizl Edeb: 43; Ibni Mâce, Edeb: 38.

[←811]

[31] Darekutnînin Sünen'inden

[←812]

[32] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmariından.

[←813]

[33] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdovg'ından.

[←814]

[34] Ebû Davud, Edeb: 72; Müsned, 4:119; 5:401.

[←815]

[35] Buharı, Fezâilü'l-Kur'ân: 23; Müslim, Müsâfirîn; 228; Neseî, Iftftah: 37,

[←816]

[36] Ebû Nuaym'ın Hı/ye'sİnden.

[←817]

[37] Beyhaki'nin Şi'bül-fmarfı ve Hatibin Taritimden.

[←818]

[38] Tirmizİ, Daavat: 100; Müsned, 1:201.

[←819]

[39] Taberâni'nin Kefe/finden.

[←820]

[40] Mösned, 4:194,228; Darimî, Büyü': 2.

[←821]

[41] AbdürrezzaK\ an.

[←822]

[42] Taberânî'nin Kebît\ ve Beyhaki'nin Şi'bü't-İman'möan.

[←823]

[43] Ebû Davud'un Merasiminden.

[←824]

[44] Taberânfnin Keb/Vinden.

[←825]

[45] Hatibin Tarifti ve Beyhaki'nin Şi'bü'i-İman'mdan.

[←826]

[46] Mösned, 1:166.

[←827]

[47] Beyhakı'nin Şi'bü'l-îmarfınöan.

[←828]

[48] Buharı, Büyü': 19,22,44,46; Ebû Davud, Buyu': 51; Tirmizî, Buyu1:26; Meseı", Büyü'; 4; Dârimî, Büyü": 15; Müsned, 3:402, 403.

[←829]

[49] Tirmizî, Hac: 2; Neşet, Hac: 6; IbniMâce, Mer.asik: 3; Müsned, 3:446,

[←830]

[50] Buharı, Ezan: 129; Rikak. 52; Tevhid: 24; Müslim, îman: 299.

[←831]
[51] Hatib'in TanTı'İnden.

[←832]

[52] Müsned, Zühd,

[←833]

[53] Buharı, Enbiya: 8,14,19; Menakıb: 1; TefsiH Sûre: 12; Müslim, Fezail: 168; Fezailü's-Sahabe: 199; Dârimt,

Mukaddime: 24.

[←834]

[54] Taberânfnin Keb/Vinden.

[←835]

[55] Ibni Asakifden.

[←836]

[56] TaberânîTıin Kebirinden.

[←837]

[57] Taberârtfnin Kebifl, Hâkimin Möstedre/flnden.

[←838]

[58] Hünatf dan.

[←839]

[59] Taberânî'nin Kebif], Hâkimin Mü$tedreK\, Ebû Nuaym'm Hılye'si ve Beyhaki'nin Ş/'bö7-/man'ındaı.

[←840]

[60] TaberânFnin /Ceö/Vinden.

[←841]

[61] Beyhakı'nin Süneri\ ve Ebû Davudöan.

[←842]

[62] Ukayli'nin ez-Zuafâs\r\dan.

[←843]

[63] Taberânî'nin Evsafından.

[←844]

[64] İbni Mâce, Nikâh: 46; Buharı, Nikâh: 12.

[←845]
[65] İbni Adİy/in el-Kâmit\ ve İbni Asakifden.

[←846]

[66] TaberânTnin /Cebrinden.

[←847]

[67] Deylemî'nin Müsnedü'l-Findevg'mâen.

[←848]

[68] TaberânTnin Ket/finden.

[←849]

[69] Taberânî'nin Evsafından.

[←850]

[70] Müslim, Vasâya: 1; Ibnİ Mâce, Vasâya: 2.

[←851]

[71] /ön/Mâce, Nikâh: 7.

[←852]

[72] Beyhakı'nin Süne/finden.

[←853]
[73] Taberânî'nin Keb/Vinden

[←854]
[74] IbniAdiyy'İn 8İ-Kâmifİnden.

[←855]

[75] Buharı, Savm: 20; Müslim, Siyam: 45; Tirmizl Savm: 17; Nesei, Siyam: 18,19; Ibni Mâce, Siyam: 22; Dârimî, Savm: 9.

[←856]

[76] EbûYa'la'nm Müsned'mfen.

[←857]

[77] IbniSa'd'ın işbaşından.

[←858]

[78] İbni Adiyy'in e/-Kam//inden,

[←859]

[79] TaberânfrıÎn Evsafı, Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←860]

[80] ibnü'l-MübareK\en.

[←861]
[81] Bezzat'dan.

[←862]

[82] Buhan, Fezâilü'l-Kuran: 23; Müslim, Müsaİirin: 228,229, 231; Tirmizî, Kur'ân: 8; Neseî, lititah: 37; Dârimî,

Fezâilü'i-Kufân: 4.

[←863]

[83] Taberânînin Ke6/7inden.

[←864]

[84] Müsned, 1:314.

[←865]
[85] Taberânfnin Kebîrinden.

[←866]
[86] Hakfirtden.

[←867]
[87] Ebu'l-Kasım bin Büşralitian.

[←868]

[88] Timizi Birr: 49; Mösned, 2:374.

[←869]

[89] Nahl Sûresi, 90.

[←870]

[90] Buhârî, Edeb; 13; Tirmizî, Birr: 16.

[←871]

[91] (1775 nolu 3:199, 3137 hadîse ve izahına da bakınız.)

[←872]

[92] Taberânrnin Evsafı ve Ibni Adİyy'in eW(âm//inden

[←873]

[93] Ibni Adİyy'in e/-Kâm//i ve Hatibin Tariflinden.

[←874]

[94] Tİrmizi, Sevabü'l-Kur'ân: 2; IbniMice, Mukaddime: 16.

[←875]

[95] Buharı, Kader: 13; Müslim, Zikir: 53; Neseİ, Istiâze: 24,31,32,34,35; Mûsned, 2:173,246.

[←876]

[96] Beyhaki'nin Şi'bü'l-fmart \nöan.

[←877]

[97] Taberânİ'nin Evsafından.

[←878]

[98] TaberânFnin Kebîrinden.

[←879]

[99] Müslim, Birr: 34,36; Ebû Davud, Edeb: 47; Taberânî, Hüsnû'l-Halk: 17,18; Müsned, 2:389,400.

[←880]

[100] Taberânî'nin KeöjVinden,

[←881]

[101] Ebu'ş-Şeyhten.

[←882]

[102] Ibnİ Şahin'in Brarfından.

[←883]

[103] Taberânrnin Kebît\ ve Ebû Nuaym'ın H//y£sinden.

[←884]
[104] Taberânrnin Kefc/Yinden.

[←885]
[105] Ibni AsakifĞen.

[←886]
[106] Taberânînin Kebîrinden.

[←887]

[107] Rüste'nin /martından.

[←888]
[108] Taberânrnin /Cebi/inden.

[←889]

[109] Taberânînin Kebirinden.

[←890]

[110] Timizi, Daavat: 93; Müsned, 5:231,235.

[←891]

[111] Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←892]

[112] Ebu's-Salik'İt-Tartusi'in Cüzünden.

[←893]

[113] Buharı, Nikah: 15; Müslim, Rada: 53; Ebû Davud, Nikâh: 2; Neseî, Nikah: 13; İbni Mâce, Nikah: 6; Müsned, 2:428.

[←894]
[114] ibni Adiyy'in e/-Kâmı/inden.

[←895]
[115] Taberânînin Keö/Vinden.

[←896]

[116] Ebû Nuaym'ın H///e'sinden.

[←897]
[117] Hatib'in Tarifimden.

[←898]

[118] Buharî'nin Edsb'möen.

[←899]

[119] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←900]
[120] EbûDavud, Edeb: 10.

[←901]
[121] Taberânfrıin Kebîrinden.

[←902]

[122] Tİrmizî, Birr: 66.

[←903]

[123] ibniMâce, Ticarât: 1; Timizi, Buyu"; 4; Dârimî, Buyu': 8.

[←904]
[124] Qey\em"\'nh Müsndü'i-Firdevs'möen.

[←905]
[125] bnünneccafdan.

[←906]

[126] Kazâtden.

[←907]
[127] Buharı, Bed'ül-Halk: 11; Edeb: 125,128; Müslim, Zühd: 56; Timizi, Edeb: 7; Salât: 156.

[←908]

[128] Beyhakî'nin Şi'bü'l-İmartmdan.

[←909]

[129] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←910]

[130] Deyiemînin Mûsnedö'i-Firdev^nden.

[←911]

[131] Feyzül-Kadîr, 3:281.

[←912]

[132] Tirmlzî, Daavat: 86; Müsned, 5:363,365,372.

[←913]
[133] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdev&nden.

[←914]

[1] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Zemmö'l-Gadatimdan.

[←915]
[2] Ibni Ebi Hatim ve fani Mürdeveytiten

[←916]

[3] Buharı, îman: 14; Edeb: 42; Müslim, İman; 66,67; Tırmizî, îman: 10; Ateşe/, İman: 3; IbniMâce, Fiten: 23;

Mösned, 3:103,172,275.

[←917]

[4] Tırmizî, Kıyam: 48; IbniMâce, Edeb: 10.

[←918]

[5] Hâkim'in Müstedretfi ve Beyhaki'nin Şi'bü't-İmartmdsn.

[←919]

[6] DeylemfninMüsnedüV-F/rctere'inden.

[←920]

[7] Taberânî'nin Evsafı ve Hâkim'in Mü$tedreK\nder\.

[←921]

[8] Yusuf Sûresi, 92.

[←922]

[9] IbniHişâm, 4:55.

[←923]

[10] Taberânînin fobi/inden.

[←924]
[11] Şems Sûresi, 9.

[←925]

[12] Hatib'in Tariflinden.

[←926]
[13] Bezzazdan.

[←927]
[14] İbni Asakit'den.

[←928]

[15] Ebu-ş-Şeytîm Sevab'ı ve Isbahanî'nin Terğiti\n6m.

[←929]
[16] Ebû Ya'la'nın Müs/ierfinden.

[←930]
[17] Taberâfifnin Evsafından.

[←931]

[18] Taberânrnin Kedicinden.

[←932]

[19] Hûd Sûresi, 113.

[←933]

[20] Bezzar’dan.

[←934]
[21] Taberâni'nin Evsafından.

[←935]

[22] Hâ/am'den.

[←936]

[23] Taberânî'nİn Evsatmâen.

[←937]

[24] Ebû Davud, Cihad: 33.

[←938]
[25] Ibni Ebi Şeyböden.

[←939]

[26] TaberârıFnin Kebifl ve Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←940]
[27] Bezzazdan.

[←941]
[28] Müsned, 6:145,160.

[←942]

[29] Ttrmizî, Zühd: 17.

[←943]

[30] Ebû Davud, Talak: 9; Tırmizî, Talak: 9; IbniMâce, Talak: 13.

[←944]
[31] Bezzaf dan.

[←945]

[32] IbniMâce, Dua: 11; Ebû Davud, Vitir: 29; Tirmizİ, Birr; 7; Daavat: 47; Mûsned, 2:258,367, 368,378.

[←946]

[33] Beyhakî'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←947]
[34] Ibni Ebİ Şeybe'den.

[←948]
[35] Buharî'nin fdeb'inden.

[←949]

[36] Taberânrnin Kefe/finden.

[←950]
[37] Hucûrat Sûresi, 12.

[←951]

[38] Ibni Mâce, Zühd: 22; Ebû Davud, Edeb: 40.

[←952]

[39] Keşfö'l-Hafâ, 1:356 (H. 1132.)

[←953]

[40] Felâk Sûresi, 5.

[←954]
[41] Beyhakl'nİn $/'öö'/-/marfından.

[←955]

[42] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmarfınösn.

[←956]
[43] Taberâni'nin Fvsafından.

[←957]
[44] flüsîe'den.

[←958]
[45] Müslim, Tahare: 7.

[←959]

[46] Tirmizî, Salât; 13; Cenâiz: 73; Müsned, 1:105.

[←960]

[47] Tirmizi, Edeb: 37.

[←961]

[48] Ebû Davud, Tahare: 43; Tirmizî, Salât: 148; IbniMâce: İkâme: 31; Müsned, 5:250,260.

[←962]

[49] Ebu'ş-Şeyhten.

[←963]

[50] Taberânî'nin Evsafu Hâkim'in Müstedreift ve Beyhaki'nin Şi'bö'l-İmariından.

[←964]

[51] ibni Asakifden.

[←965]

[52] Deylem?nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←966]
[53] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←967]

[54] Buharl Büyü': 106; İcare: 10; IbniMâce, Rühûn: 4; Müsned2:358.

[←968]

[55] Timizi, Fezâilü'I-Cihad: 20; ibniMâce, Itk: 3; Neseî, Nikâh: 5.

[←969]
[56] Muhammed Sûresi, 7.

[←970]

[57] Ankebût Sûresi, 69.

[←971]
[58] Kastamonu Lahikası, 222, 223.

[←972]

[59] Nur Süresi, 33.

[←973]

[60] Tevbe Süresi, 60.

[←974]

[61] Taberânrnin Kebîrinden.

[←975]

[62] Taberânrnin KeöfVinden.

[←976]
[63] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdev&nden.

[←977]
[64] Ebû Naym'ın Hy/ye'sinden.

[←978]

[65] Müsned, 2:128.

[←979]

[66] Ebû Davud, Cihad: 9.

[←980]
[67] Taberânfrıin Kebirinden.

[←981]

[68] İbni AsâMden.

[←982]

[69] Hâkim'in MüstedreRinden.

[←983]
[70] Hatib'in Tar/ftinden.

[←984]

[71] ibniMendeve Ebû Nuaym'ın Sa/ıabe'sinden.

[←985]

[72] Ebû Nuaym'ın Hı/yö'sinden.

[←986]
[73] Ebni Ebi'd-Dünytfdan.

[←987]

[74] TaberânFnİn Kab/Vinden.

[←988]

[75] BuharMn Edeb'i, Ebû Ya'la'nın Müsnedl ve Taberânînin /Cefa/Vinden.

[←989]

[76] Taberânînin Kebif'mden.

[←990]

[77] Rüsle'nin /man'ından.

[←991]

[78] Taberânfnin Kebîrinden.

[←992]

[79] Müslim, İman: 171; Ebû Davud, Libas; 25; A/ese/, Zekât; 69; Büyü"; 5; IbniMâce, Ticarât: 30.

[←993]

[80] Buharı, Şehâdet: 22; Ahkâm: 48; Müslim, £man: 173,174; Nesei, Büyü1:6; ibniMâce, Cihad: 42, Ticarât: 30;

Müsned, 2:253.

[←994]

[81] Müslim, İman: 172.

[←995]
[82] Taberânrnin Kefekinden.

[←996]
[83] Isbahanî'nin Tergib'möen.

[←997]

[84] Timizi, Cennet: 25; Neseî, Kıyamü'l-Leyl: 7; Zekât: 75; Müsned, 5:153

[←998]

[85] Ebû Davud, Cihad: 36; Tirmizt, Cennet: 25.

[←999]

[86] Müsned, 3:80.

[←1000]

[87] Hâkim'in Taritf\ ve Deylemî'nin Müsnedül'l-Firdevs'mâen.

[←1001]

[88] Hâkim'in MüstedreKinden.

[←1002]

[89] Ebu'ş-Şeyh'in TevbiHi ve ibni Asakitden.

[←1003]
[90] Ibni Adiyy'in e/-Karo//inden.

[←1004]

[91] Ebû Davud, Eşrbe: 5, 7; Müsned, 1:274,289,350.

[←1005]

[92] Taberânrnin Keö/Vİnden.

[←1006]
[93] Taberânînin Keb/Vinden.

[←1007]

[94] Buharı, îman: 41; Cenâiz: 36; Menakıbü'l-Ensar: 49; Merzâ: 16; Daavat: 43; Feraiz: 6; Müslim, Vasiyye: 4.

[←1008]
[95] Ibni Mâce, Vesâya: 3.

[←1009]

[96] Tirmizl, Ahkâm: 31,33; Ebû Davud, Buyu': 73; Müsned, 4:388,390; 5:8,12,13,18.

[←1010]

[97] Taberânrnin Keb/Vinden.

[←1011]
[98] Ebû Davud, Cihad: 17; Neşe!, Cihad; 1; Dârimî, Cihad: 37.

[←1012]

[99] Ibni Adiy/in el~Kâmit\; Beyhakl'nin Şi'bü'l-fmari\ ve Ebû Nuaym'ın M/ye'sinden.

[←1013]

[100] Müsn&d, 2:359.

[←1014]

[101] Taberânfnin Kebît\ ve Ebû Ya'la'nın Müsned'mden.

[←1015]

[102] TaberânFrıİn Keb/fi ve Ebû Ya'la'nın Müsnedlnden

[←1016]

[103] Taberânînin /Ceb/Vinden.

[←1017]

[104] Ebu'ş-Şeyh'in Sevab'ından.

[←1018]
[105] Ibni Laldan.

[←1019]

[106] Kazâi'den.

[←1020]
[107] Darimî, Rikak: 101; Müsned, 4:416.

[←1021]

[108] Hâkimin Müstedretfinden.

[←1022]

[109] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdevg'mâen.

[←1023]

[110] Deylemrnin Mösnedû'l-Firdevfmden.

[←1024]
[111] Haîib'in Tariflinden.

[←1025]

[112] bniMâce, TİcarÂt: 6; Dârimî, Büyü': 12.

[←1026]

[113] DeylemFnin Mûsnedü'l-Firdevâ'mtien.

[←1027]

[114] KazaMen.

[←1028]
[115] Hakfrrföen.

[←1029]

[116] Bvhart, Rikak: 29.

[←1030]

[117] Tımizî, Cennet: 4; Mösned, 3:29.

[←1031]

[118] Hatib'in Tanmnden.

[←1032]
[119] Hâkim'in MüstedreKmden.

[←1033]

[120] Ibni Adiy/in el-Kâmit'möen.

[←1034]
[121] Ibni Ebi'd-Dünya'nınes-Şumfundan.

[←1035]

[122] Buharı, Tefsir-i Sûre: 9,15; Tabir: 48; Tırmizî, Cennet: 2; Dirimi Rikak: 100.

[←1036]

[123] İnsan Sûresi, 16.

[←1037]

[124] Sözler, s. 467, 468.

[←1038]

[125] Ebû Nuaym'ın W//ytfsinden.

[←1039]

[126] Ebû Nuaym'm Hı/yefsinden.

[←1040]
[127] Ebû Nuaym'ın Haşinden.

[←1041]

[128] IbniMâce, Nikâh: 62, Mûsneâ. 5:252,257,269.

[←1042]

[129] Kenzöl-Ummal, 3:192/6114; Keşfûl-Hafâ, 1:344/1099.

[←1043]

[130] Deyiemrnin Mûsnedö'l-Firdev^'mden.

[←1044]

[131] bni Asafâfim.

[←1045]

[132] Nesei, Işretü'n-Nisa: 1; Müsned, 3:128,199,285.

[←1046]
[133] TaberânFnin Keb/Vinden.

[←1047]

[134] Ebû Davud, Edeb: 116; Mösned, 5:194; 6:450.

[←1048]

[135] ibni Adiy/in el-Kâmilinöen.

[←1049]

[136] Buharı, Rikak: 28; Müsned, 2:333,373.

[←1050]

[137] Taberânfnin Evsafından.

[←1051]

[1] Abdürrezzak'ian.

[←1052]

[2] TaberânFnin Kebenden.

[←1053]

[3] DeylemTninMüsnedüV-F/fdevs'inden.

[←1054]

[4] Ibni Asakit'den.

[←1055]

[5] Taberânî'nin Keb/Vi, Hâkim'in MüstedreKi ve Beyhakl'nin Şi'bû'Nmaıimösn.

[←1056]
[6] Mûsned, 1:415.

[←1057]

[7] Müslim, Imare: 139; «esef, Cihad: 47; MOsned, 5:352,355

[←1058]

[8] Ebu'ş-Şeyh'in Sevabından.

[←1059]

[9] TaberânFrıin Keb/Vinden.

[←1060]
[10] Deytemînin Müsnedü'l-Firdevg'mdeT).

[←1061]

[11] Ebû Nuaym'ın rt/ye'sinden.

[←1062]
[12] Taberânînin Keb/Vinden.

[←1063]

[13] DeylettıFnin Müsnedü'i-Firdev&nden.

[←1064]

[14] Ibni Adiy/in e/-Kâm//inden.

[←1065]
[15] Ebö Davuö, Edeb: 81; Tirmizî, Daavat: 115; Müsned, 2:297,304,359.

[←1066]
[16] Ibni Asakifâen.

[←1067]
[17] Hâkim'in Müsfedretfinden.

[←1068]
[18] Zevaid, 7:171.

[←1069]
[19] Buharı, Fezâilü'l-Kur'ân: 31; Müslim, Müsafirîn: 235, 236; Dârimi, 1:349.

[←1070]

[20] Ibni Mâce, İkâme: 176.

[←1071]

[21] Müslim, Müsafirîn: 232, 234; Dârimî, 2:471, 474.

[←1072]

[22] Timizi, Menakıb: 30; fbniMâce, Mukaddime: 11; Müsned, 4:172.

[←1073]

[23] TaberânTnin Kebîri Ebû Nuaym'ın Htfye'si ve Hatibin Tarifimden.

[←1074]

[24] Hatib'İn Tarifimden.

[←1075]

[25] Buharı, Edeb: 125; Müslim, Zühd: 54; Neseî, Cenâiz: 52; İbni Mâce, Cenâiz: 1; Dârimî, İstizan: 5; Müsned,

1:89; 2:68.

[←1076]
[26] Beyhakı'nin Şi'bû'l-İmarfmöm.

[←1077]

[27] BeyhakVnin Şi'bö'l-îmaıfından.

[←1078]

[28] Ibni Adiyy'in e/-Kamtf inden.

[←1079]

[29] BeyhakVnin ŞFbü'l-fmartmâan

[←1080]

[30] Müsned, 5:342

[←1081]

[31] Şîrazî'nin ScâPından.

[←1082]
[32] Taberânfnin Kebirinden.

[←1083]

[33] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevstından.

[←1084]

[34] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs>'möen.

[←1085]

[35] Müslim, Müsâkât: 30; Timizi, Büyü: 65; Müsned, 4:120.

[←1086]
[36] Müslim, Fezâil: 27; Mösned, 3:384.

[←1087]

[37] Taberânfnin KeöiVinden.

[←1088]
[38] İbniSa'd'ın Tabakâfından.

[←1089]

[39] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdsvg'mden.

[←1090]

[40] Deytemî'nin Mösnedü'l-Firdev&nien.

[←1091]
[41] IbniMâce, Menasik:5.

[←1092]
[42] Ebû Nuaym'ın Tib'bından:

[←1093]

[43] İbniSa'd'ın faöa/câfından.

[←1094]
[44] Taberânrnin Keö/Vinden.

[←1095]

[45] Beyhakî'nin Şi'bü'i-fmariınddn.